

1 § Anmälan om ordförande i civilutskottet

Andre vice talmannen anmälde att *Veronica Palm* (S) valts till ordförande i civilutskottet från och med den 26 april.

2 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelser:

Interpellation 2010/11:315

Till riksdagen

Interpellation 2010/11:315 Flygledartjänsterna

av Leif Pettersson (S)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 7 juni 2011.

Skälet till dröjsmålet är planerade nationella och utrikes resor.

Stockholm den 26 april 2011

Näringsdepartementet

Catharina Elmsäter-Svärd (M)

Enligt uppdrag

Fredrik Ahlén

Expeditionschef

Interpellation 2010/11:321

Till riksdagen

Interpellation 2010/11:321 Kvinnors asylskäl

av Amineh Kakabaveh (V)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 20 maj 2011.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresa.

Stockholm den 19 april 2011

Justitiedepartementet

Tobias Billström

3 § Hänvisning av ärende till utskott

Föredrogs och hänvisades
Motion
2010/11:T17 till trafikutskottet

4 § Förnyad bordläggning

Föredrogs och bordlades åter
Trafikutskottets betänkande 2010/11:TU21
Finansutskottets betänkande 2010/11:FiU26
Civilutskottets utlåtande 2010/11:CU21
Skatteutskottets betänkande 2010/11:SkU26
Justitieutskottets betänkande 2010/11:JuU5
Utbildningsutskottets betänkande 2010/11:UbU12

5 § Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet 2010

Föredrogs
utbildningsutskottets betänkande 2010/11:UbU14
Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet 2010 (redog.
2010/11:RJ1 och redog. 2010/11:RR3).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 11 §.)

*Vissa mineralpolitiska
frågor*

6 § Vissa mineralpolitiska frågor

Föredrogs
näringsutskottets betänkande 2010/11:NU14
Vissa mineralpolitiska frågor.

Anf. 1 KARIN ÅSTRÖM (S):

Herr talman! Vi ska nu behandla motionsbetänkandet om mineralpolitiken som i år innehåller 26 motionsyrkanden från allmänna motionstiden.

Vi har under denna period också fått information av bergmästare Åsa Persson, och vi har kunnat ta del av riksdagens utredningstjänsts Måns Hectors utredning i frågan.

Först vill jag slå fast, i likhet med alla partier, hur oerhört viktig gruvnäringen har varit och är för Sverige som framgångsrik industrination. Den har på olika sätt starkt bidragit till att bygga upp vårt välstånd.

Den svenska mineralindustrin omsätter tillsammans med stål- och metallverken 220 miljarder kronor och sysselsätter i dag hela 60 000 människor. Mineralnäringen svarar för ca 19 procent av den svenska nettoexporten.

Järn, koppar, silver, sällsynta jordartsmetaller med flera är helt nödvändiga förutsättningar för det framtida samhället som bygger på långsiktigt hållbar klimatsmart grön energiteknik med till exempel vindkraft, solceller, lågenergilampor, katalysatorer i bilar etcetera. Datorer, mobiltelefoner, Iphoner och många nya tekniska uppfinningar innehåller just dessa så kallade sällsynta jordartsmetaller. Det finns en oerhört stor efterfrågan ute i världen på alla dessa mineraler. Här kan Sverige vara ett föregångsland. Detta tror jag att alla partier i riksdagen är överens om.

Herr talman! Det är extra speciellt för mig från Norrbotten att äntra talarstolen och tala om gruvnäringen. Det är lätt att fokusera på allt det fantastiskt positiva som händer med alla nya fyndigheter som upptäcks ute i våra skogsmarker. Det är ju det mest expansiva tillväxtområdet vi talar om. Det finns dock en akilleshäl i den gruvtillväxt vi nu har, och den vill jag passa på att ta upp i detta sammanhang.

Vi vet att det här sätter en enorm press på många gruvsamhällen, som de måste hantera. Det handlar om samhällsflytt, uppbyggnad av bostäder, samhällsservice och en beredskap för att forma det moderna samhället för framtiden. Detta förstärks dessutom mycket påtagligt av den redan kända och inom kort akuta kompetensbristen. Inom loppet av tio år kommer hälften av de nu verksamma inom gruvnäringen att pensioneras parallellt med att näringens tillväxt förväntas skapa 5 000 nya jobb.

Samtidigt har vi en hög arbetslöshet. Nästan 400 000 människor i Sverige saknar yrkeskompetens för att kunna ta den typ av nya jobb som kommer. En positiv utveckling för hela Sverige hotas alltså på grund av regeringens oförmåga att satsa på utbildningar och kompetensutveckling inom bland annat den här extremt växande näringen.

Herr talman! Jag ska kommentera våra ställningstaganden i detta betänkande vad avser mineralagen. Den senaste genomgripande förändringen av lagen gjordes 2005, och den var ganska omfattande. Jag fanns inte med i mineraldebatten då, men jag har läst på och har förstått att förändringarna var omfattande. Sedan dess har vi haft fem år av ganska intensiv tillväxt.

Vi tycker att det är rimligt att genomföra en översyn av minerallagstiftningen med fokus på hur kommuner, markägare och andra intressenter får information om själva den tidiga prospekteringsfasen – hur tydlig, effektiv och informativ den är, hur tidigt den ges och på vilket sätt man ska ge denna. Det är dessa frågor som jag mött hos många människor i de bygder jag besökt där prospekteringar pågår.

Vi anser också att det är rimligt att avvakta den pågående beredningen av Miljöprocessutredningens förslag och även de synpunkter som kommer fram av de presenterade förslagen från SGU om en ny svensk mineralpolitik. I ett nästa steg kan det här för vår del innebära förslag om förändringar i minerallagstiftningen, exempelvis i hur vi ser på det kommunala vetot vid prospekteringar. Först vill vi dock se vad man kommer fram till.

Herr talman! När det gäller mineralpolitik är det ofta frågor om uran som debatteras flitigast i denna kammare. I dag kommer vi säkert också ägna en del tid åt naturgasen.

Många människor känner oro för uran. Det är den mest kända farliga mineral vi har i vår berggrund, och vi vet alla att det kan ge stora nega-

tiva konsekvenser för miljö, människor och djur. Vi har alla gripits av de tragiska händelserna i Japan med kärnkraftverket i Fukushima.

Vi har verkligen lyssnat till människors oro. Något som gör oss ännu mer oroadе är att det inte finns en tydlig gemensam hållning från regeringsföreträdarna när det gäller vad man tycker om uran. Ska det tillåtas att brytas eller ej?

Reinfeldts uttalande och positiva hållning till såväl kärnkraft som urangruvor är väl känd. Även Folkpartiets klara inställning är känd. Men hur är det med Centern och KD? Har ni också fogat in er i en gemensam regeringsståndpunkt när det gäller urangruvor?

Herr talman! Vi har alltid sagt nej till urangruvor, även när vi satt i regering. Nu tar vi ytterligare ett steg tillsammans med Vänstern och Miljöpartiet för att tydliggöra vårt ställningstagande. Vi anser att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett generellt förslag som innebär att uranbrytning förbjuds i Sverige.

Herr talman! Vi har mottagit 18 000 namnunderskrifter från dem som vill ha en förändring av minerallagen som ger kommuner, länsstyrelser eller markägare vetorätt mot utvinning av naturgas. Till största delen är det från människor i Skåne där Shell har prospekterat naturgas, men man har nu avbrutit detta.

Vi tycker, som jag sade tidigare, att det är till fyllest med den översyn som nu ska göras av minerallagstiftningen, den svenska mineralstrategi som ska tas fram och det förslag som kommer från regeringen om Miljöprocessutredningen. Det är, som sagt, möjligt att vi längre fram tar en annan ställning till att förändra i minerallagen.

Jag vill också poängtera att vi tycker, liksom tidigare, att naturgas ska ses som en parentes i svensk historia och att vi inte ska ha en storskalig utvinning av fossilenergi. Det går i rakt motsatt riktning mot våra högt ställda mål om förnybar energi.

Med det, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 2.

Anf. 2 LISE NORDIN (MP):

Herr talman! Dagens debatt om mineralpolitik handlar om att klargöra partiernas politiska ståndpunkt i dessa viktiga frågor. Frågor om mineralpolitik regleras av en omfattande lagstiftning och en omfattande tillståndsprövning. Eftersom olika aktörer har gjort olika tolkningar av konsekvenserna av regelverket blir dagens debatt en fråga om att ge klarhet i vad regelverket faktiskt innebär för exempelvis utvinning av uran och fossilgas. Som politiker har vi uppgiften att ha en politisk åsikt, inte försöka tolka vad vi tror att regelverket innebär. I frågor om mineralpolitik finns en tydlig konflikt exempelvis mellan utländska företags rätt att utvinna mineral i Sverige och de människor som bor på orter där utvinning riskerar att ske. Det går inte att ge båda vad de vill, och där är politikens uppgift att bestämma vad som är prioriterat. För Miljöpartiet är en långsiktig energipolitik som tar hänsyn till människor och miljö det prioriterade.

Huruvida uranbrytning och fossilgasutvinning kan bli aktuella i Sverige går inte att tydligt utläsa i det regelverk som i dag omfattar dessa verksamheter. Svaret kan enbart ges av de partier som får majoritet i dessa frågor. Därför är det nödvändigt att partierna i dag deklarerar sina

ståndpunkter om vilken åsikt de har i viktiga frågor, som uranbrytning och fossilgasutvinning.

I denna kammare sade närings- och energiminister Maud Olofsson tidigare i år att hon inte ser framför sig någon storskalig utvinning av fossilgas i Sverige. Detta är ett mycket oklart besked till oroliga medborgare i bland annat Skåne om huruvida hotet om fossilgasutvinning kan återkomma. Centerpartiet är det parti som längst haft inflytande över svensk energipolitik. Återkommande har varit oviljan att sätta ned foten om vad den politiska ståndpunkten är – ofta har man sagt att man inte vill välja. Men jag tror att alla inblandade parter, såsom företag, kommuner och oroliga medborgare, vill veta vad partiet som innehar energiministerposten har för åsikt.

Utvinning av fossilgas skulle vara mycket hämmande för den pågående utvecklingen av förnybar energi. Shells fossilgasprojekt i Skåne som nyss lades på is är ett exempel på detta. Hotet om utvinning av fossilgas kan räcka för att avskräcka från investeringar i förnybar energi. Med tanke på den oerhört allvarliga faran för klimatförändringar vore det omoraliskt att godkänna utvinning av fossilgas. Om man är säker på att man inte vill ha fossilgasutvinning är det enda rimliga att rösta för att den förbjuds.

Jag yrkar därför bifall till reservation 4 där vi föreslår ett tydligt förbud mot utvinning av fossila bränslen som kol, olja och fossilgas.

Herr talman! Regeringens ståndpunkt i frågan om uranbrytning har om möjligt varit ännu mer otydlig. När vi i denna kammare diskuterade frågan om uranbrytning för bara två veckor sedan varierade regeringspartiernas ståndpunkter, från Moderaternas Hans Rothenbergs åsikt att Sverige inte ska importera uran när vi kan ha det någorlunda närproducerat i Sverige till Centerpartiets Helena Lindahls uttalande att man är emot uranbrytning.

I Sverige finns i dag över hundra tillstånd att provborra efter uran. Brytning av uran liknar inte brytning av något annat mineral. Försöken med svensk uranbrytning upphörde i Skövde för över 40 år sedan efter att grundvattnet förgiftats och de lokala protesterna blev för starka. Sedan dess har Sverige importerat allt uran vi använder till svensk kärnkraft. Vi importerar från bland annat Kazakstan, Australien, Kanada och Namibia. Vad jag vet finns inte ett enda exempel i världen där uran bryts där det finns en ekonomiskt eller demokratiskt stark befolkning. Det visar med all tydlighet att uranbrytning är en smutsig verksamhet som inte är önskvärd för något samhälle.

Även i Sverige är budskapet tydligt när de hotade kommunerna säger nej till uranbrytning.

Men flera företag, de flesta utländska, investerar i dag miljontals kronor i att prospektera efter uran i Sverige. Detta gör de därför att de bedömer att dagens regelverk ger möjlighet att få bryta uran i Sverige.

Detta hot om framtida uranbrytning har lagt en död hand över många orter och skapat en stor oro. Många markägare är oroliga för att priserna på deras fastigheter ska sjunka, och oron och osäkerheten i sig kan få stora konsekvenser för berörda kommuner och medborgare. Flera kommuner har avvaktat med satsningar på exempelvis ekoturism eftersom man inte vet om det riskerar att bli någon uranbrytning. Bland annat Hudiksvalls kommun diskuterade för ett tag sedan att göra en satsning på

fisketurism men beslutade att lägga de planerna på is efter att ett företag fick tillåtelse att söka efter uran vid den aktuella sjön.

Situationen i de berörda orterna i landet visar att det inte räcker att kommunerna har veto mot brytningen. Prospekteringen i sig ger enorma konsekvenser. Det duger inte att regeringen försöker lugna oroliga medborgare i de berörda orterna med att man "bedömer" att uranbrytning inte kommer att bli aktuell. Minerallagen ger en annan bild. I detta betänkande fastslås: "Minerallagen är inriktad på exploatering av de mineral som kräver särskild hantering". Det ger en tydlig signal om vad dagens lagstiftning ger för inriktning för uranbrytningen. Det blir därför osäkert om miljöbalken räcker för att garantera frånvaro av miljövidrig uranbrytning.

Det duger inte att gömma sig bakom juridiken när vi nu diskuterar betänkandet om mineralpolitik. Det duger inte längre att regeringspartierna ger olika besked om uranbrytningens framtid beroende på vem som frågar eller i vilken ort man befinner sig. Senast i går, på årsdagen av Tjernobylyckan, uttalade flera centerpartister runt om i landet att man vill se ett förbud mot uranbrytning. För att deras ord ska bli trovärdiga krävs att Centerpartiet är konsekvent vid dagens omröstning och röstar för ett förbud mot uranbrytning. Att ge olika besked skapar onödig oro hos människor i de berörda orterna och falska förhoppningar hos de utländska företag som i dag tror att de kan bryta uran i Sverige. British Columbia i Kanada beslutade nyligen att förbjuda uranbrytning just för att ge tydliga spelregler för alla inblandade. Det är en bättre näringspolitik.

Jag yrkar bifall till reservation 2 från Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet som föreslår just att uranbrytning förbjuds. Om inte borgerliga ledamöter vid omröstningen i dag stöder den kan jag inte tolka det på annat sätt än att man vill tillåta uranbrytning.

De utländska företag som söker uran och de berörda kommunerna kommer förhoppningsvis i dag att få besked om vad som är regeringens ståndpunkt i frågorna om uranbrytning och fossilgasutvinning.

Herr talman! Jag står bakom alla Miljöpartiets reservationer men yrkar för tids vinnande bifall till reservationerna 2 och 4.

Anf. 3 KENT PERSSON (V):

Herr talman! För nästan ett år sedan debatterade vi här i kammaren mineralpolitiken. Det känns som att jag skulle kunna upprepa det anförande som jag höll då. Inget speciellt och inget nytt har hänt mer än Fukushima, som än en gång har påvisat riskerna med kärnkraft och kärnkraftshantering. Men jag ska ändå säga några ord kring de motioner som finns sedan allmänna motionstiden.

Gruvnäringen i Sverige har varit och är viktig för Sveriges utveckling till en framgångsrik industrination. Mycket av vår ekonomiska tillväxt kommer just från gruvnäringen. Kunskapen och den tekniska utvecklingen av gruvnäringen bygger på en tusenårig kunskapsutveckling och tekniska landvinningar som gör att gruvnäringen än i dag står sig väl i en internationell jämförelse både tekniskt och inte minst miljömässigt.

Den ekonomiska tillväxten i Asien och kanske framför allt i Indien och Kina har gjort att efterfrågan på mineraler har ökat kraftigt. Det har inneburit att de svenska mineralerna, inte minst de sällsynta jordarts-

metallerna, har blivit ekonomiskt intressanta igen. Därmed har också prospektering av olika mineraler ökat kraftigt i Sverige.

Det är viktigt att ha en bred och gedigen kunskap när det gäller vilka mineraler vi i Sverige har tillgång till. Därför är det viktigt med prospektering och att prospekteringen sker på ett miljömässigt bra sätt. I fråga om prospektering handlar det om att tala om vad man prospekterar efter. Förstahandsvalet är viktigt, och då kommer vi in på frågan om uran, som jag återkommer till.

För att göra en liten återblick: I går var det 25 år sedan som Tjernobylolyckan inträffade. Än en gång har diskussionen om kärnkraften kommit upp på agendan – inte minst med tanke på vad som har hänt i Japan. Därför blir frågan om prospektering och brytning av uran viktig, särskilt eftersom den är direkt kopplad till en utbyggnad av kärnkraften.

Vi ska veta att uran är ett radioaktivt grundämne. Varje steg i kedjan – brytning, omvandling, anrikning, drift och slutförvar – är förenat med stora miljörisiker och utmaningar, och många av dem har vi ännu inte klarat av.

IAEA, Internationella atomenergiorganet, bedömer att det kan finnas en kapacitetsökning för kärnkraften fram till 2030 på 40–80 procent, beroende på hur man räknar. Mot den bakgrunden blir givetvis det svenska uranet intressant.

Uranbrytning är inget nytt i Sverige. Det har förekommit tidigare. Under perioden 1965–1969 utvanns ungefär 200 ton uran i en gruva i Ranstad på södra Billingen. Av den brytningen uppstod en 2 kilometer lång sänka, ungefär 100 meter bred och 10 meter djup. Mer än en miljon ton lakrester har lagts upp på ett 25 hektar stort markområde. Lakresterna innehåller arsenik, som är ganska otrevligt, kadmium med mera. Även om man täcker deponin med morän eller annat material kommer området att vara obeboeligt för lång tid framöver.

Att påstå att miljöriskerna i samband med uranbrytning är försumbara är för mig obegripligt.

Vänsterpartiet menar att det behövs en översyn av minerallagen som innebär ett ökat kommunalt inflytande när det gäller prospektering och provborrning. Det är rimligt att det finns ett kommunalt veto, precis som i fråga om vindkraften.

Vi har också tillsammans med Miljöpartiet och Socialdemokraterna klart deklarerat att under en rödgrön regering kommer uranbrytning i Sverige aldrig att tillåtas. Det är viktigt att tala om det för folk, att ta folks oro och de risker som finns på allvar.

Varför är det viktigt att skriva in detta i minerallagen? Jag vill påminna ledamöterna om att det för något år sedan gavs tillstånd till prospektering i ett område som är synnerligen väl värt att bevara. Det var ett Natura 2000-område uppe i Lapponia. Det var anmärkningsvärt att Bergsstaten gav tillstånd till prospektering. Därför är det viktigt att det i minerallagen förs in ett förbud mot prospektering.

Herr talman! Sverige ska vara ett föregångsland när det gäller omställningen från ett fossilberoende samhälle till ett samhälle där energiproduktionen bygger på förnybara energikällor. I ett sådant samhälle finns inte plats för vare sig kol, olja, fossilgas eller kärnkraft.

I regeringens vårproposition kan man läsa följande: ”Klimatförändringarna är en av vår tids största utmaningar.” Det är så sant. Men trots

Prot. 2010/11:92
27 april

*Vissa mineralpolitiska
frågor*

det gav regeringen Eon tillstånd att bygga ut fossilgasnätet mellan Gislaved och Jönköping. Det kan jag inte tolka på annat sätt än att det är ett brott mot de vallöften som de borgerliga partierna gav inför valet 2010.

Andreas Carlgren sade under en valdebatt i Sveriges Radio i augusti 2010 att ”vi vare sig vill ha naturgas eller mer olja”. Det är väldigt klart och tydligt. Men trots det beslutade regeringen att ge tillstånd till en utbyggnad av naturgasnät.

Den beslutade gasledningen kommer att ha en drifttid på ca 40 år och innebära import av naturgas och därmed öka utsläppen av koldioxid i Sverige. Att man från bland annat LRF är upprörd över beslutet är förståeligt, då det troligtvis kommer att tränga ut den svenska biogassatsningen eller åtminstone försvåra utbyggnaden.

I samband med planerna på en utbyggnad av fossilgasnätet yttrade sig Naturvårdsverket i frågan. I sitt yttrande avstyrkte man ansökan om en utbyggnad, vilket regeringen inte lyssnade till. Slutsatsen, herr talman, blir att svensk klimatpolitik under den borgerliga regeringen inte är trovärdig.

Vänsterpartiet anser att minerallagen bör ändras så att det tydligt framgår att prospektering och utvinning av kol, olja och fossilgas förbjuds.

Därmed yrkar jag bifall till reservationerna 2 och 4, men jag står givetvis bakom även reservation 3.

Jag vill avslutningsvis säga: Uranbrytning i Sverige är inte en ny fråga, som jag sade tidigare. Men uranbrytningen tidigare var inte i första hand till för en kärnkraftssatsning, utan den var till för en satsning på att utveckla atomvapen i Sverige. Det var därför man öppnade brytningen nere i Ranstad. Det ingick som en del i att utveckla ett atomvapenprogram. R4 i Marviken skulle vara den reaktor som skulle se till att vi fick det nödvändiga materialet.

När vi pratar om kärnkraft och uranbrytning ska vi komma ihåg att vi också pratar om kärnvapen. Kärnkraften är en biprodukt till kärnvapen. Därför behöver vi förbjuda brytning av och prospektering efter uran.

Anf. 4 HELENA LINDAHL (C):

Herr talman och alla ni som lyssnar och eventuellt ser detta på tv! Jag skulle vilja säga som Karin Åström: Även jag är väldigt glad över att jag kommer från norra Sverige och från ett gruvlän, Västerbotten. Även om vi inte är lika aktiva som ni i Norrbotten håller vi fanan högt.

Det är otroligt positivt vad gruvnäringen har gjort för många samhällen. Det var du, Karin, inne på, och jag kommer in på det mer senare.

Under de senaste åren har efterfrågan på mineraler och metaller i världen ökat mycket och i takt med det naturligtvis också priserna. Det kanske är en av orsakerna till att vi har många prospektörer – det är mer lönsamt. Kombinationen av en stark ekonomisk tillväxt i världen och snabb industrialisering och urbanisering i länder som Kina, Indien och Brasilien har ökat efterfrågan enormt.

Om ni har läst samma papper som jag har läst har ni kunnat se att Kina redan är världens största metallkonsument. Visste ni det? Kopparkonsumtionen har till exempel ökat från 12 till 40 procent av världsproduktionen under de senaste tio åren.

Världens befolkning växer. Allt fler flyttar in till städerna, och fler får en högre levnadsstandard. Människor i andra delar av världen vill ha samma möjligheter som vi som sitter här inne och även andra har. Man vill ha en mobiltelefon. Man kanske vill ha en platt-tv. Det kräver en hel del mineraler och metaller.

Dragkampen om de här kommer att fortsätta. Till exempel utvinns i dag sällsynta jordartsmetaller till, tror jag, 95 procent i Kina. De ingår i en del produkter. Det handlar om solceller, vindkraft och lågenergilampor, sådant som vi är många som behöver.

En utmaning för EU-länderna är att vi använder 25–30 procent av den globala produktionen av metaller, men vi utvinner egentligen bara 3 procent. Det är ett problem. Här måste vi vidta åtgärder för att öka tillgången på råvaror. Här kan Sverige spela en stor roll med sin mineralrika berggrund. Men det handlar också om att ta till vara det vi redan har, det vill säga att återvinna det vi har använt, att vara mer resurseffektiva.

Som jag sade är järn, koppar, silver och sällsynta jordartsmetaller viktiga ingredienser för energi- och miljöteknik. Utan dem blir det svårt att tillverka sådant som för många av oss är en viktig del av vardagen, som mobiltelefoner och datorer, som jag nämnde. En del av de här metallerna utvinns inte i Europa. Däremot finns de i den svenska berggrunden. Genom att, om jag har lärt mig rätt, borra lite djupare kan vi också komma åt en del av de jordartsmetaller som är så viktiga.

Allteftersom den globala efterfrågan på råvaror ökar kommer det att krävas ansträngningar för att få ut resurser genom återvinning. Det är också någonting som EU tar på allvar. Och i 2020-strategin har kommissionen lagt fram en färdplan för ett resurseffektivt Europa rent generellt.

EU har också tagit fram ett råvaruinitiativ. Vi har, som sagt, ett stort importberoende när det gäller många metaller, och det har man uppmärksammat. Vad gör vi då? Jo, då har man uppmanat medlemsländerna att ta fram en mineralstrategi. Och detta kommer Sverige att göra. Sveriges geologiska undersökning, det vill säga myndigheten SGU, har tagit fram riktlinjer för det.

Här ingår det naturligtvis att titta på utökad potential för Sverige som gruvnation. Men det har också att göra med utbildning, som någon nämnde här. Det finns ju också en omvänd problematik, att det inte finns tillräckligt många utbildade som kan ta de jobb som numera erbjuds inom den expansiva gruvnäringen.

Vi behöver även bygga ut infrastruktur. När jag ändå står här i talarstolen och är från Västerbotten måste jag – ni får förlåta mig, mina kamrater – nämna satsningen på Norrbottenbanan. Det är också en viktig infrastrukturbit när det gäller järnvägen att bygga för att vi ska kunna få en bra export som är konkurrenskraftig, effektiv och mer miljövänlig.

I Sverige har vi tack vare mycket generösa prospekteringsmöjligheter också kunnat få en rätt bra kartläggning av berggrunden och mineralfyndigheterna. Som tidigare nämndes omsätter den svenska mineralindustrin hundratals miljarder, och den sysselsätter ungefär 60 000 personer, det vill säga att den bidrar till en femtedel av Sveriges nettoexportvärde.

Som norrlänning är jag oerhört glad över gruvnäringens utveckling i norra Sverige. I Västerbotten och Norrbotten spelar gruvnäringen en oerhört stor roll och bidrar till arbetstillfällen i områden som många

Prot. 2010/11:92
27 april

*Vissa mineralpolitiska
frågor*

gångar är relativt glest befolkade. Det ger ett uppsving på landsbygden då huspriserna ökar, kringverksamhet och företag skapas, och fler flyttar till orten. Jag är också medveten om att det kan vara problem med att man inte får tag i rätt typ av arbetskraft. Men generellt är det ett lyft för vår del av världen.

Gruv- och prospekteringsföretag expanderar oerhört mycket. Som jag tidigare har nämnt beror det på ökad efterfrågan och på ökade råvarupriser. I dag finns det, i produktion, tio gruvor i Sverige. Antalet gruvor förväntas fördubblas inom de kommande tio åren, och när det gäller prospektering är det ett hundratal företag från olika delar av världen som har prospekteringstillstånd och är aktiva.

Sedan skulle jag vilja komma in på det kommunala vetot, som också har blivit omnämnt i dag, när det gäller uranbrytning. Sedan drygt 30 år tillbaka finns det en kommunal vetorätt när det gäller uranbrytning. Det var också tillkomsten av den här lagen som stoppade ett uranbrytningsprojekt på 70-talet. Sedan dess har ingen uranbrytning skett i Sverige.

Ända sedan den här tiden har det varit mycket opinion mot uranbrytning på platser där bygder har hotats. Men med hjälp av det kommunala vetot stoppades planerna på den storskaliga uranbrytningen i Ranstad. Det är enda gången som det kommunala vetot har använts, men det visar också tydligt att det är tillräckligt effektivt. Det tror jag fortfarande, i kombination med en stark miljölagstiftning.

Sedan gäller det prospektering av uran. Centerpartiet och alliansregeringen vill inte förbjuda uranprospektering. I ärlighetens namn förstår jag faktiskt inte riktigt hur det skulle gå till. När man tar upp en borrhärla kan man inte på förhand bestämma exakt vilka mineraler som ska finnas i borrhärlan. Det tycker jag är en svår ekvation. Och om man förbjuder det kanske företag säger att de söker efter någonting annat och ändå hittar uran, även om de inte har angett det som huvudmål, för med uran följer också en mängd andra mineraler.

För sex år sedan sågs minerallagen över. Det är en minerallag som är viktig, för det ska tydligt anges hur vi ska använda våra resurser och även få mer kunskap om vad som finns i berggrunden. Orsaken till att man såg över minerallagen 2005 var bland annat att det fanns en stark opinion för äganderätten. Många markägare tyckte inte att det här respekterades av de prospekterande och exploaterande företagen. Det bestämdes då att företagen skulle betala ett slags mineralersättning till markägarna och att företagen måste upprätta arbetsplaner som kommuniceras med berörda markägare.

Jag ringde häromdagen en av de prospekteringsansvariga på Boliden och frågade om han tyckte att minerallagen fungerade. Han sade att han var mycket nöjd. Av de tusentals markägare som de kontakter årligen är det bara, enligt honom, en handfull som är missnöjda.

Nu ligger det också ett förslag på bordet om att vi återigen ska göra en översyn av minerallagen för att ytterligare kunna stärka informationen till markägare och kommuner för att de tidigt ska kunna komma in i processen och ha större möjligheter att påverka. Det är för att det kanske inte riktigt alltid har funkat. Jag ska inte peka ut några företag, men det kanske inte alltid har funkat med framför allt vissa utländska företag. Därför är förslaget att man ska stärka den här kommunikationsbiten ytterligare.

Jag vill också säga att jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet och avslag på motionerna.

Jag är jättestolt över Sverige som gruvnation. Jag tycker att vi i den här talarstolen också ska passa på att framhäva de framgångar som vi faktiskt har och vår betydelse globalt när det gäller den här näringen. Jag tycker ibland att vi koncentrerar oss på mindre saker, för att vi ska ha en politisk debatt, naturligtvis, men jag tycker också att det är viktigt att framhäva det som är bra och positivt.

Avslutningsvis vill jag säga att jag som tillhör ett folkrörelseparti, Centerpartiet, är väldigt glad över det kommunala vetot. Det ger nämligen möjlighet för våra lokala politiker att fatta beslut där människor finns, och det är jag väldigt stolt över.

I detta anförande instämde Anders Flanking (C).

Anf. 5 LISE NORDIN (MP) replik:

Herr talman! Jag lyssnade noga på vad Helena Lindahl sade, men jag hörde väldigt lite politik. Det var snarare en omvärldsanalys av vad vi använder mineraler till. Visst kan en sådan analys vara intressant, men den här debatten syftar till att klargöra var de politiska partierna står i den här frågan. Jag tycker fortfarande att det är oklart vad Centerpartiets åsikt är vad gäller uranbrytning i Sverige.

Jag vet att många centerpartister runt om i landet jobbar väldigt uppskattat i kommunerna mot uranbrytning. Det är ett väldigt viktigt arbete, men för att det arbetet ska bli trovärdigt tycker jag att det i dag är dags för ett klargörande från Centerpartiet i riksdagen hur man kommer att rösta i frågan om förbud mot uranbrytning.

Om man inte vill stödja det förslag som Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet har lagt fram om att förbjuda uranbrytning tror jag att väldigt många runt om i landet skulle vilja veta varför man inte önskar stödja ett sådant förslag – ett förslag som visar väldigt tydligt vad man vill politiskt.

Anf. 6 HELENA LINDAHL (C) replik:

Herr talman! Jag tyckte att det var på sin plats att prata om gruvnäringen ur en positiv synvinkel, för jag visste att den här debatten skulle komma i alla fall.

Det kommunala vetot, tillsammans med den starka miljölagstiftning vi har, har fungerat i 30 år. Om jag ska vara rent ärlig tycker jag att det är mycket märkligt att vi ser tre företrädare från oppositionen som tycker att kommunerna i dag inte är kapabla att fatta dessa beslut. I 30 års tid har kommunerna varit kapabla att fatta dessa beslut, och det har inte skett någon uranbrytning. Men helt plötsligt är man inte det.

Det är ett riktigt underbetyg till våra lokala politiker, för i kommunen har ju politikerna möjlighet att skriva motioner i fullmäktige och på det sättet också fatta beslut för kommunen. Det ger väl om något en tydlig signal till eventuella prospektörer.

Anf. 7 LISE NORDIN (MP) replik:

Herr talman! Vad de lokala politikerna i de berörda orterna vill är att få stöd från riksdagen. I Skövde och flera andra kommuner i Skaraborg,

som i dag är det område som är mest hotat och har störst yta inrutat för uranbrytning, ber de om stöd från riksdagen. De säger att de inte vill ha vare sig uranbrytning eller prospektering. Där är samtliga partier överens.

I de här orterna handlar det inte om en konflikt mellan partierna, utan det handlar om att stärka lagstiftningen. Som Helena Lindahl säger har kommunerna i dag mycket riktigt ett veto mot brytningen. Men man har inte ett veto mot prospekteringen, och det som är problemet är just prospekteringen. Den skapar en stor oro, och på så vis har inte kommunerna det lokala inflytande som Centerpartiet här uttrycker en önskan om.

Om man vill ha ett förbud mot uranbrytning går det alldeles utmärkt att rösta för ett sådant förslag i dag. Jag vet att bland annat det centerpartistiska kommunalrådet i Skövde säger att dagens situation inte räcker till. Det skapar alltför stora osäkerheter om vad som kommer att hända med våra markområden.

Vi vet också i den här kammaren att läget i dag ser annorlunda ut än vad det gjorde för 30 år sedan. Trycket att bryta uran ökar i Sverige, och därför duger det inte längre att säga att vi med dagens lagstiftning hittills har sluppit uranbrytning.

Vi ser att det finns ett behov av att diskutera om lagstiftningen bör ändras om vi nu inte vill ha uranbrytning i Sverige, vilket Miljöpartiet inte vill ha. Vad vill Centerpartiet politiskt i den här frågan?

Anf. 8 HELENA LINDAHL (C) replik:

Herr talman! Jag vill först och främst säga att jag har full förståelse för att människor är oroliga. Men jag tror inte att man behöver vara orolig, för vi har redan en bra lagstiftning. Den infördes för 30 år sedan, när det fanns ett hot om en stor brytning som man redan hade påbörjat. Det satte man stopp för med det kommunala vetot. Vi har inte haft någon brytning av uran på 30 år, och då undrar jag varför man ska oroa människor med att vi ska börja bryta nu.

Jag är som centerpartist väldigt stolt över att kunna ge politikerna lokalt möjligheten att själva få besluta. Det handlar om den lokala kraften. Ska vi direkt när det bränner till komma med pekpinnen och säga att vi har litat på er i 30 år, men tyvärr gör vi inte det längre?

Jag tycker inte att det är acceptabelt. Först ska man göra på ett sätt, men sedan när man inte riktigt tror att kommunerna klarar av det så ska man ta tillbaka stafettpinnen. Men vi har redan en stark lagstiftning. Det finns inte så mycket mer att tillägga där. Det har inte brutits uran i Sverige. Det bryts ingen uran i Sverige nu heller.

Jag förstår att Miljöpartiet gärna vill ha den här debatten. Den är viktig när det gäller kärnkraft och annat, men jag tycker inte att man ska skrämma upp människor i onödan, för vi har ingen uranbrytning i dag.

Anf. 9 KENT PERSSON (V) replik:

Herr talman! Tack, Helena Lindahl, för ditt anförande! Jag delar din uppfattning om gruvnäringens vikt här i Sverige. Men det är inte det vi ska debattera, utan vi ska klargöra våra ståndpunkter. Det intressanta är ju att diskutera det som skiljer oss åt och varför.

Helena Lindahl sade att hon är glad över det kommunala vetot. Jag antar att hon då menar det kommunala vetot mot brytning av uran. Men vi har ju också kommunalt veto när det gäller vindkraften. Där litar Cen-

terpartiet tydligen inte på kommunpolitikerna och den lagstiftning som finns med det kommunala planmonopolet, utan där ska vi vara inne med pekpinnar.

Därför håller det inte att diskutera uranprospektering utifrån det perspektivet. Det är Bergsstaten som ger tillstånd till prospektering. Den lagstiftning som vi har är bra på många sätt, men den är inte tillräckligt bra. När det gäller Laponia, Natura 2000-området, gav nämligen Bergsstaten tillstånd till prospektering efter uran. Det visar med all tydlighet på att lagstiftningen inte är tillräckligt stark om man ska ta hänsyn till de miljöaspekter som finns. Dessutom öppnar också EU med sin lagstiftning upp möjligheter för utökad prospektering i Natura 2000-områden, och det finns anledning att känna oro.

Nu finns det alltså en möjlighet för Centerpartiet här i riksdagen att rösta för ett stärkt kommunalt inflytande när det gäller prospektering. Ta människors oro på allvar! Ge kommunerna de möjligheter som ett kommunalt veto skulle innebära!

När det gäller prospektering efter uran är det alltså förstahandsansökan som vi är emot. Att man hittar uran vid prospektering efter andra mineraler – ja, så är det.

Anf. 10 HELENA LINDAHL (C) replik:

Herr talman! Jag tänker inte ens kommentera det kommunala vetot när det gäller vindkraften, för det är inte det vi debatterar i dag. Vi kan möjligen ta det efteråt.

Jag måste upprepa mig och säga att jag har tilltro till de lokala politikerna. Jag tror inte att vi behöver komma in med pekpinnar i det här läget. Jag tycker att man från oppositionens sida skapar en överdriven oro hos människor. Jag tar på allvar att människor kanske är oroliga. Människor är rädda för vad som ska hända. Man ser framför sig att det ska brytas väldigt mycket och vad som då händer med bygden och så vidare. Men i 30 års tid har man inte haft anledning att vara rädd, för det har inte brutits någonting.

När det gäller prospektering, Kent Persson, ser jag det som en svårighet att förbjuda prospektering av uran. Sverige har en av de bästa geologiska kartläggningarna av mineral i berggrund i världen. Ska man då ta bort detta? Det finns ju andra fördelar med att kartlägga vad som finns i marken.

Jag vill inte vara raljant, men jag undrar bara hur man ska undvika uranet. Även om man söker efter något annat följer specifika mineraler med uran. Letar man efter dem kommer kanske även uranet upp i borrhälskärnan. Då har man ändå hittat uran och kan avläsa hur mycket uran som kanske kan finnas där.

Jag tror att det där är jättesvårt och tror därför inte på ett förbud mot uranprospektering. Jag tror att det är omöjligt, och jag skulle vilja veta hur en sådan prospektering skulle gå till i praktiken, Kent Persson.

Anf. 11 KENT PERSSON (V) replik:

Herr talman! Jag trodde att jag var väldigt tydlig: När man gör en ansökan om att prospektera efter någonting så talar man också om vad man ska prospektera efter, alltså en förstahandsansökan. Går man då in och

Prot. 2010/11:92
27 april

*Vissa mineralpolitiska
frågor*

säger att det är uran, vilket man har gjort vid över hundra tillfällen och fått tillstånd, så är det just uran man prospekterar efter.

Vi säger att vi ska ge kommunalt inflytande över den prospekteringen. Annars kan det gå som när det gäller Laponia, att man får en prospektering i ett Natura 2000-område. Tycker Helena Lindahl att det är en positiv utveckling?

När det gäller kommunala pekpinnar måste jag ändå hänvisa till att det inte var några problem med pekpinnar när regeringen införde den möjligheten för kommunerna när det gäller vindkraft. Det finns ju lagstiftning där, planmonopol och så vidare, som gör att kommunerna på ett väldigt bra sätt kan säga ja eller nej till vindkraftsparker. Likheten finns, helt klart. Man måste ta människors oro på allvar. Därför säger vi också klart och tydligt från De rödgrönas sida nej till gruvbrytning av uran i Sverige. Det har skett i Sverige tidigare.

Efterfrågan på uran ökar ju i världen, vilket gör att det svenska uranet är prisvärt i dag. Vi vet också att Euratomfördraget är ett fördrag mellan EU-länderna som också ska tillförsäkra tillgång till uran om det blir en bristsituation, även till den svenska.

Jag vill också påminna om att Sverige tillsammans med Tyskland och tre andra länder har tagit upp frågan om en översyn av det här fördraget för att få till stånd en bättre ordning än den som gäller i dag. Det kan ju inte ha skett.

Anf. 12 HELENA LINDAHL (C) replik:

Herr talman! Egentligen tycker jag att vi maler runt samma frågeställningar. Vi är helt enkelt inte överens om det kommunala vetot. Det är så det är. Vi tycker att det är en tillräckligt stark lagstiftning och att kommunpolitikerna själva får bestämma över det som händer i deras kommuner. Det tillsammans med miljölagstiftningen, som faktiskt är väldigt tuff, är gott nog. Det har det varit i 30 år. Jag tycker att det är så tråkigt att oppositionen ska försöka ge sken av någonting annat. Det är bara att skrämma upp människor, och det tycker inte jag är seriöst.

Visst är det så, Kent Persson, att man när det gäller uranprospektering får ange vad man söker efter. Men som jag sade tidigare följer det ju med andra mineraler som ofta är förekommande tillsammans med uran. Om man säger att man söker det i stället kommer man ändå att kunna ha koll på uranet. Det ni föreslår blir ju tandlöst.

Helt kort vill jag också påminna om att vi har gjort stora satsningar på alternativ energi. Vi satsar väldigt stort för att vi ska komma ur ett beroende som vi har haft när det gäller vattenkraft och kärnkraft. Jag tycker att världens mest ambitiösa klimatpolitik också torde tala för sig själv.

Anf. 13 KARIN ÅSTRÖM (S) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja börja i den ända där Helena Lindahl pratade positivt om bland annat tillväxten i gruvnäringen. Där har vi faktiskt, som jag sade, en akilleshäla som börjar bli väldigt allvarlig när det gäller att vi verkligen ska få en tillväxt i gruvnäringen. Vi ser att 5 000 nya jobb kommer inom en ganska snar framtid men att vi har arbetskraftsbrist på en mängd områden som är kringnäringar till gruvdriften.

Vi ser att vi har en arbetslöshet på över 8 procent. Inte minst i din och min region har vi oerhört hög arbetslöshet, där man inte har resurser till

att kompetensutveckla eller yrkesmatcha in till Sveriges största tillväxt-näring just nu. Det skulle jag vilja höra lite mer om. Vad har ni för politik på området? I den budgetproposition som har lämnats nu kan vi inte hitta någonting som går i den riktningen att man skulle ta bort den här akilles-hälen.

Jag skulle också vilja fundera lite grann kring Centerpartiets inställning till uranbrytning. Då var vi där igen. Jag säger som jag har gjort tidigare år, att jag tycker att det är oerhört märkligt att Centerpartiet här i riksdagen kan tala om att man inte är för uranbrytning. Ni sitter faktiskt i regeringsställning och har att ta ansvar för en regeringspolitik. Vi vet vad Reinfeldt tycker, det är ganska känt, både om att kärnkraft ska byggas och, som han säger, att det är logiskt att man därmed också har uranbrytning.

Det här blir väldigt tudelat och tveeggat. Utifrån er ståndpunkt i den här frågan blir det också väldigt otydligt och väldigt oroande för människor ute i bygden. Ge oss nu besked! Vad tycker ni som regeringsföreträdande parti om uranbrytning? Ska uran brytas eller ej?

Anf. 14 HELENA LINDAHL (C) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja börja med uranbrytningsfrågan. Karin Åström tycker att det är oerhört märkligt att Centerpartiet säger att man är emot uranbrytning. Ändå agerar man annorlunda, påstår Karin Åström.

Jag tycker väl inte att det har varit okänt för någon vilken inställning Centerpartiet har haft de senaste 30 åren. Vi tyckte så då, och vi tycker likadant nu.

Däremot har vi två skilda åsikter när det gäller förtroendet för våra kommunpolitiker. Det måste jag säga, Karin Åström, förvånar mig mest av allt. Kanske inte när det gäller Vänsterpartiet och Miljöpartiet lika mycket som Socialdemokraterna som har en folkrörelsebakgrund där man verkligen har satsat väldigt mycket kraft på den lokala förankringen.

Helt plötsligt duger inte det längre utan nu ska man säga att staten ska komma med sin pekpinne för vi tror inte att ni kan fatta rätt beslut. Det måste jag säga återigen: Vilket underbetyg till era lokala politiker!

Jag har varit gruppledare i Skellefteå kommun där Socialdemokraterna har egen majoritet. Ska ni säga till dem att ni inte litar på dem? Eller ska vi säga till människor i Arvidsjaur: Nej, vi litar inte på er lokalpolitiker för nu vet pappa staten bäst. Det tycker jag är en väldigt tråkig inställning. Det förvånar mig väldigt mycket.

När det gäller akilleshälen, att det behövs fler som utbildar sig inom gruvnäringen och att arbetslösheten samtidigt är stor, håller jag med Karin Åström. I mineralstrategin, som också myndigheten SGU har lagt fram riktlinjer för, finns det stora satsningar på utbildning. Det är klart att det kommer att ta tid. Vi måste förstås satsa på snabbare yrkesutbildningar, men sedan finns det också ett långsiktigt problem.

I dag är intresset för geologi inte jättestort. Det ingår inte som ett naturvetenskapligt ämne. Det är en sak som man bör titta närmare på, om det inte görs redan. Jag är lite osäker på det. Att fler blir intresserade redan från gymnasieåldern tror jag är oerhört viktigt. Men att regeringen inte skulle ta detta på allvar finner jag föga troligt. Det gör man. Det är

Prot. 2010/11:92
27 april

*Vissa mineralpolitiska
frågor*

bara det att jag som du kan konstatera att det inte finns tillräckligt många sökande. Det får man acceptera och göra någonting åt.

Anf. 15 KARIN ÅSTRÖM (S) replik:

Herr talman! Jag ska börja med uranet. Jag måste säga att vi verkligen värnar de lokala politikerna och människor ute i bygden. Men man måste ju ge dem rätt verktyg. Man måste också som regeringsföreträdande parti ge dem tydliga besked och ett samlat besked om hur man ser på uranbrytning. Det är faktiskt så att ni skiljer er åt som regeringsföreträdare. Det är självklart att det blir väldigt oroligt ute i våra bygder och att de lokala politikerna har svårt att veta vad regeringen egentligen tycker.

Sedan kan jag också tycka att det på något sätt är väldigt logiskt för oss, för vi har alltid sagt nej till uranbrytning, att på grund av inställningen och den tveeggade otydligheten i regeringen gå med Vänstern och Miljöpartiet i kravet att man ska titta närmare på möjligheten att i minerallagen förbjuda uranbrytning. Det är vårt svar på er otydlighet i den frågan.

Sedan kan jag inte annat än säga: Men, Lindahl, vi talar faktiskt om massarbetslöshet ute i våra bygder. Över 8 procent är arbetslösa. 25–30 procent av ungdomarna går alltså arbetslösa utan att ens en gång ha utbildningar att söka. De får inte ens från staten eller från regeringen en signal om att detta är en näring som är intressant. Där finns jobb.

Ni har ju ingen politik just på det området. Inte heller finns något att läsa om det i vårpropositionen. Är det meningen att marknaden själv ska lösa kompetensbehovet och yrkesmatchningen in till den expansiva gruvnäringen eller hur har ni tänkt?

Anf. 16 HELENA LINDAHL (C) replik:

Herr talman! Jag kan säga till Karin Åström att regeringen tar detta på allvar. Att vi är en gruvnation som vi vill utveckla är vi på det klara med. Jag tror att du inte behöver oroa dig för att vi inte ska vidta några åtgärder. Det återkommer jag gärna till.

Sedan måste jag avslutningsvis ändå säga om uranbrytningen att det är märkligt att Karin Åström och Socialdemokraterna ger ett sådant underbetyg till våra lokalpolitiker. Jag tycker att det redan i betänkandet finns en otydlighet från er sida.

Å ena sidan vill ni stärka det kommunala vetot och det kommunala inflytandet. Å andra sidan vill ni ge regeringen i uppdrag att återkomma med ett lagförslag om hur man förbjuder uranbrytning. De två bitarna går inte ihop. Hur kan man stärka det kommunala inflytandet om man samtidigt säger att uranbrytning ska förbjudas? Det är lite märkligt.

Vidare: Är det otydligt att låta lokalpolitiker fatta beslut om sådant som rör dem själva och deras omgivning? Det tycker inte jag. Det är lokal demokrati i bästa bemärkelse och det kommer Centerpartiet också fortsättningsvis att stödja.

Anf. 17 MATS ODELL (KD):

Herr talman! Det är en viktig och intressant debatt som vi i dag har om mineralpolitiken. Den svenska basindustrin bygger ju på att förädla naturtillgångar som skog och det som finns på och i marken. Export-

inkomsterna från den industrin har en helt avgörande betydelse för den svenska välfärdsutvecklingen och för folkhushållet.

För stora delar av de mer glest befolkade delarna av landet är, som vi här hört från flera talare, den här basindustrin också avgörande för att kunna utveckla dessa bygder.

I grunden tror jag att vi som här i dag debatterar basnäringarna – nu handlar det om gruvindustrin som är helt beroende av regionalpolitiken – i grunden är ganska överens om att skapa långsiktigt goda förutsättningar för näringen. Vi vet att den är väldigt konjunkturkänslig. Det såg vi under finanskrisen.

Det är klart att det när efterfrågan viker och man stänger ned verksamheter och varslar människor behövs mindre av metaller och mineraler. Men nu möter branschen en väldigt stark och, som det verkar, ihållig efterfrågan. Det avspeglas i antalet ansökningar om undersökningstillstånd till exempel.

Världsmarknadspriset på guld har exploderat. Det är också en mycket stor efterfrågan på järn, koppar och zink och på olja, men det är någonting som vi inte hittar på den här sidan av Kölen, så det behöver vi inte här i dag bekymra oss om.

Mindre känt men inte mindre viktigt är, som tagits upp här i dag, den ökade efterfrågan på så kallade sällsynta jordartsmetaller som används exempelvis i specialmagneter i hybrid- och elbilar och i vindkraftverk samt i solceller och mobiltelefoner. Kina står för en väldigt stor del av de här tillgångarna. Vi har här i dag hört andra talare berätta om hur man nu i ökad utsträckning också använder sådant här för eget bruk. Det behövs alltså fler leverantörer. Det fina är då att vi faktiskt kan bidra här.

Ska vi hjälpa till och samtidigt skapa bättre förutsättningar för kvalificerade jobb i eftersatta områden, eller ska vi sätta käppar i hjulen? Svaret är inte helt givet. Jag tycker att det finns vissa illavarslande tecken i en del av de 26 motioner som jag kommer att yrka avslag på.

Jag vill ändå lägga tonvikten på den blocköverskridande överenskommelsen mellan Socialdemokraterna och allianspartierna när det gäller synen på de mineralpolitiska frågorna. Här har vi ett gemensamt ansvar för allt utom en sak som nu i debatten tydliggjorts, nämligen uranbrytningen. I övrigt har vi en överenskommelse som också bygger på att vi tillsammans ser över minerallagen.

Prospektering och utvinning enligt minerallagen måste enligt miljöbalken från 1999 kompletteras med mycket stränga miljöhänsyn. I vissa motioner står det att minerallagen bör omarbetas. Det har gjorts i omgångar, exempelvis år 2005 när riksdagen beslutade om omfattande ändringar för att förbättra kontakterna mellan prospektör, gruvnäring och markägare.

Man införde då en mineralersättning från koncessionshavaren till markägarna för att uppnå en bättre balans mellan exploatörer och markägare. Så sent som i mars i år tillkallade regeringen en särskild utredare som ska föreslå en ordning för vinstdelning vid expropriation eller, som det heter, andra förfoganden.

Icke desto mindre har vi i utskottet kommit fram till att regeringen bör göra en översyn av minerallagen som, som vi skriver, ”syftar till att markägare och kommuner med ökad tydlighet och effektivitet ska få tidig information om vad en prospektering avser och hur den ska genom-

föras”. För att den kommunala demokratin, som vi nu har diskuterat, ska kunna fungera, är det också viktigt att man får tidig information så att beslut kan fattas.

Den blocköverskridande överenskommelsen gäller även uranprospektering. Den vänder sig, som vi hört, Vänsterpartiet och Miljöpartiet emot. När det gäller uranprospekteringen, som flera varit inne på, yrkar jag avslag på de aktuella motionerna – då med utskottets motivering och hänvisning till den översyn av minerallagen som utskottet har tagit initiativ till.

Jag vill påminna om att ett förbud mot uranprospektering skulle skada näringen långt mer än man i förstone kanske tänker sig. Ett undersökningstillstånd som beviljas för uran gäller också för övriga mineraler utom olja, gasformiga kolväten och diamant, varför prospektering som i någon utsträckning omfattar uran också ökar möjligheterna att finna andra brytvärda mineraler – så varför inte till exempel de sällsynta jord-artsmetallerna?

Som utskottet tidigare har debatterat och som Helena Lindahl här i dag har konstaterat skulle en vetorätt mot uranprospektering i praktiken sakna betydelse eftersom det är oundvikligt att finna uran när man söker efter andra mineraler. Socialdemokraterna har insett detta, dock inte Vänsterpartiet och Miljöpartiet.

Socialdemokraterna vill, som vi här i dag hört Karin Åström säga, förbjuda uranbrytning. Naturligtvis är det en i grunden möjlig hållning men kanske ändå en moraliskt lite svår inställning att ha för ett land som för sin elförsörjning i hög grad är beroende av kärnkraft.

En pragmatiker skulle naturligtvis kunna hänvisa till att uranbrytning är föga lönsam i vårt land. Halten av uran i den svenska berggrunden är väsentligt lägre än i de länder som numera producerar och exporterar uran. Därmed är det i praktiken ganska riskfritt att tillåta uranprospektering och uranbrytning.

Men man ska kanske ändå inte resonera så. Vi kan inte hävda att det är okej att vara starkt beroende av kärnkraft och samtidigt vägra uranutvinning i den mån det är rimliga villkor och uran på ett miljömässigt rimligt sätt skulle kunna utvinnas inom vårt lands gränser.

Däremot är det, tycker jag, vår skyldighet att omgärda en, låt vara osannolik, uranbrytning med de absolut strängaste miljöreglerna. Prospektering får inte ske utan tillstånd som utfärdas enligt minerallagen och kärntekniklagen. En miljökonsekvensbeskrivning ska också ingå i en ansökan. Enligt myndigheternas bedömning är det tillräckligt starka villkor för en säker hantering.

Med detta, herr talman, yrkar jag alltså avslag på samtliga motioner.

Anf. 18 KENT PERSSON (V) replik:

Herr talman! Jag vill tacka dig, Mats Odell, för ditt anförande. Jag förstår att du är beredd på en replik efter det på många sätt, tycker jag, ganska utmanade anförandet.

Det finns en stor skillnad mellan Vänsterpartiet och Kristdemokraterna. Vänsterpartiet vill avveckla kärnkraften, medan Kristdemokraterna har svängt och ser framför sig en utbyggnad. Mot den bakgrunden förstår jag att frågan om uranprospektering och uranbrytning kommer i en helt annan dager. Däri ligger den stora skillnaden.

Vänsterpartiet vill alltså avveckla kärnkraften. Vi ser inget behov av uranbrytning och därmed inte heller av prospektering. Då blir motsatsen logisk. Eftersom Kristdemokraterna är *för* vill man också ha uranprospektering och uranbrytning; det hänger liksom ihop.

Att ett förbud mot prospektering allvarligt skulle skada svensk gruvnäring är ett häpnadsväckande påstående. När du går in med en ansökan talar du också om vilken förstahandsprospektering det handlar om. Är det uran då är det uran, inget annat. Att man sedan hittar andra mineraler i sammanhanget är en självklarhet. Det är likadant om du går in och letar efter andra mineraler; då kan du hitta uran. Det säger vi ingenting om.

Det är alltså en väldig skillnad, och det är det som är poängen när vi säger att vi vill ha ett förbud – om det nu är ett kommunalt veto – när det gäller prospektering. Vi ger människorna verktygen så att de kan upprätthålla den kommunala demokratin också när det gäller prospektering av uran. Det är förstahandsansökan efter uran, och jag har svårt att förstå och se att det på ett allvarligt sätt skulle skada svensk gruvnäring om man fick kommunalt veto på detta.

Anf. 19 MATS ODELL (KD) replik:

Herr talman! Jag förstår och respekterar Kent Perssons ståndpunkt i denna fråga, men jag delar den inte. Det är ganska enkelt: Vi har redogjort för att det vore oklokt att förbjuda prospektering. Jag är glad att vi nu har en överenskommelse där också Socialdemokraterna är med i denna hållning.

Sedan kommer frågan om brytning av uran. Det är en helt annan fråga. Det mesta talar för att det inte kommer att brytas någon uran. Detta är av rent ekonomiska skäl och av det skälet att det är lokala politiker, valda på de orter där detta kan bli aktuellt, som ska fatta dessa beslut. Det tycker jag är en bra ordning. Det är en subsidiaritetsprincip att föra ned besluten så nära de berörda människorna som möjligt.

Jag tror att Kent Persson lever i en ganska idyllisk värld. Det går bra att sortera undan allt som verkar jobbigt och svårt att hantera, men vad är då kvar? Jag vet inte om Kent Persson lyssnade på *Ekot* i morse om kolkraften, hur den nu utvecklas och hur mycket koldioxid som släpps ut. Det går bra att tänka bort hälften av svensk elproduktion, men vad ska då komma i stället?

Det handlar ändå om att ta ansvar för försörjningen för de väldigt många medborgare som arbetar inom de svenska basnäringarna ute i Bergslagen, i Västerbotten, i Norrbotten och runt om i hela vårt land. De inser att elektricitet producerad på ett miljömässigt riktigt och koldioxidfritt sätt, där man ställer väldigt höga krav på säkerhet och miljö, är någonting vi för närvarande kommer att fortsätta med. Det gäller tills det finns bättre alternativ.

Jag tror att alla här inne ser fram emot den dag vi har tillgång till elektricitet som produceras på ett på alla vis glädjande sätt – inga gruvor, inga utsläpp, ingenting förutom sol och vind som flödar, och vi kan ta det lugnt – men vi är inte där än, Kent Persson.

Anf. 20 KENT PERSSON (V) replik:

Herr talman! Vi är inte där. Det är lätt att stå här i talarstolen och raljera, men jag tycker att också Mats Odell ska vara ärlig. Jag hoppas verk-

ligen att du har läst den överenskommelse vi har med Socialdemokraterna och Miljöpartiet när det gäller energipolitiken, Mats Odell. Vi säger att kärnkraften ska ersättas i den takt vi kan införa förnybar energi. Det är ganska klart och tydligt.

Nej, det är nog på det sättet att uran inte skulle vara brytvärt i Sverige så som det ser ut i dag. Å andra sidan gör de bedömningar som görs av kärnkraftsutvecklingen, framför allt ifrån regeringen som öppnar upp för att ersätta befintliga reaktorer med nya och mer kraftfulla, att frågorna om uranbrytning kommer i en helt annan dager än tidigare. Vi har haft uranbrytning i Sverige tidigare. Det är förenat med enorma miljörisker. Det är bara att åka ned till södra Billingen och se hur det ser ut där i dag, fortfarande, efter så lång tid. Det är mer än 40 år sedan denna brytning skedde.

Det finns alltså all anledning att ge kommunerna även det verktyg de bör ha när det gäller prospektering. Det är Bergsstaten som ger tillstånd i dag, och de har gett tillstånd i Natura 2000-området Laponia. Det kom år 2006. Jag hade en interpellationsdebatt med Maud Olofsson om det vid ett tillfälle. Det finns, menar jag, anledning att se över minerallagen, stärka den och ge kommunerna det inflytande vi båda två tycker att de borde ha när det gäller industriell verksamhet.

Anf. 21 MATS ODELL (KD) replik:

Herr talman! Jag vill börja där Kent Persson slutade. Vi kommer att se över minerallagen, och det kommer att ske med samverkan över blockgränsen, där vi ska titta på förutsättningarna. Var det kommer att sluta vet inte jag, men en sak är säker: Det kommer icke att brytas någon uran i Sverige utan att de lokala medborgarna runt om platserna genom sina valda ombud har sagt ja till detta och att man har uppfyllt de absolut strängast tänkbara miljökraven.

Vi kan åka runt och titta på industriell verksamhet, inte minst gruvverksamhet, och titta på hur det ser ut med de restprodukter som kommer. Det är inte så trevligt heller när man bryter järnmalm och annat, men här måste vi ändå vara medvetna om att vårt land är helt beroende av att vi exploaterar de naturtillgångar som finns och gör detta på ett ansvarsfullt och miljöriktigt sätt. Där tror jag att Kent Persson och jag har samma ambitioner, nämligen att det ska ske på ett långsiktigt hållbart sätt.

Anf. 22 KARIN ÅSTRÖM (S) replik:

Herr talman! Jag börjar med den fantastiska tillväxten i gruvnäringen. Jag tänker ställa ungefär samma frågor till Odell, som också är vår ordförande i näringsutskottet, som jag gjorde till Centerpartiet tidigare.

Vi vet som sagt att det är en enorm tillväxt. Man räknar med att 5 000 nya jobb ska komma. Vi vet också att vi har en tickande bomb i form av den arbetslöshet som växer ganska dramatiskt i Sverige. Vi vet även att det inte finns några förslag om yrkesutbildningar inom detta område; det föreligger ingenting i den vägen som har kommit från regeringen.

Jag skulle alltså vilja veta lite mer vad regeringen och ni som företräder regeringen har för politik på detta område. Hur ska man lösa denna akilleshäl, som är ett av de största hoten mot att vi ska få denna tillväxt i

gruvsektorn? Är det marknaden själv som ska lösa allting, eller vad har ni för förslag?

När det gäller uranbrytning trodde jag först att det var så att Mats Odell och KD som regeringsföreträdare sade ungefär samma sak som Reinfeldt och den tolkning jag har gjort utifrån honom. Han säger nämligen ja till kärnkraft och självklart ja till uranbrytning i Sverige, eftersom vi ska bygga ut kärnkraft.

Nu blev jag dock lite tveksam när jag satt och lyssnade på vad du egentligen sade, Mats Odell. Du säger å ena sidan att vi ska bryta uran och att det känns logiskt, men å andra sidan kanske vi inte ska göra det. Jag skulle alltså vilja ha ett lite mer tydligt svar och ett lite mer rakt svar på frågan: Ja eller nej till uranbrytning?

Anf. 23 MATS ODELL (KD) replik:

Herr talman! Låt mig börja i slutet. Ja, det ska vara tillåtet att bryta uran i Sverige. Om man kan få med sig den lokala befolkningen, om man kan få med sig de tillståndsgivande myndigheterna och om man uppfyller de mycket stränga miljökrav som finns i miljöbalken ska det vara tillåtet.

Sedan kommer punkt nummer två: Sannolikheten för att detta ska inträffa i nuvarande marknadsläge när det gäller prisvärt uran för de reaktörägare som efterfrågar uran är låg. Det ser mörkt ut för att det ska ske i Sverige, om jag uttrycker mig på det sättet. Det är slutsatsen. Det ska dock vara tillåtet. Det ska avgöras av befolkningen runt de platser som är aktuella, och man ska uppfylla de miljökrav som finns.

Vi gläds åt den stora efterfrågan på svenska metaller och mineraler. Det sker nu en väldigt snabb tillväxt av arbetstillfällen, som Karin Åström mycket riktigt påpekar. Hur ska man då matcha de arbetslösa så att de blir anställningsbara inom dessa sammanhang?

Detta är en uppgift som regeringen tar på allra största allvar. Vi har satsat väldigt mycket i en arbetsmarknadspolitik som handlar om att göra människor anställningsbara. Vi har gett jättemycket nya resurser till högskolor, universitet och vidareutbildning. Vi har en stor satsning på yrkeshögskolan, någonting som Socialdemokraterna har motsatt sig under decennier.

Vi öppnar upp för att vidareutbilda unga människor som inte vill gå en akademisk väg. Varför har Socialdemokraterna under alla dessa år nedprioriterat dessa mer manuella yrken? Det är nu som den här regeringen har satt i gång ett stort arbete. Yrkeshögskolan är en fantastisk succé så här långt. Nya sådana utbildningslinjer växer fram överallt. Jag är övertygad om att den matchning och den satsning som görs för att göra unga människor anställningsbara kommer att lyckas.

Anf. 24 KARIN ÅSTRÖM (S) replik:

Herr talman! Tack, Mats Odell, det var ett väldigt tydligt besked när det gäller att ni säger ja till uranbrytning. Det stärker min och Socialdemokraternas inställning i den reservation vi har lämnat då det gäller uranbrytning. Vi har alltid sagt nej till uranbrytning. Det har inte heller varit populärt att prospektera i uranbrytning tidigare. Det stärker oss i uppfattningen att vi ska förbjuda uranbrytning i Sverige.

Jag måste gå över till det som jag tycker är akilleshälen i den här frågan, och det handlar om hur vi ska få arbetskraft till den växande mine-

Prot. 2010/11:92

27 april

*Vissa mineralpolitiska
frågor*

ralsektorn. Även om Odell säger att regeringen har gjort väldigt mycket säger statistiken någonting helt annat. Det är tvärtom så att vi har, och nu säger jag det, massarbetslöshet i Sverige. År 2006 då ni pratade om massarbetslöshet handlade det om 6 procent. I dag har vi över 8 procents arbetslöshet. Det finns alltså inte rätt typ av yrkesutbildningar, särskilt inte till den näring som växer mest i Sverige. Ni har ingen politik på det området. Ni avskaffade branschprogrammen på detta viktiga område. Hade de funnits kvar i dag hade branschen tillsammans med universiteten och en mängd människor förutsett den här akilleshälen, och man hade i ett tidigare skede kunnat gå in och göra de rätta insatserna.

Ni saknar helt politik när det gäller arbetskraftsbristen och yrkesutbildningen till den här näringen.

Anf. 25 MATS ODELL (KD) replik:

Herr talman! Jag vet inte om Karin Åström har studerat de prognoser som finns för sysselsättningsutvecklingen i Sverige. Vi hörde i går på nyheterna att det har tillkommit 100 000 fler sysselsatta på ett år i Sverige. Vi har i Sverige den snabbaste jobbtillväxten i den industrialiserade världen för närvarande. Den stora utmaningen kommer att vara precis det som Karin Åström tar upp, nämligen att få unga människor anställningsbara. Vi ser att arbetslösheten kommer att sjunka i en mycket rask takt. Det är första gången som vi inte har en jobblös tillväxt. Vi har en mycket stark tillväxt, och vi har en mycket stark sysselsättningstillväxt. Det är den politik som den här regeringen har fört som nu ger resultat.

Jag håller med om att det som måste ske är att se till att det inom de branscher och näringar där det finns flaskhalsar utbildas människor. Där har vi yrkeshögskolan och de stora satsningarna på eftergymnasial utbildning och fortsättningsutbildning för människor som vill gå vidare och ta mer kvalificerade jobb. Hela problemet handlar egentligen om att få in människor, nyanlända människor som kommer till Sverige och unga människor, på arbetsmarknaden väldigt fort, om vi inte ska få en uppbromsning av den mycket goda utveckling som vi ser för närvarande.

Jag tar på allvar det Karin Åström säger, att gruvnäringen är en näring där vi måste hitta möjligheter för att bättre få tag på människor. Jag hörde av en kollega att en truckförare i gruvorna i Norrbotten tjänar 32 000 kronor i månaden, och man är ofta 19 år när man får det jobbet. Vilket incitament finns det då att studera vidare? kan man fråga sig.

Det finns många aspekter att ta hänsyn till när vi har en sådan oerhörd efterfrågan inom en bransch där man betalar mycket för olika jobb. Det känns kanske inte så angeläget att sätta sig på skolbänken om man redan innan man fyller 20 år kan få en lön som många har som slutlön.

Anf. 26 JOHAN JOHANSSON (M):

Herr talman! Behovet av mineraler och metaller är stort och växande i hela vår globaliserade värld. Som redan har nämnts från talarstolen svarar mineralnäringen för nära 19 procent av det svenska nettoexportvärdet. Mineralråvaror finns i telefoner, bildskärmar, fordon och maskiner, bara för att ge några exempel. Mineraler påverkar både vår vardag och vår levnadsstandard.

Jag har ägnat tid i påsk till att besöka aktörer inom mineralnäringen och även till att försöka förstå de konsekvenser gruvdrift kan få för en-

skilda medborgare som bor i anslutning till gruvor som är i drift och expanderar.

I mitt hemlän Norrbotten är Boliden i slutfasen av sitt stora investeringsprogram i koppargruvan Aitik. LKAB fortsätter sitt tillväxtprogram och siktar på att gå från 27 miljoner ton till 40 miljoner tons årlig produktion av färdiga produkter år 2015. Tre nya gruvor är på väg att öppnas i LKAB:s regi – Gruvberget, Mertainen och Leveäniemi.

Dessutom har LKAB en satsning på att tillvarata de sällsynta jordartsmetaller som nu finns i deras sandmagasin. LKAB tror att det årliga produktvärdet på dessa jordartsmetaller kan uppgå till 9 miljarder kronor under ett antal år framöver.

Northland Resources är i full gång med sitt investeringsprogram på 5 miljarder kronor för att få i gång gruvdrift i Kaunisvaara, Pajala. Där håller man just nu på att avtäcka myran för att få fram berget. Avalon Minerals ansökte i veckan hos miljödomstolen om att få starta upp en koppar- och en magnetitgruva i Viscaria. Flera gruvprojekt är på gång, inte bara i Norrbotten utan i hela Sverige.

Herr talman! Hur kan det då komma sig att en sådan gruvboom inträffar just nu? Självklart spelar de rådande råvarupriserna in och den prognostiserade efterfrågan framöver. Men det får inte glömmas bort att Sverige är en relativt ny aktör och att storskaliga prospekteringar just precis bara har inletts.

En viktig förklaring till att vi har sådan aktivitet i dag är att riksdagen 1992 ställde sig bakom den borgerliga regeringens förslag om att prospektering inte längre skulle äga rum i statlig regi eller med statliga medel. Ett viktigt motiv var att statens roll på det näringspolitiska området skulle vara att skapa generellt goda förutsättningar för företagande, inte att ge ett särskilt stöd till prospektering. Att staten sedan 1993 inte längre gör anspråk på kronandel ökade även det intresset för prospektering, och ett stort antal svenska såväl som utländska prospektörer har funnit det intressant och lönsamt att leta mineraler i Sverige. En rad nya fyndigheter leder nu till gruvor, vilket är oerhört positivt.

Storskaliga prospekteringar i Sverige är således ett ganska nytt fenomen, och vi har fortfarande förhållandevis liten kunskap om vad som finns i backen. Därför är det viktigt att hålla antalet prospekteringar på en hög nivå.

Som tidigare nämnts i talarstolen har lagstiftningen på det mineralpolitiska området som ambition att tillgodose och möta flera olika intressen. Avvägningen gäller miljöhänsyn, markägarens intressen, närboendes intressen, statens möjligheter till skatteintäkter, medborgarnas möjlighet till arbete och naturligtvis gruvföretagens, prospektörens och mineralnäringens intressen.

Samhällsintresset av att kommersiellt intressanta mineralfyndigheter kan brytas och tas till vara har bedömts så starkt att grundlagens förutsättningar för ingrepp i markägarnas äganderätt anses vara uppfyllda.

Fungerar då den här avvägningen optimalt? Svaret är nog att de senaste årens prospekteringar och i gångsättningar av nya gruvor har visat att det finns en förbättringspotential och förbättringsmöjligheter även för minerallagen. Ett tydligt sådant förbättringsområde handlar om att enskilda markägare, närboende samt kommuner bör få tillgång till nödvän-

Prot. 2010/11:92

27 april

*Vissa mineralpolitiska
frågor*

dig information om prospektörens eller gruvföretagets planer och åtgärder som påverkar dem och deras mark.

Varför är det då så viktigt? Jo, därför att om de mineralresurser som vi har ska kunna tas till vara på ett långsiktigt hållbart sätt är det nödvändigt att markägarens och de närboendes funderingar samt oro kring prospekteringen och gruvbrytningen tas på allvar. Därför känns det bra med en översyn av minerallagen i syfte att markägare och kommuner ska få tydlig och tidig information om vad en prospektering avser och hur den ska genomföras.

Herr talman! Att upprätthålla en hög nivå på antalet prospekteringar är viktigt, dels eftersom prospekteringarna ger kunskap om vad som finns i marken, dels eftersom det finns ett samband mellan prospekteringsaktivitet och framtida gruvor.

Att begränsa möjligheterna till prospektering, som vissa motionärer förespråkar, är dumt både ur ett kunskapsperspektiv och ur ett samhällsperspektiv. Resultatet skulle bli mindre och kanske även sämre kunskap om hur vår berggrund är beskaffad. Resultatet skulle även bli minskad samhällsnytta i form av uteblivna mineraler, som behövs i så många olika produkter, samt naturligtvis minskade arbetstillfällen i mineralnäringen samt de näringar som är beroende av mineralen.

Uran är anledningen till att vissa motionärer vill begränsa möjligheten till prospektering. Jag förstår oron men upplever den som obefogad då det redan finns särskilda bestämmelser kring uran. I dag har kommuner möjlighet att yttra sig när undersökningstillstånd ges för att söka alunskiffer, en bergart som uran är vanligt förekommande i. Dessutom finns det kommunala vetot mot uranbrytning.

Att införa förbud mot prospektering av uran skulle med stor sannolikhet leda till minskad prospekteringsaktivitet totalt sett, då prospektören riskerar att bryta mot lagen varje gång en provborrning sker. Vad säger att man hittar eller inte hittar just uran? Hittar man uran, ska man då anmäla det till en myndighet och ta det straff som blir när man har brutit mot lagen? Eller kommer man att stampa igen hålet och låtsas som att man inte hittade någonting? Problematiken med ett förbud kan bli stor.

Herr talman! Efterfrågan på mineraler är stor och växande, inte minst inom den högteknologiska energisektorn och miljösektorn. Sverige är ett land som har goda möjligheter att vidareutveckla industrin. Vi har nya fyndigheter, lång erfarenhet, hygglig infrastruktur, stort miljömedvetande och en bra lagstiftning.

Jag vill avsluta med att yrka bifall till utskottets förslag.

Anf. 27 LISE NORDIN (MP) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att hälsa Johan Johansson välkommen till våra debatter i näringsutskottet.

Jag konstaterar att regeringspartierna inte tycks vilja diskutera de negativa miljö- och hälsorisker som uranbrytning innebär utan i de flesta av sina inlägg har fokuserat på näringspolitik. Näringspolitiken är jätteviktig. Jag vill därför fråga Johan Johansson hur han ser på dagens situation med uranbrytning och den osäkerhet som regelverket i dag innebär.

Situationen är den att vi har flera företag, de flesta utländska, som i dag investerar miljontals kronor i att söka efter uran. Samtidigt säger regeringspartierna här i dag att man bedömer att det inte kommer att bli

någon uranbrytning i Sverige. Det är dubbla signaler om vad som gäller. Jag tror att det vore en mer ansvarig näringspolitik att ge tydliga spelregler till dessa företag och besked om huruvida man bedömer att uranbrytning kan bli aktuell eller inte.

Johan Johansson sade att man ser positivt på att göra en översyn som syftar till att ge bättre information till markägarna. När jag talar med markägare som är berörda efterfrågar de inte mer information utan fler verktyg för att säga nej till uranprospektering på sin mark. Ett sådant verktyg är just att ge kommunerna möjlighet att säga nej till prospektering av uran.

När markägarna på Billingen under juldagarna fick information om att provborrning skulle ske på deras mark blev reaktionen: Inte nu igen! De har i flera generationer kämpat mot detta; det är ingen ny kamp. Den har förts väldigt länge, och vad som efterfrågas är just verktyg.

Jag vill därför fråga Johan Johansson hur han ser på de dubbla signalerna som dagens situation ger både till de markägare som i dag kämpar mot uranbrytning och till de utländska företag som i god tro hoppas att de ska kunna bryta uran i Sverige.

Anf. 28 JOHAN JOHANSSON (M) replik:

Herr talman! Jag får börja med att tacka Lise Nordin för att jag är välkommen.

Lise Nordin sade tidigare att hon är emot miljövidrig uranbrytning, och där tror jag att de flesta av oss har den gemensamma ståndpunkten att vi är emot miljövidrig uranbrytning. Och jag vill anknyta till vad Mats Odell sade tidigare. Uppfyller man de miljökrav som finns bör det finnas goda skäl för att det ska vara tillåtet att bryta uran i Sverige, förutsatt att de boende på orten är för uranbrytning. Det var min första ståndpunkt.

När det sedan gäller uran finns den största kända fyndigheten i Billingen – 300 gram per ton gråberg, 0,03 procent. Branschen gör bedömningen att 0,1 procent är den lägsta nivån för att det ska vara ekonomiskt möjligt att bryta den. Många uranfyndigheter i andra länder är enstaka procenttal och upp till 20 procent.

Det är ytterst tveksamt att det är ekonomiskt möjligt att bryta uran i Sverige, särskilt med de höga miljökrav vi har.

Anf. 29 LISE NORDIN (MP) replik:

Herr talman! Jag ser det som ganska irrelevant att vi i denna kammare som politiker gör bedömningen av huruvida det kommer att vara ekonomiskt lönsamt att bryta uran. Det är en bedömning som de företag som i dag prospekterar lämpligen gör, och de gör uppenbarligen bedömningen att det kan bli ekonomiskt lönsamt att bryta uran i Sverige. Den uppkomna situationen måste vi politiker ta ställning till.

Jag tror inte att brytning av uran kan ske på ett acceptabelt sätt ur miljö- och hälsoperspektiv. Och som jag sade i mitt anförande ser vi att det tydligaste beviset på det är att det runt om i världen i dag bryts uran enbart i områden med en svag befolkning, en svag befolkning både ekonomiskt och demokratiskt.

Jag vill också lyfta fram de problem som prospekteringen leder till. Regeringspartierna här säger att man är nöjd med dagens situation att kommunerna kan säga nej till brytning. Jag drar slutsatsen att man med

det menar att de här orterna helt enkelt får leva med hotet om prospektering. Men bara hotet om prospektering har i dag redan fått stora konsekvenser. Bland annat har ett flertal kommuner runt om i landet lagt satsningar på ekoturism på is, därför att prospekteringen leder till så stor osäkerhet och därför att kommunerna inte har verktyg hela vägen att bestämma vad som ska hända på sin mark. Jag och Miljöpartiet tycker att det är en oansvarig näringspolitik att ge så dubbla besked.

Anf. 30 JOHAN JOHANSSON (M) replik:

Herr talman! Jag kommer från Boden, en av de kommuner där man faktiskt söker uran, och debatten i Boden har varit ytterst tyst kring det här. Jag vet inte om det är så annorlunda i andra delar av Sverige, men i Boden har det varit förhållandevis tyst och lugnt.

Att införa ett prospekteringsförbud för uran kan få effekten att det söks mindre totalt sett. Vi får mindre kunskap om vad som finns i marken, och det vore negativt för näringen och framtida gruvbrytningar.

Anf. 31 KARIN ÅSTRÖM (S) replik:

Herr talman! Jag passar också på att välkomna Johansson in i debatten. Det ska bli trevligt.

Jag tar upp samma spår som jag har haft tidigare eftersom jag tycker att de är de två intressanta spåren i betänkandet.

Först är det frågan om den rådande arbetskraftsbristen i Norrbotten. Den är redan påtaglig i gruvnäringen. Där ser jag ingen politik från regeringens sida för att lösa bristen på arbetskraft och yrkesutbildning riktad till gruvnäringen. Vad har ni för politik? Jag vill höra dig resonera i frågan. Tycker regeringen och dina kamrater i näringsutskottet att det är marknaden själv som ska lösa problemet?

Det sägs att det är tyst och lugnt i Boden. När det moderata kommunalrådet Olle Lindström för ett antal år sedan satt i regeringsställning i Boden och det påbörjades prospektering var det inte särdeles lugnt. Då var det mycket tidningsskriverier och många påringningar till oss. I samma veva sade Reinfeldt att om det ska finnas kärnkraft är det logiskt att öppna för urangruvor. Samma dag som Reinfeldt sade det var kamraten Olle Lindström i Boden ute och sade att Boden minsann ska öppna för gruvbrytning.

Anf. 32 JOHAN JOHANSSON (M) replik:

Herr talman! Under veckan har jag besökt fyra gruvor i Norrbotten och pratat om deras problem och utmaningar. Naturligtvis pratade de om personalförsörjningen. Det verkar som att marknadsmekanismen har löst frågan på ett bra sätt.

I Aitik frågade jag vad gruvarbetare tjänar som börjar köra truck. Jag fick svaret att de tjänar 27 000–28 000 under introduktionsutbildningen, som är fem veckor och därtill sex månader. Den siffran är inklusive jourtillägg. Men när halvårsutbildningen är klar går de upp till 32 000 i månaden – vid 19 år.

Gruvorna har en stor attraktionskraft och drar folk till sig. Det här kan göra att flyttlassen börjar vända och går i motsatt riktning. I Pajala kan det bli upp till 3 000 nya invånare på några år. Flyttlassen kan gå i motsatt riktning.

Jag är inte särskilt oroad för mineralnäringen utan snarare oroad för vilka konsekvenser det här får för övriga näringar och för kommunerna på orterna. Hur ska man locka folk att jobba i kommunen med sådana lönelägen? Det finns exempel från Gällivare kommun där poliser har börjat jobba som truckförare eftersom lönediffen är så stor. Det finns all anledning att tänka till i fråga om hur man ska hantera frågorna på dessa orter.

Anf. 33 KARIN ÅSTRÖM (S) replik:

Herr talman! Jag fortsätter där jag avslutade min förra replik.

Det moderata kommunalrådet Olle Lindström sade ja till att bryta uran i Boden. Nu har det varit val däremellan och det har blivit en socialdemokratisk regering i Boden. Det socialdemokratiska partiet säger i kommunfullmäktigesammanhang helt klart nej till uranbrytning. Det var en av deras viktigaste valfrågor i Boden.

Just nu är det lugnt i opinionen i Boden eftersom man är trygg med den socialdemokratiska kommunledningen. Man vet var de står i uranbrytningsfrågan.

Det sker en överflyttning av arbetskraft från offentlig sektor. Det är särskilt unga tjejer som går över till att jobba i Aitik. Det är bra arbetstider, heltid och bra lön. Men totalt sett är gruvsamhällen lite annorlunda än övriga industrisamhällen. Man lever i ett mer symbiotiskt förhållande med hela offentliga sektorn. Man är på ett helt annat sätt så enormt beroende av andra kringnäringar. Därför måste arbetskraftsbristen ses i en helhet. Om inte regeringen riktar sitt fokus och utbildningar i yrken där det är brist på arbetskraft mot den näringen kommer ingenting att hända. Då kommer arbetskraften att tömmas i andra näringar och gå över till gruvnäringen. Det är en akilleshäl för gruvsamhällena och gruvnäringens fortsatta tillväxt.

Anf. 34 JOHAN JOHANSSON (M) replik:

Herr talman! Jag tänkte börja där Karin Åström slutade, nämligen utbildningsfrågan. Det är ett problem med kompetensförsörjning av framför allt ingenjörer till gruvorna. Det gäller särskilt om man vill att de ska ha branschkunskap. Vilket incitament har du som 19–21-åring att lämna ditt gruvarbete, sätta dig fem år på Luleå tekniska universitet, få studieskulder och sedan gå tillbaka till gruvan? Många väljer att köra truck. Det är skevheter som måste hanteras. Jag tror att det kan göras. Det finns stor gruvforskning på Luleå tekniska universitet, på KTH och även i Uleåborg.

Jag går tillbaka till Boden och uranfrågan. Det har varit en ytterst lugn diskussion om uranprospektering. Socialdemokraterna torgförde inte någonting i valrörelsen. Däremot gjorde Miljöpartiet det lokalt. Det är märkligt att Socialdemokraterna nu till och med pratar om uranbrytningsförbud. Det ska vara helt okej att transportera uran över Atlanten, med de risker det innebär, för att mata ett svenskt kärnkraftverk. Är det ansvarsfull politik?

Anf. 35 EVA FLYBORG (FP):

Herr talman! Lagstiftningen på det mineralpolitiska området visar att flera olika intressen ska tillgodoses samtidigt. Avvägningen gäller mar-

kägarens intressen, statens intressen av dels sysselsättning och skatteinkomster, dels miljöhänsyn, samt näringslivets egna intressen. Samhällsintresset av att mineral kan brytas och tas till vara har bedömts vara ett så starkt allmänt intresse att grundlagens förutsättningar för ingrepp i markägarnas rätt är uppfyllda.

Under 2010 har företagen enligt ansökningarna till SGU i första hand letat efter guld. Därefter kommer järn, koppar och zink. Dessutom finns ett ökat intresse för sällsynta så kallade jordartsmetaller, som vi har hört om tidigare i debatten. Dessa metaller används ofta i ny teknik, till exempel katalysatorer, specialmagneter i hybrid- och elbilar, vindkraftverk och solceller. Kina har dominerat utvinningen av och den globala handeln med dessa metaller. Den snabba tillväxten i Kina resulterar dock i att en ökande inhemsk efterfrågan i Kina minskar exportutbudet, vilket gör att det behövs fler leverantörer för övriga världen. Detta bidrar i sin tur till det växande intresset för prospektering efter dessa metaller i Sverige.

Herr talman! Sverige har stor potential för fynd och utvinning av malmer och kritiska mineral. Betydelsen av och tillgången till råvaror står högt på den politiska dagordningen över hela världen – så också i Sverige. Några av de största industriinvesteringarna i vårt land görs i dag inom gruvnäringen. Detta bidrar till nya jobb, tillväxt och utveckling. Men det måste ske med hänsyn tagen till människor och natur.

Därför anser utskottet att det är angeläget att det genomförs en översyn av minerallagen som syftar till att markägare och kommuner med ökad tydlighet och effektivitet får tidig information om vad en prospektering avser och hur den ska genomföras. Riksdagen bör därför genom ett tillkännagivande i dag ställa sig bakom det utskottet gemensamt har anfört.

Utnyttjande av naturresurser ställer krav på varsamhet mot miljön och människors hälsa. Minerallagen ska därför värna det allmänna intresset av att värdefulla mineral kan tas till vara på ett effektivt och ändamålsenligt sätt. Att exploateringen av dessa mineralresurser sker på ett hållbart sätt säkerställs bland annat genom att verksamheterna är föremål för prövning enligt gällande miljölagstiftning.

Miljöbalken och minerallagen ska tillämpas parallellt. Det är viktigt att komma ihåg. Som vi har hört av utskottets redovisningar är det inte bergmästarens uppgift att miljöpröva de undersökningsmetoder en prospektör har för avsikt att använda, utan denna prövning ligger på miljödomstol, länsstyrelser eller kommuner.

Uran förekommer naturligt i jordskorpan och är ofta associerat med andra metaller såsom järn, koppar, guld och de här sällsynta jordartsmetallerna. Strålningsegenskaperna i berggrunden används i samband med prospektering. Uran kan sägas visa vägen till andra fyndigheter som en modern skattkarta.

Innan undersökningsarbete får påbörjas måste prospektören upprätta en arbetsplan som sakägarna har rätt att invända mot. Om invändning har framställts får tillståndshavaren begära att bergmästaren prövar om arbetsplanen kan fastställas. Hur det har utfallit är en av de saker som näringsminister Maud Olofsson så småningom kommer att följa upp.

Prospektörerna måste också betala ersättning till markägare och innehavare av särskild rätt för intrång till följd av undersökningsarbetet. In-

nan arbetena påbörjas ska prospektörerna ställa säkerhet för denna ersättning.

I Sverige får uranbrytning över huvud taget inte ske utan tillstånd utfärdade enligt minerallagen, miljöbalken och kärntekniklagen. En miljökonsekvensbeskrivning ska bifogas en ansökan enligt samtliga tre lagar. Dessutom finns det kommunala vetot, och regeringen måste ge sitt tillstånd. Vi har inte bara hängslen och livrem på oss. Vi har också gummi-stövlar, sydväst, regnkappa och gummiraka.

Näringsutskottet har vid flera tillfällen under de senaste åren tagit ställning till motioner om ökat lokalt inflytande i samband med prospektering efter uran. Utskottet har bland annat konstaterat att prospektering som omfattar uran är värdefull då den kan öka möjligheten att finna andra brytvärda mineraler.

Vidare har man påpekat att en vetorätt mot uranprospektering i praktiken skulle vara utan betydelse då det ofta är oundvikligt att finna uran då man söker efter andra mineraler.

Herr talman! Jag tycker att det är bra att flera här i debatten har använt tiden till att tala om gruvnäringen och mineralernas viktighet. Historiskt har vi i Sverige ofta använt oss av våra gruvor för att panta ut oss. Det gällde inte minst när vi pantade ut Älvsborgs fästning som danskarna tog 1570. Sverige betalade 150 000 silvermynt i lösen. Det var på den tiden då hela omsättningen var 450 000.

Det är väl få saker som förknippas så starkt med Sverige som Falu rödfärg och en röd liten stuga. Falu rödfärg kommer från Falu koppargruva. Av röd järnoxid, vatten och rågmjöl får man Falu rödfärg som flera av oss säkert har använt.

Det är två exempel på hur gruvnäringen genom historien har satt sin prägel på Sverige.

Herr talman! Sverige är en gammal och kompetent gruvnation. Den svenska gruvindustrin är en framtidsbransch där modern teknik samsas med en ansvarsfull politik. De mycket högt ställda miljö- och säkerhetskraven gör också att gruvdrift passar Sverige väl.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet och avslag på motionerna.

Anf. 36 KENT PERSSON (V) replik:

Herr talman! Jag har ett par kommentarer när det gäller prospektering. Prospektörerna gör ju inte detta för att kartlägga den svenska berggrunden. De gör det givetvis för att de söker efter uran och för att se om den är brytvärd. Det är syftet. Vi ska inte vara naiva när det gäller prospektering efter uran.

Jag ska gå in på ett annat spår och diskutera naturgas och regeringens beslut att ge Eon tillstånd att bygga ett naturgasnät mellan Gislaved och Jönköping. Hur rimmar det med regeringens ambition när det gäller klimatpolitiken, att vi ska vara ledande i omställningen till förnybart? Miljöministern har klart och tydligt i valrörelsen talat om att naturgas och olja inte hör hemma i den svenska energimixen. Vad är Folkpartiets inställning? Bryter inte det tillstånd som regeringen har givit Eon mot den uppfattning man säger sig ha?

Prot. 2010/11:92

27 april

*Vissa mineralpolitiska
frågor*

Anf. 37 EVA FLYBORG (FP) replik:

Herr talman! Jag känner inte till det enskilda beslutet. Såvitt jag förstår är det en ganska kort sträcka.

Regeringen bygger inte ut något. Det ska man heller inte göra. Om det däremot finns skäl som talar för att man ska komplettera ett redan befintligt nät eller bygga ut ett nät i samband med att man ställer om från naturgas till biogas är vi nog överens om att det är bra. De som är för biogas är också för att gasen kan transporteras i en ledning. De ledningarna transporterar naturgas i dag. Det finns alltså en tydlig koppling mellan dessa två.

När naturgas – eller fossilgas, som man kanske skulle benämna det – ersätter sådant som är värre, till exempel olja eller kol, är det bra att man går åt rätt håll. Om man i ett tredje steg kan gå över helt eller delvis till biogas har man vunnit bra mycket mer.

I Sverige finns det sedan tidigare ett nät som har byggts ut. Vänsterpartiet var ju en del av det regeringsunderlag som tillät den stora satsningen. Det kanske vi ska komma ihåg i den fortsatta debatten.

Anf. 38 KENT PERSSON (V) replik:

Herr talman! Nu är det ju ni som sitter i regeringsställning och har möjlighet att påverka energipolitiken till något bättre än det kanske var tidigare.

Det är lite märkligt att gå omvägen och satsa på naturgas, eller fossilgas, för att sedan gå över till biogas. En organisation som LRF ser ett hot mot biogasutvecklingen. Det tar resurser från en satsning på biogas. Det hotet måste man ta på allvar. Naturvårdsverket har klart och tydligt sagt nej till ett byggande av naturgasnät. Ändå säger regeringen ja.

Jag förstår att Eva Flyborg kanske inte känner till exemplet. Det har skett i skymundan. Det har inte ens legat på regeringens hemsida. Det är Energimarknadsinspektionen som har informerat om beslutet.

Min slutsats är att regeringen skäms lite över detta. Man vet att det strider mot den politik som man säger sig ha och som man har gått till val på. Man vet att det kommer att uppmärksammas av miljöorganisationer.

Ligger det i linje med den framtida svenska energipolitiken att man säger en sak och gör något annat när det blir skarpt läge och bygger ut naturgasnätet?

Anf. 39 EVA FLYBORG (FP) replik:

Herr talman! Regeringen satsar inte på någon gasutbyggnad. Det vet Kent Persson. Att det nät som redan finns kan behöva förnyas, kompletteras eller förstärkas har jag full förståelse för. Det har varit svårt att få koncessionstillstånd och byggnadstillstånd för att upprätthålla de nät som redan finns och som man har investerat i – de nät och som Socialdemokraterna och Vänsterpartiet tidigare har givit tillstånd till. Ett sådant straff kan man inte bara utverka och låta saker och ting förfalla. Saker och ting måste underhållas.

Faktum är ändå att Sverige gör den största satsningen på förnybart. Vi går före många andra länder och har en ren, bra och effektiv energiproduktion. Jag tror att det här exemplet mer är ett försök att visa på en storskalig fossil gasutbyggnad i Sverige – som sådant faller det ganska platt.

Anf. 40 LISE NORDIN (MP) replik:

Herr talman! Jag är glad över att Eva Flyborg i inledningen av sitt anförande i dag sade att det finns en viss motsättning i dessa frågor. Det är just denna motsättning som jag och Miljöpartiet vill lyfta fram och visa att man som parti behöver ta ställning till vilken politisk ståndpunkt man har.

Eva Flyborg har tidigare i medierna sagt att hon vill att Sverige ska bryta uran. Hennes kolleger i regeringen från Centerpartiet har sagt att de är emot uranbrytning. Båda partierna har sagt att de tycker att dagens regelverk är bra, men de gör två helt olika bedömningar av vad slutsatsen är och vad de vill vad gäller uranbrytning i Sverige.

Min fråga till Eva Flyborg är därför om hon och Folkpartiet bedömer att det regelverk som finns i dag kring uranbrytning kommer att kunna tillåta uranbrytning eller inte. Det är just där som knäckfrågan ligger. Eva Flyborg har gjort en upprepning av vilket regelverk som i dag gäller men inte sagt något om vad slutsatserna blir. Situationen är nämligen att om det blir en ansökan om att bryta uran i Sverige kommer denna ansökan till slut att hamna på regeringens bord, och regeringen kommer med sitt veto att ha möjlighet att säga nej till uranbrytning. Då blir det en politisk fråga hur regeringen kommer att ställa sig om den står inför ett skarpt läge att säga ja eller nej till uranbrytning i Sverige.

Anf. 41 EVA FLYBORG (FP) replik:

Herr talman! Politik är att prioritera och att göra avvägningar. Sådant är det politiska livet.

Vi i Folkpartiet har aldrig sagt att vi *vill* bryta uran. Där har Lise Nordin helt fel. Men vi vill inte förbjuda det. Så enkelt är det. Det är en ganska stor skillnad mellan hennes påstående och hur det är i verkligheten.

Vad gäller en översyn av minerallagen tror jag att de allra flesta här, kanske förutom Miljöpartiet, är överens om att det är bra med en tidig och tydlig information och att det förs in mer i minerallagen. Det kommer att göras. Det är de flesta av oss i utskottet överens om.

Jag förstår oppositionens svårigheter att hitta någonting som man ska vara emot i detta betänkande. Sanningen är att de flesta partierna, utom Miljöpartiet som jag inte tror vill ha någon brytning eller gruvverksamhet över huvud taget om det kunde undvikas, tycker att detta är en bra näring.

Jag är väldigt trygg i att vi gemensamt i Alliansen har intagit en ståndpunkt som tillåter mineral- och gruvnäring, inklusive uran. Däremot ska man alltid vara försiktig. Man ska ha en försiktighetsprincip, vilket Lise Nordin också vet finns med i denna minerallagstiftning. Vi pekar också i betänkandet på att det är mycket viktigt.

När det gäller uran finns det naturligt, och när man bryter andra saker får man redan i dag till exempel uran. Det finns mycket högt ställda krav på hur man ska hantera uran. Vi har flera lagar. Vi har minerallagstiftningen, miljöbalken och kärntekniklagen, och man ska ha en miljökonsekvensbeskrivning i alla dessa tre delar till exempel. Man måste ha befolkningen i kommunen med sig i detta beslut, och regeringen ska säga ja. Om allt detta är uppfyllt är jag och hela regeringen trygga med att det fungerar.

Prot. 2010/11:92

27 april

*Vissa mineralpolitiska
frågor*

Anf. 42 LISE NORDIN (MP) replik:

Herr talman! Än en gång hör jag en uppräknning av det regelverk som finns kring uranbrytning men ingenting om vad vi politiskt bör göra för bedömning av slutsatserna. Det som vi ser i dag i Sverige är att de utländska företag som söker uran och de markägare som i dag är hotade gör helt olika bedömningar av huruvida uranbrytning kommer att kunna ske eller inte med det regelverk som finns och som är väldigt omfattande och också väldigt komplicerat. Det är just därför som vi behöver visa vad vi har för politisk ståndpunkt.

Jag tycker också att Eva Flyborg förminskar risken och oron kring uranbrytning genom att säga att oppositionen tycks vilja hitta något att sätta sig emot och säga nej till i detta betänkande. Hotet om uranbrytning är på många orter i landet en av de absolut viktigaste politiska frågorna som engagerar väldigt många människor. Man har kvällsmöten, skriver brev till de utländska företagen och protesterar på gator och torg. Jag ser att det är en av de frågor som engagerar allra mest runt om i landet och som leder till en ny folkrörelse emot detta. Att därför säga att det bara handlar om att ha något att debattera i denna kammare tycker jag verkligen är att inte ta denna oro på allvar.

Om det inte vore så att det var tillåtet att prospektera efter uran skulle man inte söka efter uran bland annat i Billingen. Billingen är kanske det berg som är allra mest genomsökt i detta land. Det handlar inte om att få kunskap om vad som finns. Vi vet mycket väl hur mycket uran som finns i marken i Billingen. Det har vi fått konkreta siffror om i vårt underlag i utskottet i denna fråga. Det handlar därför inte om kunskap. Att det i dag finns så många företag som söker uran i Sverige handlar inte om att de ska få kunskap utan om att det är ett första steg i att bryta uran. Frågan börjar bli alltmer skarp i och med att fler företag söker uran i Sverige. Därför blir också trycket större på att de politiska partierna i denna kammare säger vad de har för politisk ståndpunkt angående uranbrytning.

Anf. 43 EVA FLYBORG (FP) replik:

Herr talman! Jag tror att det finns ett litet missförstånd. I den reservation om uranbrytning, under punkt 2, som alla i oppositionen har yrkat bifall till kan man läsa följande: "Regeringens hållning i frågan om uranbrytning i Sverige är allt annat än tydlig." Detta är fel.

Vidare sägs: "Statsminister Fredrik Reinfeldts uttalanden om att kärnkraft och uranbrytning hänger intimt samman indikerar nu en betydande risk för att regeringen kommer att tillåta miljö- och hälsofarlig uranbrytning i vårt land."

Det sägs att de indikerar en risk. Men hela betänkandet handlar om att det *är* tillåtet och kommer att vara tillåtet att bryta uran om man uppfyller alla de högt ställda miljö- och säkerhetskrav som finns och kommer att finnas. Man kan inte som Miljöpartiet och den övriga oppositionen låtsas som om det inte är som det är. Jag tror att man säger att det inte känns bra.

I en av reservationerna skriver man: "Många människor känner sig maktlösa i förhållande till gruvbolagens vidsträckta möjligheter att prospektera efter ett så farligt och känsloladdat mineral som uran."

Herr talman! Där tror jag att nyckeln till detta lite grann ligger. Uran är känsloladdat. Det har ingenting med verkligheten att göra, det har

ingenting med lagstiftningen att göra, det har ingenting med miljöhänsyn att göra, det har ingenting med säkerheten att göra, det har ingenting med tekniken att göra, och det har ingenting med någonting att göra över huvud taget, utan det är en känsla av att det är farligt. Jag tror att det hänger intimt samman med användningen av till exempel kärnkraften som många här har kopplat ihop.

Dessutom vill jag bara som en replik till Socialdemokraterna säga att det är Socialdemokraterna som enda parti som har bedrivit urandrift och uranbrytning i detta land.

Anf. 44 LARS ISOVAARA (SD):

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till utskottets förslag.

Vi är många i Sverige som kan konstatera att vår födelsebygd knappast skulle ha existerat utan gruvnäringen. Jag är själv född och uppvuxen i en by som förmodligen inte ens skulle ha funnits på kartan om inte den ekorrijagande bonden Lars Larsson år 1642 hade missat bytet och den järnskodda pilspetsen i stället hade hittats, som det beskrevs, fastklibbad i en märklig sten. Magnetit var funnet. Resten är historia och grunden till Malmfältens senare utveckling.

Sverige har sedan urminnes tider haft en gruvnäring av betydelse. Vi kan inte blunda för det faktum att skogen, vattenkraften och malmen var det som låg till grund och fortfarande är väsentligt för det svenska välståndetsbygget.

Den svenska gruvindustrin slog förra året rekord då 61,5 miljoner ton malm producerades. Den tidigare toppnoteringen var från början av 70-talet med 55 miljoner ton. Under första kvartalet 2011 lämnades 57 ansökningar in till Bergsstaten om undersökningstillstånd enligt minerallagen. Det är 40 procent fler än under motsvarande period i fjol.

Det är visserligen sant att svenskt näringsliv ser annorlunda ut i dag än för 100 år sedan. Men vi får ha i åtanke att en hel del av de industrier som vi i förstone inte direkt förknippar med svensk basindustri trots allt har densamma att tacka för utvecklingen. I dag ser vi hur många högteknologiska företag säljer så kallade mjuka tjänster, konsulttjänster, till gruvnäringen både inom och utom landet. I detta sammanhang är den remarkabla utveckling som har skett inom miljöområdet särskilt värd att notera. Ibland kan man få uppfattningen att många rakt av jämför miljökonsekvenserna inom modern gruvdrift och smältverk med de förhållanden som rådde för flera decennier sedan. Ingenting kan bli mer felaktigt.

Gruvdrift är ingen statisk verksamhet, långt därifrån. Utvecklingen inom gruv- och mineralnäringen sker inte minst inom områden som rökgasrening, stoftavskiljning och energieffektivisering. Arbetsmiljö är en faktor icke att förglömma.

Som exempel kan jag nämna att Rönnskärsverken i Skelleftehamn har minskat utsläppen av metaller till luft och vatten med ca 98 procent sedan 1980. Energiförbrukningen per ton produkt har i princip halverats sedan 1983. Svaveldioxidutsläppen är en femtedel av utsläppsmängden 1970, men produktionen har mer än fördubblats under samma tid.

Allt detta kunnande kan exporteras och bidra till en bättre global miljö och är dessutom till gagn för Sveriges byteshandel. Alla dessa ingenjörskunskaper kommer också väl till pass när vi nu ska formera ett mer energieffektiviserat samhälle i övrigt. Sverige ska vara ett föregångs-

land när det gäller miljövänlig gruvbrytning och övrig hantering kring detta.

Herr talman! Vi kan helt enkelt inte tänka bort mineralbrytning i vårt samhälle. Sanningen är att metaller och utvecklingen mot alltmer ändamålsenliga legeringar är en av grundförutsättningarna för att vi ska uppnå ett miljövänligare samhälle. Hur skulle världen se ut utan rostfritt stål? Utnyttjande av höghållfasta stål- och aluminiumlegeringar är viktiga pusselbitar när det ska tas fram lättare karosser och därmed energisnålare fordon

Vad som tyvärr ibland, enligt mitt tycke, är lite styvmoderligt behandlat, för att inte säga bortglömt, är den återvinning av metaller som sker. Återvinning är kanske inte det första vi tänker på när vi tänker på gruvdrift, men metaller kan genom återvinning användas om och om igen utan att kvaliteten blir försämrad. Som ett exempel kan nämnas att hälften av allt järn som smälts i Sverige i dag faktiskt kommer från återvunnet skrot. Onekligen är det en häpnadsväckande hög andel men en andel som är positiv ur alla synvinklar. Återvinning har vi alla att vinna på.

Herr talman! Givetvis ska vi vara självkritiska och alltid se till att förbättra lagar och bestämmelser där så behövs. Jag tänker då bland annat på systemet med arbetsplaner som i en del fall kanske inte har fungerat som tänkt var. Det finns dessutom alltid skäl att pröva beslutsgången inom miljöprövningar och bearbetningskoncessioner. Blir markägare och kommuner inkopplade vid rätt tidpunkt? Kan beslutsprocessen effektiviseras utan att besluten blir mindre välgrundade? Kan det vara så att kommunerna bör få utökad vetorätt mot viss sorts mineralbrytning?

Vi får avvakta och se vad den aktuella översynen av minerallagen kommer fram till innan vi sverigedemokrater tar ställning till mer specifika detaljfrågor.

Till sist några ord om prospektering. Utan spaning ingen aning, har en del säkert fått höra under militärtjänstgöringen. I mineralpolitiska sammanhang skulle prospektering kunna kallas för spaning. Om vi i Sverige även fortsättningsvis vill behålla en för folkhushållet betydelsefull mineralindustri kan vi inte annat göra än möta detta med metoder som siktar framåt. Prospektering är en grundläggande process i det hela.

Att införa en vetorätt mot en viss typ av prospektering vill jag beskriva som en negativ syn på möjligheterna att upptäcka nya mineralfyndigheter. Vad som däremot skulle vara på sin plats är att markägare och kommuner får en möjlighet att tidigare och i större omfattning få en tydligare information om prospektering i närområdet.

Herr talman! Låt oss slå vakt om svensk mineralnäring även fortsättningsvis! Vi har faktiskt all anledning att vara stolta över svensk gruvnäring.

Anf. 45 ANDERS FLANKING (C):

Herr talman! Vi har alltid sagt nej till uranbrytning, säger Karin Åström från Socialdemokraterna. Detta är fel, herr talman. I valrörelsen 1976 och i kommunfullmäktigeförsamlingarna i Skövde och Falköping 1977 var det ett parti som var oerhört pådrivande för uranbrytning i det tidigare nämnda berget Billingen. Det var Socialdemokraterna. Det är alltid gott att kunna ändra sig, men jag vill påminna om detta. Jag kan möjligtvis också förstå om det finns en socialdemokratisk oro för att man

inte helt skulle kunna lita på sina företrädare ute i landet i de här frågorna.

Herr talman! Jag är sannolikt den enda i den här församlingen som i praktiken har varit med och stoppat uranbrytning i Sverige. Många talar om uranbrytning. Vi har stoppat den. Vi stoppade den med ett kommunalt veto. Vi genomförde också en mycket aktiv folkbildningskampanj i det arbetet. Där gick vi igenom vad det här innebar bland annat för miljön. Folket sade sitt i valrörelsen 1976. Socialdemokraterna åkte, på populärsvenska sagt, på däng. De andra partierna, bland annat Centerpartiet, som var emot och utnyttjade det kommunala vetot hade framgång.

Helena Lindahl har tidigare i debatten pekat just på den kommunala självstyrelsens betydelse. Vi går till val i kommunerna vart fjärde år om vi inte har omval, men det är väl en olycka i sammanhanget. Om det fungerar som det ska har vi fyra år på oss. Under de fyra åren kan vi föra en debatt. Sedan går man till val, och väljarna väljer de företrädare de kan lita på i den här typen av frågor.

Jag är en stor vän av det kommunala vetot när det gäller uranbrytning, och som centerpartist är jag inte någon vän av uranbrytning. Jag litar på att de företrädare vi har runt om i landet företräder en politik som vi normalt också driver i de här frågorna.

Jag tror också att det är en del i den demokratiska processen att människor vet att deras kommunala och lokala företrädare har en möjlighet att fatta beslut i frågor som ligger nära dem och som är avgörande. Det handlar om demokrati och om att människor får en chans att välja de företrädare de kan lita på i den här typen av frågor.

I detta anförande instämde Ola Johansson (C).

Anf. 46 LISE NORDIN (MP) replik:

Herr talman! Debatten har pågått länge, och jag ska hålla mig kort. Jag är väldigt glad att Anders Flanking här i kammaren förtydligar hur positivt och bra det är om ett politiskt parti är konsekvent när det gäller vad som sägs lokalt i en kommun i en fråga och hur partiet agerar och röstar här i kammaren i riksdagen. Jag menar att ni i Centerpartiet har varit synnerligen inkonsekventa i frågan om uranbrytning. Man har kämpat mot uranbrytning på ett väldigt bra sätt på många av de orter som är hotade men tycks inte få stöd för att det behövs en förändring av regelverket av centerpartisterna här i riksdagen.

Anders Flanking säger att kommunerna bör ges rätt att fatta beslut om frågor som ligger dem nära. Jag kan inte annat än instämma i det. Men de behöver få verktyg för att göra det. Konsekvenserna av uranprospektering, bland annat i Skaraborg som Anders Flanking hänvisar till, har varit enorma. Varför inte även ge kommunerna verktyget att säga nej till den prospektering som har påverkat så mycket av verksamheten i bland annat Skövde, Hudiksvall, Östersund och Ovanåker?

Anf. 47 ANDERS FLANKING (C) replik:

Herr talman! Det är ingen tvekan om att den oro och den debatt som finns på de här orterna – jag tror att jag på olika sätt och av olika skäl har lika mycket kontakt med dem som Lise Nordin – är helt befogad. Den är

inte befogad för att man behöver vara orolig för regelverket utan för att man naturligtvis inte vill att den frågan över huvud taget förs på tal.

Detta blir, precis som Eva Flyborg sade förut, en upprepning av det som har sagts. Det finns ett regelverk. Jag vill trycka på att det kommunala vetot fungerar och kan fungera även i fortsättningen på samma sätt som det gjorde i dessa bygder 1976 och 1977. Det finns skäl att inte gå så långt när det gäller avgränsningar i prospekteringen, precis som andra ledamöter i näringsutskottet tidigare har berättat om här i kammaren.

Anf. 48 LISE NORDIN (MP) replik:

Herr talman! Anders Flanking säger att regelverket fungerar. Utifrån det kan jag bara dra slutsatsen att han är nöjd med den situation som vi i dag har i många kommuner där prospektering lett till stora konsekvenser. Min och Miljöpartiets slutsats är att regelverket inte alls fungerar eftersom det tar så mycket energi och står i vägen för så många andra möjligheter i de berörda kommunerna. Bland annat kunde man satsa på ekoturism om man slapp den ständiga kampen mot uranprospektering.

Jag vill veta vad Anders Flanking kommer att säga till de centerpartistiska kommunalråd som kämpar mot uranbrytning och som i dag ber att få tydligare verktyg för att kunna säga nej även till prospektering av uran, vilket i så stor grad påverkar den verksamhet som finns i dessa områden.

Anf. 49 ANDERS FLANKING (C) replik:

Herr talman! Det är rörande med Lise Nordins omtanke om mig och vad vi inom Centerpartiet bör säga i den här frågan. Jag är inte bekymrad för det. Jag har samma uppfattning i detta.

Däremot säger jag, precis som Helena Lindahl tidigare visat på, att vi inte ska gå in och styra upp det som omfattas av det kommunala självstyret. Jag menar att vi har ett regelverk, i sista hand i form av det kommunala vetot, som tryggar detta. Det finns en trygghet i att vi har den möjligheten, liksom i de företrädare vi väljer. Det är viktigt vilka vi väljer i kommunerna. Väljer man de centerpartister som finns som företrädare runt om i landet då känner jag mig trygg. Det finns säkert även andra partier som man kan känna sig trygg med, på samma sätt som 1976.

Det gäller att använda det vi har i första hand, för börjar vi med de andra avgränsningarna då finns det andra sidor av detta, precis som redovisats tidigare. Visst, jag kan förstå argumentet med ekoturism. Samma fråga skulle egentligen kunna dyka upp oavsett om man talade om prospektering av uran eller något annat. Varje gång man har den typen av diskussioner funderar man förstås på om man vågar satsa på det.

Till exempel finns nu i Göteborgs skärgård, där jag bor, en oro för försvarets planer på utökade övnings- och skjutfält. Det är klart att det påverkar utvecklingen. Så är det naturligtvis oavsett vilken mineral man studerar eller prospekterar efter.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 11 §.)

Föredrogs
näringsutskottets betänkande 2010/11:NU15
Prioritering av samhällsviktiga elanvändare (prop. 2010/11:56).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 11 §).

8 § Djurskydd

Djurskydd

Föredrogs
miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2010/11:MJU20
Djurskydd.

Anf. 50 SARA KARLSSON (S):

Herr talman! I dag debatterar vi miljö- och jordbruksutskottets betänkande om djurskydd. Det innehåller 62 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden i en rad olika frågor som rör djurs välfärd och situation i Sverige och i världen. Det är frågor som väcker känslor och engagemang hos många människor.

Vi har olika sätt att se på djur. Det gäller exempelvis frågan om djur har rättigheter eller inte. Det är en högst filosofisk fråga som vi tyvärr inte har möjlighet att uttömmande diskutera i kammaren i dag, men den kommer med största sannolikhet att tas upp i olika anföranden. Jag vill därför understryka att det är viktigt att säga att djur måste tillmätas ett eget värde och inte värderas enbart utifrån människors möjlighet att på olika sätt nyttja dem. Därmed anser jag att djur också kan tillerkännas rättigheter, även om de inte är desamma som mänskliga rättigheter. Invändningen att djur inte åläggs några skyldigheter och därför inte heller kan ha några rättigheter är för mig inte ett argument som håller som anledning till att avfärda den principen.

Oavsett vilken hållning man har i den frågan är jag ganska säker på att vi kan enas i ett fördömande av djurplågeri liksom i en strävan efter att djur inte ska fara illa. Det finns i kammaren en bred politisk enighet om att Sverige fortsatt ska vara ett land med en hög nivå av djurvelfärd och ett land som inom EU och globalt driver på för en bättre djurhållning. Men det kräver också, herr talman, att politiken driver framåt. I annat fall blir de vackra orden om djurens välfärd bara en läpparnas beaktelse.

Ser vi till de senaste årens djurskyddspolitik är det tyvärr en sådan bild som framträder. Politiken har inte drivit framåt. Den unika Djurskyddsmyndigheten har lagts ned, propositionen om förbättrade levnadsförhållanden för minkar har ställts åt sidan och djurskyddstillsynen, som ska hjälpa till att upprätthålla djurskyddsnivån, har omorganiserats på ett sådant sätt att antalet kontroller har halverats. Var finns drivet? Var finns viljan att fortsätta framåt? Jag ser bara en regering som lever på gamla meriter.

Herr talman! Jag är glad att vi till slut fick ett enigt utskott i frågan om att sexuella övergrepp på djur ska förbjudas. Det är något som disku-

terats flitigt de senaste åren och som hittills inte riktigt verkar ha tagits på allvar. Nu finns ett helt enligt utskott som kräver av regeringen att den ska komma med förslag om just detta. Det är bra, men det krävdes en ihärdig kamp från oppositionen för att åstadkomma det.

Det känns bra att det även finns majoritet i utskottet för att förbjuda kastrering av obedövade smågrisar. Det råder ingen tvekan om att även smågrisar känner smärta, och det är grymt att kastrera dem utan bedövning. Det finns inom EU en frivillig överenskommelse om att det ska vara borta 2012, men den svenska näringen ligger lite efter andra länder. I reservationstexten från de borgerliga partierna sägs att man ska förbjuda det när det finns fullgoda alternativ, och det håller vi med om. Det finns alternativ som man faktiskt behöver ta på allvar, och därför bör man nu sätta ned foten.

Herr talman! En av frågorna som behandlas i betänkandet gäller min-karnas situation. Den är omdebatterad och infekterad. Socialdemokraternas utgångspunkt är att djurskyddslagens 4 § om naturligt beteende ska tillgodoses. Så är det inte i dag. Bristerna på de svenska minkfarmerna har länge varit kända och uppmärksammas i ett flertal rapporter, exempelvis från Sveriges Veterinärmedicinska Sällskap på 90-talet och den statliga Pälsdjursnäringens utredningen 2003. I den senare rapporten föreslås att pälsnäringen skulle få till år 2010 på sig för att förbättra förhållandena på farmerna så att lagens krav på naturligt beteende skulle kunna uppfyllas.

Den dåvarande S-regeringen lade fram en proposition som vi alla vet kastades på sophögen av den nya borgerliga regeringen efter valet 2006. Därför står vi nu här, med år 2010 bakom oss och med en minknäring som fortfarande inte lever upp till lagens krav på naturligt beteende. När tänker de borgerliga partierna ta steget? Hur länge ska minkarna behöva vänta innan de borgerliga partierna gör verklighet av sitt tal om djurväl-färd? Jag tycker att de har väntat färdigt och yrkar därför bifall till reservation 4.

Herr talman! Betänkandet tar också upp frågan om övergivna och förvildade djur, framför allt katter. Jag minns diskussionen om sommarkatterna från när jag var liten. Jag förstod det inte då, och jag förstår fortfarande inte hur människor kan köpa en liten katt för att sedan överge den när sommaren är slut och katten inte längre är en liten unge.

Jag besökte nyligen Djurskyddets katthem i min hemstad Eskilstuna. Ordföranden som jag träffade konstaterade att man inte längre kan tala om sommarkatter på samma sätt som tidigare. Det som då var ett sommarfenomen är nu något som sker året runt. Människor skaffar katt och lämnar den sedan åt sitt öde. Katter kan dessutom springa bort och blir därför utlämnade och förvildade eftersom det inte finns ett särskilt system för märkning och registrering av katter. Ägaransvaret för katter måste stärkas. Att reda ut ägarförhållandena för katter, på samma sätt som gjorts för hundar, borde inte vara ett problem. Det skapar ett stort lidande för de katter som springer bort eller blir övergivna, och det handlar också om stora kostnader för samhället.

Herr talman! Jag vill även säga något om djurskyddstillsynen. Under den förra mandatperioden bestämde sig regeringen och den borgerliga majoriteten i riksdagen för att flytta över tillsynen från kommunerna till länsstyrelserna. Vi menar inte att det fungerade perfekt tidigare, men vi

har hela tiden varit motståndare till omorganiseringen av djurskyddstillsynen. Vi pekade på att det faktiskt fanns en fungerande verksamhet i många kommuner och att de fysiska avstånden skulle försämra möjligheterna för en bra kontinuitet och för att upprätthålla antalet djurskyddskontroller.

Vi menar dessutom att det fanns samordningsvinster som man förlorade. Till exempel ligger miljötillsynen av jordbruket fortfarande kvar på kommunerna, och det är därför två personer, från två olika organisationer, som numera ska göra den tillsynen. Tidigare kunde en och samma person göra den. Vidare pekar vi på att den lokala kännedomen om området skulle kunna försvinna.

Det fanns också en invändning som gällde den sociala situationen för människor. Ofta hänger vanvård av djur ihop med en social problematik hos djurhållaren eller djurägaren. Den kopplingen förlorar man när man flyttar djurskyddstillsynen från kommunerna eftersom ansvaret för människors sociala situation ligger kvar på kommunerna.

Regeringen bestämde sig för att trots allt driva igenom förändringen, och nu ser vi konsekvenserna – en halvering av antalet kontroller. Det är djuren som får betala priset. Regeringen står handfallen. Man säger visserligen att läget är oacceptabelt, men ingenting händer. Det är dags att tänka om. Vi från Socialdemokraterna vill se en återkommunalisering av djurskyddstillsynen. Vi tycker att det är en bättre utgångspunkt för organisationen. Tillsynen fungerade bättre då. Därför yrkar jag bifall även till reservation 12.

(Applåder)

Anf. 51 ÅSA COENRAADS (M):

Herr talman! I dag ska vi debattera betänkande 20 från den allmänna motionsperioden 2010. Betänkandet innehåller 62 motioner och behandlar djurskydd, djurhållning, djurtransporter och djurförsök.

Låt mig börja med att säga att Alliansen ställer sig bakom betänkandet. Jag yrkar bifall till reservation 8 angående kastrering av smågrisar.

Djur ska alltid ha det bra, och vi tycker att ett bra djurskydd är en självklarhet. Under förra mandatperioden genomfördes viktiga reformer. Vi flyttade tillsynen och djurskyddskontrollen från kommuner till länsstyrelser. Anledningen till detta var att flera kommuner inte skötte det uppdrag de fått. I vissa kommuner fanns inga kontroller alls. Därför reformerades tillsynsorganisationen. Regeringen tillförde 25 miljoner kronor till länsstyrelsernas djurskyddskontroller samt ytterligare 5 miljoner till Jordbruksverket för att förstärka stödet till länsstyrelsernas arbete med att effektivisera och förbättra kontrollerna. De som bryter mot djurskyddsbestämmelserna ska lagföras och kan i förlängningen bli förbjudna att ha hand om djur.

Att flytta tillsynen och djurskyddskontrollerna från kommunerna har gett resultat. I dag finns en jämnare kontroll över hela Sverige under alla dagar på året, och kompetensen är nu samlad på samma ställe.

Handläggningstiderna vid anmälan förkortades också drastiskt, då allting i dag sköts av samma myndighet. Djurskyddskompetensen är nu samlad genom Jordbruksverket, och frågorna ska genomsyra allt arbete med djur. Varje person som har ett djur ansvarar för att se till att djuret sköts på ett sådant sätt att djuret mår väl. Ansvaret ligger alltid hos

djurägaren. När djurtillsynen brister måste myndigheterna kontrollera, och denna kontroll ska ske lika över landet. Så var inte fallet tidigare, och det var det vi ville säkerställa genom den nya reformen.

God djurhushållning belönar sig själv genom friska och välmående djur. Något annat vill inte livsmedelsproducenterna ha. Sverige är och ska fortsätta att vara ett föregångsland inom djurskydd. Djur ska ha samma starka djurskydd, oavsett i vilken del av landet de bor. Därför är det viktigt att djurskyddskontrollen är god, effektiv och likvärdig över hela landet.

Det finns också ett behov av att se över och förnya den svenska djurlagstiftningen. Regeringen har därför tillsatt en särskild djurskyddsutredning i syfte att modernisera den svenska djurskyddslagstiftningen. Vid sidan av detta arbete har Alliansen under de senaste åren satsat stora resurser på djurskyddsforskning och på forskning för att utveckla alternativa metoder till djurförsök, ett för oss viktigt arbete som fortsätter.

Sverige har en av världens starkaste djurskyddslagstiftningar – en lagstiftning att värna om och känna stolthet över. Lagstiftningen fokuserar på djurens bästa. Svensk djurhållning ska präglas av god etik och ansvarstagande för djurens hälsa och välbefinnande. För att upprätthålla lagen och för att uppmärksamma brister i djurhållningen krävs en bra och kontinuerlig tillsyn.

Vi vill se ännu bättre och ännu fler kontroller än vad som redan sker i dag. Djuruppfödning kräver engagerade människor som sköter om sina djur, har erfarenhet och får god blick för hur djuren mår. Om vi föder upp minskar i Sverige kan vi med lagar och kontroller ha en mycket god vetskap om hur produktionen går till. Behöver det vidtas åtgärder kan vi vara med och förändra, vilket vi inte kan om näringen försvinner till ett annat land.

Herr talman! Som moderater kommer vi aldrig att tumma på det unika svenska djurskyddet. Tvärtom vill vi utveckla detta samt verka för att skyddet stärks i andra länder för att därigenom skapa konkurrens på lika villkor för till exempel svenska köttproducenter. Sverige är och ska fortsatt vara pådrivande för att höja den generella djurskyddsnivån i EU och i övriga länder i världen. Det är inte rimligt att ett bristfälligt djurskydd ska innebära en konkurrensfördel i andra länder.

Det är skillnad på gris och gris. Svenskt griskött trängs med importerat i butikerna. Det kan vara bra att tänka på att den svenska grisbonden kostar på sina grisar ett bättre liv än vad de importerade grisarna har haft. Vi har valt att kombinera olika raser på ett sätt som ger sunda och friska djur med bästa möjliga smak på köttet. Djuren har ordentligt med utrymme och halm att böka i. Vi har också skyddat våra djur från smittsamma sjukdomar genom gränsskydd och noggranna kontroller. För att öka den svenska marknaden behöver vi tänka på hur vi upphandlar kött. Det gör vi genom den offentliga upphandlingen. Detta ställer höga krav på upphandlare vid kommuner och landsting. Bra kött kostar, och det är ett pris vi måste betala om vi i Sverige vill fortsätta att vara världsledande inom djurhushållning.

Ett annat gott skäl att välja griskött från Sveriges bönder är att svenska grisar bidrar till en levande landsbygd och ett öppet landskap eftersom de till stor del föds upp på spannmål från svenska gårdar.

Herr talman! Alliansen anser att vi måste komma bort från den oövede kastreringen. Men vi vill inte göra det på ett sätt som riskerar att slå ut grisproduktionen i Sverige. Vi vet inte ännu om konsumenterna kommer att vara villiga att betala vad det kostar med en lagstiftning om bedövning av smågrisar vid kastrering. Nu sätter oppositionen den svenska grisproduktionen på spel. Svensk grisproduktion går redan på knäna, och vi vill inte lägga ytterligare en börda på den redan ansträngda produktionen. Genom att skynda på en dyr lagstiftning som bonden inte kan få betalt för riskerar vi att slå ut en av Europas mest djurvänliga grisuppfödningar. Vi är inte villiga att betala det priset.

Hangrisar kastreras då de är mindre än en vecka gamla för att undvika galtlukten i köttet då grisarna slaktas. Ett alternativ till kastrering är vaccinering mot galtlukta. Det finns ett sådant vaccin som är godkänt av EU och som därmed får användas i Sverige. Jordbruksverket menar att det med tanke på djurskyddet är bra att finna ett alternativ till den oövede kastreringen.

Om vi blickar ut i världen ser vi att grisproduktionen ser väldigt olika ut. I Norge får grisen bedövning genom en sticka. Även detta är ett stressmoment för grisen. I Australien används ett registrerat vaccin mot könsmognad sedan 1988; djuret utvecklar antikroppar mot sina egna könshormoner. I Irland och Storbritannien kastrerar man inte grisarna alls eftersom grisarna är yngre när man slaktar dem, vilket medför ett produktionsbortfall. Enligt svensk och europeisk lagstiftning gäller fortfarande att oövede kirurgisk kastrering kan göras på grisar yngre än sju dagar. Vid kirurgisk kastrering på äldre grisar gäller att bedövning ska ges och ska utföras av veterinär. Det är viktigt att ge grisbranschen möjligheter att skyndsamt implementera alternativ till oövede kastrering. Men denna implementering ska ske på samma villkor i hela Europa.

Vi vill uppmärksamma EU-kommissionens arbete med att ta fram en handlingsplan för att upphöra med oövede kastrering av smågrisar inom EU och utgår från att Jordbruksverket fortsatt följer utvecklingen av övriga alternativ till oövede kastrering av smågrisar som kan vara tillämpbara i Sverige. Vi vill betona att kastrering av smågrisar ska förbjudas så snart det finns alternativa metoder för att säkerställa kvaliteten på grisköttet och god djurhushållning. Fram till dess tror vi på en frivillig överenskommelse mellan Europas grisproducenter och Europeiska unionen. Vi vill gå i takt med EU, och producenterna kan ta det ansvaret. Vi måste lita på att de kan ta det ansvaret.

Herr talman! Sexuella övergrepp mot djur, även kallat tidelag, är till skillnad från i de flesta länder inte förbjudet i Sverige. Förbudet togs bort 1944, då det i brottsbalken finns en bestämmelse om djurplågeri som innebär att den som utsätter djur för lidande kan straffas för det. Men det krävs då att åklagare kan bevisa att det varit fråga om djurplågeri, det vill säga att övergreppet inneburit fysiskt eller psykiskt lidande för djuret. Att bevisa att djuret lidit är emellertid ganska svårt, och därmed har det visat sig att det är nästan omöjligt att få någon fälld för sexuella övergrepp enligt lagen mot djurplågeri.

Vi anser att det rättsliga skyddet i dag är otillräckligt. En lagstiftning som uttryckligen förbjuder sexuella övergrepp på djur bör därför införas. Den nya djurskyddslagen ska förtydliga och stärka skyddet för djur som används för sexuella ändamål eller skadas på annat sätt. Vi tycker att det

är välkommet att djurskyddslagstiftningen, innefattande skyddet för djur mot att användas för sexuella ändamål, moderniseras.

Sex med djur är kriminaliserat på så sätt att man inte får plåga djur enligt nu gällande djurskyddslagstiftning. Vi vill medverka till att förtydliga detta vid den pågående översynen av djurskyddslagstiftningen. Det är viktigt att djur alltid behandlas väl i alla situationer. Djurplågeri är alltid djurplågeri.

Herr talman! Hög kvalitet ska präglade svensk livsmedelsproduktion. Ett viktigt led i att förbättra djurens välbefinnande är att förkorta transporterna av levande djur. Det borde vara självklart att det är bättre att transportera kött längre sträckor än att transportera levande djur. Det är också viktigt att de transporter som sker följer högt uppsatta krav om att värna djuromsorgen. För transporter inom Sverige är det önskvärt att stödja utvecklingen av lokala och mobila slakterier för att på så sätt kunna minska transporttiderna.

I Sverige transporteras djur i princip inte längre än åtta timmar. Denna maxtid borde gälla i hela EU. Vi har valt strängare regler för djur som transporteras till slakt än de krav som finns i EU:s lagstiftning. Där är det tillåtet att transportera djur i över ett dygn, något som vi tycker är oacceptabelt. Alliansregeringen arbetar hårt för att korta djurtransporterna i Europa. Efter svenska pådrivningar kom en dom i EG-domstolen 2008 som nu räknar in all transporttid, oavsett om djuren färdas på färja eller väg, något som tidigare var oklart.

Vi ska fortsätta arbeta för att ta bort EU-bidrag och regler som leder till långa djurtransporter. Politikens uppgift är att underlätta bra val och konkurrens genom lagar och regler samt bidra med kunskap och information.

Arbetet med ett gott djurskydd har en lång historia i Sverige, och ambitionen är att vi ska fortsätta att vara ett föregångsland. Vi är stolta över vår djurskyddslagstiftning och vår köttproduktion, något som vi ska fortsätta vara med en ansvarsfull politik.

(Applåder)

Anf. 52 SARA KARLSSON (S) replik:

Herr talman! Vi socialdemokrater är måna om att ha en väl fungerande livsmedelsproduktion kvar i Sverige. Vi tror att den svenska grisnäringens chans att utvecklas ligger just i att ha en hög nivå av djurvälstånd. Men då måste det också till andra saker än bara höga krav. Ett exempel är en obligatorisk ursprungsmärkning, så att man ger konsumenterna större möjlighet att välja. Detta är dock något som den här regeringen motarbetar och inte vill ta ställning för. Varför är Moderaterna sådana motståndare till obligatorisk ursprungsmärkning?

Jag skulle också vilja säga något om tillsynen, som Åsa Coenraads var inne på. Jag förstår att det fanns brister i den förra organisationen som man behövde åtgärda, men man slog undan benen för det arbetet när man lade ned Djurskyddsmyndigheten som ju hade som uppdrag att stödja djurskyddskontrollanterna och jobba med likvärdigheten över landet. Det som har hänt är att antalet kontroller har halverats på två år. De borgerliga partierna måste ändå erkänna att omorganiseringen har misslyckats. Vad tänker de borgerliga partierna göra för att säkerställa att vi har en fungerande djurskyddstillsyn?

Anf. 53 ÅSA COENRAADS (M) replik:

Herr talman! Socialdemokraterna tar upp två frågor som jag tänkte försöka besvara.

Vi har en hög nivå på djurvälståndet i Sverige. Den nivån vill vi behålla. Men det hjälper inte livsmedelsproduktionen i Sverige att man ställer ytterligare krav, framför allt inte om man lagstiftar om alla krav. Vi litar på våra köttproducenter och livsmedelsproducenter i Sverige.

Vi tror inte att allting löses genom ytterligare lagar och påföljder. Det är snarare att ställa för höga krav. Frågan är varför Socialdemokraterna väljer att lägga ytterligare hinder i vägen för den svenska grisproduktionen, som i dag redan är så utsatt. Vill man helt ta bort grisproduktionen från Sverige och bara ha importerat kött på svenska butikers hyllor?

Tillsynen genom djurskyddskontrollerna har blivit bättre. Genom den nya reformen är tillsynerna säkrare, bättre och mer likvärdiga över hela landet. Det är något jag hoppas att också Socialdemokraterna tycker är bra. Det är inte kvantiteten – antalet tillsynstillfällen – som räknas utan kvaliteten på dem.

Anf. 54 SARA KARLSSON (S) replik:

Herr talman! Åsa Coenraads frågar om vi vill ta bort den svenska grisproduktionen. Nej, självklart inte. Vi tror att man behöver ställa höga krav. Om man helt och hållet kunde förlita sig på att alla kunde ta ansvar skulle vi inte behöva någon lagstiftning över huvud taget. Det blir ett konstigt sätt att argumentera. Däremot måste man när man ställer krav också göra andra förändringar som ger möjlighet att konkurrera, till exempel att införa en obligatorisk ursprungsmärkning. Där är dock inte Moderaterna med på banan. Varför inte?

När det gäller tillsynen är det klart att kvalitet också spelar roll, inte bara kvantitet. Men när inte en enda grisgård i ett län har utsatts för kontroll under ett år är det något som är problematiskt. Inser inte också Moderaterna det?

Jag undrar också över detta med minkarna. Det har nu gått åtta år sedan Pälsdjursnäringsutredningen lade fram sitt förslag. Till 2010 skulle situationen ha lösts. Det året är nu passerat. När tänker de borgerliga partierna agera? När tänker Moderaterna sätta ned foten och ställa sig på djurens sida?

Anf. 55 ÅSA COENRAADS (M) replik:

Herr talman! Alliansen, den borgerliga regeringen och Moderaterna står alltid på djurens sida. Vi är nog djurens bästa försvarare, men vi är också producenterna största försvarare. Vi driver en politik som handlar om ansvar. Det är ansvar ur ett politiskt perspektiv, och det är ansvar för våra djur- och köttproducenter ute i Sverige. Vi tror att vi med gemensam kraft kan komma fram till något som är det bästa för alla parter. Allting löses inte genom lagar och regleringar.

Med den lagstiftning som tidigare var kring djurskyddskontroller såg vi att man inte följde de regler som sattes upp, och då var djurskyddskontrollerna inte mycket bättre än de var i dag. Det har snarare blivit bättre.

Vi tror att svensk lagstiftning alltid ska gälla. Vi måste följa de lagar som beslutas i den här kammaren.

Prot. 2010/11:92

27 april

Djurskydd

När det gäller minkuppfödningen pågår det en utredning som Jordbruksverket håller på med. Vi inväntar vad utredningen kommer fram till. Det måste finnas vetenskap och kunskap bakom de beslut vi tar här i kammaren. Att ta ett beslut om att förbjuda pälsnäringen här i dag är att ta ett förivrat beslut.

Alliansregeringen står alltid på djurens sida, och det är något vi kommer att fortsätta göra. Vi är de största försvararna av svenskt djurskydd, och vi brinner för det vi tror på. Vi ska vara stolta över vår djurtillsyn i Sverige och över vår köttproduktion. Det är jag stolt över att kunna stå och säga här i dag.

Anf. 56 KEW NORDQVIST (MP):

Herr talman! I vårt partiprogram slås fast att Miljöpartiets ideologi vilar på tre solidariteter: solidaritet med djur, natur och det ekologiska systemet, solidaritet med kommande generationer och solidaritet med världens alla människor. Att vi så tydligt manifesterar medkänsla med djur visar den djupa förankring som dagens debattämne, djurskydd, har i vårt parti.

Bland det första som den ny tillträdde borgerliga regeringen gjorde 2006 var att lägga ned Djurskyddsmyndigheten. Det är en tydlig signal om var man står i denna fråga, oavsett vilken retorik man använder.

Vi menar att myndighetsorganisationen för djurskyddet behöver stärkas så att djurens intressen inte kommer på undantag när de kommer i konflikt med andra intressen eller prioriteras ned när resurserna styrs över till verksamhet med mer högljudda förespråkare. Däremot tror vi inte att djurskyddet vinner på ständiga omfattande omorganisationer, och vi föreslår därför inte någon ny djurskyddsmyndighet. I stället föreslår vi en mindre förändring i form av inrättandet av en djuretisk ombudsman, en DjurO.

Den ska verka för en god etisk grund, utvärdera djurskyddskontroll, ta fram artkaraktäristika, göra djuretiska årliga revisioner och ge djuretiska råd. Jordbruksverket ska fortsatt ha ansvar för att verka för ett gott djurskydd, fungera som en central kontrollmyndighet, anslå medel till djurskyddsfrämjande forskning samt vara förvaltningsmyndighet för djurskyddet och meddela föreskrifter.

Vi menar också att den regionala djurskyddskontrollen behöver mer resurser såväl genom tillskott från staten som genom avgiftsfinansiering. För att inte tillskotten ska hamna på andra verksamheter inom länsstyrelserna behöver också reglerna för minimiintervall för djurskyddstillsyn återinföras så att länsstyrelserna får tydliga djurskyddsmål att leva upp till.

Som vi hörde föregående talare Åsa Coenraads säga tycker vi att det är glädjande att de borgerliga nu svängt och ändrat uppfattning om djurtransport och djursex.

I Miljöpartiets motion MJ356 föreslår vi en lång rad åtgärder för att förbättra djurens situation. I Sverige kastreras årligen cirka en och en halv miljon hangrisar. Det sker som vi hört när grisen är bara någon vecka och helt utan bedövning. Grisen riskerar att få infektioner och bräck av ingreppet. Att den känner smärta är säkert, eftersom nervsystemet är fullt utvecklat hos en liten gris. Kastreringen görs för att ca 10 procent av de könsmogna hangrisarna utvecklar ämnen – skatol, andro-

stenon med flera – som ger ett illaluktande kött. Från djurskyddssynpunkt är detta naturligtvis inte acceptabelt. Det är klart att det gör ont på grisen att bli skuren utan bedövning. Kastrering utan bedövning bör därför förbjudas.

Immunokastrering innebär lägre dödlighet och högre köttansamling. Det väger upp den extra kostnad som det innebär. Alltså faller argumenten om näringens omedelbara död platt till marken. Kvar står egentligen bara att smågrisarna skriker när man tar i dem. Immunokastreringen måste ske två gånger. Det är ett litet stressmoment, men åtminstone tycker jag att de väger lätt i jämförelse.

Det känns bra att utskottets majoritet delar vår uppfattning. Likaså delar utskottet vår uppfattning angående sex med djur och långa djurtransporter.

Jag vill lyfta upp några andra frågor där vi inte har nått ända fram. Det är till exempel det lidande som slaktkycklingar utsätts för genom en så snabb tillväxt att skelettet och leder inte hinner med i utvecklingen, utan kycklingen går med ständig växtvärk. En färsk undersökning från SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, visar att kycklingar behöver större ytor vid uppfödningen. Vi vill se en översyn och förbättring av slaktkycklingshanteringen.

En annan fråga är användningen av försöksdjur, där det år 2007 användes drygt en miljon försöksdjur, främst fåglar och möss. Många av dessa djur utsätts för stort lidande. Miljöpartiet vill att alla djurförsök som kan innebära plåga för djuren successivt avskaffas och ersätts med djurfria metoder.

En annan fråga vi särskilt vill framhålla är de djur som hålls för sina skinns skull. Framför allt är det minkarnas situation som vi vill åtgärda. Den frågan kommer en annan talare att lyfta upp längre fram i debatten.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag till beslut under punkt 6 om sexuella övergrepp på djur, under punkt 8 om kastrering av smågrisar och under punkt 11 om djurtransporter.

Anf. 57 ANITA BRODÉN (FP):

Herr talman! För några veckor sedan anordnade Folkpartiet ett djurskyddsseminarium här i riksdagen. Där debatterades flera av de frågor som vi här debatterar i dag. Under seminariet deltog bland annat djurskyddsutredare Eva Eriksson, överdirektören vid Jordbruksverket Leif Denneberg och veterinär och också ledamot av Djurskyddsutredningen Johan Beck-Friis. De tre lyckades på ett initierat och föredömligt sätt ta upp de viktiga frågeställningar som vi här hanterar i dag.

Att vi nu får en genomgripande utredning som, som det står i direktivet, ska ägna sig åt vissa problem inom djurskyddsområdet välkomnar jag. Senast detta gjordes var 1988. Det har skett en väsentlig utveckling på området och kommit ny kunskap under dessa 20 år som vi nu måste ta vara på.

Innan jag går vidare på de områden där det krävs förbättringar vill jag betona att Sverige har kommit långt på djurskyddsområdet. Vi är otvetydigt ett av länderna med den starkaste djurskyddslagstiftningen, vilket vi har anledning att vara stolta över. För att travestera ett av riksdagens partier är vi stolta men inte nöjda. På flera områden krävs en förbättring, vilket också lyftes fram på det folkpartiseminarium som jag nämnde.

Jag vill nu ta tillfället i akt och lyfta fram några av dessa områden. Jag vill börja med övergivna och förvildade djur. Där lyfte utredaren fram den situation för bland annat katter som vi har hört om tidigare. Det är ett allt överskuggande problem. Det är hundra tusen katter som är hemlösa. Det är ohanterligt. Här har vi som politiker ett stort ansvar.

Jag ägnade en del av de gångna dagarna att titta lite grann på och bota-
tanisera i vad tidigare jordbruksministrar har gjort i dessa ärenden. Jag såg att frågan om djurskyddslagstiftningen var uppe när Annika Åhnberg var jordbruksminister år 1996. Där säger Annika Åhnberg: Vi har nu skjutit det på framtiden för att det ska bli desto bättre. Man ville analysera mer.

Jag bläddrade vidare och kom fram till år 2006 då Ann-Christin Nykvist var jordbruksminister. Hon säger: Det krävs ett noggrant övervägande hur ett eventuellt ägaransvar ska utformas så att det blir effektivt. Sedan vet vi vad som hände 2006. Den nya alliansregeringen tar tag i problemen och tillsätter så småningom den utredning som vi nu snart får se resultat av.

Det man kan säga efter mötena med utredaren är att det med all sannolikhet kommer att komma ett skarpt förslag vad gäller förvildade djur och katter. Det kan handla om märkning, registrering och att man lyfter fram ägaransvaret. Med detta vet jag att flera av mina folkpartikolleger som ständigt har motionerat i ärendet kommer att känna att det är tillgodosett. Jag vill där särskilt nämna min tidigare kollega Solveig Hellquist som ofta tog upp den här frågan.

Jag går vidare till frågan om tidelag. Vi måste poängtera att den lagstiftning som vi nu har inte räcker. Det är ett accelererande problem. År 2010 var det 44 ärenden. Här krävs det att vi skyndsamt åtgärdar frågan genom att komma med ett skarpt lagstiftningsförslag. Det ligger också ett initiativ till det.

Här kan jag inte hålla med Miljöpartiet som säger att vi har ändrat uppfattning. Alliansregeringen har här visat en stor öppenhet genom att ge utredaren ett särskilt uppdrag att titta på den här frågan.

Vi vet också att det har förts diskussioner i kammaren om detta, och landsbygdsministern har vid flera tillfällen indikerat vikten av en ny lag på området när det gäller förbud mot utnyttjande av djur för sexuella ändamål. Det är självklart.

Naturligt beteende är en annan fråga som ständigt diskuteras, inte minst med tanke på när minkfrågan är uppe till debatt. Nu kommer det ett klargörande och ett förtydligande också här vad gäller definitionen av vad ett naturligt beteende är. Vi har inte sett den slutgiltiga definitionen. Men grundansatsen var tydlig när vi hade seminariet. Det hela kommer att landa på forskning och beprövad erfarenhet. Utifrån detta är det viktigt att säga att djur har olika beteenden och olika behov, och det måste tillgodoses.

Det finns något som sker allt oftare i vårt land och runt omkring i många andra länder och som är fruktansvärt. Det är när man avlar på så vis att det förorsakar djuren ett lidande. Vi fick ett exempel på hundar som avlas så att de får skrynkliga nosar, och det trycker på hjärnan på djuren. Här är det alldeles uppenbart att det krävs krafttag. Denna typ av avel kan vi inte acceptera.

Vi kommer nu in på tillsyn. Jag tycker att det var befriande att lyssna på Miljöpartiets Kew Nordqvist, som inte fortsätter att prata om att vi ska återgå till och ta tillbaka Djurskyddsmyndigheten. Han ser i stället framåt, ser till vad vi kan göra framöver och kommer in på djurskyddsombudsmän. Jag ser att länsstyrelsernas tillsynsansvar och djurskyddsinspektörer är en form av djuromsorgsmän och djuromsorgskvinnor som är ute. Jag tror att Kew Nordqvist kallade det för DjurO.

Sara Karlsson säger däremot hela tiden att ni är motståndare. Jag vet inte om ni tänker fortsätta att vara motståndare och hela tiden tänka er att Djurskyddsmyndigheten var det bästa. Jag satt själv i Djurskyddsmyndighetens styrelse. Folkpartiet var från början tillskyndare av Djurskyddsmyndighetens tillblivelse. Men med den erfarenhet som jag och vi har ser vi nu det som har skett när Djurskyddsmyndigheten lades ned och flyttades över till Jordbruksverket. I och med den satsning som man gjorde inom Jordbruksverket under ledning av Leif Denneberg känner jag en oerhört stor trygghet.

Jag anser att djurskyddet har fått en stärkt ställning. Jag är alldeles övertygad om det när jag nu ser hur tillsynen går till. Det har varit barnsjukdomar. Vi känner till många sådana ärenden och de problem som fanns i början på flera länsstyrelser. Men ett är ändå säkert. Jag har ringt runt till flera länsstyrelser och även stämt av det hela under seminariet, och rättssäkerheten *har* ökat. Det är mer lika över landet.

Man jobbar nu vidare med Jordbruksverket och alla länsstyrelser genom kunskap i ett Oskarprojekt. Länsstyrelserna kommer nu tillsammans att arbeta för en vårturné, där man satsar och jobbar på hur man ska kunna effektivisera inspektionerna och göra dem så bra som möjligt. Man har nu kommit fram till att man kan göra inspektionerna mer kvalitetssäkra. Man kan planera dem på ett annat sätt. Det var inte så i början.

Många kritiserade också att pengarna inte räckte. Regeringen tillsköt medel – 117 miljoner, 25 miljoner och 11 miljoner. Det skedde vid flera olika tillfällen. Många av oss har stor respekt för Johan Beck-Friis och hans kunnande och engagemang. Han bejakar att tillsynen flyttades över, men han är också kritisk till medlen och säger att det behövs ytterligare medelförstärkning.

Vi har satsat på djurskyddskontrollregister och djurförbudsregister. Det händer mycket här. Jag känner att med de planerade inspektionerna och den nya kunskapen kommer detta att landa och bli riktigt bra.

Herr talman! Det finns flera områden som jag skulle vilja belysa ytterligare, så jag tar det lite snabbt. När det gäller minkar vill jag säga något om den utredning som gjordes för ett antal år sedan av Eva Eriksson och som gav minknäringen sju år. Det är klart att jag känner en djup besvikelse över att näringen inte tog det ansvar som jag hade förväntat mig. Nu blir det bindande och skarpa föreskrifter. Det kommer att handla om utbildningskrav, miljöberikning och utfodring. Veterinär kommer att kopplas till näringen. Vi kommer att få se dessa olika åtgärder. När det gäller huruvida det blir vattenbad eller inte kommer också detta att grunda sig på vetenskap och forskning. Det får vi se när vi ser föreskrifterna.

Jag utgår från att de som inte lever upp till föreskrifterna inte ska fortsätta. De har redan visat att de inte är beredda att vara seriösa företagare. Då har de inget berättigande. Men företagare som följer detta och

som satsar på djurskyddet ska ha möjligheter, och här ifrågasätter jag inte om man föder upp djur för sällskap, för äggproduktion eller för päls. En del för fram att det skulle vara oetiskt att ha päls. Det tycker inte jag att vi som politiker ska ha synpunkter på. Det är djurskyddet vi ska ha synpunkter på.

Det är oacceptabelt att vi fortsätter med kastrering utan bedövning. Självfallet ska vi jobba vidare. Direkt efter valet 2006 fick Jordbruksverket i sitt regleringsbrev krav på att utveckla system och teknik för smärtfri kastrering. Nu kommer det fram olika tekniker. Vi politiker behöver inte peka på vilken typ av bedövning det ska vara och om det ska vara immunvaccinering eller bedövning. Det vi som politiker klart ska tala om är att det ska vara smärtfritt. Man ska inte åsamka djur lidande.

Nu är det en frivillig överenskommelse på gång – den 1 januari 2012. Den har redan påbörjats. Djurhållare får nu bedöva. Det känns som att öppnar redan öppna dörrar. Här är vi överens om att vi satsar på djurskydd och att det ska vara bedövning.

Slutligen: Vi har definitivt inte ändrat uppfattning om djurtransporter, Miljöpartiet och Kew Nordqvist! Är det någon fråga vi har kämpat för är det att minimera behovet av djurtransporter, men när de sker ska de ske på ett sätt så att djuromsorgen och djurskyddet står i centrum.

Herr talman! Ett gott djurskydd handlar till största delen om ägaransvar, men också om utbildning, om forskning om djurs beteende och behov och om klara lagar och regler. Med detta yrkar jag bifall till reservation 8 och i övrigt till utskottets förslag i betänkandet.

I detta anförande instämde Ismail Kamil (FP).

Anf. 58 SARA KARLSSON (S) replik:

Herr talman! Jag tycker att man måste imponeras av det engagemang och den glädje som Anita Brodén lyckas uppbåda för regeringens djurskyddspolitik. Det ska man ändå ge henne!

Jag har ingen erfarenhet av att sitta i styrelsen för Djurskyddsmyndigheten. Men det finns en tanke med att ha en djurskyddsmyndighet som regeringen hade kunnat förvalta – en tanke om att ha en myndighet som är fristående från näringen på ett annat sätt än vad Jordbruksverket kan vara.

När det gäller tillsynen är det precis som jag och Åsa Coenraads var inne på; kvaliteten i tillsynen spelar roll. Man kan dock inte bortse från antalet. Ser man till antalet kontroller är omorganiseringen ett haveri. Det har gått från 23 018 kontroller 2008 till 12 833 år 2010. Det är ett misslyckande.

Många inspektörer runt om i landet är förtvivlade över att inte hinna med. De upplever att de har för lite resurser. Där behöver regeringen göra något. När tänker regeringen göra något?

Anita talar mycket om att man behöver utreda och tillföra ny kunskap. Det håller jag med om; man ska ha stor respekt för utredningar och forskning. Men någon gång måste man sätta ned foten politiskt och visa vad man vill åstadkomma. Det gäller i minkfrågan. Det har bedrivits omfattande forskning, och man har tagit fram flera utredningar som pekar på att något behöver göras. Man behöver sätta ned foten. Vi har varit

beredda att göra det i ett antal år. När tänker de borgerliga partierna sätta ned foten i denna fråga?

Prot. 2010/11:92
27 april

Anf. 59 ANITA BRODÉN (FP) replik:

Herr talman! När det gäller Djurskyddsmyndigheten är det sant som Sara Karlsson sade inledningsvis: Det skulle kunna fungera väl att ha en fristående myndighet. Men med erfarenheten av alla de konflikter som den dåvarande Djurskyddsmyndigheten skapade var det inte hållbart.

Kunskapen tog man med sig in i Jordbruksverkets nya arbetsupplägg med att förvalta djuromsorgen och djurskyddet. Jag upplever att man har gjort det på ett mycket professionellt sätt, och jag känner stor trygghet.

När det gäller tillsynen är antalet inte det väsentligaste. Det handlar om kvalitet, riskbedömning och om att kontrollera rätt. Till syvende och sist ligger ansvaret för djuromsorg och djurskydd på varje enskild djurägare. En del skaffar djur, många gånger är det sällskapsdjur, utan att vara medvetna om vilket ansvar de tar på sig. Djurägaren har huvudansvaret.

Tillsynen handlar om riskkontroll, och då kan man minimera antalet. Man går där det har blivit anmälningar, och man tar riskkontrollgrupperna. Då sparar man resurser.

Länsstyrelserna förvaltar resurserna. De får en påse pengar och har möjlighet att styra efter behov.

Vi har satt ned foten vad gäller minkuppfödning, vilket jag nämnde. Nu kommer föreskrifter, och de som inte kan följa dessa har inget berättigande. Man måste leva upp till djurskyddskraven.

Anf. 60 SARA KARLSSON (S) replik:

Herr talman! Det är viktigt att betona ägaransvaret. Jag ser dock ingen motsättning mellan att betona ägaransvaret och att ha en fungerande djurskyddstillsyn. För många djurägare är besöken av en inspektör som kan ge råd, tips och vägledning en viktig del i att ta ansvar för djuren.

Jag pratade med en vän till mig hemma i Eskilstuna som har hästar. Han var bekymrad över att inspektörerna inte längre kommer. Han såg inspektionerna då han fick råd och vägledning som en viktig del i omsorgen om hästarna. Det är också en del av detta.

Jag upplever inte på samma sätt som Anita att de borgerliga partierna har satt ned foten i minkfrågan. Man får olika budskap beroende på vem man talar med.

År 2006 rev de borgerliga upp ett lagförslag i väntan på mer information. Nu har vi den information vi behöver för att sätta ned foten. Det finns en poäng med att man från riksdagen säger att nu får det vara bra; nu är det så här. Regeringen är dock inte beredd att sätta ned foten.

Anf. 61 ANITA BRODÉN (FP) replik:

Herr talman! När det gäller den väl fungerande tillsynen kommer länsstyrelsernas planerade inspektioner som nu kan börja ske att betyda mycket.

Något som också är viktigt och som jag nämnde i mitt anförande är det arbete som Jordbruksverket bedriver tillsammans med länsstyrelserna i Oskarprojektet. Det handlar om kunskap men också om bemötande. Det är en dialog när man kommer ut som inspektör; det är viktigt.

Djurskydd

Man ska ha de medel man behöver och se till att utnyttja dem på optimalt sätt. Det som är kontrollens och tillsynens huvudsakliga uppgift är den riskbedömning jag har varit inne på. Man ska kontrollera där det behöver kontrolleras. Egenkontrollen som många företagare, djurskötare och djuruppfödare har kan man kontrollera.

Vad gäller minkarna har jag flera gånger tagit upp de viktiga föreskrifter som kommer. Sara Karlsson har ingen mer replik, men det hade varit intressant att få reda på vad Socialdemokraterna menar med att ha satt ned foten. Vill ni att minkuppfödningen ska upphöra bums? Eller ser ni att det finns seriösa uppfödare och att det är okej att föda upp djur för päls så länge det finns en god djuromsorg? Vad är grunden i er politik?

Anf. 62 PER ÅSLING (C):

Herr talman! Djur ska ha det bra och skötas väl. Sverige är ett av de länder i världen som har bäst skydd för djur. Centerpartiet och alliansregeringen jobbar för att vi ska ha samma goda djurskydd i hela EU. En ko utanför Madrid ska ha det lika bra som en ko utanför Mariefred.

Det är av stor vikt att Sverige fortsätter driva djurskyddsfrågan i EU och håller efter så att andra länder följer överenskomna beslut.

Som föregångsland är det värdefullt att Sverige har ett starkt djurskydd i alla led, både när det gäller lagstiftning, branschpraxis och i utövandet på enskilda gårdar. Sverige ska i alla sammanhang och inom EU arbeta för att de svenska ambitionerna ska vara riktmärke för övriga länder. Ett starkare djurskydd i andra länder utjämnar den nu snedvridna konkurrensen.

För att behålla och öka den svenska djurproduktionen är det angeläget att svensk lag inte inför ytterligare pålagor för en redan hårt utsatt näring. Vi måste värna den svenska djurproduktionen så att inte fler gårdar slås ut, för då blir följden att importen ökar av kött och mjölk från djur som har haft det sämre. Jag ställer frågan: Vad har vi då vunnit?

En sådan risk föreligger med det tillkännagivande som oppositionen nu enats om och som gäller ett nationellt förbud mot kastrering av smågrisar utan bedövning.

Om det skulle ha undgått oppositionspartierna kan jag meddela att svensk grisnäring går på knäna. Statistik från Svenska Djurhälsovården, som samlar en stor del av landets grisuppfödare, visar att 10 procent av organisationens medlemmar lagt ned sin verksamhet under årets första tre månader. Det motsvarar ett grisföretag per dag.

Herr talman! I kölvattnet av den tyska dioxinskandalen får jag nästan dagligen ta emot telefonsamtal från förtvivlade bönder med en enda uppmaning: Gör något! Det vore djupt olyckligt om en lag mot kastrering blev riksdagens svar. Att lägga ännu mer sten på bördan gör inte saken bättre. Avvecklingen av svensk grisnäring är ett allvarligt hot mot jobben, tillväxten på landsbygden och mot svenska konsumenters möjlighet att hitta svenskt kött i kyldiskarna.

Herr talman! Låg mig göra kammaren observant på att EU-kommisionen tillsammans med grisnäringen i Europa redan skapat ett frivilligt avtal med målet att all kastrering genom operation av grisar ska upphöra 2018 och att ett delmål är att kastrering ska utföras med bedövning från och med 2012.

Det är en frivillig överenskommelse som vi i Centerpartiet välkomnar. Låt oss invänta resultatet från denna gränsöverskridande överenskommelse innan vi går fram med ett ensidigt nationellt förbud. Sedan får vi återkomma till riksdagen om det skulle visa sig att den frivilliga överenskommelsen inte får önskad effekt.

Vad gäller tillkännagivandet om att regeringen ska ta initiativ för att korta djurtransporterna är det något som regeringen redan arbetar aktivt med. Men det är frustrerande att beslutsprocessen inom EU tar så lång tid. Därför är det angeläget att frågorna har fortsatt hög prioritet.

Det måste ändå konstateras att svenska regeringar sedan 1990-talet har arbetat föredömligt gentemot övriga EU-länder för att driva frågor om djurtransporter och god djurhållning. Margareta Winberg satte som jordbruksminister dessa viktiga frågor på den europeiska dagordningen. Det har börjat röra på sig i Bryssel, och det är den rörelsen vi behöver hjälpas åt att förstärka. Jag är övertygad om att det är näst intill konsensus mellan partierna i den här kammaren i dessa frågor, vare sig det handlar om transporttider, viloperioder eller utrymme.

Herr talman! Den svenska regeringen har också tydligt deklarerat att den tänker arbeta för bättre djurskyddsregler vid transporter i kommande förhandlingar. Landsbygdsministern brukar ofta framhålla att det är bättre att transportera kött än levande djur.

I det sammanhanget vill jag särskilt lyfta fram regeringens satsning för att främja utvecklingen av lokala små slakterier. Under fyra år har 48 miljoner kronor satsats på detta. Bland annat har köttkontrollavgiften subventionerats. Vidare har godkännandeavgiften på 36 000 kronor för slakterier slopats. Dessa insatser har lett till att Livsmedelsverket sedan 2007 har godkänt 18 nya slakterier. Detta är mer än hälften av de småskaliga slakterier som i dag är i gång. För närvarande behandlas ytterligare 14 nya ansökningar om godkännande.

Denna utveckling bidrar till att förbättra djurens välfärd och skapar nya arbetstillfällen, fler företag och därmed lokal utveckling på den svenska landsbygden. Dessutom svarar det upp till konsumenternas ökande efterfrågan på närproducerad mat.

Anf. 63 SARA KARLSSON (S) replik:

Herr talman! Vi socialdemokrater delar Per Åslings oro för den svenska griskärlingen. Men då tycker jag att man måste fråga sig hur man tror att den svenska griskärlingen ska kunna stå sig i konkurrensen – genom en sänkt eller en höjd nivå på djurvälståndet? Vi tror på det senare, att det är den svenska djurvälståndet som kan göra att den svenska griskärlingen klarar sig i konkurrensen. Men då krävs det också att man vidtar andra åtgärder som stöder den svenska griskärlingen, till exempel en obligatorisk ursprungsmärkning. Där agerar inte regeringen. Varför inte? Om det är så viktigt, om kanske framför allt Centerpartiet bär på den oron, varför agerar man inte?

Du pratade om att det var någon som hade uppmanat till att göra någonting. Men gör någonting, ni som sitter i regeringsställning!

Jag funderar också om man skulle kunna jobba mer strategiskt med livsmedelsfrågorna i Sverige. Det tycker vi från oppositionen att man ska göra. Regeringen tar fram Matlandet Sverige som i och för sig är ett bra

initiativ men inte tillräckligt för att säkra livsmedelsproduktionen. Varför gör inte regeringen något?

Anf. 64 PER ÅSLING (C) replik:

Herr talman! Den svenska grisnäringen lever under stor press. Alla pålagor som Sveriges riksdag lägger på grisnäringen innebär att den kommer att slås ut. De åtgärder vi beslutar om här måste i stället vara inriktade på att stärka den svenska grisnäringen. Vi måste jobba för att se till att konkurrenssituationen i Sverige blir mer likvärdig med den i jämförbara länder som vi har att konkurrera med. Den krassa verkligheten är ju att en väldigt stor del av prisbildningen på produkter sker internationellt, men kostnaden skapas i stor utsträckning utifrån de lagar och regler som gäller i Sverige. Det är därför vi varnar för att i detta läge, vid sämsta tänkbara tidpunkt, lägga ytterligare kostnader på grisnäringen.

När det gäller ursprungsmärkningen vill jag lyfta fram vad näringen i form av LRF har gjort tillsammans med handelskedjorna. Jag tycker att det är ett föredöme när man nu har kommit överens om att märka de svenska produkterna. Det skapar en tydlighet gentemot svenska konsumenter som är värdefull.

Men låt mig också göra kammaren observant på att Sverige och Sveriges regering i form av landsbygdsminister Erlandsson i EU har jobbat för att ursprungsmärkning ska införas. Det arbetet har startats upp, och man har därmed kommit i gång med att försöka hitta en gemensam hållning till ursprungsmärkning inom EU.

Anf. 65 SARA KARLSSON (S) replik:

Herr talman! Jo, vi är medvetna om att den svenska grisnäringen befinner sig under stor press, och vi delar oron, precis som jag sade. Men jag undrar om jag ska tolka Per Åsling som att han tycker att den svenska grisnäringen ska sänka nivån på djurvälståndet för att klara sig i konkurrensen. Vi tror inte det. Lyssnar man på näringen hör man att de inte heller vill göra det. Det de vill ha är en obligatorisk ursprungsmärkning.

Det som Eskil Erlandsson jobbar för är en frivillig märkning. Han är inte beredd att gå fram med och arbeta för en obligatorisk ursprungsmärkning, som vi från oppositionen och näringen vill ha.

Det näringen också efterfrågar är att man ska jobba mer strategiskt med frågor som rör livsmedelsproduktionen i Sverige. De vill också att man ska jobba mer aktivt med offentliga upphandlingar.

Därför undrar jag: Ska jag tolka Per Åsling som att han tycker att den svenska grisnäringen ska klara sig genom att sänka nivån på djurvälståndet? Eller ska man klara sig genom att ha en hög nivå på djurvälståndet? Vad är då regeringen beredd att göra för att stötta den svenska livsmedelsproduktionen och den svenska grisnäringen i det arbetet?

Anf. 66 PER ÅSLING (C) replik:

Herr talman! Vi vill definitivt inte sänka ambitionen när det gäller den svenska djurvälståndet. Men vi tycker att en prioriterad fråga är att jobba inom EU för att skapa bättre konkurrensvillkor och kostnadsvillkor för svensk produktion kontra den europeiska. Det är på så sätt vi kan stärka svensk livsmedelsproduktion, som är väldigt viktig.

Jag har i denna talarstol flera gånger tidigare pratat om det strategiska greppet att satsa på Matlandet Sverige. Det är första gången i modern tid som en landsbygdsminister, tidigare jordbruksminister, har pekat ut behovet av att stärka svensk livsmedelsproduktion och att öka volymerna. Jag tycker att en rimlig målsättning är att Sverige ska producera lika mycket livsmedel som konsumeras. Dessutom skulle det innebära att vi skapar tillväxt, utveckling och många jobb på landsbygden men även närproducerade livsmedel – en trend som växer väldigt starkt i Sverige, tillsammans med den ekologiska efterfrågan, som vi vet är stark och som i sig är positiv från många synpunkter.

Avslutningsvis: Det är klart att upphandlingen är en oerhört viktig fråga. Vi har varit pådrivande i olika sammanhang för att det i upphandlingssammanhang inom den offentliga sektorn ska ställas samma krav i fråga om hur djuren har det när det gäller djurvälstånd, med grisar som inte är fixerade och kor som betar. Det är angeläget att detta tillämpas över hela landet i samband med offentlig upphandling.

Anf. 67 KEW NORDQVIST (MP) replik:

Herr talman! Den 17 januari fick jag med anledning av dioxinskandalen i Tyskland tillfälle att fråga landsbygdsminister Eskil Erlandsson vad man skulle göra för att möta det vi då såg skulle bli en dumpning av tyskt griskött i Sverige. Jag frågade också om obligatorisk ursprungsmärkning. En annan väg är också att underlätta vid den offentliga upphandlingen.

Jag fick aldrig något bra svar. Vi har sedan sett konsekvenserna. Näringen plågas hårt. Jag delar din uppfattning på den punkten.

Men avsikten är inte att lägga sten på bördan. Med immunokastrering får man 1 ½ procents lägre dödlighet och bättre köttansättning, vilket ger mer betalt vid avräkningen mot slakteriet. Det är inte bara vad jag säger, utan det säger Johan Beck-Friis från Veterinärförbundet som Anita Brodén talade väl om för en liten stund sedan.

Då är min fråga: Om det nu visar sig att det ekonomiskt inte är någon skillnad, vad är det då som talar för att vi inte kan införa detta? Varför, Per Åsling?

Anf. 68 PER ÅSLING (C) replik:

Herr talman! Tack för frågan!

Inom grisnäringen anser man inte att den åtgärd som oppositionen föreslår när det gäller förbud mot kastrering skulle innebära att man kan ta ut mer på marknaden, och jag måste lita på deras bedömning.

Men det är angeläget att vi i Sverige ser till att nyttja den överenskommelse som är fattad mellan Europeiska unionen och grisnäringen, en överenskommelse som innebär att bedövning ska tillämpas från och med nästa år vid kastrering av grisar och att det kirurgiska ingreppet ska plockas bort helt på några års sikt. Det tror jag är den viktiga, stora, möjliga framgången för svensk grisnäring – att se till att vi har en hög ambitionsnivå men inte dra på oss större kostnader än vad vår omvärld gör kortsiktigt.

Den höga svenska ambitionsnivån när det gäller lagstiftning, praxis och tillämpning på gårdarna innebär att vi har bättre djurvälstånd i Sverige än i andra länder. Jag hoppas att det uppskattas av konsumenterna.

Anf. 69 KEW NORDQVIST (MP) replik:

Herr talman! Det hoppas jag också.

Man behöver inte ta ut högre pris på marknaden om man inte får högre nettokostnad. Det var det som låg i min fråga. Dessutom kan man ur konkurrenssynpunkt hänvisa till högre djurvelfärd.

Frågan är igen: Varför kan ni inte gå med på immunokastreringen, om det visar sig att det inte är någon extra kostnad för näringen?

Anf. 70 PER ÅSLING (C) replik:

Herr talman! Det verkar som om du, Kew, inte har klart för dig hur alarmerande situationen inom den svenska grisnäringen är. När det under det här året har slagits ut flera gårdar än någonsin tidigare och när det av ekonomiska skäl inte sker någon nysatsning kan vi inte börja riskera näringen, vilket skulle bli fallet.

Kan näringen ta ut ett högre pris på marknaden är det något som kommer vid ett senare tillfälle.

Jag säger som jag sade alldeles nyss, att vi måste lyssna på näringen. Där gör man en samlad bedömning, och det är därför av största vikt att vi ser till att svensk grisproduktion kan fortleva och på sikt öka så att svenska konsumenter ska kunna välja svenskt griskött och svenska kotletter när man handlar. Jag tror att svenska konsumenter önskar det.

Anf. 71 JOSEF FRANSSON (SD):

Herr talman! Jag vill inledningsvis börja med att yrka bifall till reservationerna 9 och 16.

Sverige har kanske världens mest omfattande och djupgående djurskyddslagstiftning. Det är något som jag tycker att vi ska vara stolta över. Man kan bedöma en nations moral efter hur den behandlar sina djur, sade Mahatma Gandhi. Jag tycker att det ligger mycket i det.

Vi vill så klart alla ha ett gott djurskydd. Men svenska livsmedelsproducenter har redan en stor ekonomisk börda, vilket resulterar i att produktionen förläggs till länder där man över huvud taget inte bryr sig om djurens välmående. Som bekant är det inte förbjudet att importera kött som har producerats under usla omständigheter ur djurskyddssynpunkt.

Vi i Sverigedemokraterna vill arbeta fram ett förslag till lagstiftning som ger bästa möjliga djurskydd och samtidigt stöder vårt hårt ansatta svenska jordbruk.

Som alla känner till har vi dock i praktiken små möjligheter att styra över vårt eget jordbruk i Sverige i och med EU-medlemskapet. Om vi i Sverige vill värna djurvelfärden blir det som bekant problematiskt ur konkurrenshänseende med de extra kostnader som svenska lantbrukare får bära men som lantbrukare i andra länder slipper.

Det enda riktiga borde förstås vara att ställa samma krav på djurskydd på de animaliska produkter som vi importerar som de krav som ställs på våra egna lantbrukare. Annars blir självfallet vår djurskyddspolitik kontraproduktiv, och produktionen flyttar till ställen där kraven och således kostnaderna är lägre.

Ute i kommuner och landsting råder stor oklarhet om ifall man tillåts upphandla livsmedel som tar hänsyn till miljö- och djurskyddskrav. Konkurrensverket säger nej, medan Miljöstyrningsrådet är av motsatt uppfattning.

I ett aktuellt rättsfall har ett grossistföretag dragit Sigtuna kommun inför domstol, med hänsyn till EU-rättsliga principer. Kraven som Sigtuna kommun ställde vid upphandlingen är åtminstone enligt mig högst rimliga, nämligen att djuren får transporteras högst åtta timmar till slakt, att antibiotikabehandling ska ske endast när det är veterinärmedicinskt motiverat och att djuren ska vara bedövade före avblodning.

Man ska förvisso vara försiktig med att föregå utslaget i detta mycket intressanta rättsfall. Men jag gissar att vi i vanlig ordning får vika ned oss för våra överhögheter nere i Bryssel.

Sverigedemokraterna ställer sig bakom motionsyrkandet från Miljöpartiet om att Sverige i WTO-förhandlingarna ska driva på för att djurskyddskrav inte ska betraktas som handelshinder utan att samma djurskyddskrav ska gälla för djur och animaliska produkter som importeras som för djur som föds upp i Sverige.

Det är viktigt inte minst med tanke på hur vi ser att ritualslachtat kött alltmer letar sig in i den svenska handeln och i svenska skolmatsalar. Det är kött där djurens halsar under grymma former skärs upp medan djuren fortfarande lever och är vid medvetande.

Det har redan talats en del om kastrering av smågrisar. Det tänker också jag tala om. Vi har ställt oss bakom motionen om ett förbud mot obedövd kastrering av smågrisar. Mer än 4 000 smågrisar genomgår detta plågsamma ingrepp varje dag. Alliansregeringen försvarar denna mycket plågsamma metod med argument och kostnadsskäl. Jag förstår argumentationen, men jag har svårt att acceptera argumentet.

Obedövd kastrering orsakar självklart stor smärta och är något som Sverigedemokraterna inte kan acceptera, trots den eventuella kostnadsökning som ett förbud innebär.

Svensk grisnäring går redan på knäna, och det kan inte skyllas på några andra än på alliansregeringen. Enligt LRF kommer jordbrukssektorn att få pålagor i fråga om energi och diesel under de närmast kommande åren med upp till 1 miljard per år – sätt det i relation till de relativt små pengarna för kastreringen! Dessa pålagor läggs dessutom på Europas redan högsta dieselskatt.

Jag kan utan omsvep säga att jag är oroad över svenska grisfarmares möjligheter till verksamhet i Sverige. Grisfarmare tvingas dagligen att lägga ned. Det är med sorg jag ser att vår livsmedelsproduktion successivt flyttar till andra länder. Men med tanke på att vi i Sverige är ganska ensamma i Europa om att fortfarande kastrera helt obedövat blir det ganska ihåligt att hänvisa till konkurrensskäl i just denna fråga. Här ligger nämligen länder som Norge, Danmark, Tyskland och Nederländerna och många andra länder långt före Sverige.

Jag är faktiskt övertygad om att vi kommer att kunna lösa frågan om kastrering på ett sätt som tillfredsställer alla parter, men det är uppenbart att pressen från en samlad opposition krävs för att landets verkställande makt ska agera. I Schweiz har man löst grisböndernas merkostnad med en fond som till största delen finansieras av detaljhandelskoncernerna. Kanske kan detta vara en modell även för Sverige. Eller så kan vi kanske göra som LRF föreslår och inrätta en djurvälståndssättning som kompenserar bönderna för deras djurskyddsåtaganden. Så länge vi är bakbundna av EU och inte kan ställa krav på att djuren behandlas väl när det

gäller de livsmedel vi importerar tycker jag att detta är en högst intressant tanke.

Herr talman! Sverigedemokraterna vill verka för att minska de sträckor som djur transporteras till slakt. Det är ganska uppenbart att vi egentligen är ganska eniga om den här frågan, alla ledamöter av miljö- och jordbruksutskottet. Det har inte minst motionsbehandlingen och debatten i dag visat.

En fråga som dock inte vunnit majoritet i utskottet är frågan om exportbidrag när det gäller levande djur. EU betalar tragiskt nog ut subventioner för transporter av djur över mycket långa sträckor. Detta kan aldrig vara acceptabelt. Landsbygdsminister Eskil Erlandsson har förvisso uttalat en hållning från regeringens sida att exportbidragen ska avvecklas, men fram till så har skett tycker jag faktiskt att det är fullt rimligt att Sverige helt sonika tackar nej till dessa subventioner. Dessa subventioner bryter mot alla intentioner från partierna i Sveriges riksdag gällande djurtransporter.

Jag ska också beröra frågan om minkfarmning och minkarna. Det har varit en mycket het fråga, som alla vet. Det är många mejl i inkorgen. Minkfarmning i Sverige är en fråga som väcker starka känslor och har så gjort under lång tid.

Sverigedemokraterna är i nuläget inte beredda att stödja de motioner som är väckta i ämnet vilka åtminstone enligt min uppfattning syftar till indirekt näringsförbud, även om man inte vill säga det rakt ut. Vi är faktiskt inte helt avvisande till ett förbud mot minkfarmning, men då måste detta rimligen gälla all pälsfarmning. Och är det ett förbud man vill ha är det ärligare att säga det än att hela tiden komma med fler och fler påbud som långsamt stryper pälsindustrin. Ett avgörande problem är dock att så länge vi inte har ett förbud mot import av päls skulle ett förbud mot svensk pälsfarmning snarare öka än minska djurens lidande, eftersom det skulle gynna till exempel den kinesiska pälsindustrin, som arbetar med fruktansvärda metoder och där djuren ibland till och med flås levande. Det enda sättet för Sverige att i realiteten påverka efterfrågan på päls är att förbjuda import och försäljning.

Det här är nog en fråga som vi får anledning att återkomma till. Om några månader kommer ju den statliga utredning där man bland annat tittar på minkarnas förhållanden. Men tills vidare avvaktar Sverigedemokraterna. Det gör vi innan vi agerar på något sätt i den här frågan.

Till sist, herr talman, måste det sägas att det är glädjande att Sverige inom en snar framtid kan få se en lagtext som uttryckligen förbjuder tidelag och sexuella övergrepp på djur. Frågan har debatterats tidigare, inte minst under förra mandatperioden, då regeringen var motvillig till en stark lagstiftning. Denna gång, efter många om och men, är dock utskottet samlat i denna fråga, och detta är, som sagt, glädjande.

Anf. 72 ANITA BRODÉN (FP) replik:

Herr talman! Jag vill gärna ställa några frågor till Josef Fransson vad gäller kastrering, för jag tycker att det är viktigt att vi är tydliga här.

Det nämndes att det för Alliansen enbart handlade om en omsorg om näringen. Det är en omsorg om näringen, men det är också en tillit till de frivilliga system som nu är på gång.

Jag vill gärna hänvisa till att branschen är enig om smärtlindring, och det viktigaste är nu att vi uppnår målet. Vi är överens om att kastrering ska ske smärtfritt. Det ska vara med bedövning. Sedan går man kanske vidare med andra sätt – nu tappade jag namnet på det – att behandla grisarna. Jag kommer snart på det namn som jag är ute efter.

Men den svenska djurhälsovården, kött- och charkföretagen, grisföretagarna och LRF har nått en överenskommelse. Man har också nått en överenskommelse inom EU. Och det handlar om att man ska kunna kastrera med injektion, med en bedövning, från den 1 januari 2012.

Ändå vill Josef Fransson och hans parti tillsammans med oppositionen tvinga fram en lagstiftning. Det kan inte gå fortare än vad det gör genom den här frivilliga överenskommelsen. Och vi säger från Alliansen: Vi kommer noggrant att följa upp att man verkligen kommer att leva upp till det här löftet och den överenskommelse som man nu gör.

Då känner jag att det som Josef Fransson för fram är inkonsekvent. Man talar om betydelsen av att vi nu stöttar näringen och att det är viktigt med den nationella produktionen. Samtidigt hävdar man att det ska vara en lagstiftning. Hur ser Josef på detta?

Anf. 73 JOSEF FRANSSON (SD) replik:

Herr talman! Till att börja med tycker jag att detta är lite konstigt. Hur kan en lagstiftning innebära en kostnadsökning om den här frivilliga överenskommelsen nu faller ut som det är tänkt och det här också tillämpas? Bedövar man smågrisarna gör man ju det, och det är precis det som lagstiftningen syftar till. Då är det kostnadsneutralt, så att säga. Struntar man i detta och fortsätter att skära i de små grisarna är det klart att det är billigare.

Vi ligger efter nästan hela Europa. Vi är ett av få länder, som jag har uppfattat det i alla fall, som fortfarande kastrerar fullständigt obedövat. Det tycker jag är skamligt, rent ut sagt.

Anf. 74 ANITA BRODÉN (FP) replik:

Herr talman! Det händer oerhört mycket på det här området. Varje vecka hör vi om nya saker. Det var förresten vaccinering som jag för efter förut.

Det som egentligen är en stor poäng är när branschen går före och man har en frivillig överenskommelse och höjer sig över lagnivån. Då finns det möjligheter att också få en djurvälståndssättning. Det finns alltså en möjlighet att få en förbättrad ekonomi. Det blir inte en förlustaffär att satsa på en djurvälstånd. Det är en viktig poäng i det här.

Det andra som är oerhört viktigt är tilliten. Det är det vi har hört om här i dag, när branschen många gånger går före. Man visar framfötterna och går före när det gäller ursprungsmärkning och olika möjligheter och även i detta hänseende.

Då är det viktigt att låta branschen visa att man klarar detta förtroende. Det viktigaste är att det sker. Att vi får detta till stånd är ett faktum. Vi har brottats med den här frågan i många år, och nu börjar det äntligen ske någonting. Låt då branschen visa att man klarar det!

Anf. 75 JOSEF FRANSSON (SD) replik:

Herr talman! Jag vidhåller som sagt att ska man gå före blir kostnadsargumentet ganska tandlöst.

Jag har fått höra om och om igen från allianspartierna att grisknäringen redan i dag går på knäna. Precis som jag sade i mitt anförande är det helt uppenbart att så också är fallet. Men så var det redan innan. Den lagstiftning som ni skräms med är ju inte införd. Varför går grisknäringen på knäna redan i dag?

Naturligtvis har det med EU att göra, men det finns vissa delar i det här som vi faktiskt skulle kunna göra någonting åt. Vi skulle till exempel kunna reglera våra dieselskatter och energiskatter på ett sätt så att vi därigenom kan bli konkurrenskraftiga gentemot våra europeiska konkurrenter. Det kanske vore något att titta på till att börja med. Det tycker i alla fall jag.

Det är den prioriteringsordning jag skulle vilja se. Sedan kanske inte alla är överens om det, men det är det jag förespråkar.

Anf. 76 JENS HOLM (V):

Herr talman! Det är ett viktigt betänkande som vi debatterar just nu – enligt mig ett av de viktigaste som vi har att ta ställning till det här året. Det handlar om hur miljontals djur som föds upp, transporteras och slaktas i Sverige ska behandlas.

Det har sagts tidigare att vi har världens bästa djurskyddslagstiftning i Sverige, och jag instämmer i att den svenska djurskyddslagen på det stora hela är bra. Men annars tycker jag inte att vi har särskilt mycket att slå oss för bröstet för, inte i Sverige och inte i något annat industrialiserat land i världen heller. Det är samma slags industrialiserade, storskaliga och profitmaximerande industri – uppfödning, transport och slakt av djur – i Sverige som i resten av den industrialiserade världen.

Och hur skulle det egentligen kunna se annorlunda ut? Vi pratar om 80 miljoner kycklingar som slaktas varje år. Vi pratar om 8 miljoner hönor, 3 miljoner grisar, nästan 2 miljoner nötkreatur och 1 miljon minskar. Det skulle vara helt omöjligt att låta alla dessa djur gå utomhus och bete sig naturligt. Ändå kräver vår djurskyddslag att djuren ska ha rätt till ett naturligt beteende.

Vi politiker har alltså ganska mycket att göra här, både vad gäller att stärka lagar och förordningar och att se till att tillämpningen, hur det fungerar i praktiken, förbättras avsevärt.

Vi kan ta kycklingarna i Sverige som exempel. För knappt hundra år sedan växte en nyfödd kyckling till ungefär 1 ½ kilos vikt på ungefär 120 dagar. I dag går det i den industrialiserade formen av broileruppfödning i Sverige på 35 dagar. Det är ungefär tre gånger snabbare i dag än för knappt hundra år sedan.

Det är klart att kycklingen är den som betalar priset för detta. Det gör ont för kycklingen att nästan äta ihjäl sig. I de hangarer där kycklingarna föds upp, där det finns kanske 10 000–20 000 kycklingar och 25 kycklingar på varje kvadratmeter, får de äta så gott som hela tiden. De växer för fort. De får skelettskador. Hos en del kycklingar går benen av. Deras hjärtan hinner ofta inte med att pumpa ut tillräckligt med blod när de omsätter så otroligt mycket energi. Man går dagligen och plockar bort

kycklingar som fått skador eller som helt enkelt kollapsar på golvet i svenska kycklinganläggningar.

Transporten av kycklingarna och det stora antalet djur som dör när man trycker ned dem i lådor där de inte ens kan vända sig ska vi inte tala om. Man staplar upp dem på lastbilar. Kycklingar som är längst in kan dö av värmeslag för att det blir så många djur. Kycklingar som är längst ut kan dö av kylan för att det blir för kallt längst ut på kanten vid transporten.

Jag har själv varit på ett ganska stort antal kycklinguppfödningar i Sverige. Jag har sett detta med egna ögon. Jag har sett hur man plockar bort döda och skadade kycklingar därför att de helt enkelt inte klarar av den här formen av uppfödning eller transport.

Trots detta slår vi oss ofta för bröstet i Sverige för att vi har världens bästa djurskydd. För drygt ett år sedan kom rapporten *Världens bästa djurskydd?* från Sveriges största djurrättsorganisation. Den rapporten konstaterar att under de senaste åren, om vi nu ska göra lite partipolitik av de här otroligt viktiga etiska frågorna, har det inte gått framåt för djuren utan bakåt. Djuren har fått det ännu sämre sedan 2006, då den borgerliga regeringen tog över.

Den borgerliga regeringen var snabb med att inte implementera det rödgröna förslaget om att förbjuda pälsdjursuppfödning. Den borgerliga regeringen avskaffade sommaren 2007 Djurskyddsmyndigheten, en helt unik myndighet som hade inrättats som den första i världen just för att vi skulle få ett bättre skydd av djuren, till exempel genom att koordinera och hjälpa till vid djurskyddskontroller och se till att lagar och regler följdes. Detta tog den borgerliga regeringen bort.

Man har omorganiserat djurskyddskontrollerna, så i dag görs bara hälften så många djurskyddskontroller som gjordes innan den så kallade reformen. Vi skulle behöva göra minst dubbelt så många. Listan kan göras ganska lång över det borgerliga sveket mot djuren.

Ändå är jag i alla fall lite glad att vi i det här betänkandet föreslår tre modesta steg framåt för djuren. Vi förbjuder sex med djur, alltså tidelag. Vi är alla överens om att det ska förbjudas, och det är bra.

Vi riktar också en skarp uppmaning till regeringen att man ska driva på för kortare djurtransporter inom EU, att man ska driva på för större ytor för djuren och att man ska satsa på mobila slakterier. Jag hoppas verkligen att det går igenom och att de borgerliga partierna inte lyckas stoppa det.

Vi får också förhoppningsvis ett förbud mot kastrering av grisar utan bedövning. Även det är en landvinning för djuren.

Jag skulle bara vilja nämna kastreringen utan bedövning, eftersom politiker på den borgerliga sidan har tagit upp det i ett antal anföranden. Det handlar alltså om 4 000 galtar – hangrisar – som kastreras utan bedövning varje dag. Det är 1 ½ miljon grisar per år. Man plockar upp grisarna och skär upp deras testiklar med ett knivliknande föremål helt utan bedövning. Känn efter själva, ni som kan, hur det skulle kännas! Det är ett fasansfullt ingrepp som jag faktiskt inte förstår hur vi tidigare har kunnat tillåta här i Sverige.

I andra länder vaccinerar man mot galtdoften, för den doften vill inte konsumenterna ha. Nya Zeeland, Australien, Schweiz och Nederländerna är på gång med en så kallad immunovaccinering. I Norge har man helt

och hållet förbjudit kastrering utan bedövning. I Storbritannien och Irland kastrerar man inte heller utan bedövning.

I går kunde vi se ett inslag på nyheterna med flera bönder i Sverige. De vill inte kastrera, och det är också min erfarenhet när jag pratar med bönder. Men de säger att slakterierna kräver att de kastrerar. Då vore väl en lag en väldigt bra hjälp för alla dessa bönder som inte vill kastrera. Med en lag i ryggen blir det inget snack om saken, och det blir ingen otillbörlig konkurrens heller så att vissa bönder börjar använda immunovaccinering eller bedövning, medan andra fortsätter som förut.

Med en bestämmelse mot att man inte får kastrera utan bedövning slipper vi det problemet.

Djurskyddskontroller har nämnts tidigare. Jag skulle vilja säga till Åsa Coenraads, Anita Brodén, Per Åsling och ni som försvarar den nuvarande ordningen: Begär gärna replik på mitt anförande så att vi kan diskutera det här mer!

Antalet djurskyddskontroller har, precis som Sara Karlsson konstaterade, gått ned från 23 000 år 2008, det var innan omorganiseringen, till 12 800 i fjol, efter omorganiseringen. Antalet kontrollanter runt om på länsstyrelserna har rasat med ungefär 20 procent. År 2008 fanns det totalt 183 kontrollanter. Nu finns det 160 kontrollanter. Några särskilda län som jag har kollat upp är Västra Götaland som har gått från 32 till 22, Kalmar som har gått från 10 till 6 och Jönköping som har gått från 9 till 6 kontrollanter som ska se till att djurskyddslagen och förordningar följs.

Ett viktigt skäl till det här är att den borgerliga regeringen har avskaffat möjligheten att ta ut en kontrollavgift då kontrollanterna är ute. Den kontrollavgift som fanns tidigare gjorde att systemet i alla fall delvis var självfinansierande.

Jag vill också nämna pälsdjursuppfödningen. Det handlar om en miljon minkar som varje år försmäktar på svenska pälsfarmer och som också slaktas på ett brutalt sätt. Det är en verksamhet som har kritiserats gång efter gång av Lantbruksuniversitetet och Jordbruksverket. Den statliga pälsdjursutredningen gav, som det har konstaterats här, den svenska pälsindustrin till i fjol att se till att komma till rätta med de omfattande djurskyddsproblemen och problemen med de stereotypa beteendena. Ingenting har hänt.

Nu är det dags för handling. Det är därför vi rödgröna vill ställa krav på att de här djuren ska ha rätt till ett naturligt beteende. De ska kunna röra sig. De ska kunna klättra. De ska kunna utföra sitt jaktbeteende. De ska kunna röra sig i vatten, som de kan göra i naturen.

Jag tycker att det är tragiskt att de borgerliga återigen sviker djuren och inte backar upp minkarna. De tycker att dagens ordning, där en miljon minkar plågas på svenska farmer, tydligen är helt okej i stället för att vi faktiskt kan se till att djurskyddslagens krav på naturligt beteende är det som ska gälla.

Jag har en del andra saker som jag gärna också skulle vilja ta upp, men jag hinner inte riktigt det utan för tids vinnande vill jag bara passa på att yrka bifall till reservation 3 som handlar om att vi rödgröna vill ha ett förbud mot djur på cirkus.

Herr talman! Dagens debatt berör ämnen som engagerar många av oss och som jag tror att alla har åsikter om och synpunkter på. Vi vill alla att det ska bli en ytterligare förbättring för våra djur.

Regeringen har alltid många utredningar på gång, viktiga sådana. En av de mest intressanta och den svåraste just nu kanske är den som Eva Eriksson håller på med, översynen av vår svenska djurskyddslagstiftning.

Herr talman! Jag vill faktiskt återge en hel del ur hennes direktiv, för det förklarar också lite grann för den som läser och lyssnar på den här debatten varför alliansföreträdarna här i kammaren säger: Låt oss vänta ytterligare ett halvår, därför att vi vill ha ett konkret och bra underlag att utgå ifrån när vi gör förändringar.

Hennes uppdrag är att göra en bred översyn av den samlade djurskyddslagstiftningen, både till utformning och till innehåll samt att lämna förslag på förändringar i syfte att se till att uppnå minst samma djurskyddsnivå som i dag. Liksom dagens lagstiftning ska den utgå från enskilda djurs behov samt verka för förebyggande, bygga på vetenskap och beprövad erfarenhet och så vidare.

Dessutom ska hon ta upp och se närmare på de frågor som dagens betänkande berör och som debatten här har rört sig kring i stort sett hela tiden, nämligen hanteringen av förvildade djur, användning av djur för sexuella ändamål och hur dagens bestämmelser om naturligt beteende kan förtydligas, för vad är det? Sedan djurskyddslagstiftningen kom till har mycket hänt på forskningsens område i det här sammanhanget.

Hon ska också undersöka vilka åtgärder som behöver vidtas för att utvecklingen inom avel ska ha ett djurhälso- och djurskyddsperspektiv.

Herr talman! Jag skulle kunna hålla på längre. Erikssons utredning ser jag med spänning fram emot att få läsa. Den kommer nämligen att tillföra oss mycket ny kunskap och ett stort underlag för vårt fortsatta arbete.

Mycket av det som tas upp i motionerna tycker jag är av den digniteten att det inte ska behandlas förrän utredningen är färdig. Det handlar bland annat om hur vi ska hantera förvildade djur och sexuellt utnyttjande av djur.

Det senare har debatterats ett antal gånger här i kammaren, inte minst under förra mandatperioden. I sak, herr talman, är vi, oavsett vilket parti vi tillhör, eniga om att det är förkastligt och ska förbjudas. Till stora delar är det förbjudet redan i dag därför att det ses som djurplågeri och därmed är straffbart. Utskottet nämner i dagens betänkande de delar som möjligen skulle kunna falla utanför detta, vilket jag personligen har mycket svårt att se, men även här väntar jag på vad Eriksson kommer fram till och att regeringen efter det, precis som det står i betänkandet, skyndsamt ska se till att återkomma hit till riksdagen så att vi kan få fatta beslut om lagändringar så att detta blir brottsligt och sedan leder till att brottslingar lagförs.

Här är det också viktigt, herr talman, att vi konstaterar att det då också gäller att anmälningar görs i de här frågorna. Det gäller i den fysiska bemärkelsen, så att säga när man upptäcker att sådant här har skett, men det gäller också det som sker på nätet i dag. Anita Brodén hänvisade till ett seminarium förut, och det Eva Eriksson berättade där gjorde i alla

fall mig mycket beklämd och upprörd över vad som sker där när det gäller hur djur behandlas i sexuellt syfte.

Herr talman! Vi har pratat minkar i den här kammaren i dag igen. Sedan ett antal år tillbaka har näringen krav på sig att ta fram riktlinjer. Det skulle vara gjort till utgången av 2010. Det var väl precis på målsnöret att man kom fram med någonting. Men Jordbruksverket har parallellt med detta fört en dialog med näringen och tagit fram riktlinjer för inte bara hur minkar utan även andra djur i närbesläktade sammanhang ska hantearas.

Nu pågår ett arbete på Jordbruksverket med att ta fram föreskrifter och riktlinjer för minknäringen. Det välkomnar jag och vi kristdemokrater, för alla företag har inte tagit aktiv del i branschens arbete. Därför är det viktigt att näringen nu tar den kritik som även vi alliansföreträdare har framfört på yttersta allvar och ser till att förbättra sina verksamheter, sina företag och sina minkfärmar efter de riktlinjer som Jordbruksverket nu tar fram. Därför att, herr talman, om pälsnäringen inte skulle bedrivas här i Sverige kommer dessa djur att födas upp och slaktas, för att pälsen ska användas, någon annanstans än här. Jag föredrar att vi kan ha det här företagandet kvar, men då måste också företagen själva se till att följa de riktlinjer som finns.

Herr talman! Det är mycket som har sagts om djurs situation och djurs beteenden. En sak som togs upp av flera talare före mig är hur vi hanterar djurens sista resa, det vill säga vägen till slakt. Det är ju så att Sverige har gått i bräsch även på det här området och gör så inom EU för att förkorta transporterna. Vi har i nuvarande alliansregerings regi satsat ett antal miljoner varje år på att småskalig slakt ska kunna förverkligas här i Sverige. Det är ett bidrag till detta.

Ett annat bidrag är alltså att vi inom den europeiska gemenskapen jobbar otroligt intensivt med de här frågorna för att få till bestämmelser som täcker hela Europa och som gör att transporterna av djuren blir mer drägliga. Det finns mycket där som behöver göras. Det är skönt att se att vi i det sammanhanget faktiskt har ett enigt utskott.

Herr talman! Vi har också i dag tagit upp ett förslag som riskerar att slå undan fötterna på en hel näringsgren om det vinner bifall i kammaren – kastrering av smågrisar.

Är detta då bara en näringsfråga och ingenting annat? Jo, det är just någonting annat, för även här ska vi se en helhet när det gäller hur grisarna hanteras av svenska uppfödare kontra hur det är annorstädes i Europa eller världen.

Herr talman! Jag vill påstå att vi totalt sett har den bästa grisuppfödning vi kan se. Ingenting är dock så bra att det inte kan bli bättre. Det har även den svenska näringen sett. Tillsammans har vi tidigare hört här vad näringen, LRF och konsumentleden har kommit överens om ska göras på både svensk och europeisk nivå. Då är det konstigt att vi inte låter det arbetet fortgå, för i det arbetet har man sagt att kastrering ska ske med bedövning och smärtlindring – att gälla från år 2012 – och att operationsingrepp ska vara helt borta år 2018.

Jag tror att det var Anita Brodén som sade att här sker en utveckling varje vecka. Under debatten nu har jag suttit och läst ett pressmeddelande från en organisation som konstaterar: Vi är inte tillfreds ännu med det material som finns. Vi vill se mer av forskning och utveckling. Vi vill

låta besättningar praktisera detta för att se om det verkligen är den bästa tekniken att använda i Sverige med de förutsättningar som råder här.

Om vi här i kammaren skulle lagstifta i nämnda riktning eller kräva att regeringen tar fram ett förslag skulle det – även om det inte är en kostnadsaspekt i sådan omfattning som en del gör gällande – mentalt för näringsidkaren verkligen vara sista droppen just nu.

Herr talman! Då – har vi konstaterat – kommer riksdagen att ha fattat ett beslut som gör att vi kommer att ha betydligt färre grisar uppfödda under rimliga omständigheter. Men vi kommer inte att äta mindre griskött i Sverige. Den ekvationen är för mig den sämsta möjliga.

Därför skulle jag i stället vilja se att vi med stor glädje och stor energi följer det som nu görs av näringen själv och därmed sätter trycket på att det ska gå vidare i den riktning som vi ser samt att forskning och annat kan komma i takt med vad som är viktigt att göra.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet med undantag av punkt 8 där jag yrkar bifall till reservation 8. (Applåder)

Anf. 78 JENS HOLM (V) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till Irene Oskarsson: Om man lägger ned Djurskyddsmyndigheten och halverar antalet djurskyddskontroller och om man röstar mot ett kastreringsförbud och mot hårdare krav på pälsindustrin kan man väl inte, Irene Oskarsson, säga att det då blir bättre för djuren?

Vidare gäller det pälsindustrin. Du sade att ifall våra hårdare krav på pälsindustrin träder i kraft – krav som innebär att djuren ska kunna bete sig naturligt – finns risken att verksamheten flyttar utomlands. Jag tycker att det lite grann låter som när klimatskeptikerna inte vill ha högre koldioxidskatt eller starkare åtgärder för klimatet och miljön hemma i Sverige. Hela tiden säger de att verksamheten då försvinner utomlands.

Men Sverige var först i världen till exempel med att införa en koldioxidskatt. Fortfarande är den högst i världen. Ändå har vi kvar i alla fall en stor del av industrin i Sverige.

Samma sak skulle man kunna säga om djurtransporterna. Sverige har hårdare krav på djurtransporter än resten av EU-länderna har. Både koldioxidskatten och åttatimmarsgränsen för djurtransporter har Kristdemokraterna varit med om att införa i Sverige. Då har man inte anfört argumentet att verksamheten skulle flytta utomlands. Men när vi kräver att pälsindustrin ska uppfylla kraven enligt 4 § djurskyddslagen om naturligt beteende gömmer sig Kristdemokraterna bakom utflytningsargumentet. Det tycker jag är tråkigt.

När det gäller kastrering av grisar: Om man använder immunovaccinering kostar det ungefär 30 kronor per vaccinering, enligt en uppskattning som gjorts. I går sade uppfödare själva i tv att de vill sluta kastrera utan bedövning. Vore då inte ett lagbeslut här i riksdagen bästa sättet att hjälpa dessa progressiva uppfödare så att de slipper skära i grisarna utan att dessa bedövas?

Anf. 79 IRENE OSKARSSON (KD) replik:

Herr talman! Jens Holm hann säga mycket under sina replikminuter. Vi får väl se vad jag hinner kommentera och replikera på.

När det gäller tillsynen – Jens Holm råkade tidigare nämna mitt hemlän – kan jag konstatera att ett länsråd där på senaste insynsrådsmötet var ganska nöjd med det arbete som görs. Jag kan säga detta därför att jag vet att även de på Jordbruksverket är nöjda med det som görs i Jönköpings län och använder det länet som en förebild för hur man kan effektivisera kontrollen. Kontrollen ska dessutom vara riskbaserad och göras där det finns ett behov av kontroll.

Numerären kontroller är för mig ingen som helst garanti för att det är kvalitet i det som görs. Däremot kan också jag, herr talman, se att det har funnits brister när system gjorts om. Det har också alliansregeringen sett.

Landsbygdsministern – jordbruksministern då – konstaterade i det här fallet att det behövdes ytterligare resurser. Sådana har tillförts både Jordbruksverket, så att man bättre kan utbilda kontrollanterna och för att få en gemensam bas att utgå från, och länsstyrelserna för att detta ska kunna prioriteras.

Här ska vi väl inte glömma att de flesta kontrollerna inte görs avseende vad vi vanligtvis kallar för lantbrukets djur utan avseende våra sällskapsdjur och i andra sammanhang där också djurägarens kunskap är otroligt bristfällig. I de allra flesta fall gäller det alltså inte lantbrukets djur, även om också det förekommer. Men då är det tyvärr också andra faktorer som många gånger spelat in.

Jens Holm drar här en parallell som jag inte nu tycks kunna ge en riktig replik på. Slakt av svenska djur kan inte ske någon annanstans än i Sverige och ska inte ske någon annanstans än i Sverige om transporterna så medger. Men slakt sker på andra ställen i Sverige därför att transporter medger det.

Anf. 80 JENS HOLM (V) replik:

Herr talman! Irene Oskarsson har ytterligare två replikminuter och kan då återkomma till mina frågor.

Ja, jag nämnde mycket riktigt Jönköpings län. Där har antalet djurskyddskontrollanter efter er omorganisering rasat från nio till sex kontrollanter. Alla djurskyddskontrollanter som i alla fall jag varit i kontakt med är djupt missnöjda med den gjorda omorganiseringen. Det handlar inte främst om överflyttningen från kommunerna till länsstyrelserna. Det kan vi diskutera, men egentligen har jag inte så starka synpunkter på det. Det handlar dock om att det är en dåligt förberedd omorganisering. Det hela är underfinansierat. Dessutom finns inte längre den tidigare Djurskyddsmyndigheten.

De utbildningar som ni nu, efter den stora omorganiseringen med ikraftträdande den 1 januari 2009, ska dra i gång är sådant som de på Djurskyddsmyndigheten hela tiden höll på med. De var ett stort stöd för alla kontrollanter runt om i Sverige. Den myndigheten har ni alltså avskaffat.

En av de frågor jag ställt är om det blev bättre eller sämre för djuren.

Jag har också frågat om kastrering utan bedövning och konstaterar att det inte är särskilt dyrt och inte heller särskilt tidskrävande att vaccinera bort exempelvis förekommande doft. Min konkreta fråga var: Skulle det inte vara ett stöd för de bönder som tycker att det är förfärligt att utan bedövning skära i grisars testiklar om vi här beslutade att det inte ska vara tillåtet i Sverige?

Anf. 81 IRENE OSKARSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag tror inte att det hade sett bättre ut om vi hade kvar Djurskyddsmyndigheten. Om det kommer nog Jens Holm och jag en ganska lång tid framåt att ha delade uppfattningar.

Som dåvarande kommunstyrelseledamot och som kommunstyrelseordförande under ett par perioder tidigare såg jag i Jönköpings läns minsta kommun inte särskilt mycket glädje över vad Djurskyddsmyndigheten gjorde. Vår kommun var kanske en av de kommuner som efter bästa förmåga försökte göra vad som med mycket små resurser kunde göras. Ändå tror jag att det vi nu håller på med kommer att göra att det blir mycket bättre. Totalt sett hade många kommuner över huvud taget inte hanterat frågan.

Jag tror att vi är på väg mot att få se en betydligt bättre kvalitet – därmed alltså kvalitet, inte kvantitet, när det gäller djurskyddskontrollerna.

När det gäller kastreringen tror jag inte – inte minst med tanke på vad företrädare för både näringen och avnämarna, alltså kött- och charkindustrierna, senast i dag har sagt – att en lagstiftning är vägen framåt nu. Som jag sade i mitt anförande tror jag dessutom, herr talman, att det för många i en näring som redan är så hårt prövad skulle innebära den sista droppen som får dem att säga: Nej, nu slutar vi med det vi håller på med.

Därmed skulle vi inte vinna någonting för svenska konsumenter eller för den delen svenskt lantbruk.

Anf. 82 HELENA LEANDER (MP):

Herr talman! Djur i fångenskap ska ges möjlighet att bete sig naturligt och skyddas mot onödigt lidande. Det är utgångspunkten för den svenska djurskyddslagstiftningen, och det är också anledningen till att politiker titt som tätt – inte minst i denna kammare – talar om att Sverige har världens bästa djurskyddslag. Nu är det visserligen inte helt sant; det finns länder som har starkare djurskyddsregler än vi på en rad områden.

Oavsett detta kan vi dock inte bara titta på lagen, utan vi måste också titta hur det ser ut ute i djurens verklighet. Den verkligheten är inte alltid så vacker. Självklart ska man inte dra all djurhållning över en kam, för den kan se väldigt olika ut. Men ibland undrar man hur långt man kan dra i och tänja på begrepp som ”naturligt beteende” och ”skydd mot onödigt lidande” utan att de förlorar sin mening. Broilerkycklingarna är till exempel så framavlade att de har ständig värk. Är deras lidande nödvändigt?

Eller vi kan ta minkarna och hönorna, som får trängas i små burar. Kan de bete sig naturligt? Eller så tar vi cirkusdjuren, vars liv är en enda lång djurtransport med uppehåll för att göra konster för oss. Vad är egentligen naturligt beteende för dem? Runt om i vårt samhälle finns det exempel på djurhållning som får åtminstone mig att undra över vad det är för etiska kullerbyttor som kan få oss att reducera djur till verktyg för mänsklig tillfredsställelse och rättfärdiga deras lidande som nödvändigt.

Jag ska inte gå igenom alla dessa exempel. Jag ska heller inte gå igenom alla våra förslag för att komma till rätta med dem, utan jag ska nöja mig med att konstatera att vi fortfarande har en hel del kvar innan djurskyddslagens vackra ord om naturligt beteende och skydd mot onödigt lidande är någonting som märks ute i verkligheten, för alla Sveriges djur.

I stället tänkte jag efter denna lilla inledning koncentrera mig på en fråga där glappet mellan djurskyddslagen och djurens verklighet blir smärtsamt tydlig. Det handlar om den miljon minkar som varje år föds upp och dödas för att bli päls.

Att jag tar upp just dem handlar inte om att jag tycker att päls skulle vara mer onödigt än skinkmackor eller cirkusbesök. Ska vi vara lite krassa är det väl ganska få fall av djurutnyttjande som är livsnödvändiga i bemärkelsen att människor dör utan dem. Detta handlar snarare om att det är en näring som i den ena utredningen och rapporten efter den andra pekas ut som att den inte lever upp till svensk djurskyddslag, och ändå har den bara fått fortsätta.

Minken är ett aktivt rovdjur som i det fria rör sig över stora ytor, både i vatten och på land. På minkfarmerna hålls de vuxna djuren två och två, och valparna hålls tillsammans med sin mamma i en bur som inte är mycket större än en uppslagen tidning. Det säger sig självt att det är svårt för dem att utföra naturliga beteenden som att springa, simma och klättra i dessa små burar. Det är heller inte så konstigt att det blir slagsmål när man föser ihop djur, dessutom på liten yta och med liten stimulans, som annars är vana att leva ensamma.

Djur som inte får utföra beteenden som de genom evolutionen blivit starkt motiverade för kan reagera på olika sätt. En del uppvisar stereotypa beteenden: meningslösa rörelsemönster som de upprepar gång på gång. Det kan till exempel vara att de springer fram och tillbaka i buren. Andra djur är så kallade passiva stresshanterare och reagerar i stället med apati. De ger upp, helt enkelt. Oavsett vilket är detta tydliga beteendestörningar som visar att djuren inte mår bra.

Minkfarmningen har i stort sett ända sedan djurskyddslagens tillkomst för drygt 20 år sedan kritiserats för den höga förekomsten av stereotypa beteenden, både från veterinärhåll, Jordbruksverket och i statliga utredningar. Den statliga Pälsdjursnäringens utredningen från 2003 menade att om inte minknäringen kunde visa att man levde upp till djurskyddslagens krav 2010 borde näringen helt eller delvis läggas ned.

Nu är det redan 2011, och minkarna finns kvar i sina burar. Betyder det att man har lyckats visa att man lever upp till djurskyddslagens krav på naturligt beteende? Nja, det är lite svårt att hävda. I en studie som kom från SLU 2009 visades att 70 procent av de undersökta minkarna uppvisade stereotypa beteenden.

Djurrättsalliansens granskning, som kom förra året, gav inte heller direkt stöd åt förhoppningen om att näringen skulle fixa detta själva, om jag säger så. Förutom utbredda stereotyper kunde man också visa på sjuka, skadade och för den delen döda djur i burarna. Kanske minns ni också bilderna på minkar som tuggar på sina döda burkamrater, eller – ännu värre – på dem som fortfarande lever.

Efter denna granskning gjorde länsstyrelsen snabbinspektioner av minknäringen, vilket ofta har framhållits som något sorts tecken på att det inte var så farligt. Tittar man i inspektionsrapporterna ser det dock inte så fagert ut. 28 procent av de undersökta farmarna hade över huvud taget inget tillstånd för att bedriva minkuppfödning. 85 procent av farmarna saknade de ganska blygsamma miljöberikningar som i dag krävs enligt lagen.

På de flesta farmar hittade man både skadade och sjuka djur. Ibland fick de inte ens vård eller behandling. Man hade även andra anmärkningar, som obefintliga journaler över dödsfall, olaglig kadaverhantering, felaktiga avlivningsmetoder, trasiga och smutsiga burar, överbeläggning i burarna samt smutsiga och döda djur.

Förr eller senare kommer man till en punkt där man som politiker måste fråga sig om det verkligen håller att fortsätta passa och hoppas att näringen ska fixa det hela själv. Jag tycker att denna punkt sedan länge är passerad. Trots årtal av kritik har inte minknäringen lyckats visa att den lever upp till den djurskyddslag vi har haft i över 20 år.

Det kanske inte heller är så konstigt. Det kanske helt enkelt är så att det inte finns några förutsättningar att göra det. För hur ska egentligen en burhållning av minkar som aldrig skulle accepteras om det var så att minkarna bodde på en djurpark och inte på en minkfarm kunna uppfylla djurskyddslagens krav på naturligt beteende? Börjar det kanske bli dags att lägga ned nu? Börjar det kanske bli dags för Sverige att följa exempel från en rad andra länder som redan har infört regler som innebär att minkfarmning inte längre accepteras?

Redan 2006 tog vi rödgröna fram ett lagförslag för att precisera vad naturligt beteende innebär för minkar. Det skulle innebära att minkfarmerna fick lägga ned. Tyvärr är detta förslag precis lika aktuellt i dag. Vi rödgröna står förstas fortfarande bakom förslaget även om vi i detta betänkande har olika reservationer.

Jag står naturligtvis bakom alla Miljöpartiets reservationer, men för att samla alla goda krafter som vill se ett slut på minkarnas lidande yrkar jag i dag bifall till reservation nr 4.

Anf. 83 ELIN LUNDGREN (S):

Herr talman! Jag har skrivit en av motionerna om minknäringen, med titeln *Förbättrade förhållanden för minkar i fångenskap*, och tänkte passa på att säga någonting om den.

Man kan säga att den är baserad på den kunskap jag har tillskansat mig genom att läsa en hel del om hur minkar lever i naturen, och jag tänkte läsa en kort bit ur skriften *Minknäringen i Sverige* från Jordbruksverket: De kunskaper som finns visar att minkar i naturligt tillstånd huvudsakligen är solitära djur som har ett stort rörelsebehov och simmar och jagar i vatten.

Egentligen tycker inte jag att man behöver säga mycket mer än så för att förstå att den typ av burliv minkarna är förpassade till i dag inte passar dem särskilt bra. Jag tänker dock inte fördjupa mig mer i detta då jag tycker att föregående talare, Helena Leander, gjorde det på ett alldeles utmärkt sätt.

Jag besökte nyligen den nya typen av mjölkgård. Det är en enorm byggnad med lösdrift för korna. De kan välja om de vill vara ute eller inne, om de vill vila, om de vill chilla lite med sina kokompisar, om de vill gå och klia sig på ryggen, om de är hungriga och vill kaka eller om det är dags för mjölkning.

Detta är en utveckling vi kanske inte riktigt såg tidigare när vi hade trånga ladugårdar med uppbundna djur. Då såg vi det som en självklarhet. Jag tycker dock att det är ett bra exempel på att det är möjligt att göra förbättringar för djuren, och jag tycker att det är vår skyldighet.

Människan håller djur av olika skäl, men vi vill inte gärna se hur olika vi behandlar de olika djurarterna. Det beror naturligtvis på att vi håller dem för olika ändamål och verkar tycka att det berättigar olika behandling. Hunden får bli en familjemedlem, och i dag vet vi att många lägger stora summor på sin hunds mat och sjukvård därför att man tycker att hunden är värd det bästa.

Det vore bra om också andra djur som människan håller i andra syften än sällskap kunde ses som de individer de är. Djur för matproduktion och pälsproduktion är där ett exempel. Minkarna är det som vi har pratat om i dag och som jag främst vill framhålla. Nu är det deras tur att få leva som djurskyddslagens § 4 säger, nämligen att kunna bete sig naturligt.

Jag yrkar bifall till reservation 4.

I detta anförande instämde Anna Wallén och Roza Güclü Hedin (båda S).

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 11 §.)

9 § Försvarsmakten

Föredrogs
försvarsutskottets betänkande 2010/11:FöU4
Försvarsmakten (redog. 2010/11:RRS9).

Anf. 84 ANNA-LENA SÖRENSON (S):

Herr talman! Vi ska nu behandla försvarsutskottets betänkande 4 om Försvarsmakten. Betänkandet behandlar 17 motioner som väckts under den allmänna motionstiden och Riksrevisionens styrelses redogörelse om den nordiska stridsgruppen 2008 samt de två motioner som väckts med anledning av den redogörelsen.

Jag vill börja med att för Socialdemokraternas del yrka bifall till reservation 3, som handlar om kvinnor, fred och säkerhet, och till reservation 4, som väckts med anledning av redogörelsen om den nordiska stridsgruppen 2008. I övrigt yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet.

I övrigt tänker jag uppehålla mig vid det faktum att försvarsutskottets majoritet föreslår att en luftförsvarsutredning ska tillsättas. Det finns anledning att redan från början slå fast att den föreslagna utredningen ska handla om hur Sverige ska ordna sitt luftförsvar efter det att JAS Gripen-systemet har tjänat ut, det vill säga om tiden efter 2035 eller 2040. Enligt tidigare riksdagsbeslut förutsätts JAS Gripen vidareutvecklas och vara ryggraden i svenskt stridsflyg till och med ca 2040. Vad gäller uppgradering av Gripen från C/D-version till E/F-nivå ankommer det på regeringen att återkomma till riksdagen med förslag i frågan.

Det är svårt att förstå argumenten från de ledamöter som hävdar att en luftförsvarsutredning skulle hindra regeringen från att lägga fram förslag om Gripens framtid. Lika undrande, herr talman, kan man ställa sig till att de ledamöter från Folkpartiet och Centerpartiet som tidigare talat sig

varma för en luftförsvarsutredning nu tydligen accepterar Moderaternas argumentation och ställningstagande i frågan.

Herr talman! Det är 44 år sedan som en luftförsvarsutredning senast genomfördes i Sverige. Det sker alltså inte alltför ofta att en grundläggande kunskapsgenomgång och analys görs om Sveriges luftförsvar. Sedan 1967 har det världspolitiska läget förändrats. Vi rör oss med helt andra hotbilder, och vi har formulerat en annan säkerhetspolitik. Sveriges försvar har omorganiserats och fått helt andra förutsättningar och andra uppdrag sedan kalla krigets dagar. Inte minst den försvarstekniska utvecklingen ger oss förändrade perspektiv på hur ett luftförsvar kan och bör organiseras och utvecklas. Luftförsvar är och kommer med största sannolikhet att förbli avgörande för hur ett land ska kunna hävda sin suveränitet. Därför är det, herr talman, av största betydelse att Sverige har en långsiktig strategi för hur och vilka luftförsvarsförmågor landet kommer att behöva i framtiden och hur anskaffningen av kostnadseffektiva system ska gå till. Självklart är en analys av framtidens behov av luftförsvar beroende av bedömningar av den säkerhets- och försvarspolitiska utvecklingen och måste ses som en viktig del i en övergripande inriktning av försvarspolitiken.

Utskottet vill att utredningen tar ett helhetsgrepp om luftförsvaret som innefattar luftstridskrafter inklusive luftvärn, informationsinhämtning, övervakning och transporter.

Sverige är liksom andra länder beroende av internationellt samarbete, och utredningen bör därför ta hänsyn till behovet av att forskning, utveckling och industriellt samarbete sker i ett internationellt sammanhang. Därför är det viktigt att en utredning tar fasta på vad som framkommer i de studier som den europeiska försvarsbyrån, EDA, påbörjat om framtida flygsystem.

Herr talman! Det är viktigt att redan nu ta sikte på tiden efter 2040 och fokusera på nästa generation luftförsvars- och flygsystem efter JAS Gripen. Frågor som bör behandlas är vårt luftförsvar sett i ett nordeuropeiskt perspektiv och beakta utvecklingen av obemannade flygsystem och, som redan nämnts, tänkbara internationella samarbeten.

Utvecklingstiden för dessa komplicerade försvarssystem är mycket lång, 10–15 år kanske, och systemens livscykler kan räknas i halvsekler eller kanske mer. En luftförsvarsutredning av den här typen ger Försvarsmakten och inte minst försvarsindustrin nödvändiga förutsättningar och tydligare spelregler för framtida planering och nödvändiga investeringar.

Svensk försvarsindustri står sig mycket väl i internationell konkurrens, och Sverige har goda förutsättningar att delta i internationella samarbeten och där spela en framträdande roll. Det gäller inte minst luftstridskrafter och vad som hör samman med dem. I internationellt industrisamarbete har Sverige i flera fall en ledande roll, och svensk försvarsteknologiforskning och industriell utveckling har stor betydelse för Sverige som framtida forsknings- och industrination.

Det är därför viktigt att ge industrin de långsiktiga förutsättningar som en luftförsvarsutredning ger.

Herr talman! Socialdemokraterna förordar en luftförsvarsutredning som bör beakta vilka som är våra långsiktiga behov av luftförsvar. Vi behöver utreda vilka förmågor som krävs för att möta dessa behov och

hur tillgången till dessa förmågor kan säkerställas. Vi behöver veta vilka typer av system som fordras för att motsvara behoven och vilken industriell och teknologisk bas som krävs för framtagande av dem. Sist men inte minst: Vad behövs för att behålla vår nationella handlingsfrihet?

Herr talman! Utformningen av vårt framtida luftförsvar har stor betydelse för hur vi värnar vår frihet och säkerhet och likaså hur vi kan fullgöra våra internationella uppdrag. Det kommer att kräva stora ekonomiska resurser och uppoffringar. Det handlar alltså om skattemedel som svenska folket ska bidra med. Utvecklingstiden för den här typen av komplicerade system är som sagt lång, och därför är det rimligt att svenska folkets företrädare är delaktiga i en luftförsvarsutredning. Den bör därför vara parlamentariskt sammansatt, och riksdagen bör få möjlighet att delta i utformningen av direktiven. Förslag om stora förändringar bör därefter underställas riksdagen i en proposition.

I detta anförande instämde Clas-Göran Carlsson och Roza Güclü Hedén (båda S).

Anf. 85 HANS WALLMARK (M):

Herr talman! I en motion av två miljöpartister framförs skarp kritik mot vad som kallas super-JAS:en. Det handlar om en uppgradering av nuvarande version. Den bistra slutsatsen i den väckta motionen lyder: ”Miljöpartiet anser att det bör tillsättas en parlamentariskt sammansatt luftförsvars- och flygindustrikommitté som kan ta ett helhetsgrepp om frågan. Det ska inte satsas en enda krona mer på JAS-projekt förrän det finns bevis om behovet. En kommitté är ett bra sätt att få kontroll över flygvapnets framtid – vapen, flygtid, baser, ledningssystem och nya flygplan och i så fall när.”

Det är den motionen som nu en utskottsmajoritet föreslår kammaren att delvis bifalla genom att det ska tillsättas en parlamentarisk luftförsvarsutredning.

Herr talman! Mitt intryck är att oppositionens fyra partier samlas bakom ett gemensamt beslut utifrån rätt olikartade utgångspunkter. Miljöpartiet och Vänsterpartiet är, som jag bedömer det, i grunden djupt JAS-kritiska. MP talar rent av om att det militära försvaret som vi känner det i dag ska avvecklas på sikt. Tillsätts en utredning finns det alla skäl att tro att miljöpartisterna även vill att det ska resoneras kring JAS Gripen's framtid och kommande kapacitet. Sverigedemokraterna hävdar sig vara ett försvarsvänligt parti som vill se en uppgradering av JAS. Och inom socialdemokratin finns, såvitt jag kan bedöma, ett antal åsikter företrädade. Tillsammans är de i vart fall eniga om att en parlamentarisk luftförsvarsutredning ska tillsättas.

Herr talman! Det är faktiskt svårt att få ordning på den samlade oppositionens krav och önskemål mer än att De rödgröna tillsammans med Sverigedemokraterna gärna vill vinna över Alliansen i en votering.

Samtidigt som Miljöpartiets motion nu delvis ska bifallas hävdar Socialdemokraterna att detta inget har att göra med nutiden, utan att arbetet har siktet på år 2040 och därefter.

Risken är betydande att en parlamentarisk luftförsvarsutredning, så länge den pågår, låser hela frågan om framtiden för JAS Gripen. En kommitté brukar i normalfallet ges minst två år för sitt arbete. Konse-

kvenserna kan bli allvarliga för svensk försvarsindustri. Trots varningar från företrädare för både Alliansen och näringslivet framhårdar S och SD med att stå sida vid sida med MP och V. Ifall det seriösa och genuina intresset för svensk luftförsvarsförmåga efter 2035 eller 2040 varit större än det kittlande nöjet att tillfoga regeringssidan ett nederlag i riksdagen hade i vart fall förslaget om en utredning kunnat skjutas något år framåt i avvaktan på att framtiden för JAS Gripen klarnat.

Att säga att saken inget har att göra med framtiden för JAS Gripen känns märkligt, dels med tanke på att Miljöpartiet delvis nu får sin motion bifallen, dels därför att utskottsmajoriteten själv noterar att den parlamentariska kommitténs arbete sedan ska landa i följande resultat: "Förslag om mer omfattande förändringar av flygstridskrafterna bör därefter underställas riksdagen i en proposition."

Herr talman! Försvarsmakten arbetar redan i dag med frågan om JAS Gripen. Med ett kommande underlag från överbefälhavaren kan en politisk beredning ta vid både i Försvarsdepartementet och i riksdagen. Då är det fullt möjligt för dem som så vill att av alldeles egen kraft ifrågasätta fortsatt JAS-utveckling i det långsiktiga arbetet på att avskaffa det militära försvaret. Och vi som slår vakt om svensk förmåga och att JAS Gripen även fortsättningsvis ska vara ryggraden i svenskt luftförsvar under många år framöver har då möjlighet att öppet bemöta kritikerna. För att kunna möta framtidens utmaningar krävs en fortlöpande utveckling, inte att industrin kan tvingas göra sig av med kompetens i väntan på resultatet av en parlamentarisk utredning.

Ett av huvudargumenten är att det är 44 år sedan frågan senast utredes. För den som går tillbaka till materialet från 1967 framgår det att det inte alls var en parlamentarisk utredning utan ett av överbefälhavaren beställt underlag för kommande försvarsbeslut i början av 1970-talet.

Bland annat konstaterades: "För LFU 67 har uppgiften varit att föreslå lämplig sammansättning av luftförsvaret på 1980-talet. Eftersom det inte finns skäl att tro på en långsammare utvecklingstakt i framtiden står det klart, att den bedömning utredningen gjort av luftförsvarets tekniska ståndpunkt och den miljö det skall verka i är behäftad med osäkerheter. Utredningens rekommendationer tar därför sikte främst på förslag till beslut, som är närliggande i tiden."

Av vilket skäl tror sig då S, V, MP och SD ha bättre förmåga i dag än dåtidens militärer att skåda i kristallkulan? För 44 år sedan, 1967, tvekade man redan inför 13–15 år framåt, mot 1980-talet. Utskottsmajoriteten tror nu att det går att skåda 30 år framåt, mot 2040 och vidare. Vad bygger man detta antagande på för kunskap? Med all respekt: Är det realistiskt?

Herr talman! Jag kan naturligtvis ha fel i fråga om riskerna med en parlamentarisk luftförsvarsutredning såsom den nu föreslås. Samtidigt är det svårt att se att någon större skada skulle ske ifall kammaren i dag avslår utskottsmajoritetens förslag. Ifall majoriteten så skulle besluta kan frågan återkomma redan om ett år men då med ett tydligare, mer avgränsat och väldefinierat uppdrag än det som nu föreslås av utskottsmajoriteten. Kanske kan ett beslut fattas som vilar på en ny motion i stället för det JAS Gripen-kritiska från Miljöpartiets sida. En kommittés eller granskningsgrupps arbete skulle i så fall försinkas med tolv månader. Å andra sidan är det ganska överkomligt ifall det som ska granskas uteslu-

tande ligger 2040 och senare. I det perspektivet är den eventuella tidsför-lusten av ett års tänkande ganska försumbar. 29 eller 28 år till 2040 känns hanterbart.

Gör det omvända tankeexperimentet, anta att majoriteten har fel! Om en parlamentarisk luftförsvarsutredning, delvis baserad på en miljöpart-istisk motion och med utskottsmajoritetens nuvarande formuleringar, just försenar och försinkar, som hävdats av företrädare från Alliansen och näringslivet, blir ju konsekvenserna så mycket värre, i vart fall enligt mig som tror att JAS Gripen under lång tid kommer att utgöra något av ryggs-radern i svenskt luftförsvar.

Väg riskerna, i ena vågskålen 28 i stället för 29 års utredningstid till 2040, i den andra vågskålen risken att JAS-utvecklingen drabbas med förlust av kompetens och kanske arbetstillfällen som följd. Majoriteten i form av S, V, MP och SD har avgörandet i sin hand.

I ett kommande anförande ska Johan Forsell utveckla moderata tan-kegångar kring en del övriga viktiga frågor i detta betänkande. Jag yrkar för egen del bifall till reservation 1.

Herr talman! Det nederlag Alliansen kan lida i riksdagen står inte i proportion till den skada S, V, MP och SD eventuellt kan tillfoga svensk industri och JAS-projektet.

Avslutningsvis söker sig tankarna onekligen till Lewis Carroll och hans bok *Alice i underlandet*. Alice ställde frågan till katten: Skulle du vilja tala om för mig hur jag ska gå för att komma härifrån? Det beror åtskilligt på vart du tänker gå, sade katten. Jag bryr mig inte så mycket om vart, sade Alice. Då gör det väl också detsamma vilken väg du går, sade katten.

Osäkerhet om vilken väg som ska tas, vilken riktning och vilket syfte en utredning ska ha, herr talman, består i det gemensamma förslag som samlar S, V, MP och SD.

(Applåder)

I detta anförande instämde Stefan Caplan, Anders Hansson och Abdi-rizak Waberi (alla M).

Anf. 86 ANNA-LENA SÖRENSON (S) replik:

Herr talman! Om katten och Alice inte visste vart de skulle ta vägen har väl vi i oppositionen svårt att se vart Alliansen ska ta vägen i den här frågan och vilken väg Alliansen vill gå.

Jag hävdar att Hans Wallmark i det här fallet slåss mot spöken eller kanske väderkvarnar. Hans Wallmark börjar med att beskriva en motion som har väckts till försvarsutskottet, men det som vi behandlar här i dag är faktiskt det betänkande som kommer från försvarsutskottet, som finns beskrivet i det här dokumentet, och ingenting annat.

Herr talman! Jag har fortfarande svårt att förstå varför Alliansen har så mycket emot en luftförsvarsutredning. Riksdagen har ju, precis som jag tog upp i mitt anförande, redan tagit erforderliga beslut när det gäller JAS Gripen och de uppgraderingar och den utveckling som behöver ske kring det systemet. Och det ankommer på regeringen att komma tillbaka och lägga fram förslag i frågan. Det är bara att göra det när man vill och känner att man kan göra det.

Hans Wallmark sätter en ära i att framhäva att vi skulle vilja votera av något slags lust – jag vet inte vad för slags – men det är ju fråga om att faktiskt ta ansvar för framtiden. Vi kan å andra sidan spekulera i vad Alliansen och allianspartierna vill i det här fallet. Handlar det om att vi ser framför oss en tid av icke-alliansfrihet och att vi bara kan köpa från hyllan i stället för att ge försvarsindustrin och Försvarsmakten de förutsättningar som behövs för att planera och investera för framtiden?

Anf. 87 HANS WALLMARK (M) replik:

Herr talman! Det är fullt möjligt att Anna-Lena Sörenson har rätt, nämligen att jag har fel. Då kommer vi kanske att försinka utredningen med ett år, det vill säga att det kommer att vara 28 år i stället för 29 år till 2040. Jag tycker att det är en hanterbar olycklig konsekvens i förhållande till hur det skulle vara om Anna-Lena Sörenson, Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Sverigedemokraterna och Vänsterpartiet gör tankeexperimentet att Alliansens och näringslivets företrädare har rätt som varnar för detta. Återigen: Gör avvägningen. Vilken risk löper man hellre? Jag är, herr talman, beredd att leva med risken att vi försinkar en luftförsvarsutredning som har siktet på 2040 och vidare med ett år i förhållande till de övriga riskerna.

Utskottsmajoriteten föreslår delvis bifall till den av mig citerade motionen av Miljöpartiet. Vilken del är det Anna-Lena Sörenson delvis bifaller av Miljöpartiets motion, herr talman?

Anf. 88 ANNA-LENA SÖRENSON (S) replik:

Herr talman! Den frågan svarar jag gärna på. Den är enkel att svara på. Det är precis den del som Hans Wallmark kan läsa om i det betänkande som föreläggs kammaren i dag – ingenting annat. Men jag har förstått att det har gått åt mycket energi att försöka övertyga människor om att det är något helt annat vi ska behandla i kammaren i dag. Det är det inte. Det är det dokument som ligger framför Hans Wallmark på bänken i dag och ingenting annat.

Man kan också fundera över frågan om ett år eller mindre. Det står i betänkandet att vi kan fatta ett större försvarspolitiskt beslut 2014. Plötsligt blev det bråttom för Alliansen i frågan. Vi kan läsa i betänkandet som vi lade fram för kammaren i december och debatterade strax före jul. Där framgick det från Försvarsdepartementets sida att en utredning om luftförsvaret och JAS Gripen kan ta lång tid – upp till fem år. Men man har tydligen ändrat sig i frågan sedan sist.

Jag måste ställa frågor till Hans Wallmark när det gäller inställningen till vårt luftförsvar och hur vi ska ha det i framtiden. Hans Wallmark säger att han står bakom att JAS Gripen ska vara ryggraden i vårt luftförsvar fram till 2040. Därom är vi eniga. Jag förstår inte varför man inte litar på det beslut som riksdagen har fattat och den förmåga som regeringen har att återkomma med ett förslag i frågan. Det handlar om att ge förutsättningar för vad som ska hända när JAS Gripen har tjänat ut och för att redan i dag fundera över vilka teknologiska projekt som behöver sättas i gång, samarbeten och hur det försvarspolitiska läget ser ut.

Anf. 89 HANS WALLMARK (M) replik:

Herr talman! Jag vidhåller fortfarande att den utskottsmajoritet som har samlat sig borde fundera över risken i avvägningen mellan att möjligtvis försinka en utredning ett år med sikte på 2040, skillnaden mellan 28 och 29 år, eller det som vi också varnar för från Alliansens sida.

Det är inte alldeles lätt, herr talman, att komma förbi Miljöpartiet eller den motion som har väckts. Utgångspunkten i motionen, som delvis kommer att bifallas, är en kritik mot vad man kallar super-JAS. Jag återger än en gång vad det står för att det ska sjunka in hos Anna-Lena Sörenson och de övriga ledamöterna: Miljöpartiet anser att det bör tillsättas en parlamentariskt sammansatt luftförsvars- och flygindustrikommitté som ska ta ett helhetsgrepp kring frågan. Det ska inte satsas en enda krona mer på JAS-projektet förrän det finns bevis om behovet.

Herr talman! En kommitté, som möjligtvis ska arbeta efter 2040, kommer inte att sysselsätta sig med den frågan. Däremot om man har det intresse som Miljöpartiet ger uttryck för i sin motion är det svårt att tro att inte en kommitté kommer att ägna sig åt funderingar om detta. Det är den varningen vi riktar till utskottsmajoriteten.

Anf. 90 PETER RÅDBERG (MP):

Herr talman och ärade ledamöter! Jag är naturligtvis extra glad i dag att vi står här och diskuterar frågor i en motion som vi i Miljöpartiet har drivit i många år och som det faktiskt finns en bred samsyn om i denna kammare. Jag återkommer till det.

Dagens luftförsvar är ett system av system, som vi brukar säga i sådana sammanhang. Det finns ett antal delsystem och delförmågor, och alla dessa system är viktiga för att luftförsvaret ska fungera optimalt. Problemet är att det gnisslar ordentligt mellan de olika delsystemen, där varje del ska integreras med varandra för att uppnå önskad effekt.

Att detta måste ses över hoppas jag vi alla är överens om i denna kammare. Den obalans som råder och som vi måste titta över gäller bland annat sensorer, beväpning, säkra stridsledningssystem, luftbevakning, flygtid till piloterna – som har minskat rejält de senaste åren – och så vidare. Oavsett vilket stridsplan vi väljer i framtiden, en utbyggnad av dagens JAS Gripen C/D eller anskaffning av ett helt nytt JAS-plan, den så kallade Super E/F-varianten, behöver vi se över hela luftförsvaret. Det sker bäst med hjälp av en parlamentarisk luftförsvarsutredning. En inte helt oviktig fråga, förutom att se över alla dessa obalanser, är i vilken miljö det kommande JAS-planet ska agera. Det blir säkert en fråga att titta på för den kommande utredningen.

Ett grundläggande problem med vårt luftförsvar i dag är att luftförsvaret inte till fullo kan genomföra den försvars- och säkerhetspolitik som regeringen har drivit fram. Luftförsvaret koordinerar inte på ett tillfredsställande sätt med den politiska vision som regeringen har satt upp. Det är i sig en så allvarlig fråga att den motiverar en utredning. Därför kan inte valet av det framtida stridsplanet ses isolerat utan måste vara en del i en helhet.

Den senaste luftförsvarsutredningen skedde 1967. Det är 44 år sedan man tittade över frågan. Argumentet från motståndarna till en luftförsvarsutredning har varit ungefär: Inte nu men kanske lite längre fram – eller om ett år, som vi hörde talaren från Moderaterna säga alldeles nyss.

De orden klingar ihåligt eftersom obalansen mellan delsystemen finns just i dag, och då är det lämpligt att se över frågan nu och inte sedan. Det kan vara för sent då. Luftförsvarets planering ska naturligtvis utgå från dagens och morgondagens hotbild. Då får inte regeringens egen prestige stå i vägen för denna så viktiga säkerhetsfråga för Sverige.

Det finns sju partier i Sveriges riksdag som mycket tydligt har sagt att de vill ha en luftförsvarsutredning för att försöka lösa de problem jag nyss räknade upp. Så sent som för några veckor sedan anordnade Folk och Försvar ett seminarium om JAS där samtliga partier utom Moderaterna ställde upp och pratade sig varma för en luftförsvarsutredning. Nu, några veckor senare, har den moderatledda regeringen fått de övriga tre allianspartierna att backa från sina politiska övertygelser. Jag beklagar detta djupt.

JAS-frågan är – jag kan erkänna detta – den enskilt viktigaste komponenten i det svenska luftförsvaret. Vårt nationella luftförsvar är det som först ska möta ett eventuellt angrepp tillsammans med de marina stridskrafterna. Därför är frågan om JAS och luftförsvaret en fråga av mycket stor dignitet och får inte negligeras.

En luftförsvarsutredning är mycket långsiktig och handlar om att integrera dagens beslut med morgondagens tekniska utveckling och stärker därmed svensk industri genom att tydliga spelregler för industrin kommer att sättas upp. Den skrämselfpropaganda som försvarsministern och några av försvarsutskottets ledamöter har uttryckt den senaste tiden, att en försvarsutredning kommer att sätta käppar i hjulet för regeringen och eventuellt Saabs utveckling av JAS, och att Saab i Linköping skulle drabbas negativt en utredning, är märkliga påståenden och framför allt fel i sak. Det är regeringen som styr landet, och regeringen har rätt att lägga fram vilka förslag som helst när man så önskar. Det måste vara en av huvudparagraferna i vår författning.

Det här är naturligtvis ett sätt för regeringen att försöka skrämma oppositionen, men jag är fullkomligt övertygad om att de allra flesta, vanligt folk och experter på området, välkomnar en luftförsvarsutredning. Samtidigt är det spännande att höra försvarsministern helt plötsligt bli näringsminister över en natt och glömma bort att det är den svenska försvars- och säkerhetspolitiken han ska ha för ögonen och ingenting annat.

JAS historia visar med all önskvärd tydlighet att vi behöver en utredning. I början av 80-talet räknade Försvarets materielverk ut att det skulle krävas ungefär 300 plan för att det skulle vara mer lönsamt med egentillverkning än att köpa exempelvis amerikanska stridsplan. Det blev inte 300; det blev 204 JAS-plan till en kostnad av ungefär 120 miljarder kronor. Ända sedan dess har JAS-planen tärt på försvarsbudgeten.

Sverige hade inte behov ens av 204 plan. Vi fick skrota en hel del av dem. Nu vill försvaret ha 100 plan. Den senaste försvarsberedningen har satt upp målet 60–80 plan.

Med det sista kapitlet skrivet vill Saab utveckla E/F-varianten för egen vinning. Försvarsminister Sten Tolgfors har redan skrivit i en debattartikel att han vill att Sverige ska köpa den nya E/F-varianten, oavsett om Brasilien säger ja eller nej till den. Det känns som om vi är tillbaka i 1980-talets diskussion.

Mot den bakgrunden är det bra om vi kan ta ett helhetsgrepp när det gäller hur vår JAS-flotta ska se ut i framtiden och vad det får kosta. Här kommer utredningen väl till pass.

Jag vill inte, med denna korta historik, förespråka något alternativ – upprustning av C/D eller ett nytt plan, den så kallade E/F-varianten – utan lyfta upp betydelsen av en utredning som ska titta på dessa delar av vårt luftförsvar och av att det sker i en parlamentarisk utredning, även om våra positioner i själva JAS-frågan är kända sedan tidigare.

Genom en luftförsvarsutredning tar vi politiker över taktpinnen i frågan och får därmed en helhetsbild av svenskt luftförsvar vilket är en förutsättning för att svensk försvars- och utrikespolitik ska hänga ihop med den luftkapacitet vi önskar.

Luftförsvaret handlar inte bara om JAS-plan. Det handlar också om våra helikoptrar som är av betydande vikt för luftförsvaret. Även om regeringen har beslutat att köpa in 15 så kallade Black Hawk-helikoptrar för 4,7 miljarder kronor är inte helikopterfrågan löst. Hur gör vi med helikopter 15, och hur gör vi med helikopter 4? Ska vi fortsätta med helikopter 14? Enligt den senaste bedömningen kommer den att bli klar 2018–2020. Den kommer i vilket fall som helst att bli försenad med cirka tolv år. Det är också frågor som en luftförsvarsutredning kan titta på.

Med detta yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet och till reservationerna 3 och 4.

Anf. 91 HANS WALLMARK (M) replik:

Herr talman! Först vill jag gratulera Peter Rådberg och hans kollega Bodil Ceballos till att nu kanske få en motion åtminstone delvis bifallen. Det är rätt få motionärer som får sina motioner helt eller delvis bifallna, så det finns all anledning att önska motionärerna lycka till.

I sitt anförande talade Peter Rådberg om JAS Gripens delsystem, sensorer, beväpning och om miljön. Han nämnde helikopter 14 och helikopter 15. Hur mycket av detta handlar om år 2040 och senare, och hur mycket handlar om år 2040 och tidigare?

Anf. 92 PETER RÅDBERG (MP) replik:

Herr talman! Tack för de vänliga orden! Det känns alltid bra att få motioner helt eller delvis bifallna. Men det här är en fråga som vi är rätt överens om. Det är ni moderater som tyvärr står utanför. Sju partier var för bara fyra veckor sedan helt överens om att vi skulle ha en luftförsvarsutredning. Jag känner mig trygg. Det här handlar ju om politik, och då kan man inte alltid säga vad man vill. Jag känner mig oerhört trygg i att så många partier och så mycket sakkunskap utanför det här huset välkomnar en luftförsvarsutredning. Jag ser fram emot den. Jag tror att en hel del moderater också tycker att det här är bra.

Hans Wallmark säger att man kan tänka sig att tillsätta en utredning. Det sade du ett antal gånger. Ni har ju haft rätt många år på er att tillsätta en sådan utredning, men det har inte skett. Försvarsministerns statssekreterare har varit tydlig med att det inte blir någon luftförsvarsutredning, utan man ska sköta detta på egen hand. Det är ju hans tydliga budskap. Försvarsministern har också sagt det. Är det en kovändning från Moderaterna att om ni får ett år på er så kommer ni att tillsätta en utredning? Om

det är så ligger vi ganska nära varandra i sak. Det ser jag med tillförsikt fram emot.

Prot. 2010/11:92
27 april

Anf. 93 HANS WALLMARK (M) replik:

Herr talman! Jag frågade om tankarna om delsystem, sensorer, beväpning, miljö, helikopter 14 och 15 gäller efter eller före år 2040. Peter Rådberg är mig svaret skyldig.

Anledningen till att vi är kritiska till utskottsmajoritetens förslag till skrivning är att det är oerhört oklart vad det handlar om. Därför var mitt ödmjuka råd till utskottsmajoriteten att om man vill ha en parlamentarisk utredning om det som ska hända efter 2040, alltså om 29 år, kan man ta tid på sig och under det kommande året skriva en motion eller formulera sina åsikter så tydligt och avgränsat att det framgår om det är tankar som gäller efter eller före 2040.

Den fråga som Peter Rådberg bör besvara är: Kommer den parlamentariska utredningen att handla om system, sensorer, beväpning, miljö och helikopter 14 och 15 som ligger efter eller före 2040?

Du har flera gånger hänvisat till den utredning som gjordes för 44 år sedan, 1967 års luftförsvarsutredning. Den var aldrig parlamentarisk. Den var tillsatt av överbefälhavaren för att samla ett underlag. Överbefälhavaren kommer att återkomma till oss under det kommande året med sina funderingar om JAS Gripen och framtiden. Det kommer sedan att beredas av Försvarsdepartementet och oss i försvarsutskottet samt av riksdagen.

Frågan är: Ska utredningen handla om det som ligger efter 2040 eller om det som ligger före 2040?

Anf. 94 PETER RÅDBERG (MP) replik:

Herr talman! Det står att man ska ta sikte på 2040. Det betyder att vi kommer att vända på alla stenar, som man brukar säga i sådana här sammanhang, och titta på det mesta. Vi ska tillsätta en parlamentarisk utredning och vi ska tillsammans titta på vilka frågor vi ska lyfta upp. Där ska ju Moderaterna vara med. Det är ju inte så att Miljöpartiet, Socialdemokraterna, Vänstern och Sverigedemokraterna kommer att sitta på en kammare. Det är åtta partier som tillsammans ska ta fram ett underlag.

Hans Wallmark svarade inte på frågan om en luftförsvarsutredning, som både försvarsministern och statssekreteraren har uttalat sig om. Det står helt i motsats till vad Hans Wallmark säger, att om man får ett år på sig ska man ta fram en luftförsvarsutredning. Det var ungefär det du sade. Jag frågade dig: Har Moderaterna ändrat sig så att ni är beredda att gå oss till mötes när det gäller en luftfartsutredning – den ligger bara ett år senare? Vilket gäller: försvarsministerns och statssekreterarens ord, eller Hans Wallmarks?

Anf. 95 ALLAN WIDMAN (FP):

Herr talman! Jag har aldrig haft lätt för att hymla, och jag vill inleda med att säga att Folkpartiet under mycket lång tid har drivit frågan om en bred översyn av det svenska luftförsvaret. Men precis som på alla kanter och håll i politiken förutsätter en del produktion att man också är överens om tagen.

Försvarsmakten

Som Peter Rådberg var inne på är ett luftförsvar ett system av system. Det handlar om gott flygtrim, tillräckligt antal potenta plattformar, stridsledning, vapen, sensorer, baseringsmöjligheter och luftvärn, och det är bara några av de delsystem som finns i detta system av system. Om en enda sak i detta system felar nedgår den samlade effekten av luftförsvaret dramatiskt.

Herr talman! Till detta ska läggas att flygstridskrafterna är den avgjort mest kostsamma men samtidigt också viktigaste delen just av vårt nationella försvar.

En gång i tiden hade Sverige världens fjärde största flotta av spetsigt stridsflyg. Under några år, eller åtminstone under något år på 50-talet, producerade vi en J 29 Tunnan varje dag i detta land.

Sverige överväger, som de flesta är medvetna om, ett större förmågeflygt med JAS 39 Gripen. Kostnaden kommer att ligga på mellan 30 och 50 miljarder. Detta är en investering i paritet med åtminstone ett par ytterligare fasta förbindelser över Öresund. Likväl kommer sådana investeringar att vara nödvändiga, oavsett vilken försvarspolitisk eller säkerhetspolitisk väg som Sverige väljer. Men de involverade beloppen i sig gör det nödvändigt att beställningarna är noggrant genomtänkta, att andra delar i luftförsvaret beaktas och att dessa så länge svenska staten är den huvudsakligen betalande kunden också svarar mot de behov som finns i vår nationella försvarsförmåga och inte mot något annat. Det är givet när man talar om denna typ av belopp att vi kommer att få bara ett enda försök att med dessa medel åstadkomma en optimal effekt för luftförsvaret.

Det är viktigt att framhålla att en luftförsvarsutredning i sig inte är någon garanti för framgång. Specifikationer, förmågebalansering och mycket annat måste alltid utföras av den tekniska sakkunskapen. I bästa fall kan politiker ställa relevanta frågor och bedöma övergripande strategier. Det viktiga med en luftförsvarsutredning är dock att den framtvingar ett helhetstänkande och att denna process i sig också innehåller ett visst mått av öppenhet. Det senare, alltså öppenheten, är inte bara ett kontrollinstrument. Det kan även bidra till att viktiga delar av vårt svenska försvar förankras hos folket.

Herr talman! För snart fyra år sedan beslutade Sveriges riksdag om en ensning av det svenska stridsflyget till den senaste versionen av JAS 39 Gripen, kallad C/D. Beslutet krävde sammantaget en investering om ca 4 miljarder. Vad ingen berättade, vare sig för regering eller för riksdag, var dock att med denna ensning av stridsflyget kunde vi inte längre leda våra flygplan med det svenska stridsledningssystemet. Plötsligt blev det möjligt för var och en att följa kommunikationen mellan piloter och stridsledningscentraler. Säker och hemlig stridsledning är ett fundament i varje luftförsvar, och förmågeglappet avseende detta är ännu inte avhjälp.

Det är lite för enkelt att bara hänvisa till att Försvarmakten alltid vet bäst. Historien ger inte entydiga belägg för det kloka i en sådan hållning. Men om detta alltid ska vara svaret blir också följdfrågan: Vad ska regering och riksdag då användas till?

Det är nu ganska uppenbart att någon egentlig enighet inte finns inom oppositionen om vad en utredning ska syfta till. Socialdemokraterna betonar att det är luftförsvaret bortom 2040 som ska utredas. Miljöpartiet menar att även tiden dessförinnan bör belysas. Och Sverigedemokraterna

vill att Sverige nästa år, på tvärs med de rekommendationer som Försvarsmakten ger, ska beställa ett nytt stridsflygplan.

Det vore naturligtvis intressant om Mikael Jansson kunde utveckla vad som ska beställas och vad i försvarsbudgeten under de kommande åren som i så fall bör utgå för att en sådan satsning ska kunna finansieras. Försvarsmakten vet nämligen inte vad som ska beställas. Man vill ha mer tid för att ta fram ett bättre beslutsunderlag.

Herr talman! När oppositionen, kanske rent av en majoritet i denna kammare, inte vet vad som ska utredas saknas det en intellektuell grund för att stödja det tillkännagivande som utskottet har föreslagit.

Det sägs att de politiska partierna i riksdagen ska ha ett inflytande över direktiven. Men efter att jag så här långt har lyssnat på debatten och flera av oppositionspartierna förstår jag inte riktigt hur en sådan sam-skrivning ska gå till. Jag tror i likhet med Peter Rådberg att det finns en viss efterfrågan på en luftfartsutredning också bland män och kvinnor av facket. Men jag är inte alls säker på att den efterfrågan gäller den luftfartsutredning som beskrivs i tillkännagivandet.

Herr talman! Vi vill också uppmärksamma frågan om kvinnligt deltagande i Försvarsmakten och i våra militära insatser utomlands. Det handlar både om kompetensen inom våra väpnade styrkor och om möjligheterna att förankra det nya försvaret i samhället.

Under alla mina år i utskottet har det tydligt uttalats att det kvinnliga deltagandet ska öka. Detta har gällt oavsett majoriteter i denna kammare. Dess värre har det dock funnits lite att glädja sig åt när det gäller leveransen för dessa ambitioner. Det har gått lite upp för att sedan gå lite ned, men någon långsiktig positiv trend har hittills inte kunnat skönjas.

Jag är dock övertygad om att övergången till frivillig rekrytering kommer att innebära en dramatisk skillnad. System med manlig plikt som grund för bemanning har ingenstans kunnat rekrytera kvinnor i nämnvärd utsträckning till något försvar. Pliktutredningen kunde efter en internationell jämförelse slå fast just detta.

Även i Sverige finns det nu tydliga tecken på avsevärda förbättringar. Jag blir inte förvånad om vi på ett par års sikt kommer att se andelen kvinnor i Försvarsmakten både tre- och fyrdubblas. Men denna utveckling bör naturligtvis avvaktas innan man ställer upp konkreta mål för andelen kvinnor, även om jag tror att sådana konkreta mål också behövs som ett stöd till myndigheten.

Vi ska i denna kammare inte berätta för Försvarsmakten hur man ska åstadkomma en större spridning när det gäller representationen bland myndighetens anställda. Men ett sätt att underlätta för kvinnor och samtidigt visa på goda exempel är att skapa förband och förbandsenheter med kvinnlig personal. Redan under andra världskriget hade Sovjetunionen kvinnliga bombflygardivisioner, och i vår tid har Indien organiserat en hel bataljon av kvinnliga militärpolis som har satts in i Afghanistan.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

Anf. 96 PETER RÅDBERG (MP) replik:

Herr talman! Ni i Folkpartiet beslutade på partiets stämma 2009 att ni ska driva frågan om en luftförsvarsutredning. Allan Widman var säkert

med på denna stämma 2009. Sedan har du personligen, Allan Widman, med stor kraft drivit just denna fråga. För bara tre fyra veckor sedan, som jag sade i min inledning, hoppade du nästan på, om jag får använda dessa ord, Håkan Jevrell och ställde en konkret fråga till honom om varför regeringen inte kan tänka sig en luftförsvarsutredning. Du fick ett svar, men jag vet inte om det var ett svar. Han svarade att regeringen inte har för avsikt att göra detta.

Sedan gick det två veckor, och så kom det här beslutet i försvarsutskottet. Då vände samtliga allianspartier 180 grader.

I sitt tal säger Allan Widman att han vill ha en utredning. Han säger att vi måste vara överens om tagen. Det är precis de tagen som vi åtta partier ska ta fram.

Sedan har vi fyra partier olika ingångar. Så är det i alla frågor. Man vill profilera sig.

Varför kan inte du, Allan Widman, tänka dig att säga ja till en sådan här luftförsvarsutredning utifrån den historia som Folkpartiet och du personligen har?

Anf. 97 ALLAN WIDMAN (FP) replik:

Herr talman! Jag tycker inte att Peter Rådberg gör en korrekt historiebereskrivning i alla delar. Redan på det seminarium som Peter Rådberg refererar till ställdes frågan: Vad skulle Folkpartiet och Allan Widman göra om det blev ett utskottsinitiativ i försvarskommittén där man kommer fram till ett krav på en luftförsvarsutredning? Då var jag väldigt tydlig med att förklara att jag inte kommer att gå emot det ställningstagande som den regeringen som jag har varit med om att rösta fram har intagit. Det beskedet gavs tydligt. Jag tror till och med att det var direktsänd tv. Jag vet absolut att Peter Rådberg var där. Jag har inte ändrat inställning i det avseendet.

Sedan går det inte att komma ifrån att den skrivning som nu föreligger föranleder mycket huvudbry i de intresserade kretsarna runt om i Sverige. Man har väldigt svårt att förstå vad det egentligen är som efterfrågas. Jag kan konstatera att till exempel Sverigedemokraterna, som i och för sig inte deltar i den debatt som Peter Rådberg och jag har, vill gå längre än vad jag förstår att någon annan politisk kraft i landet vill göra och nu beställa de här flygplanen. Hur de tillsammans med er ska kunna bidra till en tydlig och bra direktivskrivning övergår egentligen mitt förstånd.

Jag kan också tillägga att det var jag som motionerade till Folkpartiets landsmöte om en luftförsvarsutredning.

Anf. 98 PETER RÅDBERG (MP) replik:

Herr talman! Jag visste det, men jag sade det inte. Det har tidigare sagts att det är förslaget i det betänkande som ligger på riksdagens bord som riksdagen förhoppningsvis kommer att bifalla om några timmar. Om enskilda partier går ut i debattartiklar och tycker en massa saker på sin hemsida är en annan sak, men så är det väl. Alla partier vill profilera sig i olika frågor. Det är själva förslaget som ligger på bordet som vi ska ta ställning till. Där är alla åtta partierna inbjudna, och det är i och för sig något nytt i det här sammanhanget. Oftast är det regeringen själv som tar initiativ och skriver vad som ska göras, men i det här fallet har vi vänt på

kuttingen lite grann så att det är vi som ledamöter i riksdagen som ska vara drivande. Jag tycker att det är helt okej.

Jag förstår dig, Allan Widman. Jag ska inte pressa dig mer än så. Men jag tycker att det är väldigt olyckligt eftersom vi, åtminstone sju partier eller sju och ett halvt, är så nära varandra när det gäller synen på en luftförsvarsutredning. Hans Wallmark säger: Får vi bara ett år på oss så kommer det fram något.

Det är ett märkligt uttalande. I det här fallet pratar jag om en moderat som inte kan svara, och jag ber om ursäkt för det. Det har varit ett så kategoriskt nej till det tidigare. Jag beklagar att Folkpartiet inte ställer upp.

Anf. 99 ALLAN WIDMAN (FP) replik:

Herr talman! Jag tycker egentligen att jag redan har besvarat Peter Rådbergs fråga. Vi behöver inte ens uppehålla oss vid debatten, utan även det som står i skrift spretar ju ganska ordentligt. Jag, som följer försvarsbloggarna, kan konstatera att just den här tolkningsaktiviteten har varit otroligt intensiv den senaste tiden. Tidsperspektivet sträcker sig från något år till rent av en hel mansålder när det gäller vad som ska utredas.

Det finns ibland en tendens i svensk försvarspolitisk debatt – jag kan möjligen gissa varifrån den kommer, men jag tror inte att den har sitt ursprung i den här kammaren, herr talman – att ett ifrågasättande och en konstruktiv kritik av till exempel vår luftförsvarsförmåga uppfattas som en kritik mot vårt försvar mer generellt. Man vill gärna tolka in att den som kommer med kritik och synpunkter inte har något genuint försvarsintresse. Det här säger jag inte för att ta Peter Rådberg och Miljöpartiet i försvar, men jag tror att varje fråga, och i all synnerhet en fråga av den här dimensionen, just kräver diskussion och synpunkter av olika slag. Det är bara så som vi landar rätt.

Anf. 100 ANNA-LENA SÖRENSON (S) replik:

Herr talman! Det verkar som om Allan Widman, till skillnad från sina kamrater i majoriteten i utskottet, inte är oklar om JAS Gripen's framtid. Han verkar ganska säker på att det är JAS Gripen som gäller och att en uppgradering kan ske. Allan Widman verkar till och med väldigt säker på att kostnaderna kommer att bli höga, men man vill vara mer noggrann.

Allan Widman radade upp en rad argument för en luftförsvarsutredning. Därför blir man undrande över varför vi inte kan närma oss en enighet om en luftförsvarsutredning.

Jag var också med på Folk och Försvars seminarium den 9 mars och lyssnade på Allan Widman och andra som talade sig väldigt varma för en bred luftförsvarsstudie, som Allan Widman uttryckte sig vid det tillfället.

Jag måste fråga Allan Widman om han också misstror sin regering om att kunna lägga fram ett förslag när det gäller JAS Gripen och uppgraderingen av förmågorna.

Jag är inte riktigt säker på att jag hänger med i svängarna när det gäller vad Allan Widman vill i frågan om en luftförsvarsutredning. Det är lite otydligt. Han pratar om en bred enighet och om att vara noggrann. Därför har jag svårt att förstå varför han inte kan instämma i vårt yrkande och vårt förslag som vi har lagt fram i utskottet.

Anf. 101 ALLAN WIDMAN (FP) replik:

Herr talman! Jag har uppfattat ett så kallat lappkast hos Socialdemokraterna de senaste veckorna när det gäller frågan om en svensk luftförsvarsutredning. I förstone uppfattade jag att det skulle vara en bred studie som innefattade alla de svåra beslut som nu ligger framför oss. Men under den senaste veckan har jag upptäckt att de vill förvisa den här utredningen till tidpunkter bortom 2040. Jag tror att Hans Wallmark tidigare berättade hur svårt det var för 1967 års utredning att titta 15 år fram i tiden. Man ville gärna ha 10 år. Jag kan bara tillfoga att sedan dess har förnyelsen i den tekniska utvecklingen inte på något sätt avstannat utan tvärtom accelererat. Därmed är tidpunkter bortom 2040 inte så väldigt relevanta. Jag tror att man kan fundera mycket över det utan att komma fram till någon särskilt konkret slutsats.

Jag har under ett par års tid sagt att kostnaderna för ett förmågelyft ligger någonstans mellan 30 och 50 miljarder. Jag har gjort detta i många olika sammanhang och hela tiden väntat på att någon skulle säga emot mig, men det är ingen som har gjort det. Allteftersom tiden har gått kan jag säga att jag känner mig allt mer bekväm med de här siffrorna.

Anf. 102 ANNA-LENA SÖRENSON (S) replik:

Herr talman! Då måste jag fråga Allan Widman vad han menar ska utredas i en luftförsvarsutredning. Förstår jag honom rätt när jag tror att det egentligen bara handlar om uppgraderingen av JAS Gripen, kostnaden och den teknologi som i så fall skulle gälla? I min värld är inte JAS Gripen-projektet färdigt. Det måste självfallet vidareutvecklas och uppgraderas.

Men vi ser trots allt slutet på livstiden för JAS Gripen. Som projekt kan man säga att det teknologiskt är tämligen klart och försvarssäkert, och även försvarspolitiskt. Det som svensk försvarsindustri och ingenjörerna på Saab i dag behöver är en vision, en målsättning och inriktning om vad man ska utveckla vidare. Vad ska man skapa vidare? Vilken forskning och teknologi är det vi ska tänka på i framtiden? Så är det i min värld.

Allan Widman talar i stället om kostnaderna för JAS Gripen och noggrannheten kring det. Då kan man fundera över om det är de höga kostnaderna som är det stora bekymret. Det är det naturligtvis; det är ett jättestort åtagande. Därför kan jag inte förstå varför svenska folket och dess företrädare inte skulle få vara med i en sådan utredning och ha synpunkter. Det är ju själva poängen med en parlamentarisk utredning. Dessutom ska man kunna ha synpunkter på vilka förmågor och ambitioner vi ska ha med vårt försvar.

Anf. 103 ALLAN WIDMAN (FP) replik:

Herr talman! Låt mig nämna att det inte var jag som tog upp kostnadsdiskussionen. Det tror jag att Anna-Lena Sörenson gjorde i sitt första inlägg.

Nu säger Anna-Lena Sörenson, vilket förvånar mig något, att det visst är så att det större förmågelyftet skulle kunna inbegripas i en luftförsvarsutredning. Samtidigt, herr talman, har den senaste styva timmens debatt handlat om att Socialdemokraterna på alla sätt vill betona att det är tiden bortom 2040 som ska gälla och ingenting annat.

Ja, det är min och Folkpartiets uppfattning att JAS Gripen kommer att vara ryggraden i det svenska luftförsvaret till 2040. På den punkten har jag inga som helst tvivel. Det som oroar mig är att varje gång som vi fattar stora investeringsbeslut visar det sig i efterhand att det har funnits saker man inte har tänkt på. Därför har jag hela tiden försökt efterlysa en helhetssyn. Ibland har det gällt stridsledning. Ibland har det gällt beväpning som plötsligt har försvunnit. Vi har inte tagit med beväpningen när vi uppgraderat våra flygplan. Det har lett till att systemet av system imploderat, att en länk i kedjan plötsligt gått av.

Dess värre är det många gånger så, herr talman, att det inte ens anmäls till den här kammaren och till Sveriges regering att sådana för-
mågeglapp uppstår. Över det är jag starkt oroad. Därför efterlyser jag ett helhetsperspektiv, jag efterlyser transparens och jag efterlyser noggrannhet med denna viktigaste del av vårt försvar.

Anf. 104 STAFFAN DANIELSSON (C):

Herr talman! Vi diskuterar i dag några enskilda motioner från den allmänna motionstiden. En av de motionerna har väckts av Miljöpartiet.

Miljöpartiet ville som bekant före det rödgröna samarbetet minska Sveriges försvarskostnader med på sikt uppemot 10 miljarder kronor. Vi vet att Miljöpartiet inte vill se någon stor svensk försvarsindustri eller någon betydande vapenexport. Vad gäller stridsflygplan är Miljöpartiet särskilt negativt.

Det räcker att lyfta fram några meningar i den korta motion från Miljöpartiet som ligger till grund för dagens riksdagsbeslut och som sannolikt kommer att bifallas med stöd av Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna. Låt mig ge några citat ur motionen: "Vi kommer inte att ha råd att köpa en uppgraderad version av C/D", den så kallade "superjasen". "Om det över huvud taget skall satsas utvecklingspengar på JAS så borde det ske tillsammans med övriga JAS-ägare och först när ett behov föreligger. — — — Det ska inte satsas en enda krona mer på JAS-projekt förrän det finns bevis om behovet." Därför vill Miljöpartiet tillsätta en bred parlamentarisk utredning. Syftet är fullständigt glas-
klart i motionen.

Regeringen har varit tydlig med att det räcker väl med det beslutsunderlag om hur JAS Gripen ska utvecklas som Försvarsmakten och regeringen med stor transparens kommer att ta fram och sedan lägga fram för riksdagen för beslut.

Orsaken till att den oheliga alliansen kan få majoritet är att förutom Socialdemokraterna och Vänsterpartiet även Sverigedemokraterna ansluter sig till miljöpartimotionen. Sverigedemokraterna försöker nu lugna dem som oroas av vad som kommer att hända med JAS Gripen. Man säger: "Under utredningstiden behöver det inte vara liktydigt med ett investeringsstopp vare sig på stridsflygs- eller luftvärnssidan." Observera att det kan vara liktydigt med ett investeringsstopp men det behöver inte vara det. För mig känns det inte lugnande.

Sedan har vi Socialdemokraterna som under förra mandatperioden ständigt talade för en stark svensk försvarsindustri och otaliga gånger kritiserade regeringen som de ansåg var för dåligt inriktad på att styra upphandlingar till den svenska försvarsindustrin. Hur kan Socialdemokraterna plötsligt bifalla en miljöpartimotion som inte vill uppgradera

JAS Gripen, eller i vart fall vill skjuta upp beslutet på en osäker framtid? Det är vad som kan komma att ske om någon timme. Det är mycket svårbegripligt.

Försvarsutskottets förre ordförande, Håkan Juholt, respekterade vad jag vet fram till sin avgång regeringens handlingslinje om JAS Gripens utveckling och stod inte bakom något krav på en luftförsvarsutredning, särskilt inte någon som byggde på en miljöpartimotion som närmast vill avveckla Sveriges stridsflyg. Vad är det som skett som gör att Socialdemokraterna plötsligt svänger 180 grader och tillstyrker en miljöpartimotion?

Det samband jag kan se sitter framför mig och heter Peter Hultqvist. Han är ny ordförande i utskottet. Innan han blev vald till ordförande drev han hårt frågan om att skära ned anslaget till Regeringskansliet med 300 miljoner kronor. Det har bland annat resulterat i uppsägningar och besparingar på Försvarsdepartementet. Det hindrar uppenbarligen inte att nya utredningar tillsätts. Det första beslut utskottet fattar med Peter Hultqvist som ordförande är att gå Miljöpartiet till mötes och begära en stor utredning som ifrågasätter JAS Gripen.

Jag minns när vi för länge sedan hade en socialdemokratisk jordbruksminister vid namn Ingemund Bengtsson som fick kritik för att han sade sig kunna behärska jordbrukspolitiken efter kan det ha varit några månader i tjänst. För Peter Hultqvist räckte det uppenbarligen med några dagar för att veta bättre än Håkan Juholt.

Vi har hört diskussioner som handlat om ifall utredningen, som tillsätts 2011 och jobbar 2012, endast ska behandla tiden efter 2040 eller om den också ska behandla nu kommande investeringsbeslut. Där tycker Miljöpartiet det ena och Socialdemokraterna det andra. Jag vet inte om det är en ny policy beträffande utredningar att vi, när vi har en stor fråga som vi är lite osäkra om, säger att det ska utredas hur det ska vara efter 2040. Det ska vi klara till 2012 och 2013. Jag tycker att det är en märklig hantering.

För alla dem som i Linköping utvecklar och tillverkar JAS Gripen, ett av världens mest effektiva och prisvärda stridsflygplan, måste det kännas märkligt och trist att följa den osäkerhet som oundvikligen riksdagens bejakande av den radikala miljöpartimotionen sprider omkring sig. Lika trist är det för alla oss som vill ha en stark försvarsindustri med långsiktiga och klara spelregler och som anser att JAS Gripen behöver utvecklas för att kunna matcha den stridflygsutveckling som ständigt sker i vår omvärld.

Slutligen, herr talman, vill jag kommentera påståenden från Anna-Lena Sörenson och Peter Rådberg om vad Centerpartiet och jag tycker om en luftförsvarsutredning i linje med den mycket entydiga miljöpartimotionen. Man ska vara varsam med orden när man talar om vad andra har sagt och tyckt. Jag uttalade mig om den här frågan på Folk och Försvars seminarium den 9 mars. Den som vill klara ut vad som sades kan gå in på Folk och Försvars hemsida och se hela debatten. Peter Rådberg säger att det som där skedde var att sju partier var helt överens om att en luftförsvarsutredning behövde tillsättas. Anna-Lena Sörenson har pratat om partier som varmt förespråkar en luftförsvarsutredning nu. Jag vill gärna tala om vad jag verkligen sade, så att jag som upphovsman kan få igenom den rätt jag har till mina egna uttalanden.

Jag sade att jag inte utesluter att det tid efter annan på olika politiska områden, till exempel försvaret eller kanske en del av försvaret, kan behövas en utredning. Vem håller inte med om detta? Men jag understök samtidigt att jag har fullt förtroende för regeringens hantering vad gäller att ta fram beslutsunderlagen för kommande beslut avseende JAS Gripens uppgradering. Att då samtidigt dra i gång en stor luftförsvarsutredning är dålig tajmning.

Att inte utesluta att utredningar ibland kan behöva göras innebär alltså inte att man lovar att ta ställning för varje miljöpartimotion som kommer om en luftförsvarsutredning. Jag hoppas att alla förstår att det är så och att det var vad jag sade.

Jag kan ta ett exempel till. Om allianspartierna skulle gå ihop med Vänsterpartiet för att sänka skatterna i en utredning med sikte på tiden efter 2040 tror jag att Socialdemokraterna skulle ifrågasätta realismen i detta. Förstå då att vi från Alliansen känner oro när S nu går samman med MP för att utveckla Sveriges framtida stridsflyg! Det är allvarliga saker vi diskuterar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till Alliansens reservation under punkt 3 samt till alla punkter i utskottets betänkande utom punkt 3.
(Applåder)

I detta anförande instämde Annicka Engblom och Abdirizak Waberi (båda M).

Anf. 105 ANNA-LENA SÖRENSON (S) replik:

Herr talman! Staffan Danielsson använder mycket kraft och energi för att blanda bort korten och få det att låta som att det är någonting annat vi ska ta ställning till här i dag – om vi kommer så långt i kammaren, men en dag ska vi göra det i alla fall – än det betänkande som föreligger. Var och en kan läsa för sig själv. Det är det betänkandet som finns i dokumenten. Motionen är delvis bifallen. Men man kan undra om Staffan Danielsson gör detta för att skyla över sina egna tillkortakommanden när det gäller frågan om en försvarsutredning. För vad du än säger, Staffan, har du i alla fall aldrig ställt dig avvisande till en sådan här luftförsvarsutredning.

Seminarier på Folk och Försvar som gick av stapeln den 9 mars finns dokumenterat. Det finns i etern och har rullats många gånger i tv, och många har sett det. Där har Staffan Danielsson sagt att processen, som han ställde sig bakom, självfallet ska ”vara så öppen och transparent som möjligt och med god insyn från riksdagens partier”. Ett annat citat: ”Jag utesluter inte att det kan bli aktuellt med någon bredare försvarsutredning i framtiden eller en utredning om en tung del av försvaret som till exempel luftförsvaret.” Jag ska säga till Staffan Danielssons fördel att han kanske vill göra både och, som Centern ofta vill. Man vill inte ta ställning till än det ena, än det andra.

Jag tycker att Staffan Danielsson tar väldigt stora ord i sin mun när han anklagar Socialdemokraterna för ansvarslöshet när det gäller det svenska försvaret och den svenska försvarsindustrin. Jag måste få returnera med ett par frågor. Tycker inte Staffan Danielsson att svenska folket ska ha någonting att säga till om när det gäller ambitionerna för vår försvarsförmåga och hur skattemedlen ska användas? Tycker inte Staffan

Danielsson att ingenjörerna på Saab i Linköping ska ha någonting att göra om bara några år när det gäller att utveckla ett nytt luftförsvarssystem?

Anf. 106 STAFFAN DANIELSSON (C) replik:

Herr talman! Tycker jag att svenska folket ska ha något inflytande över Sveriges försvarspolitik? Ja, det tycker jag. Det är därför vi har en riksdag och en vald regering som hanterar dessa frågor. Däremot är det inte ett måste att riksdagen plötsligt ska bli regering och utfärda direktiv och så vidare. Försvarspolitiken fastställs av riksdagen, och det är regeringen som arbetar fram förslagen.

Anna-Lena citerar mig korrekt. Det var precis vad jag sade. Jag utesluter inte att det någon gång ibland kan vara aktuellt att genomlysas försvaret med en stor utredning, kanske också någon tung del av försvaret. Det tycker jag inte att man kan utesluta. Men därmed har jag inte sagt att jag vill ha en sådan utredning nu utifrån den motion som Miljöpartiet har skrivit och med ett mandat att inte diskutera verkligheten förrän efter 2040. Det är en väldigt konstig beställning som riksdagen nu kommer att göra. Denna utredning ska alltså vara klar 2013. Sedan är det 27 år kvar till 2040. År 2013 ska vi ha bestämt hur försvaret ska avvägas mellan bemannat stridsflyg och obemannat, luftförsvarssystem och annat. Det är oerhörda krav på denna utredning och de politiker som ska sitta i den.

Det Allan Widman har pratat för är att det är viktigare att i närtid, 10–20 år, diskutera hela systemen. Nu har vi tagit beslut i helikopterfrågan. Vi vet att vi ska ha 53 helikoptrar, och vi vet vilka de är. Att då börja diskutera och utreda, som Miljöpartiet vill, är väldigt märkligt. Nu vill inte Anna-Lena Sörenson det, utan det som ska diskuteras ska gälla vad som ska hända efter 2040. Det gäller att ha personer i utredningen som har väldigt lång framförhållning. Det är alldeles uppenbart.

Anf. 107 ANNA-LENA SÖRENSON (S) replik:

Herr talman! När jag lyssnar på Staffan Danielsson kan jag i alla fall konstatera att han inte ser ett hot mot JAS Gripen's uppgradering och vidare existens i en sådan här luftförsvarsutredning. Staffan Danielsson får gärna svara på det.

Jag skulle också vilja ställa frågan varför en luftförsvarsutredning med direktiv som vi parlamentariker kan vara med och författa inte skulle kunna sättas i gång nu. Den utredning som Staffan Danielsson mer eller mindre förordar eller åtminstone kan tänka sig i framtiden, vad skulle en sådan utredning innehålla?

Anf. 108 STAFFAN DANIELSSON (C) replik:

Herr talman! Jo, jag blir mycket orolig när jag läser Miljöpartiets motion, som delvis är bifallen, och hör Peter Rådberg, som tycker att utredningen verkligen ska ta upp och behandla JAS Gripen's utveckling och frågan om det ska vara någon uppgradering eller inte och gå in på helikoptrar och allting. Att göra det efter 2040 tror jag inte Peter pratar om, utan han pratar om att göra det i närtid. Där känner jag en stor oro.

Allt detta började när Socialdemokraterna bytte fot i denna fråga. Jag vet inte när det hände. Håkan Juholt stod för att regeringen hanterat frågan och tar fram beslutsunderlag med transparens och att vi sedan får ta

hand om frågan när den kommer till riksdagen. Han förespråkade inte någon parlamentarisk utredning, utan orsaken till att vi sitter i den här diskussionen är att Socialdemokraterna har svängt 180 grader på några veckor, vilket inger mig oro. Det är ett nytt steg för Socialdemokraterna, och det sker under en ny ordförande. Vart kommer Socialdemokraterna att ta vägen? Vi vet så väl vad Anders Karlsson ville som ordförande under fyra år: Han ville ha en stark försvarsindustri. Gäller inte det längre på samma vis? Man skickar en signal av osäkerhet när man går ihop med Miljöpartiet för att tillsammans med dem utvärdera Sveriges framtida stridsflyg.

Detta är viktiga frågor. Försvarsfrågorna behöver vi ha bred samsyn om i riksdagen. Det kan behövas utredningar ibland. Jag utesluter inte det. Men jag tror kanske inte att de ska utformas så att man bara får diskutera hur de ska påverka utvecklingen efter 30 eller 40 år framåt i tiden. Det tror jag är onödigt begränsande när vi någon gång ska tillsätta en luftförsvarsutredning. Nu kan en sådan beställning komma i dag, och då får vi se hur regeringen hanterar det, men det är ingen riktigt bra hantering av detta med tanke på den verklighet som svensk stridsflygsindustri lever i.

Anf. 109 PETER RÅDBERG (MP) replik:

Herr talman! Jag vet inte hur många gånger Staffan Danielsson sade "Miljöpartiet" i sitt anförande.

(STAFFAN DANIELSSON (C): Det man älskar pratar man om.)

Precis, så är det!

Det är spännande att höra Staffan Danielsson, men jag vet inte riktigt hur jag ska tolka honom. Han pratar om att vi har 10 miljarder i besparing. Jaså, har vi det? Det var väl spännande. Vi hade i och för sig 2 miljarder ihop med Socialdemokraterna och Vänsterpartiet. Jag vet inte om Staffan Danielsson tar det gånger fyra; man kan räkna lite hur man vill.

Sedan kastar du ur dig att vi inte vill det ena eller andra. Varje parti måste naturligtvis tala om var man står, men det är ju själva betänkandet som vi är här för att diskutera.

Miljöpartiet är ganska ödmjukt när vi vill ha en utredning. Vad utredningen kommer fram till vet ju inte jag. Den kanske går helt i er riktning, och Miljöpartiet kan vara den stora förloraren när utredningen är klar. Det vet vi inte. Det ska vara en parlamentarisk utredning som ska se på så mycket som möjligt när det gäller luftförsvaret. Vi är ju ganska överens om att alla dessa delar måste hänga ihop för att ett luftförsvar ska fungera, och det är precis det vi vill titta på.

Staffan Danielsson säger, som jag anförde när jag stod i talarstolen: Inte nu men sedan. Men det är precis nu som delarna inte hänger ihop. Det är just nu vi måste titta på detta för att få ordning på luftförsvaret, och det är just nu vi behöver en sådan här utredning för att försöka lösa det så gott det går. Då säger Staffan Danielsson: Nej, jag vill inte vara med.

Samtidigt stod du, Staffan Danielsson, här med Anna-Lena Sörenson och talade om samsyn. Här har du väl alla möjligheter till en samsyn när vi ska sätta oss tillsammans i alla åtta partier och utreda detta. Då finns

det alla möjligheter för Staffan Danielsson att vara med. Jag förstår inte varför Centerpartiet inte kan vara med i detta.

Anf. 110 STAFFAN DANIELSSON (C) replik:

Herr talman! Jag ska förklara siffran 10 miljarder. Jag tror att jag uttryckte mig korrekt i talarstolen.

I sina riksdagsmotioner 2006, 2007 och så vidare hade Miljöpartiet siktat inställt på att reducera Sveriges försvarsbudget med 10 miljarder. Sedan har man gjort upp med De rödgröna och kompromissat om kraven i några budgetar. Det är helt rätt, men er grundinställning är, som jag redovisat tidigare, en mycket kraftig bantning av det svenska försvaret. Om det inte skulle vara aktuellt att återgå till den uppfattningen hälsar jag det med tillfredsställelse.

Nu säger Peter Rådberg att det är riksdagens betänkande som gäller och inte Miljöpartiets motion. Då vill jag återgå till en fråga som Hans Wallmark tog upp, nämligen att riksdagens betänkande är glasklart om att det som utredningen ska diskutera och föreslå är åtgärder efter 2040. Så uppfattar jag att Socialdemokraterna hävdar att det står i det betänkande som riksdagen strax ska besluta om.

När du, Peter, nu argumenterar för att Centerpartiet borde vara med i betänkandet säger du att det är så många utestående frågor som just nu behöver analyseras och diskuteras: JAS Gripens uppgradering, antalet helikoptrar och så vidare. I sådana fall diskuterar du ju utifrån Miljöpartiets motion och inte utifrån betänkandets förslag, i varje fall inte som Socialdemokraterna tolkar det. Det blir inte lätt för regeringen att hantera när man nu får en beställning av en ohelig allians av fyra partier som är väldigt osams inbördes om vad det handlar om. Tror man att detta i det här läget hjälper till att skapa tillförsikt och en bra dialog inför hur vi ska utveckla Sveriges försvar på luftområdet? Risken är att det blir precis tvärtom. Det är det som oroar mig och oss i Alliansen.

Anf. 111 PETER RÅDBERG (MP) replik:

Herr talman! Staffan Danielsson är lite ful i sin argumentation. Du hänvisar till 2006, till en motion som vi väckte för fem år sedan. Den använder du i din argumentation när vi talar om budgeten. Jag tycker inte att det är riktigt okej.

Det står så här: Vi ska ta sikte på 2040. Vi är rätt överens, och som jag sade till Hans Wallmark ska vi lyfta på alla stenar. Det säger sig självt att vi måste titta på det som är före 2040. Vi kan ju inte blunda över 30 år och försöka hitta på vad som kommer efter det. Det är vi ju överens om, men Staffan Danielsson säger att han inte vill vara med.

Det står tydligt att vi ska ta sikte på 2040 och framåt. Det betyder inte att vi ska börja med 2040. Detta ska vi göra tillsammans i de åtta partierna. Det är det som är själva poängen. Vi ska tillsammans i åtta partier försöka ta fram vad utredningen ska handla om. Då säger Staffan Danielsson att han inte vill vara med. Samtidigt instämmer du, Staffan, i den problembild som vi har med JAS och med att systemen inte hänger ihop, precis som Allan Widman.

Jag håller med om nästan hundra procent av den analys som görs. Då måste man väl göra något åt detta? Sedan blir väl inte allting perfekt i ett betänkande eller i olika motioner, men vi har ju en väg framåt, och den är

att försöka lösa detta. Ett sätt att göra det är genom en parlamentarisk utredning, där vi, riksdagsledamöter, tillsammans ska ta fram vad utredningen ska göra. Då säger Staffan Danielsson: Nej, jag vill inte vara med. Det faller ganska tungt på Centerpartiet om man backar ur i det läget. Jag beklagar det.

Jag tror dock att det hela kommer att bli bra. Jag hoppas att vi får igenom det här i riksdagen och att vi sedan tillsätter utredningen med ett lyckat slut så småningom.

Anf. 112 STAFFAN DANIELSSON (C) replik:

Herr talman! Jag ska inte påminna er om vad Miljöpartiet tyckte 2006, men du, Peter Rådberg, påminner ofta om vad Centerpartiet tyckte 1982, vilket ju är mycket längre tillbaka. Tider kan förändras och verkligheter kan utvecklas. Så kan det vara, men om vi kan lägga detta till handlingarna är jag bara glad. Miljöpartiet vill alltså bara ha 2 miljarder i besparing.

Nu arbetar Försvarsmakten och regeringen med hur JAS Gripen ska uppgraderas och utvecklas. Det är viktigt att man kommer fram till ett transparent förslag som vi kan behandla i riksdagen om ett eller två år. Efter det kan vi väl fundera långsiktigt framåt och se när det kan vara läge att utreda och på vilket sätt man i så fall gör det. Så kan jag tycka.

Men att man nu, när vi håller på med ett stort arbete på stridsflygsområdet, ska börja med hela havet stormar om huruvida vi ska ha stridsflyg, om det ska vara obemannat och om vad som ska gälla, inger en osäkerhet. Det snabba kastet från ett visst parti – inte ditt parti – som gör att vi står och debatterar här i dag är något man kan fundera på avsikten med.

Detta är alltså hur jag skulle vilja att tidsplanen ser ut. Först ska vi klara av det som vi har på gång nu, och sedan får vi diskutera, och som alltid när det gäller försvarspolitikerna är det bra om vi kan komma överens rätt brett, för det är alltid en styrka.

Anf. 113 MIKAEL JANSSON (SD):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 2 och 5, och i övrigt yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Det är en ganska märklig debatt som har föregått kammarens behandling av förslaget om en luftförsvarsutredning. Allianspartierna har gjort gällande att en luftförsvarsutredning riskerar den fortsatta utvecklingen av Gripen. Kanske kunde det vara så om inte SD fanns. Men vi finns, och vi är öppna för samtal om Gripens framtid.

Sverigedemokraterna tar ställning för en luftförsvarsutredning. Det är 44 år sedan den förra luftförsvarsutredningen gjordes, 1967. Vi behöver en helhetssyn på behov och förutsättningar. En parlamentarisk utredning av luftförsvaret kan ta två år att genomföra. Sverigedemokraterna vill tydligt markera att det under utredningstiden inte behöver vara liktydigt med ett investeringsstopp vare sig på stridsflygs- eller på luftvärnssidan. Grundläggande beställningar måste kunna göras av hänsyn både till tydliga brister i försvarsförmågan och till behov av att rädda svensk viktig försvarsindustri.

I debatten har det varit mycket frågor om årtalen och om hur långt framåt utredningen ska ta sikte. Man har diskuterat partierna bakom förslaget och att partierna tycker så olika, vilket ska vara ett problem. Jag

tycker inte det. Att man tar sikte mot 2040 är naturligt i och med att systemen har så långa livscyklar. Det är just därför vi har en sådan här utredning, för det är just det tidsperspektivet. Att sedan partierna bakom utredningsförslaget är så pass olika – Sverigedemokraterna och Miljöpartiet är många gånger diametralt motsatta i försvarsfrågan – är inget problem. Utredningen ska ta fram ett underlag, så att man kan finna proportioner och balanspunkter och hur systemet ska fungera. På det underlaget kan partierna när vi sedan ska gå till beslut i kammaren ompositionera sig fullständigt. Jag ser alltså inget problem med att rösta på ett förslag som i grunden Miljöpartiet har lagt fram. Vi tror att utredningen är positiv.

Vi vill visa en tydlig inriktning avseende Gripen genom att det i 2013 års budget är ett mål för oss att det ska göras en beställning av tio JAS Gripen om inte ÖB:s underlag visar att det är olämpligt.

Här är vår ambition högre än regeringens. Det är fritt för regeringen att ansluta till den linjen. Jag fick också en fråga om detta från Allan Widman. Det är klart att om man ska snäppa upp det på det vis som vi gör krävs ett ökat försvarsanslag. Det är vad vi står för.

Om sedan Sverige ensamt går in med en order är det klart att det är en stor kostnad. Men den kostnaden kan också vara en investering som innebär att det blir lättare att exportera. De kommande kunderna slipper då dela den kostnaden, och då får man en gynnsammare exportsituation. Det är en hel kalkyl. Att ensidigt göra en svensk beställning kan vara en bra investering.

En efterkommande export av den uppgraderade Gripen är inte given men mycket trolig. En uppgradering av Gripen innebär ett vidmakthållande av Saabs förmåga att skapa högteknologiska innovationer på fler områden. Tillverkning av stridsflyg i Linköping efter Gripen kan anses avhängigt av att Gripen utvecklas tills det nuvarande grundkonceptet är helt utnyttjat. Kontinuitet är avgörande.

Med detta sagt om Gripen, varför stöder SD då en luftförsvarsutredning? Hela det svenska försvaret har varit utsatt för en utarmning mer än vad många medborgare egentligen känner till. Luftförsvaret är inget undantag. Alla som vill se en upprustning av vår försvarsförmåga inser luftförsvarets del.

Vi har förvisso vassa system för att upptäcka och varna för robotar och fientligt flyg. Men vi har inte den volym som krävs. En luftförsvarsutredning kan visa hur mycket vi bör investera i luftvärn. Vi har Gotland med ett mycket strategiskt läge. Kan vi kontrollera vårt territorium även över Gotland är det en säkerhet för Sverige och stabiliserande för hela Östersjöområdet.

Många försvarsvänner som verkligen bryr sig om Sveriges försvarsförmåga välkomnar en luftförsvarsutredning. Det är tråkigt att inte alla partier backar upp en parlamentarisk utredning av något som har betydelse för Sveriges säkerhet och trygghet i decennier.

Utvecklingscyklerna för stridsflyg är oerhört långa. Men även val av system för luftvärn är långsiktiga beslut. En luftförsvarsutredning kan hjälpa oss att investera på rätt sätt. Men regeringspartierna ställer sig inte bakom. Regeringspartierna tycker att det är lättare att utreda dessa frågor på departementet. Det är kortsiktigt tänkt, och jag ser det som att det går

mot svensk parlamentarisk tradition. Allra helst gäller det en minoritetsregering.

Luftförsvaret kan inte bedömas i mandatperioder utan snarare i många mandatperioder. Kan alla riksdagens partier säga sitt ökar chanserna för en långsiktigt hållbar lösning.

Jag tänker också kommentera andra punkter i betänkandet. Jag tänker då först på Eva Flyborgs motion. Med motionen om ett försvar av Göteborg och Västsverige av Eva Flyborg visar Folkpartiet upp sitt allra bästa ansikte.

Det är inte bara för att jag bor i Göteborg som jag yrkar bifall till Flyborgs motion om Göteborgs försvar. Försvaret av Göteborg är av strategisk vikt för Sverige med hänsyn taget till Göteborgs hamn där export- och importflödet är av stor nationell betydelse. Göteborg är Sveriges andra största stad.

Mot den bakgrunden är avrustningen av Göteborg riskabel för vår nationella trygghet. Göteborgs försvar behöver återta, vidareutveckla och samordna sin försvarsförmåga.

Som Flyborg nämner i sin motion är det signifikant för vekheten i Västsveriges försvar att det inte ens finns lokal förmåga att ta hand om sjöminor. Alla att-satserna i Flyborgs motion är kloka. Det gäller att återupprätta Amf4 som marint säkerhetsförband, att lägga tillbaka 12:e helikopterskvadronen till Säve, återföra korvetter och minröjare till hemmahamn i Göteborg och att utveckla stadsjägarkonceptet för strid i stad och mot terrorhot.

Det hade varit bra för Västsverige om Flyborgs motion hade fått stöd i kammaren. Men tyvärr verkar det bara vara SD som bifaller.

När det gäller vår sista reservation angående min och Richard Jomshofs motion om Nordic Battlegroup 2008 vill jag först nämnda att SD inte stöder tanken om att vi ska ställa styrkor till EU:s förfogande.

Det svenska försvaret har omvandlats materiellt och strukturellt till ett försvar som inte är anpassat att försvara vårt territorium. Reellt växer det svenska försvaret gradvis in i Natostrukturen dock utan att detta har kommunicerats till det svenska folket. Den allmänna uppfattningen hos mannen på gatan torde fortfarande vara att våra militära styrkor existerar till hemlandets försvar.

Det är i ljuset av detta man bör se den bristande avrapporteringen till riksdagen. Det har sedan länge skett en gradvis förskjutning av inriktningen av det svenska försvaret som inte i tillräckligt hög grad har föregåtts av faktabaserade val och tydliga strategiska ställningstaganden. Det är därför av stor vikt att riksdagen hålls informerad om utvecklingen inom alla förband som sätts upp för utrikes tjänst och att denna avrapportering sker utan att regeringen försöker dölja kostnadsförändringar eller förändrade målsättningar. Riksrevisionens redogörelse över utfallet av arbetet med den nordiska stridsgruppen 2008 visar att denna, tillsammans med övriga militärexpeditioner utrikes, har utgjort en gökunge i försvarsbudgeten. Det är tydligt att stridsgruppen inte har förmått utvecklas till en praktiskt användbar styrka på grund av långvariga problem med rekrytering och materielanskaffning. Information om att NBG 2008 hade spräckt sina kostnadsramar vidarebefordrades inte av regeringen till riksdagen. Detta är allvarligt.

Fru talman! Sverige har för små anslag till försvaret. Men lika viktigt som att öka anslagen är att använda de befintliga anslagen väl. NBG 2008 uppfyllde inte det villkoret.

Anf. 114 HANS WALLMARK (M) replik:

Fru talman! Stundom skulle jag vilja påstå att Sverigedemokraterna stoltserar med lånta fjädrar i skruden. De kallar sig ibland konservativa och historieintresserade. Då får jag ställa en fråga till Mikael Jansson.

Titta på den luftförsvarsutredning från 1967 som hänvisas till. Den var för det första inte parlamentariskt tillsatt, utan den var tillsatt av överbefälhavaren med specialister. För det andra sade man att den tekniska utvecklingen omöjliggjorde att i princip ha någon åsikt om sådant som fanns längre bort än 1980. Man hade 13, 14 och 15 års sikt.

Fru talman! Jag måste ändå ställa frågan till Mikael Jansson. När han har lyssnat på debatten, uppfattar han inte att det spretar en smula? Åtminstone jag och några andra till som sitter här i kammaren och lyssnar på företrädare för Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Sverigedemokraterna uppfattar att det finns lite olika åsikter.

Talar ni om 2040, eller talar ni om någonting tidigare? Sverigedemokraterna föreslår att man redan nu i statens budget för 2013 ska göra en första beställning av tio JAS Gripen version E/F. Miljöpartiet föreslår i den motion som delvis bifalls att man ska helt avvisa tanken på vad man kallar för ett diskret okej till en E/F-version av JAS, den så kallade Super-JAS:en. Jag läser i motionen: Vi kommer inte att ha råd att köpa en upgraderad version av C/D oavsett vilken beteckning vi ger den.

Min fråga till Mikael Jansson och Sverigedemokraterna är: Vilken del av Miljöpartiets motion önskar SD bifalla?

Anf. 115 MIKAEL JANSSON (SD) replik:

Fru talman! Det gäller den delen som talar om en utredning i ett brett perspektiv. Motionen bifalles delvis. I alla de debatter vi har med försvarsfolk är det väldigt många som efterfrågar en luftförsvarsutredning. Det är ett brett perspektiv.

Miljöpartiets troliga önskemål är kanske ingenting vi delar. Men det finns inget problem i att partierna har olika försvarsinställning när man lägger fram en utredning som ska grunda ett underlag. Det är utgångspunkterna och proportionerna i det underlaget som man kan ta ställning till. Det handlar om volymer.

Jag ser inte problemet att det spretar. Jag tycker inte att det spretar. Sedan får man se var utredningen landar någonstans. Jag hoppas att det blir en bra utredning. Att den gamla inte var parlamentarisk är bara att konstatera.

Anf. 116 HANS WALLMARK (M) replik:

Fru talman! Jag tror att Mikael Jansson har helt rätt i att Sverigedemokraternas synpunkter inte fullt ut delas av Miljöpartiet, och det är säkerligen det omvända. Jag tror att Vänsterpartiet också har någon annan synpunkt, och jag är rätt övertygad om att Socialdemokraterna har en tredje eller möjligtvis fjärde.

Det är det som är det intressanta; man kan enas om att man vill till-sätta en parlamentarisk utredning men inte om vad syftet med resultatet är.

Därför hänger frågan kvar i luften: Hur mycket gör man detta för den kunskap som en eventuell parlamentarisk utredning ska ge och hur mycket gör man det för nöjet att få knäppa Alliansen på näsan?

För en stund sedan yttrade sig dessutom Peter Rådberg från Miljöpartiet lite kritiskt mot den kära centerpartistiska kollegan därför att han citerade ur en motion från 2006. Peter Rådberg tyckte att den var lite gammal. Om man nu pratar om en utredning som ska ligga 2040 och framåt är det 29 år framåt! Det innebär att man skulle behöva leta upp miljöpartistiska motioner från 1982 för att komma i samma härad bakåt som ni vill utreda framåt. Mitt minne är inte helt klart, men jag är inte säker på att Miljöpartiet ens satt i riksdagen 1982. Ännu svårare skulle det kunna vara att hitta sverigedemokratiska motioner; jag vet inte exakt vilken rörelse Sverigedemokraterna befann sig i då.

Fru talman! Därför är min fråga till Mikael Jansson: Vilket perspektiv efterfrågar ni? Är det perspektivet som ligger 2040 och senare, som Socialdemokraterna har gett uttryck för, eller är det perspektivet 2040 och tidigare, som Miljöpartiet ger uttryck för i sin motion?

Anf. 117 MIKAEL JANSSON (SD) replik:

Fru talman! Det handlar om både och. Mot 2040 betraktar vi som att det är bortom, men naturligtvis även hitom. Om livscyklerna är 20 år innebär det att man landar framför 2040 också.

När det gäller att knäppa regeringen på näsan har vi gjort det några gånger. Det är inte dessa syften vi har, utan det är praktisk politik. Om ni vill säkra Gripen kan ni göra det tillsammans med oss. Det finns majoritet för det. Den oron förstår jag inte.

Anf. 118 ALLAN WIDMAN (FP) replik:

Fru talman! Jag vill passa på tillfället att yrka bifall till den reservation som Moderaterna, Folkpartiet, Centerpartiet och Kristdemokraterna har gällande en luftförsvarsutredning. Det var en lapsus när jag uttryckte mig lite slarvigt i mitt anförande tidigare.

Jag ställde frågan till Mikael Jansson om vad det är för förmågeflyft som Sverigedemokraterna redan nu anser sig vilja beställa till år 2013. Det pågår fortfarande en utredning inom Försvarsmakten. I budgetunderlaget för 2012 uttalade myndigheten att man behövde ytterligare tid för beredning. Som jag förstår saken är nu det tidigaste siktet inställt på budgetunderlaget just 2013.

E/F eller Next Generation har offererats till en rad olika länder, bland andra Norge och Brasilien. Jag tror att vi också är nära en offert till Indien. När man gör denna typ av offerter påverkas så klart innehållet, själva produkten, inte bara av vad Sverige kanske tycker är lämpligt och viktigt för det svenska försvarsbehovet utan också av vad andra länder anser lämpligt.

Det vore intressant, fru talman, om Mikael Jansson som är så bestämd med vad han vill göra kunde utveckla vilken version och vilka egenskaper det är man efterlyser från Sverigedemokraternas sida.

När det gäller finansieringen hänvisar Mikael Jansson till att Sverigedemokraterna har ett högre anslag i budgeten för utgiftsområde 6. Det är korrekt; anslaget är på 1 miljard kronor. Jag kan konstatera så här långt i debatten ska denna miljard räcka till nästa generation av Gripen, amfibieregemente, helikopterflottilj samt ny marinbas i Göteborg. Jag tror att det börjar bli ont om pengar.

Anf. 119 MIKAEL JANSSON (SD) replik:

Fru talman! Jag vill inte föregå vilka förmågelyft jag vill se i detalj, utan det tycker jag att utredningen är bättre lämpad att ta fram. Men det finns åtgärder som att exempelvis förbandssätta Bamse. Det är saker som man kan göra redan nu.

Miljarden räcker inte; det förstår vi också. Vi lade fram vårt första statsbudgetförslag förra hösten, och vi har för avsikt att lägga fler miljarder på just försvarsområdet. Det är mot denna bakgrund det här ska ses. Vi ska jobba upp siffrorna genom att omprioritera i statens budget för att stärka försvaret.

Exakt vilka förmågelyft jag vill se på olika system är jag inte man att beskriva. Jag vill hellre se en utredning.

Anf. 120 ALLAN WIDMAN (FP) replik:

Fru talman! Det är detta som jag tror är grannlaga inte minst på försvarsområdet. Man ska mycket noggrant bestämma sig för vad man vill ha. Det är nämligen denna beställning som vi så småningom ska utvärdera våra olika projekt ifrån. Utveckling på fri hand har förekommit från tid till annan, men det är ingenting som rekommenderas. Det leder sällan till konkreta och bra resultat.

Jag finner också att Mikael Jansson nu uttrycker sig lite mer modest och talar om att vi ska bättra på försvarsanslaget framöver. Jag tror att vi måste tala om minst sex åtta miljarder årligen. Då vet Sverigedemokraterna och Mikael Jansson vilket pensum man har att se fram emot.

Anf. 121 MIKAEL JANSSON (SD) replik:

Fru talman! Det är ungefär dessa påslag på försvarsbudgeten som vi avser att göra i kommande budgetar.

Regeringen säger i sin budget om Gripen att man vill se en E/F-version om man får en annan kund som man kan dela kostnaden med. Vi säger att vi kan tänka oss en beställning utan att det finns en annan kund. Sverige kan ta hela utvecklingskostnaden, och sedan står vi med ett plan som är lättare att exportera. Men det kostar mer initialt, och det är naturligtvis en risk. Det kalkylerar vi med.

Anf. 122 STAFFAN DANIELSSON (C) replik:

Fru talman! Det är Alliansen och inte oppositionen som begär replik på Mikael Jansson. Jag förstår att han är rätt belåten när nu riksdagen snart ska besluta om att regeringen ska återkomma till riksdagen och förhandla även med Sverigedemokraterna om hur direktiven till utredningen ska utformas. Det är en nog så grannlaga uppgift för regeringen, får vi anta efter den debatt som har förts i dag. Men så kan det bli.

Mikael Jansson pratade om Gotland och Östersjöområdet. Det är viktiga omgivningar till Sverige. Han pratade också om Göteborg. Är det där som hoten mot Sverige är starkast? Eller finns det andra platser som också borde förstärkas? Detta är ett nollsummespel. Om vi flyttar resurserna någonstans måste vi ta dem från något annat ställe.

Min huvudfråga gäller årtalsexercisen, som ändå är lite viktig. Mikael Jansson sade, liksom Peter Rådberg någon gång tidigare, att utredningen ska ta sikte mot 2040. Men det som står i beslutet är att den ska handla om tiden efter 2040. Det är så långt fram, så detta kanske är ett kineseri med ord. Men det är skillnad på att planera för hur det ska se ut 2030, 2031, 2032 och 2038 och för hur det ska vara från 2041 och framåt. Hur är Mikael Janssons tolkning av riksdagsbeslutet när det gäller detta?

Anf. 123 MIKAEL JANSSON (SD) replik:

Fru talman! Det finns inga direkta hotbilder mot Sverige just nu. Men så länge det finns stark militär i världen och nu för tiden även andra typer av hotbilder med terrorism, cyberattacker och sådant kan det uppstå hot. Vi måste ha kontinuitet i vår försvarsförmåga. Om vi släcker ned den tar det lång tid att återställa den om det kommer hot.

Jag är väl medveten om att de direkta hotbilderna mot Sverige inte är så stora just nu. Därför har alla partier mindre försvarsanslag. Om hoten vore större skulle alla partier ha större anslag, och Sverigedemokraterna skulle kanske ha störst anslag av alla även då.

Staffan Danielsson talar om årtalsexercisen. Hur ska det se ut efter 2040? Om vi tar sikte på det i en utredning kommer det nog att påverka luftförsvaret också fram till 2040. Jag tror inte att det handlar om just detta årsskifte. Om man tar sikte på 2040 får det också en påverkan på hur man bygger luftförsvaret fram till 2040. Jag tror att det hänger samman.

Anf. 124 STAFFAN DANIELSSON (C) replik:

Fru talman! Det är inte alla partier i riksdagen som vill banta försvaret. Alliansen håller reellt oförändrade siffror och vill utveckla försvaret. Det är dina tre medpartier som vill begära en luftförsvarsutredning som vill minska försvarskostnaderna med 2 miljarder inklusive en del svarta hål så att det egentligen är 4–5 miljarder. Det finns mycket mindre pengar där.

Jag kan ställa en lite bredare fråga. Vi är överens om att Sverige behöver ett bra försvar och att vi ska ha en bra försvarsförmåga. Men om vi ska klara det i den värld som vi lever i där basen är Sverige, med regementen, bataljoner och försvarssystem, måste vi samarbeta med goda vänner och grannar i olika sammanhang. Det gäller inom EU, och vi har även ett partnerskap med Nato.

Jag vet att Sverigedemokraterna är starkt kritiska till detta. Det vore en olycklig utveckling med en ökad renationalisering och ett mindre samarbete med demokratier i väst. Om vi gick en sådan utveckling till mötes skulle det kunna få men för Sveriges försvarsförmåga. Hur ser Mikael Jansson på det?

Anf. 125 MIKAEL JANSSON (SD) replik:

Fru talman! Partierna i kammaren har bantat försvaret under många år. Försvaret är för mycket bantat, och vi vill driva upp anslagen så att vi kan få ett rimligt försvar. Alla partier, även Alliansen, har bantat försvaret alldeles för mycket.

Vi tycker att en luftförsvarsutredning är positiv eftersom luftförsvaret är en del av ett invasionsförsvar. Vi vill ha ett invasionsförsvar så att vi kan trygga Sverige, vilket ni inte vill.

Jag är väl medveten om att det är lite si och så med Sveriges alliansfrihet. Jag är också medveten om att det var Nato och USA som rustade sönder Sovjet och gjorde så att Sovjet och Warszawapakten gick under. Sveriges roll under kalla kriget var en bra roll; den rollen kan vi ha. Vi är fortsatt för alliansfrihet eftersom vi tror att det verkar för fred i världen. Jag ser ingen hotbild i att vi är alliansfria.

Det är bra att vi har samarbete med de nordiska länderna och med Nato, men vi bör stå alliansfria i allt väsentligt.

Anf. 126 TORBJÖRN BJÖRLUND (V):

Fru talman! Att debattera Försvarsmakten och de frågor som finns i betänkandet är inte helt lätt. Det har vi märkt i dag. Många av de frågor som tas upp är viktiga och avgörande för hur framtidens försvarsmakt i Sverige ska organiseras.

Jag börjar med att yrka bifall till reservation 3.

Fru talman! Försvarsmakten har genomgått en genomgripande förändring. Vi har gått från värnpliktsförsvar till yrkesförsvar. Vänsterpartiet har motsatt sig detta. Vi anser att det kanske viktigaste för vårt försvar är att det finns en folklig förankring. Med de här förändringarna tror vi att det finns en stor risk att denna förankring försvinner. Det är en farlig utveckling i alla samhällen.

Att försvara sitt land och dess invånare kräver att medborgarna vet hur försvaret är organiserat och att man känner delaktighet i försvaret. Detta kommer att vara svårt att upprätthålla med dagens försvar.

I dag är det troligen bara hemvärnet och de nationella skyddsstyrkorna som på något sätt kan vara de kanaler in i befolkningen som vi behöver. För oss är det därför viktigt att behålla och utveckla hemvärnet. Det är en del av vår försvarspolitik. Dessutom kan hemvärnet fylla funktioner på andra sätt, till exempel vid kriser och olyckor i samhället. Dessa funktioner vill vi också värna om.

Med detta sagt som en ingång i debatten ska jag ta upp några saker i betänkandet som känns mer angelägna än andra.

Fru talman! Vi i oppositionen vill ha en luftförsvarsutredning. Skälet till det är rätt uppenbart. Vi har inte genomfört någon utredning sedan 60-talet. Framtidens luftförsvar på lång sikt, 40–50 år framåt, och på kort sikt är viktigt för hur vi ska organisera det svenska försvaret över huvud taget.

Det är därför märkligt att de borgerliga partierna motsätter sig utredningen. Ska vi få en trygg och säker utveckling av försvarspolitikerna på lång sikt krävs en bredare parlamentarisk majoritet. Det är det vi eftersträvar.

I utredningen, som vi vill ska vara parlamentarisk, måste alla aspekter tas upp. Det gäller såväl framtiden för JAS Gripen och eventuella fram-

tida flygplan som till exempel framtida luftvärn, underrättelseverksamhet och inriktning på den forskning och utveckling som troligen kommer att krävas i framtidens försvar. Det är egentligen inga konstigheter, och jag tror att alla ställer upp på det.

Dessutom borde det vara av värde för försvarsindustrin, till exempel Saab, att få besked om hur vi tänker oss framtiden. De ger dem bättre spelregler, vilket har kommit fram i debatten att de efterlyser.

Den tekniska utvecklingen kommer troligen att vara snabb. Då är det viktigt för industrin att kunna planera hur de ska möta den och vara en del av denna utveckling. Jag menar att ingen industribransch, inte heller försvarsindustrin, undkommer strukturrationaliseringar, och det bör vara en fördel att ha lite kunskap om hur ramarna i framtiden kan komma att se ut.

Jag lämnar denna fråga med ett kort citat från utskottets ställningstagande i betänkandet: "Utredningen bör ha ett längre tidsperspektiv, ta sikte på tiden efter 2040 och integrera dagens beslut med morgondagens tekniska utveckling och system." Tydligare än så kan det inte sägas.

Fru talman! I alla krig och konflikter drabbas kvinnor extra hårt. De är ofta mer utsatta och behöver därför mer skydd. Många gånger är det bara män som är stridande, och de har ofta dålig eller ingen skolning i genusfrågor.

Vi menar att det här måste förändras även i det svenska försvaret. FN-resolutionerna 1325 och 1820 är tydliga när det gäller hur man ska behandla kvinnor i sådana här utsatta situationer. Det behövs dels mer utbildning på detta område, dels måste fler kvinnor rekryteras till det svenska försvaret för att motverka en negativ utveckling.

Det finns en generell brist på kvinnor i det svenska försvaret. Det är inte acceptabelt ur framför allt jämställdhetssynpunkt. Med fler kvinnor i försvaret får vi en bredare kompetens och dessutom en större mångfald av erfarenheter som behövs på alla fronter i försvaret. Det är viktigt, inte minst med tanke på att det troligen kommer att bli fler internationella uppdrag för vår försvarsmakt framöver.

Med ett ökat deltagande av kvinnor när det gäller att förebygga, hantera och lösa konflikter ökar förutsättningarna för att detta sker på ett bra sätt, menar vi.

Dessutom finns naturligtvis den demokratiska aspekten i botten. Att vi får en mer jämställd arbetsmarknad över huvud taget, inklusive Försvarsmakten, ger en bättre samhällsutveckling.

Vi anser att det vid fredsbevarande insatser ska vara minst 40 procent kvinnor som deltar. Mål och delmål måste sättas upp för att Försvarsmakten ska nå detta. Det här är en uppgift som regeringen måste ta på allvar, och man behöver också initiera arbetet med handlingsplaner på myndighetsnivå.

Fru talman! De nordiska stridsgrupperna, både NBG 2008 och NBG 2011, har under en tid varit aktuella. Orsaken är naturligtvis regeringens hantering av detta. Vi har i tidigare debatter diskuterat alla de misstag som gjorts. Utan att förlänga debatten kan man konstatera att det finns fog för att fortsätta granskningen av denna hantering.

Sverige har i dag uppdraget som ramnation för NBG 2011. Vi kritiserar mycket av hanteringen, men det allvarligaste är nog att riksdagen inte varit med och beslutat om detta. Riksdagen ska alltid besluta om delta-

gande i EU:s stridsgrupper. Det är åtaganden som har konsekvenser både för ekonomin och politiska skeenden inom EU, där Sverige är medlem. Därav vikten att det är riksdagen som tar beslutet.

Vi i Vänsterpartiet är generellt kritiska till EU:s stridsgrupper. Vi anser att konceptet är tänkt som en del av uppbyggnaden av ett gemensamt försvar inom EU. Vi har inget emot att svensk trupp deltar i internationella insatser under FN:s mandat, men det finns en risk att just stridsgrupperna utvecklas till något annat. Detta vill vi varna för.

Sveriges deltagande i en internationell säkerhets- och försvarspolitik måste utgå från att vi vill vara fredsbevarande och att vi vill underlätta humanitär hjälp och bidra till att hitta politiska lösningar på konflikter i stället för militära. Det är en svensk tradition som vi måste värna om.

Då är det viktigt att vi diskuterar konceptet för de nordiska stridsgrupperna och likaså de problem som uppstått i hanteringen. Det är en fråga som ska avgöras i riksdagen.

Fru talman! Vi lär återkomma till dessa frågor i framtiden. Jag ser fram emot de debatterna.

Anf. 127 STAFFAN DANIELSSON (C) replik:

Fru talman! Jag har bara en kort fråga. Torbjörn Björlund sade att flygindustrin ska känna trygghet genom att få besked om vad försvaret kommer att efterfråga. Min kontrollfråga är: Du menar att flygindustrin borde känna trygghet i att år 2013 få ett besked om hur de ska planera för efter 2040?

Anf. 128 TORBJÖRN BJÖRLUND (V) replik:

Fru talman! Det var en kort och bra fråga. Jag kan svara ja på den. Jag tycker att det är jättebra.

Anf. 129 STAFFAN DANIELSSON (C) replik:

Fru talman! Jag har främst uppfattat från flygindustrin att de känner oro över att samtidigt som det läggs väldigt mycket jobb på att genomlysas hur Sverige i närtid ska uppgradera JAS Gripen ska man börja diskutera väldigt brett upplagt vad som ska ske efter 2040 i en parallell utredning, vilket kan störa bilden. Jag har mer uppfattat en oro för det som nu pågår här. Men du menar att flygindustrin ska vara lugn och känna en trygghet i att det kommer ett bindande besked 2013–2014 om hur de ska planera för efter 2040?

Anf. 130 TORBJÖRN BJÖRLUND (V) replik:

Fru talman! Jag har väldigt svårt att förstå den retorik som ni hela tiden håller på med i olika inlägg när det gäller en luftfartsutredning. Ni lyfter fram ett antal olika motioner och försöker påvisa olikheter inom oppositionen när det gäller just utredningsbiten. Det som står i betänkandet gäller – jag läste upp det. Det är oerhört tydligt och klart, och det finns ingenting som är tveksamt i det. Utredningen är till för att ta fram förutsättningar. Sedan kommer det politiska förslag. Det kommer säkert en proposition från regeringen om hur det ska se ut, och utifrån utredningens resultat tar man ställning till vad man tycker om det.

Det finns ingenting som är tveksamt i det här. Jag tycker att det är oerhört tydligt att det är det här vi vill ha. Vi vill att det ska vara en trygghet både politiskt och för försvarsindustrin att man vet hur tankarna går. De vill också veta vilka politiska beslut som tas även 2020 och 2030 eller försöka förstå vilka beslut som ska kunna tas.

Det utredningen ska göra är att utifrån ett brett perspektiv ta fram de förutsättningar som finns och integrera dagens beslut. Det står också i betänkandet. Vi har tagit ett antal beslut som vi lever med i dag. De finns kvar på kort sikt, kanske tio år, och dem måste vi leva med. Det måste utredningen ta hänsyn till. Sedan ska man titta på vad som krävs för ett modernt luftförsvar 2040 och 2050 och vad kan man komma fram till. Därefter kommer det något slags politiskt förslag.

Jag har oerhört svårt att se det slingrande som ni håller på med. Det känns som att det finns något annat bakom. Ni slingrar er för att ni bara inte vill. Det som ni tydligt sade på JAS Gripen-seminariet, att ni kan tänka er en luftförsvarsutredning, har ni backat från av olika orsaker. Ni blandar bort korten genom att försöka visa något slags skillnad mellan oss i oppositionen. Texten i betänkandet gäller, inget annat.

Anf. 131 PETER HULTQVIST (S):

Fru talman! Det är med viss förvåning jag tar del av den här debatten, både här i kammaren och tidigare i medierna innan vi samlades här i dag, när man försöker recensera det majoritetsbeslut som försvarsutskottet har fattat när det gäller att förordna en luftförsvarsutredning. Man beskriver det som att förslaget om en luftförsvarsutredning är ett hot mot JAS Gripen framtid.

Jag tycker att det är väldigt klart att det är ett påstående utan grund. Det finns inget hinder mot att uppgradera flygstridskrafterna om regeringen önskar det.

Jag vill tydligt och klart klargöra att detta är grundlöst. Det är viktigt att få det sagt även i kammaren i dag. Detta klargjorde vi i samband med att försvarsutskottet hanterade ärendet. Det är viktigt att det sägs och protokollförs i dag, för den mytbildning som har bedrivits här i dag och i medierna måste någonstans få ett slut.

Jag tycker inte att man har agerat sakligt med utgångspunkt från det betänkande som är lagt och som är väldigt tydligt. Genom detta sätt att föra debatten sätter regeringen och regeringspartierna sig själva ytterst i en position av handlingsförlamning. Det är rätt märkligt att man på något vis backar in i hörnet och frånsäger sig den politiska makt som man egentligen besitter.

Om regeringen anser att det måste fattas ett beslut i en speciell riktning är man välkommen till riksdagen för att dels förklara sin ståndpunkt, dels skapa en majoritet för sin uppfattning. Så ser spelreglerna ut. Det kan man göra även när det gäller JAS Gripen om man så önskar.

Jag skulle kunna säga så här: Jag hälsar Tolgfors välkommen hit. Jag hälsar regeringen välkommen hit. Sluta abdikera från de möjligheter parlamentarismen ger! Jag tycker att det är dags att ha ett lite mer moget uppträdande när det gäller den här frågan.

Det har här redogjorts för att utredningen har ett långsiktigt perspektiv med siktet inställt på tiden efter 2040. Det är självklart inte detsamma som att man inte ska ta hänsyn till den utveckling som är innan, under

och efter. Man måste naturligtvis ta med alla fakta som finns i målet när man gör ett sådant här arbete. Och om man kommer med ett riksdagsbeslut om en uppgradering är det självfallet någonting som måste länkas in i ett sådant här arbete.

Sedan handlar ett eventuellt beslut om en uppgradering av JAS också om vilka förmågor det ska vara, vilken karaktär det ska vara och vilken ekonomi som ska gälla. Vi måste alltså i riksdagen kunna hantera både närtid och mer långsiktiga perspektiv. Jag noterar att just i detta fall har Försvarsmakten begärt ett års betänketid i ärendet, och det är kanske någonting som påvisar att det här inte är helt enkelt. Det är alltså inte helt enkelt, vilket man ibland kan förledas att tro när man lyssnar på regeringspartiernas representanter.

Den här typen av beslut får självfallet konsekvenser för försvaret som helhet. Det har en stor betydelse för vilka ställningstaganden man bör göra i övrigt när det gäller organisationen och dess utveckling. Men jag betonar att det ytterst är regeringen som gör de här bedömningarna och har initiativrätten, och det finns ingenting som hindrar den. Det här är bara någonting som ni sitter och marknadsför här i dag för att skapa en skugga i negativ bemärkelse över detta beslut. Jag tycker inte att den debatten är saklig.

Jag vill också understryka vikten av att genomföra en utredning mot bakgrund av luftförsvarssystemets långa utvecklingstider och systemens långa livslängd. Av just den orsaken kan också en utredning så småningom i praktiken visa sig vara ett stöd för svensk försvarsindustri, dess kompetens, dess forskning, dess investeringar och dess utvecklingsverksamhet. Det handlar om att ta ett helhetsgrepp på luftförsvarsfrågorna utan att för den skull förlama möjligheten att fatta nödvändiga beslut om man så önskar.

Egentligen har jag väldigt svårt att se vad det finns för sakargument mot att göra en luftförsvarsutredning. När jag försöker analysera vad som ligger bakom de argument som presenteras här i dag känns det väldigt mycket som politisk retorik. Det känns också som att regeringssidan här sitter i en sits där man riskerar att förlora och finner det problematiskt, och därför kommer en kaskad av mytbildning och olika varianter på argument.

Ett riksdagsbeslut som följer utskottets majoritet förutsätter i nästa steg att man ger väl genomarbetade direktiv. Det kanske är det som vi här ska ägna vår kraft åt: att fundera på direktiven. Då är det inte bara en uppgift för oppositionen, utan det kanske också är en uppgift för dem som företräder regeringssidan att fundera på direktiven i detta läge.

Det är i så fall ytterst regeringen som har ansvaret för att hantera direktivfrågan, och vilket handlag man då visar är riktgivande för förmågan att skapa de så kallade breda majoriteter som man i olika sammanhang talar om att man strävar efter. Om man visar ett gott handlag i det sammanhanget kanske man kan lägga en bra grund för en parlamentarisk utredning som blir mycket bra. Man kanske till och med kan lägga en bra grund för försvarspolitiska beslut som gäller även andra områden. Men det är en handlagsfråga, och den bollen har regeringssidan och ytterst försvarsministern. Jag tycker att det är där någonstans som eftertanken och kraften nu ska läggas om man har som ambition att vara konstruktiv, och inte bara låta den politiska retoriken flöda.

Det vi egentligen öppnar för när det gäller en luftförsvarsutredning, om man försöker tänka ett steg till, är ett parlamentariskt arbete som kan lägga grunden för breda majoriteter. Jag tycker att man från regerings- sidan borde se den möjligheten, i stället för att måla upp hotbilder som i alla fall jag menar inte existerar.

Jag har egentligen väldigt svårt att begripa varför man inte ser den möjligheten utan fastnar i en politisk, retorisk debatt som mest handlar om låsningar och där man står här i talarstolen och försöker slå varandra i huvudet med mer eller mindre genomtänkta formuleringar.

Jag yrkar bifall till försvarsutskottets förslag i betänkandet, punkt 3 Luftförsvarsutredning, och bifall till reservationerna 3 och 4.

I detta anförande instämde Clas-Göran Carlsson, Roza Güclü Hedin, Peter Jeppsson, Eva Sonidsson och Anna-Lena Sörenson (alla S).

Anf. 132 HANS WALLMARK (M) replik:

Fru talman! Först som sist får jag väl som ledamot av försvarsutskottet hälsa Peter Hultqvist välkommen som ny ordförande. Jag hoppas att samarbetet ska bli lika gott som med den tidigare försvarsutskottsordföranden.

Skälet till att det ställs en del frågor är att det uppvisas olika grunder bakom begäran om att tillsätta en parlamentarisk luftförsvarsutredning. Lyssnar man, fru talman, på ledamöterna från Miljöpartiet, Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Sverigedemokraterna kommer olika bilder fram: huruvida det ska före, efter eller under 2040 och exakt vad som ska ingå, allt från helikopter 14 och 15 till att man ska göra en bredare analys.

I grunden har jag absolut ingenting emot att man samarbetar och samverkar. Men vi ställer frågor just därför att regeringen sedan har att skriva fram direktiv utifrån det man kan tolka av utskottets betänkande, majoritetens förslag och vad man har sagt i kammaren. Ärligt talat, fru talman: Det är inte helt lätt, eftersom man alldeles uppenbart har helt olika åsikter bakom.

Det var därför jag i all ödmjukhet föreslog Peter Rådberg och de andra att utskottsmajoriteten kan – om man tycker att skrivningarna inte är formfulländade – återkomma om ett år. I stället för att nu rösta på sitt förslag skulle man kunna återkomma om ett år med lite tydligare skrivningar, så att vi vet huruvida den parlamentariska utredningen ska gälla före, efter eller under 2040.

Anf. 133 PETER HULTQVIST (S) replik:

Fru talman! Vi närmar oss skarpt läge. Då tycker jag inte att det är särskilt mycket att lägga ned tid på att se vad vi kan göra om ett år, utan det är nu det gäller.

Läget är att efter ett eventuellt riksdagsbeslut i eftermiddag har regeringen bollen när det gäller direktiven. Det är först nu i debatten vi kommer in på den väsentligheten, utformandet av direktiv.

Ett beslut som en riksdagsmajoritet tar, även om det som i det här fallet går emot regeringspartierna, gäller även minoriteten. Wallmark och hans partifränder och även Allan Widman, Danielsson med flera har ett ansvar för att vara med och utforma direktiven.

Jag ser fram emot att försvarsministern tar initiativ till ett möte med riksdagens partier, helst inom ramen för försvarsutskottet, och att vi där diskuterar frågan om direktiven och utformningen av dem. Då kan man säkert också styra utredningen på ett bra sätt, så att vi får belyst de olika saker som vi vill ha belysta.

Bara i den inledande fasen tror jag att vi skulle kunna lägga grunden för ett utredningsarbete som skulle kunna bli konstruktivt, som skulle kunna bli grunden för breda majoriteter – om viljan finns. Men då tror jag att attityden måste vara sådan att vi verkligen är konstruktiva i sammanhanget.

Jag är öppen för att se både före, under och efter – allt hänger ihop. Men kom inte med argumentet att detta lägger ett hinder i vägen för en uppgradering av JAS, för den bollen har regeringen! Det är deras ansvar. De kan komma tillbaka till riksdagen med ett förslag när de så önskar.

Dessutom vill jag ge tipset: Försök hantera direktivfrågan på ett konstruktivt sätt från regeringssidan! Det kan bana vägen framåt.

Anf. 134 HANS WALLMARK (M) replik:

Fru talman! Jag tycker att det finns all anledning att ta fasta på den konstruktivitet som föreslås. Det var också därför som jag föreslog att man skulle kunna återkomma med en tydligare utskottsskrivning än vad som nu är fallet. Det råder otydlighet om vad man egentligen vill uppnå.

Lyssnar man på Peter Rådberg kommer det en viss bild, lyssnar man på Sverigedemokraterna kommer det en annan bild, och lyssnar man på Socialdemokraterna kommer en tredje bild. Och framför allt huruvida det nu rör sig om 2040 eller inte: Ett år fram till 2040 skiljer mellan 28 respektive 29 år.

Blir detta kammarens beslut, fru talman, har naturligtvis regeringen att ödmjukt finna sig i vad kammaren har fattat beslut om och får göra det bästa av situation. Ärligt talat och utan att föregripa försvarsminister Tolgfors: Om han läser handlingarna och lyssnar på debatten blir det väldigt svårt att tolka vad kammarmajoriteten tycker i grunden, beroende på om man lyssnar på Socialdemokraterna, Miljöpartiet, Sverigedemokraterna eller Vänsterpartiet.

Anf. 135 PETER HULTQVIST (S) replik:

Fru talman! Den lite fernissartade ödmjukheten kan man fundera lite över vad den står för i praktiken.

Jag tycker att jag i min attityd försökte markera ett konstruktivt inlägg som kanske inte bara borde bemötas med en viss grad av ironisk underton. Jag vet inte om det leder till särskilt mycket av framtidskritik i frågan.

Om man säger så här: Utifrån det som står i betänkandet – som är det som gäller – är detta rätt klart. Men det står också i betänkandet att kommittédirektiv ska utvecklas och utformas. Det är det jobbet som vi tillsammans nu får ta tag i.

Ska jag sedan recensera eller ge mig in på en diskussion om hur jag har upplevt olika företrädare för Alliansen kan jag säga följande.

En del har argumenterat som Allan Widman. Det är mycket bra för en luftförsvarsutredning. Det var ett av de bättre inläggen. Han markerade

varför detta behövdes. Sedan är det en gåta för mig att han röstar emot. Men det är en fråga som han får klara ut med sig själv.

Beträffande Staffan Danielsson: Vilja men inte kunna – jag vet inte hur jag ska recensera det. Luftförsvarsutredning är det ena, men sedan kommer en argumentation som är rätt svårbegriplig. Sedan är det en hemsnickrad analys av varför vi har gått på den här linjen.

Vårt parti står för den här uppfattningen. Håkan Juholt står för den uppfattningen. Jag står för den uppfattningen. Vi kommer att rösta för detta allihop här i kammaren när det är dags.

Nu är frågan: Hur konstruktiva kommer ni att vara när vi ska utforma direktiven? Hur konstruktiv kommer Tolgfors att vara i det sammanhanget?

Jag uppmanar er: Se möjligheterna i detta! Det kan leda till något bra. Det kan leda till breda majoriteter i riksdagen. Slå inte igen dörrarna! Och var framför allt inte lite känsliga bara för att ni nu kanske går mot en förlust i kammaren!

(Applåder)

Anf. 136 STAFFAN DANIELSSON (C) replik:

Fru talman! Peter Hultqvist tycker att debatten främst handlar om politisk retorik. Politisk retorik kanske Peter Hultqvist inte är helt obekant med. Men jag noterar den recensionen. Sakfrågan ligger dock i botten på alla politiska debatter – så även här.

Peter Hultqvist säger nu att vi drar i gång en stor, bred luftförsvarsutredning parallellt med att vi ska slutföra hur JAS Gripen ska uppgraderas och att det inte är något hot mot JAS Gripen. Vi ska ta hans ord för gott.

Men Peter Hultqvist måste ändå förstå: Om Miljöpartiet väcker en motion om att vilja banta svenskt flygvapen – motionen är väldigt tydlig – och den motionen delvis plötsligt biträds av Socialdemokraterna med flera, borde då inte vi som vill se ett starkt svenskt flygvapen oroa oss? Rimligen är det en oro vi känner.

Socialdemokraterna har inte krävt en luftförsvarsutredning förrän ni plötsligt svängde 180 grader i samband med att du blev försvarsutskottets ordförande. Ni får hantera era interna diskussioner hur ni vill, men min fråga är: Vad gjorde det nödvändigt att plötsligt svänga 180 grader och biträda en radikal motion om svenskt flygvapen från Miljöpartiet? Det är en brådska som jag har svårt att förstå.

Normalt brukar partier precisera sina positioner och lägga fram egna motioner och förslag om det man vill – inte plötsligt gripa ett förslag från någon annan i luften. Om man då griper ett förslag från just Miljöpartiet, som vill banta Sveriges försvar mycket kraftigt och som framför allt vill banta flygvapnet, förstå då att vi känner en oro!

Jag välkomnar att Peter Hultqvist säger att hela förslaget inte innebär något hot mot JAS Gripens framtida utveckling. Det hoppas jag att vi kommer att få se bevis för vartefter. Men jag känner den här oron, och det är inte bara politisk retorik.

Anf. 137 PETER HULTQVIST (S) replik:

Fru talman! Det är klart att man kan ägna sig åt Miljöpartiet. Man kan ägna sig åt hur det har varit förr. Man kan dra upp det ena och det andra.

Men det där är inte sak. Sak är det som står i betänkandet, och det är det riksdagen har att ta ställning till.

Om jag nu ska uppmana Staffan Danielsson till någonting är det detta: Ta ärendet i sak och strunta i det här utanverket, som du håller på med, där du drar upp saker kring olika partier och vem som har sagt vad och hur det kan vara med det ena och det andra!

Det som gäller är det här beslutet, som vi nu står inför. Det är en luftförsvarsutredning som det handlar om. Du har själv tidigare i något sammanhang tydligen varit inne på detta. Widman har varit inne på detta, och det finns fler som har varit inne på detta. Men nu passar det tydligen inte att ställa upp på det här, av någon anledning. Jag kan kanske också prestera teorier om varför det är på det sättet, men jag tänkte avhålla mig från det i dag för att kanske bidra till lite bättre stämning i sammanhanget.

Se nu det här i sak och koncentrera funderingarna på hur vi utvecklar kommittédirektiv som blir fungerande, konstruktiva och bra och som gör att vi får en bra grund för den fortsatta luftförsvarsutredningen! Frågan är nämligen viktig. Den är väsentlig. Det här är ingen lek, tycker jag, utan det här är allvar, och det här är första steget.

När Allan Widman berättar om det här med öppenhet, transparens och den här typen av frågor som ett synsätt, som en grund och ett motiv för en utredning av det här slaget tycker jag att det är rätt så bra argument. Vi måste som politiker i sammanhanget också kunna samla oss till en uppfattning.

Jag kan ändå tänka mig att det här med försvarspolitik är en balans mellan vad Försvarsmakten tycker i det ena och det andra sammanhanget och vad den politiska sfären tycker i det ena och det andra sammanhanget. Det här handlar ytterst också om folklig förankring och vilka resurser som vi kan utkräva av svenska folket för att skapa en bra och fungerande organisation.

Anf. 138 STAFFAN DANIELSSON (C) replik:

Fru talman! Jag håller inte med Peter Hultqvist på en central punkt. Du menar att jag bara ska diskutera vad som står i betänkandet och vad fyra partier har kommit överens om. Det är inte politik om ett parti som gillar svensk försvarsindustri byter ståndpunkt och väljer att stödja en motion från ett parti som inte vill ha så mycket svenskt flygvapen.

Det tycker jag är politik och relevant i sammanhanget. Och den frågan har du inte svarat på. Ni har plötsligt bytt ståndpunkt och valt att göra som ni gör. Vi har inte fått några motiveringar till varför det har skett. Vi noterar att det har skett i samband med att du har tagit över klubban.

Slutligen, Peter Hultqvist! Starten för vårt samarbete i utskottet kunde kanske ha varit bättre. Men jag hoppas ändå att samarbetet i försvarsutskottet mellan partierna under din ledning ska bli så bra som möjligt. Jag gillar breda majoriteter i försvarsfrågor, om det är möjligt, även om jag inte tycker att just den i dag är särskilt lyckad.

Anf. 139 PETER HULTQVIST (S) replik:

Fru talman! Jag kan bara notera att ska man nå en bred överenskomst är det flera parter och flera partier det handlar om. Då kanske man

ska fundera på om man i stort sett, som jag kan uppleva det, medvetet ska missuppfatta ett agerande från ett annat parti. Om Staffan Danielsson söker en uppgörelse med vårt parti undrar jag: Är det särskilt konstruktivt att medvetet missuppfatta våra syften?

Jag har redogjort för syftena här i kammaren. Jag har också otaliga gånger pekat på vad som står i betänkandet. Det skrivna ordet och det sagda ordet i det här sammanhanget måste vara det som gäller och inte fantasier som produceras någon annanstans och som sedan förs in här i ett mer politiskt retoriskt sammanhang och som jag menar i stort sett bara blir slagträ i en debatt som inte för frågan framåt.

Jag kan inte komma fram till någonting annat än att vi just nu står i begrepp att fatta ett beslut om en luftförsvarsutredning. Därefter är det också ditt ansvar att vara med och konstruktivt bidra till hur kommittédirektiven ska utformas, precis som det är Tolgfors ansvar, precis som det är Wallmarks ansvar och precis som det är Widmans ansvar. Så ser sanningen ut i det här läget.

(forts. 12 §)

Prot. 2010/11:92

27 april

Försvarsmakten

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.54 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 16.00 då votering skulle äga rum.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 16.00.

10 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 14 april

UbU9 Vuxenutbildning

Punkt 1 (Vuxenutbildningens omfattning och inriktning)

1. utskottet

2. res. 1 (S)

Votering:

192 för utskottet

104 för res. 1

16 avstod

37 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 97 M, 17 MP, 21 FP, 20 C, 20 SD, 17 KD

För res. 1: 101 S, 3 MP

Avstod: 16 V

Frånvarande: 11 S, 10 M, 5 MP, 3 FP, 3 C, 3 V, 2 KD

Gunilla Svantorp (S) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Annika Lillemets (MP) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Punkt 9 (En ökad individualisering av sfi-undervisningen m.m.)

1. utskottet

2. res. 6 (S, MP, V)

Votering:

176 för utskottet

138 för res. 6

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 99 M, 20 FP, 20 C, 20 SD, 17 KD

För res. 6: 102 S, 20 MP, 16 V

Frånvarande: 10 S, 8 M, 5 MP, 4 FP, 3 C, 3 V, 2 KD

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

CU18 Familjerättsliga frågor

Punkt 2 (Talerätt i mål om fastställande av faderskap)

1. utskottet

2. res. 2 (S, SD)

Votering:

189 för utskottet

124 för res. 2

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 98 M, 21 MP, 20 FP, 20 C, 13 V, 17 KD

För res. 2: 102 S, 19 SD, 3 V

Frånvarande: 10 S, 9 M, 4 MP, 4 FP, 3 C, 1 SD, 3 V, 2 KD

Julia Kronlid (SD) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats som frånvarande.

Rossana Dinamarca (V) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Punkt 9 (Fler än två vårdnadshavare)

1. utskottet

2. res. 5 (MP, V)

Votering:

276 för utskottet

38 för res. 5

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 101 S, 99 M, 20 FP, 19 C, 20 SD, 17 KD

För res. 5: 1 S, 21 MP, 16 V

Frånvarande: 10 S, 8 M, 4 MP, 4 FP, 4 C, 3 V, 2 KD

Punkt 10 (Automatisk gemensam vårdnad för ogifta föräldrar)

1. utskottet

2. res. 6 (S)

Votering:

197 för utskottet

118 för res. 6

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 99 M, 21 MP, 20 FP, 20 C, 20 SD, 17 KD

För res. 6: 102 S, 16 V

Frånvarande: 10 S, 8 M, 4 MP, 4 FP, 3 C, 3 V, 2 KD

Punkt 13 (Juridiskt biträde för barn)

1. utskottet

2. res. 8 (S, MP)

Votering:

176 för utskottet

139 för res. 8

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 99 M, 20 FP, 20 C, 20 SD, 17 KD

För res. 8: 102 S, 21 MP, 16 V

Frånvarande: 10 S, 8 M, 4 MP, 4 FP, 3 C, 3 V, 2 KD

Punkt 18 (Barns skuldsättning)

1. utskottet

2. res. 11 (S, V)

Votering:

197 för utskottet

118 för res. 11

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 99 M, 21 MP, 20 FP, 20 C, 20 SD, 17 KD

För res. 11: 102 S, 16 V

Frånvarande: 10 S, 8 M, 4 MP, 4 FP, 3 C, 3 V, 2 KD

Punkt 22 (18-årsgräns för ingående av äktenskap)

1. utskottet

2. res. 13 (V)

Votering:

297 för utskottet

16 för res. 13

36 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 102 S, 98 M, 20 MP, 20 FP, 20 C, 20 SD, 17 KD

För res. 13: 16 V

Frånvarande: 10 S, 9 M, 5 MP, 4 FP, 3 C, 3 V, 2 KD

Övriga punkter
Kammaren biföll utskottets förslag.

FöU5 Elkänslighet

Punkt 2 (Tillsättande av en kommission)

1. utskottet

2. res. 1 (MP)

Votering:

286 för utskottet

23 för res. 1

6 avstod

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 102 S, 99 M, 19 FP, 20 C, 20 SD, 9 V, 17 KD

För res. 1: 21 MP, 1 FP, 1 V

Avstod: 6 V

Frånvarande: 10 S, 8 M, 4 MP, 4 FP, 3 C, 3 V, 2 KD

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

FöU6 Explosiva ämnen

Kammaren biföll utskottets förslag.

MJU15 Kemikaliekontroll

Punkt 2 (Kemikaliepanel)

1. utskottet

2. res. 2 (S, MP, V)

Votering:

176 för utskottet

139 för res. 2

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 99 M, 20 FP, 20 C, 20 SD, 17 KD

För res. 2: 102 S, 21 MP, 16 V

Frånvarande: 10 S, 8 M, 4 MP, 4 FP, 3 C, 3 V, 2 KD

Punkt 9 (Förbud mot deka-BDE)

1. utskottet

2. res. 9 (S, MP, V)

Votering:

176 för utskottet

139 för res. 9

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 99 M, 20 FP, 20 C, 20 SD, 17 KD

För res. 9: 102 S, 21 MP, 16 V

Frånvarande: 10 S, 8 M, 4 MP, 4 FP, 3 C, 3 V, 2 KD

Punkt 10 (Förbud mot bisfenol A)

1. utskottet
2. res. 10 (S, MP)

Votering:

175 för utskottet

123 för res. 10

16 avstod

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 98 M, 20 FP, 20 C, 20 SD, 17 KD

För res. 10: 102 S, 21 MP

Avstod: 16 V

Frånvarande: 10 S, 9 M, 4 MP, 4 FP, 3 C, 3 V, 2 KD

Punkt 11 (Livsmedelsförpackningar)

1. utskottet
2. res. 12 (S, MP, V)

Votering:

176 för utskottet

139 för res. 12

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 99 M, 20 FP, 20 C, 20 SD, 17 KD

För res. 12: 102 S, 21 MP, 16 V

Frånvarande: 10 S, 8 M, 4 MP, 4 FP, 3 C, 3 V, 2 KD

Punkt 15 (Bekämpningsmedel)

1. utskottet
2. res. 16 (S, MP, V)

Votering:

176 för utskottet

139 för res. 16

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 99 M, 20 FP, 20 C, 20 SD, 17 KD

För res. 16: 102 S, 21 MP, 16 V

Frånvarande: 10 S, 8 M, 4 MP, 4 FP, 3 C, 3 V, 2 KD

Punkt 20 (Slam på jordbruksmark)

1. utskottet
2. res. 19 (MP)

Votering:

294 för utskottet

21 för res. 19

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 102 S, 99 M, 20 FP, 20 C, 20 SD, 16 V, 17 KD
För res. 19: 21 MP
Frånvarande: 10 S, 8 M, 4 MP, 4 FP, 3 C, 3 V, 2 KD

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

MJU16 Jordbrukspolitik m.m.

Punkt 1 (Hållbart jordbruk)

1. utskottet
2. res. 1 (S)
3. res. 2 (V)
Förberedande votering:
106 för res. 1
16 för res. 2
191 avstod
36 frånvarande
Kammaren biträdde res. 1.
Huvudvotering:
196 för utskottet
102 för res. 1
16 avstod
35 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 99 M, 21 MP, 20 FP, 19 C, 20 SD, 17 KD
För res. 1: 102 S
Avstod: 16 V
Frånvarande: 10 S, 8 M, 4 MP, 4 FP, 4 C, 3 V, 2 KD

Punkt 5 (Stärkt konsumentskydd)

1. utskottet
2. res. 5 (S, MP, V)
Votering:
176 för utskottet
138 för res. 5
35 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.
Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 99 M, 20 FP, 20 C, 20 SD, 17 KD
För res. 5: 101 S, 21 MP, 16 V
Frånvarande: 11 S, 8 M, 4 MP, 4 FP, 3 C, 3 V, 2 KD

Punkt 6 (Djuravel och växtförädling)

1. utskottet

2. res. 6 (MP)

Votering:

294 för utskottet

21 för res. 6

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 102 S, 99 M, 20 FP, 20 C, 20 SD, 16 V, 17 KD

För res. 6: 21 MP

Frånvarande: 10 S, 8 M, 4 MP, 4 FP, 3 C, 3 V, 2 KD

Prot. 2010/11:92

27 april

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

11 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

UbU14 Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet 2010

Kammaren biföll utskottets förslag.

NU14 Vissa mineralpolitiska frågor

Punkt 2 (Uranbrytning)

1. utskottet

2. res. 2 (S, MP, V)

Votering:

174 för utskottet

139 för res. 2

2 avstod

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 99 M, 20 FP, 18 C, 20 SD, 17 KD

För res. 2: 102 S, 21 MP, 16 V

Avstod: 2 C

Frånvarande: 10 S, 8 M, 4 MP, 4 FP, 3 C, 3 V, 2 KD

Punkt 4 (Prospektering efter och utvinning av naturgas eller andra fossila bränslen)

1. utskottet

2. res. 4 (MP, V)

Votering:

278 för utskottet

37 för res. 4

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 102 S, 99 M, 20 FP, 20 C, 20 SD, 17 KD

För res. 4: 21 MP, 16 V

Frånvarande: 10 S, 8 M, 4 MP, 4 FP, 3 C, 3 V, 2 KD

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

NU15 Prioritering av samhällsviktiga elanvändare

Kammaren biföll utskottets förslag.

MJU20 Djurskydd

Punkt 3 (Djur på cirkus)

1. utskottet

2. res. 3 (S, MP, V)

Votering:

176 för utskottet

138 för res. 3

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 99 M, 20 FP, 20 C, 20 SD, 17 KD

För res. 3: 102 S, 20 MP, 16 V

Frånvarande: 10 S, 8 M, 5 MP, 4 FP, 3 C, 3 V, 2 KD

Punkt 4 (Pälsdjur)

1. utskottet

2. res. 4 (S)

Votering:

177 för utskottet

132 för res. 4

5 avstod

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 2 S, 98 M, 20 FP, 20 C, 20 SD, 17 KD

För res. 4: 97 S, 20 MP, 15 V

Avstod: 3 S, 1 MP, 1 V

Frånvarande: 10 S, 9 M, 4 MP, 4 FP, 3 C, 3 V, 2 KD

Punkt 8 (Kastrering av smågrisar)

1. utskottet

2. res. 8 (M, FP, C, KD)

Votering:

159 för utskottet

156 för res. 8

34 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 102 S, 21 MP, 20 SD, 16 V

För res. 8: 99 M, 20 FP, 20 C, 17 KD

Frånvarande: 10 S, 8 M, 4 MP, 4 FP, 3 C, 3 V, 2 KD

Prot. 2010/11:92

27 april

Punkt 12 (Subventioner av djurtransport)

1. utskottet

2. res. 9 (SD, MP, V)

Votering:

257 för utskottet

57 för res. 9

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 101 S, 99 M, 20 FP, 20 C, 17 KD

För res. 9: 1 S, 21 MP, 19 SD, 16 V

Frånvarande: 10 S, 8 M, 4 MP, 4 FP, 3 C, 1 SD, 3 V, 2 KD

Björn von Sydow (S) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Punkt 16 (Tillsyn m.m.)

1. utskottet

2. res. 12 (S)

Votering:

176 för utskottet

102 för res. 12

36 avstod

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 99 M, 20 FP, 20 C, 20 SD, 17 KD

För res. 12: 102 S

Avstod: 20 MP, 16 V

Frånvarande: 10 S, 8 M, 5 MP, 4 FP, 3 C, 3 V, 2 KD

Punkt 19 (Djurskyddskrav i WTO-förhandlingar)

1. utskottet

2. res. 16 (SD, MP, V)

Votering:

257 för utskottet

57 för res. 16

35 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 102 S, 99 M, 19 FP, 20 C, 17 KD

För res. 16: 21 MP, 20 SD, 16 V

Frånvarande: 10 S, 8 M, 4 MP, 5 FP, 3 C, 3 V, 2 KD

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

Anf. 140 JOHAN FORSSELL (M):

Fru talman! Som förste talare efter voteringen tänker jag inte uppehålla mig så mycket vid den viktiga frågan om en luftförsvarsutredning. I stället vill jag säga att jag välkomnar denna debatt om både viktiga och aktuella frågor:

- viktiga eftersom de berör politikens själva grunduppdrag, det vill säga att skydda människor mot våld och förtryck och att värna de värderingar om bland annat frihet och demokrati som vi alla tycker är viktiga,
- aktuella eftersom det nu knappast går att öppna en dagstidning utan att läsa till exempel om hur svenska stridsflygplan på FN-mandat genomför flyguppdrag i Libyen för att upprätthålla flygförbudszonen i det landet, om hur svenska soldater finns på plats i Afghanistan för att skydda det afghanska folket mot talibanernas förtryck eller om de hundratals killar och tjejer på orter runt om i hela vårt land som nu som soldater och sjömän rycker in till den militära grundutbildningen.

Det är tre helt olika verkligheter, som dock alla på sitt sätt understryker det nya försvar som nu växer fram. Det är flexibelt, insatsklart, kvalitativt och med frivilligheten som grund. Det är en bra och viktig utveckling bort från det gamla invasionsförsvar vi tidigare hade och som utvärderades efter så många olika saker, men väldigt sällan efter det som var försvarets själva grunduppgift – förmågan till väpnad strid.

Egentligen är det märkligt på gränsen till smått oförståeligt hur Sveriges försvar under så lång tid och till så stora summor pengar kunde präglas av just felutbildning och bristande försvarsförmåga. Detta är vår historia. Det är därifrån vi kommer, och utmaningen var att förändra genom att modernisera, utveckla nytt och förnya. Inriktningen är klar och tydlig: Motiverade och välutbildade soldater med rätt materiel, rätt utbildning och samövning stärker Sveriges försvarsförmåga.

Vi har som sagt haft en lång debatt om den eventuella luftförsvarsutredningen. Jag tycker att Hans Wallmark, Allan Widman och Staffan Danielsson har uttryckt sig väldigt väl om det något märkliga i att oppositionspartierna tolkar denna utredning på så olika sätt. Man undrar hur regeringen ska kunna tolka ett tillkännagivande från riksdagen som redan innan det har beslutats har försetts med så olika uttolkningar av de partier som står bakom det.

Vi talar inte heller om vad som helst utan om nationens luftförsvar, ett ämne jag menar är större och viktigare än att det ska behöva riskeras på grund av utredningar som ingen ens verkar veta vad de ska syfta till. Det är partipolitik, men det är sannerligen inte bra politik.

Fru talman! Betänkandet rör också en del andra ämnen. Ett viktigt sådant är andelen kvinnor i Försvarsmakten. Att behandlas lika är grundläggande i ett modernt samhälle, och det är en trovärdighetsfråga att vi lever upp till detta både här hemma och i de internationella insatser vi deltar i. Jag tycker att saker ska nämnas vid deras rätta namn. Andelen kvinnor i försvaret är på tok för låg. Jag noterar att det är en inställning som delas av Försvarsmakten, ÖB och, tror jag, alla här i salen i dag.

Vi behöver fler kvinnor i försvaret – som soldater, sjömän och officerare på svensk mark men också utomlands. Det är i grund och botten en förtroendefråga. Försvaret ska spegla hela vårt samhälle. Vilket kön man har, var man kommer ifrån, vilka erfarenheter och vilken bakgrund man har är exempel på saker som är viktiga för tilltron till försvaret.

Lika viktigt är dock att detta också handlar om försvarsförmåga. Det är alltså inte så att vi får bättre soldater eller bättre förband bara för att vi rekryterar från halva befolkningen. Tvärtom: Precis som på vilket företag eller vilken organisation som helst behövs en bra blandning av kön och kompetens för att få ett bra resultat.

Jag är glad att alliansregeringen har avskaffat den sista lagstadgade negativa särbehandlingen på grund av kön i svensk lag. Både kvinnor och män rekryteras numera på frivillig grund med lika rättigheter och lika skyldigheter. Värnpliktslagen är äntligen könsneutral. Det är ett oerhört viktigt och välkommet steg för att skapa en försvarsmakt som fler kvinnor kan se en framtid i.

Det finns också en del positiva saker att ta fasta på, inte minst i nyrekryteringen till Försvarsmakten, som attraherar många unga killar men även många unga tjejer. Jag läste också häromveckan att vi för första gången fick en kvinnlig stridspilot som spakade JAS 39 Gripen på F 7 i Sotenäs under en 45 minuter lång flygning. Det är väldigt roligt och inspirerande, tycker jag. Precis som vi skriver i betänkandet kommer vi dock att fortsätta att följa detta område och visa för Försvarsmakten att det är en fortsatt mycket prioriterad fråga och att vi inte är nöjda.

Fru talman! Låt mig avslutningsvis säga några ord om Nordic Battlegroup, som det här betänkandet också behandlar. Vi verkar vara eniga på i alla fall en punkt, och det är att Riksrevisionen har lämnat en gedigen rapport som beskriver hur NBG 2008 blev många gånger dyrare än planerat. Det är naturligtvis helt oacceptabelt.

NBG 2008 illustrerar vikten av att redan från början ha en tydlig beslutsprocess och inte minst en god kostnadskontroll. Riksrevisionens rapport visar på ett tydligt sätt hur just initiala förseningar präglade uppbyggnaden av förbandet. Detta torde vara en viktig orsak till mycket av den kritik som kommer fram i Riksrevisionens rapport.

Med det sagt ska man vara på det klara med att NBG 2008 är någonting annat än NBG 2011. Regeringen har vidtagit en rad åtgärder för att stärka kontrollen av Försvarsmaktens ekonomiska arbete. Som exempel kan nämnas att Försvarsmakten numera genomför månatliga redovisningar av plan, budget, utfall och prognos för förbandsverksamheten.

I sammanhanget vill jag också påpeka att vårt bidrag till den europeiska stridsgruppen faktiskt är på allvar och gör skillnad. Ofta nämns det att detta inte spelar någon roll och att vi inte ska ta det på allvar, men det är på allvar. Det vi just nu gör i Libyen är i högsta grad på allvar. Just nu pågår en insats i Libyen med delar av NBG 2011 som förmodligen inte hade varit genomförbar med så kort varsel utan NBG:s beredskap.

Jag hoppas att vi också ska kunna finna stöd i denna kammare i fortsättningen för att Sverige inte ska sänka sina ambitioner att finnas till som stöd för människor som behöver det. Sverige har en internationellt viktig roll att finnas till som stöd för människor som behöver vår hjälp och för att värna viktiga värderingar om frihet, demokrati och rättvisa.

Fru talman! Jag yrkar bifall till vår reservation och i övrigt bifall till utskottets förslag.
(Applåder)

I detta anförande instämde Stefan Caplan och Abdirizak Waberi (båda M).

Anf. 141 ÅSA LINDESTAM (S):

Fru talman! Jag är tacksam för Johan Forsells inlägg, för man kan nästan tro att denna debatt bara har handlat om flygstridskrafter. Så är det inte. Detta betänkande är betydligt bredare än så. Det heter *Försvarsmakten* och är en samling av en mängd motioner som är skrivna under hösten av oss alla. Jag tänker koncentrera mig på stridsgruppen Nordic Battle-group, som vi har pratat lite grann om.

Den benämning stridsgruppen har tyder på att den i storlek ska vara ungefär som en bataljon, det vill säga ungefär 1 500 man – eller kvinnor – och att den ska ha en viss förmåga. Förmågan för en stridsgrupp är alltså att självständigt kunna genomföra operationer. Dessutom ska den kunna göra det snabbt och tillsammans med andra länder. Den har alltså hela insatsen av vad som kan behövas i oroliga områden, från humanitära insatser ända till fredsframtvingande, som sin uppgift. Det var så vi bestämde att det skulle se ut.

Försvarsmakten tog detta till sig och lade sex huvuduppgifter till sitt ansvar att jobba med, men rätt snabbt prioriterade man bort tre stycken. Trots att man hade prioriterat tre huvuduppgifter sade man dock till EU att man stod till förfogande och var klar för beredskap – inga undantag alls. Det är här bekymren lite grann börjar, och det är detta vi i försvarsutskottet så många gånger har efterlyst information om.

Detta med samövningen var ett problem eftersom förbandet hade stora geografiska avstånd. De skulle försöka samöva, men det gick inte så bra då det var svårt att föra trupper över hela Sveriges yta. Det tog också resurser från annat. Det var värnpliktiga som skulle ha utbildning på den här tiden, när 2008 skulle ställas upp. Då var det ibland så att vi fick höra att de som skulle utbilda våra värnpliktiga fick göra annat. De fick rycka in till Nordic Battlegroup i stället, och de värnpliktiga fick till och med ibland skickas hem i förtid utan att få den utbildning de skulle.

Man skulle alltså fullgöra ett uppdrag, men vi kunde se i Riksrevisionens rapport att detta verkligen inte var fallet. Till att börja med var det transporterna: Hur skulle man kunna transportera detta stora förband över den yta som krävdes? Det är 600 mil i omkrets från Bryssel. Varför gjorde man inte en styrkegenerering? Det är försvarsministrarnas ansvar att göra en styrkegenerering när det saknas någonting. Det hade han kunnat göra, men det hände inte.

När det gäller material saknas det mycket. Förutom det som vi ägde och som var på plats var det insatt på de styrkeregister som finns. När FN, EU eller någon frågar kan man anmäla sig till olika styrkeregister. Det hade Sverige också gjort, men med samma material till olika förband. Det betydde att under tiden som man stod i beredskap med NBG 2008 åkte vi till Tchad med en insats, med samma material. Vi hade dessutom en fråga från Sudan som vi lyckligtvis förmodligen fick nej för.

Hade vi behövt åka även dit hade materialet inte räckt till. Då hade man fått ta hem det från NBG 2008.

Det finns listor i Riksrevisionens rapport som visar vilket material som saknades. I och med att det saknades kunde man inte heller öva. Det betydde att vi inte kunde stå beredda på det vis som vi hade anmält – man skulle ju ha fullgjort sitt uppdrag.

Det här har vi bett om information om hela tiden i försvarsutskottet, men vi har inte fått någon.

Vi kunde se att det var olika villkor för personalen beroende på vilket förband i Sverige som man var anställd av. Vissa hade bättre villkor än andra. Så har det kunnat gå till. Och dessutom med tanke på att vi jobbar ihop med andra länder hade man ytterligare andra villkor. Det här gick nog lite fort.

Det allra värsta kanske var att när vi väl skulle stå för en insats var det bara 5 av dessa 2 350 personer som skulle kunna ha åkt utomlands och som hade skrivit på att de kunde. Alla de andra hade kunnat vägra därför att avtalet för att sätta detta i sjön inte var påskrivet; det fanns inte.

Vi socialdemokrater stod från början fullt ut bakom NBG 2008, men den nuvarande, NBG 2011, har vi inte stått bakom. Det är alltså regeringen ensidigt som beslutat om att den ska finnas. I den förra Nordic Battlegroup, NBG 2008, stod Sverige för fem sjättedelar av bemanningen – fem sjättedelar! Så fanns det fyra andra länder som ställde upp, och de hade resterande personal.

Ja, det här låter inte bra. Det här gick för fort. Vad det kostar ska vi bara inte prata om – det kommer senare. Det här måste vi dra lärdom av. Vi kan alltså inte bara låta det här gå. Det var det vi socialdemokrater protesterade emot. Det är ett långtgående ansvar att ställa upp på detta sätt. Det är ingenting man gör väldigt kortsiktigt, utan det är stora ekonomiskt betungande åtaganden. Det vi trodde skulle kosta 1 miljard kostar 4 miljarder.

Vi har en organisatoriskt krävande uppgift som vi måste stå för. Regeringen måste rapportera kontinuerligt till oss i riksdagen när det gäller styrning, ambitionsnivå, ekonomi, organisation och uppgifter. En regelbunden information har vi efterfrågat hela tiden, och det har vi gjort oss förtjänta av, tycker jag. Det skulle vi ha haft, men det fick vi inte förrän Riksrevisionen lade fram sin rapport.

I detta anförande instämde Clas-Göran Carlsson, Roza Güclü Hedin, Peter Hultqvist, Peter Jeppsson och Eva Sonidsson (alla S).

Anf. 142 CLAS-GÖRAN CARLSSON (S):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservationerna 3 och 4 och i övrigt yrka bifall till förslaget i betänkandet.

Jag ska i dag precis som i debatten strax före jul uppehålla mig vid ämnet den nordiska stridsgruppen. Riksrevisionen publicerade som sagt i oktober rapporten *Den nordiska stridsgruppen 2008 – en del av EU:s snabbinsatsförmåga*. Slutsatserna i rapporten är mycket tydliga.

För det första: NBG 2008 organiserades och styrdes inte på ett effektivt sätt.

För det andra: NBG 2008 saknade rätt materiel och hade inte tillräcklig utbildning när beredskapsperioden började.

Riksrevisionens granskning av NBG 2008 pekar bland annat på sen och otillräcklig rapportering till riksdagen och en otillfredsställande kostnadskontroll under uppbyggnaden av NBG 2008.

För min del tycker jag att två grundläggande frågor fortfarande kvarstår: Vem fattade vilka beslut och när? Vem rapporterade vad till riksdagen och när?

Riksrevisionens styrelse konstaterar för sin del att man ”förutsätter att regeringen och Försvarsmakten beaktar och tar till vara Riksrevisionens iakttagelser från granskningen och i kommande projekt utvecklar sin information och redovisning till riksdagen”. Man säger att Riksrevisionens iakttagelser och slutsatser är allvarliga, och man ser särskilt allvarligt på den bristande informationen till riksdagen.

Just nu pågår en granskning av ärendet i konstitutionsutskottet. Vi för vår del menar att en majoritet av riksdagen borde ha ställt sig bakom reservation 4 för att med tyngd markera allvaret av slutsatserna i Riksrevisionens rapport.

Sedan något kort om debatten som vi har haft under eftermiddagen. Jag kan inte låta bli att referera till ett par uttalanden från början av mars. Det första lyder: Det svenska försvaret kan vara på väg att återfå en nationell dimension. I en sådan kommer flygstridskrafterna att vara den viktigaste hörnstenen. Med detta som grund behöver vi göra en bred översyn av det samlade luftförsvaret. Under tiden måste handlingsfriheten med vår militära flygindustri upprätthållas genom de mindre, men mer självklara, förmågehöjningarna. En sådan strategi är ansvarsfull och ändamålsenlig.

Det andra uttalandet lyder: Under tiden som vi funderar över det långsiktiga beslutet så är det två saker som jag menar bör göras. Det ena är att återigen initiera en bred luftförsvarsstudie, Sverige har inte genomfört någon sådan sedan 1967 års LFU, och medan en sådan bredare studie pågår – som förhoppningsvis medverkar till att återställa balansen i flygstridskrafterna och också ger ett gott underlag för förmågelyftet – så måste vi naturligtvis upprätthålla handlingsfriheten, den industriella utvecklingsförmågan som Sverige i dag besitter.

Det är den här typen av konstruktiva bidrag till kommittédirektiven, som jag ser fram emot, som de två uttalandena från Allan Widman borde kunna användas till.

I detta anförande instämde Roza Güclü Hedin, Peter Hultqvist, Peter Jeppsson, Åsa Lindestam och Eva Sonidsson (alla S).

Anf. 143 ALLAN WIDMAN (FP) replik:

Fru talman! Jag har redan tidigare i dag redovisat min hållning och hur jag har landat där jag landat. Innehållet i de uttalanden som Clas-Göran Carlsson här refererar till instämmer jag naturligtvis i.

Jag begärde ordet med anledning av den kritik som framförs från socialdemokratiskt håll mot NBG 2008. Det finns skäl att framföra kritik, och Riksrevisionen har varit utomordentligt grannlaga i sin granskning och använt militär expertis. Det man bör säga, fru talman, i första hand är att NBG 2008 var en produkt av såväl det arbete som en socialdemokratisk regering utförde som i viss del det arbete som alliansregeringen 2006–2008 utförde. Men mycket av dimensioneringen av Nordic Battle-

group antogs väldigt tidigt i förberedelserna, och för den tror jag inte att den nu sittande försvarsministern och regeringen behöver känna så starkt ansvar för.

Det är viktigt att säga att på grund av det som det framförs kritik mot, nämligen att rekryteringen inför NBG 2008 i princip skedde med utnyttjande av vartenda förband i grundorganisationen utom möjligen ubåtsdivisionen av Hemvärnets stridsskola, fick man den här spretigheten och svårigheten att samöva. Med den nya förbandsproduktionen, där vi sätter in hela förbandsenheter till följd av den stora personalförsörjningsreformen, undviker man detta och kan hålla samman förbanden.

När det gäller den strategiska lufttransportkapaciteten var den på ett mycket tidigt plan ett problem som var välkänt. Den nu sittande regeringen tog initiativ till att förbättra den svenska strategiska lufttransportkapaciteten genom ett poolingavtal med Nato som i dag ger oss tillgång till C-17.

Anf. 144 CLAS-GÖRAN CARLSSON (S) replik:

Fru talman! Jag har ingen annan uppfattning än Allan Widman, nämligen att kritik ska riktas mot dem som ska ha kritiken, det vill säga att de ansvariga ministrar som har varit med och fattat besluten under vägen också ska bära ett ansvar för dem i den granskning som sker. Men jag tycker att det är rimligt att man tar till sig av Riksrevisionens rapport från alla håll och kanter och är beredd att ta den på allvar och genomföra de förbättringar som innebär att vi i vår roll i riksdagen ska kunna fullgöra vårt uppdrag på det sätt som är rimligt, nämligen med en bred och fullständig information vid rätt tillfälle och i rätt omfattning.

Anf. 145 ALLAN WIDMAN (FP) replik:

Fru talman! Jag delar Clas-Göran Carlssons synpunkter. Det som gjorde att jag gick upp var att det föreföll som om mycket av ansvaret för NBG 2008:s tillkortakommanden föll på *en* regering, och det är inte riktigt sant. När den nuvarande försvarsministern tillträdde i september månad 2007 var det sista beslutet om dimensionering redan fattat.

Det är också viktigt att framhålla att en rad av de problem som vi har haft med materielanskaffningen, med rekrytering över hela landet och med brist på strategisk lufttransportkapacitet nu ändå har hanterats av den sittande regeringen, inte alltid, tyvärr, med stöd av de rödgröna partierna.

Anf. 146 CLAS-GÖRAN CARLSSON (S) replik:

Fru talman! Återigen: Min ambition med inlägget i dag är att understryka vikten av att ta till sig de erfarenheter som Riksrevisionens rapport har gett upphov till, och det tror jag att alla inblandade parter kan göra. Jag vill återigen understryka vikten av att riksdagen får den information som vi behöver för att kunna fullgöra vårt uppdrag. Det är den enda ambitionen med mitt inlägg.

Anf. 147 ROZA GÜCLÜ HEDIN (S):

Fru talman! Jag vill börja med att yrka bifall till reservationerna 3 och 4 och i övrigt till utskottets förslag.

Prot. 2010/11:92
27 april

Försvarsmakten

I den bästa av världar råder en jämn fördelning mellan kön, klass, etnicitet och sexuell läggning i alla yrken, i alla organisationer, i alla positioner, men så är inte fallet.

I motioner från Vänsterpartiet och Folkpartiet efterlyser man ett intensifierat arbete och fler åtgärder för att öka andelen kvinnor inom Försvarsmakten. Och i betänkandet står det att man utgår från att Försvarsmakten jobbar vidare med denna fråga. Det tycker jag är jättebra. Men frågan är inte vad man i ord säger utan vad man i praktiken och i handling gör.

Det finns i dag en nationell handlingsplan som jobbar med att genomföra säkerhetsrådets resolution 1325 om kvinnor, fred och säkerhet. Handlingsplanen bygger på erfarenheter och lärdomar av den förra handlingsplanen som kom 2006. Kunskapen om resolutionen har ökat och insatserna för att genomföra åtgärder har utvecklats. Nya faktorer har tillkommit såsom resolution 1820 om sexuellt våld i väpnade konflikter.

Handlingsplanen är utförlig, och i den går det att finna en mängd olika åtgärder och aktiviteter för att kunna implementera resolutionerna i det faktiska arbetet. Det finns mycket gott att läsa sig till i handlingsplanen. Och Försvarsmakten är liksom alla riksdagspartier överens om att det behövs fler kvinnor, en större mångfald inom Försvarsmakten och andra aktörer som arbetar med fred och säkerhet. Men det faktiska utfallet är något som vi inte kan vara nöjda med. Att vi i dag har bara ca 640 kvinnor som har genomfört en militär grundutbildning är inte bra. 13 procent är kvinnor inom Försvarsmakten.

Jag har en artikel med mig här från en tidning från Sydafrika där man, precis som Johan Forsell nämnde, hyllar den kvinnliga stridspiloten som flyger Gripen. I Sydafrika är 37 procent av soldaterna kvinnor. Det är en bra siffra, och det är ett väldigt bra mål att faktiskt öka den siffran.

Försvarsmakten är väldigt tydlig med att man ska jobba med det här. Man har jämställdhetsplaner, och jämlikhetsarbetet är väldigt utbrett.

Precis som Johan Forsell säger är det viktigt att man speglar det övriga samhället, och jag behöver därför inte lyfta fram det här, men det är viktigt att betona att det finns fördelar med kvinnor inom Försvarsmakten.

Kvinnor kan påverka och påverkas av väpnade konflikter. Kvinnor är aktörer men kan också vara särskilt utsatta. Men det är också viktigt att påpeka att kvinnors närvaro inte på något sätt per automatik garanterar närvaron av genusperspektiv. Det fordrar kunskap och utbildning av både kvinnor och män för att delta i fredsfrämjande insatser. Även på denna punkt tycker jag att man kan bli mycket bättre och påskynda arbetet med att utbilda sig i genuskunskap i alla led i organisationerna, högt som lågt.

Vänsterpartiet efterlyser ett högre mål, att andelen kvinnor ska vara minst 40 procent. Det stöder vi. Vi tror att det är viktigt att våga sätta upp höga mål för att genom delmål successivt kunna nå slutmålet. Vi måste visa att vi på allvar tror på den här frågan, att vi vågar ta rejäla steg för att nå dessa mål. Det ska inte bara vara läpparnas bekräftelse i den här frågan. Det ska handla om mycket mer än jämställdhets- och jämlikhetsplaner. Det ska finnas en grund som känns tydlig och trygg.

Det är tydligt att Försvarsmakten i dag inte lever upp till de krav som vi politiker måste ställa och måste våga ställa. Krav är viktigt, tydlighet är viktigt och politisk vilja, framför allt, är väldigt viktigt. Vi efterlyser därför mer handlingskraft och mer tydlighet i den här frågan.

Prot. 2010/11:92

27 april

Försvarsmakten

I detta anförande instämde Clas-Göran Carlsson, Peter Hultqvist, Peter Jeppsson, Åsa Lindestam, Eva Sonidsson och Anna-Lena Sörenson, alla (S).

Anf. 148 JOHAN FORSSELL (M) replik:

Fru talman! Jag tyckte att vi skulle ha ett replikskifte också om kvinnor i Försvarsmakten och inte bara om luftförsvarsutredningar och sådant som vi har haft här hela dagen.

Jag vill bara säga att jag tycker att det är väldigt bra att vi är överens om att det behövs fler kvinnor i försvaret och att det finns problem, för det ska man säga. I och för sig tror jag att andelen kvinnor har ökat lite om jag har läst årsredovisningen från 2009/10 rätt, att den i dag ligger på drygt 13 procent, men det är naturligtvis inte tillräckligt bra.

Jag tror att grunden är att vi håller fast vid en modern personalförsörjning för att vi ska få se en fortsatt positiv utveckling och få in fler kvinnor men också få behålla fler kvinnor, att man känner att Försvarsmakten är en attraktiv arbetsgivare som man trivs hos och där man kan utvecklas och att det känns stimulerande. Vi brukar ofta beskriva den nya personalförsörjningen som en stor frivillighetsreform, men det är också en stor jämställdhetsreform, skulle jag vilja säga.

Den tidigare plikten var ju allt annat än jämställd. Jag såg siffror på att det var bara 5 procent kvinnor under värnpliktstiden, framför allt civilanställda och officerare. Jag vet inte om detta stämmer till hundra procent, men det säger i alla fall någonting om varifrån vi kommer. Om detta har vi varit överens tidigare, trodde jag i alla fall, för jag ser att Peter Hultqvist, försvarsutskottets nye ordförande, sitter här i salen.

Nu när vi ändå har den här diskussionen om jämställdhet vill jag fråga hur Socialdemokraterna ser på den nya personalförsörjningen, eftersom den hänger så tätt samman med det område som vi talar om. Jag tänker på de uttalanden som har kommit om personalförsörjningen som katastrof och haveri. Är det Socialdemokraternas uppfattning nu att den nya personalförsörjningsreformen är en katastrof och ett haveri eller inte? Och om det är så, vad vill ni då ha i stället? Den frågan skulle jag gärna vilja få ett svar på.

Anf. 149 ROZA GÜCLÜ HEDIN (S) replik:

Fru talman! Johan Forssell riktar en fråga till Peter Hultqvist. Jag är Rosa Güclü Hedin och inte Peter Hultqvist, så jag kan tyvärr inte svara på hans fråga.

När det gäller värnplikten håller jag med om att ur ett jämställdhetsperspektiv har det kanske inte alltid varit bra. Allan Widman pratade om plikten, och du pratade tidigare om rättigheter och skyldigheter och att det tidigare bara har varit män som har behövt och varit skyldiga att göra värnplikten. Men det är viljan som det handlar om, tycker jag. Det har alltid funnits en vilja. Och om kvinnor hade känt att de hade ett utrymme, en möjlighet att delta inom det militära tror jag faktiskt att fler hade velat

ta den chansen. Jag vet i alla fall att jag ville, men det var annat som gjorde att jag inte kunde.

Frågan är då: Vad tänker ni göra för att få kvinnor att vilja mer?

Anf. 150 JOHAN FORSSELL (M) replik:

Fru talman! Nej, det är sant att du inte är Peter Hultqvist. Han sitter ju precis här framför oss och kan säkert tala för sig själv och svara på frågan. Men det vore likväl intressant att få ett svar på den, därför att jag är övertygad om att den här reformen är helt avgörande för om vi ska lyckas nå upp till målsättningen. Då är det lite anmärkningsvärt med dessa uttalanden, inte minst mot bakgrund av de siffror vi har fått om hur det går med den nya rekryteringen – tio sökande per plats.

Precis som Roza säger är jag övertygad om att frivilligheten är central för att lyckas rekrytera fler kvinnor och behålla dem. I reservationen förs fram ett antal förslag. Försvarsmakten arbetar till stora delar redan med dem. Jag tror egentligen inte att det är fler nya mål som behövs. Det är inte det som är problemet. Det är snarare fråga om konkreta åtgärder. Vi ska väl också ha lite is i magen givet den historia vi har från 5 procent till 13 procent.

Låt oss följa frågan noga framöver. Jag är helt övertygad om att det behöver göras fler saker. Det finns en kvinnlig stridspilot i dag. Roza visar upp en tidning med 39 i Sydafrika. Jag hoppas att vi kan nå ända dit inom några år och få in fler kvinnor inom försvarets övriga delar. Om det tycker vi inte olika.

Anf. 151 ROZA GÜCLÜ HEDIN (S) replik:

Herr talman! 37 procent av soldaterna i Sydafrika är kvinnor.

Det är viktigt att jobba med frågan. Det handlar om åtgärder. Målet är det som ändå signalerar den politiska viljeyttringen. Därför är det viktigt att sätta ett högt mål. Det är ett tecken på att man verkligen menar allvar i frågan.

Det finns en mängd andra aspekter, till exempel att vidta åtgärder. Jag ska ge ett konkret exempel. Jag som kvinna kan inte få tag på en behå – underkläder – som är rätt utformad för kvinnor i försvaret. I dag hänvisas kvinnor till sportaffärer för att köpa behå, vilka oftast innehåller plast. Vid brand innebär det livsfara. Det finns andra aspekter, till exempel utrustning. Allt sådant måste gås igenom. Jag är säker på att Försvarsmakten gör det. Det finns mycket att göra.

Än en gång: Målet är viktigt. Det visar tydligt vad vi vill med frågan. Jag tycker att det saknas en tydlig viljeyttring från försvarsministern och allianspartierna.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 28 april.)

Föredrogs
socialförsäkringsutskottets betänkande 2010/11:SfU7
Socialavgifter.

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 28 april.)

14 § Socialtjänstfrågor*Socialtjänstfrågor*

Föredrogs
socialutskottets betänkande 2010/11:SoU10
Socialtjänstfrågor.

Anf. 152 ANDERS ANDERSSON (KD):

Herr talman! Socialutskottet överlämnar för debatt och beslut ett betänkande om socialtjänstfrågor. Betänkandet innehåller 80 motionsyrkanden från allmänna motionstiden.

Varje betänkande som lämnas till kammaren för debatt har sin profil. Ibland sticker vissa frågor ut och gör skillnad mot det som har varit tidigare. Under behandlingen av detta betänkande har socialutskottets ledamöter och ersättare fått ett minne som sitter fastare och kommer att påverka under längre tid än många andra minnen och möten. Det minnet är utskottsmötet den 17 februari. Det formades till ett seminarium där vi tillsammans med barnombudsman Fredrik Malmberg fick träffa ungdomar. Det var ungdomar som hade erfarenhet av vård i familjehem och i hem för vård eller boende. Bakgrunden till seminariet var ett regeringsuppdrag som hade givits till Barnombudsmannen. Även barnminister Maria Larsson har fått tillfälle att träffa denna grupp ungdomar.

Ungdomarnas berättelser vid utskottsmötet var gripande och påverkade. De pekade på hur verkligheten också kan se ut när solen inte skiner. Många av berättelserna gav ett fokus på att ha blivit sviken som barn och ung. Trots detta kom ungdomarna med många förslag till förbättringar. Ett uttryck som etsade sig fast hos mig, när jag efteråt tittade på mina anteckningar, vill jag gärna delge som inledning: "Vuxna måste möta barn och ungdomar i sitt mående." Jag har aldrig hört uttrycket tidigare, men det sitter kvar. Jag vill påminna om det: Att möta barn och ungdomar i sitt *mående*. Det är möjligen ett nytt ord, men det är ett ord som vi fick vid denna träff som, vill jag påstå, kommer att ha en lång efterföljd och som kommer att påverka också oss i riksdagen och i den allmänna samhällsdebatten.

Det som bland alla bekymmer ändå gör mig hoppfull är att dessa ungdomar, med olika bakgrund och olika förutsättningar, speglade en så oerhört stark framtidstro. Det bör vi ta till vara.

Herr talman! Jag vill med denna enkla inledning överlämna betänkande SoU10 till kammaren för debatt och kommande beslut.

Anf. 153 CHRISTER ENGELHARDT (S):

Herr talman! Tack, Anders Andersson, för en fin inledning! Jag instämmer verkligen i inledningen till denna debatt och i minnesbilden från utskottets möte med ungdomarna.

Herr talman! De senaste årens utveckling i samhället har varit svår för dem som har det tuffast. Den ekonomiska krisen 2008 ledde till hög arbetslöshet. Särskilt drabbades de grupper som redan hade en svag ställning på arbetsmarknaden. Samtidigt har regeringens försämringar i a-kassan och sjukförsäkringen slagit hårt mot ekonomiskt utsatta grupper. Rädda Barnens mätningar av barnfattigdom visar att det från och med 2008 började gå åt fel håll igen efter tio år av förbättringar. Socialbidragen har ökat de senaste åren på grund av både lågkonjunkturen och regeringens nedskärningar i trygghetssystemen.

Allt detta ställer stora krav på socialtjänsten. Akademikerförbundet SSR, som organiserar socialsekreterare, redovisade i februari att socialsekreterare är oroliga över läget inom socialtjänsten. Mindre tid och resurser drabbar klienter och försämrar arbetsmiljön. Det är allt fler klienter som tvingas konkurrera om socialtjänstens kompetens, behandlingsinsatser, tid och pengar. Hela nio av tio fackliga förtroendevalda socialsekreterare tycker att personalens arbetsbelastning har ökat de senaste åren.

Ökad belastning bland socialsekreterare, att ha ett stort engagemang och hög kunskap, att hela tiden känna att man inte räcker till, skapar förstås frustration och riskerar att påverka medlemmarnas hälsa, säger SSR:s ordförande Christin Johansson.

Särskilt barn- och missbrukarvården, som prioriteras högt, är hårt belastad. Arbetsbördan för personalen gör att klienterna riskerar att inte få den hjälp de har rätt till, att dokumentationen blir eftersatt och utredningstiderna för långa. I undersökningen svarade en av fyra att socialtjänsten inte skulle klara en tillsyn av Socialstyrelsen inom barnområdet.

Vi vet att kontinuitet och långsiktighet är avgörande för det sociala arbetet. Nu är risken i stället stor för en hög personalomsättning till följd av den ansträngda arbetssituationen. Det kan bli svårt att rekrytera till lediga tjänster, säger SSR:s ordförande. Det har visat sig att förebyggande arbete ger bra resultat i socialtjänsten. Det är ett samband som ordföranden anser är viktigt att se när man fördelar resurser.

Det är mot den bakgrunden vi ska se den reservation som finns från S, V och MP om kvalitet och resurser i socialtjänsten för att öka kommunernas möjligheter att uppfylla socialtjänstens mål och uppgifter. Det handlar om resurser, och det handlar om att våga erkänna att situationen för våra mest utsatta medborgare har blivit allt tuffare.

Det går inte bra för alla grupper. Ingen har så ingående kunskap om de utsattas villkor som bland annat socialsekreterarna. Lyssna på vad de har att säga! Det är nödvändigt om vi ska utveckla socialtjänsten.

Herr talman! En av de mest grundläggande frågorna gäller hemlöshet. Det är aldrig acceptabelt att det finns människor i vårt samhälle som inte har någonstans att sova om natten. Utan bostad kan man knappast fungera i samhället. Alla kommuner ska vara skyldiga att i egen regi, eller genom regional samverkan, ordna en bostadsförmedling som är öppen, förmedlar de flesta såväl allmännyttiga som privata lägenheter, fördelar

lägenheterna enligt turordning och där det finns möjlighet till social och medicinsk förtur.

Sverige bör införa en nollvision för hemlöshet. Bostad-först-metoden bör prövas och utvärderas i flera av landets kommuner. Även andra åtgärder bör vidtas, som skuldsanering, arbete med psykvård, hälsovård, rehabilitering, sysselsättning, minskad segregering och andra satsningar som förhindrar att människor hamnar i utanförskap.

Nollvision för hemlöshet ska innebära att orsakerna till varje fall av hemlöshet kartläggs och dokumenteras så att åtgärder kan vidtas för att säkerställa att man inte låter samma problematik upprepas.

Barn ska inte behöva tvingas lämna sina hem på grund av föräldrarnas ekonomiska situation. Vi vill därför att lagen ska ändras så att det inte ska vara möjligt att vråka familjer med barn. Socialstyrelsen har i en rapport uppmärksammat att socialtjänsten i de flesta fall agerar för sent, när hyresskulderna har blivit för stora och vråkningsprocessen redan har gått för långt eller när hyresvärden har kontaktat socialtjänsten alldeles för sent.

Socialtjänstlagen bör ändras så att den innehåller obligatoriska åtgärder när vräkning eller bostadslöshet av andra orsaker hotar barnfamiljer. Det är viktigt att insatserna görs på ett tidigt stadium, redan vid första signalen om vräkning, och att barnfamiljer erbjuds stöd med att hantera ekonomin och lösa de ekonomiska problemen innan skulderna blir för stora.

Herr talman! Alla barn ska tillförsäkras goda levnadsvillkor och en trygg uppväxtmiljö. Brist på resurser får aldrig vara en anledning för kommuner att avstå från insatser till barn och unga. När ett barn far illa är det viktigt att socialtjänsten kan ingripa i tid. Barnkompetensen hos socialtjänsten behöver förbättras i de flesta kommuner. Barnskyddsutredningen som presenterades i juli 2009 har lagt fram en rad förslag som bör prövas.

Våld mot kvinnor i nära relationer är ett av de största samhällsproblemen i vår tid. För ett stort antal av de kvinnor och barn som utsätts för hot och våld i nära relationer blir landets kvinnohus en viktig fristad. Det ekonomiska stödet från kommuner till de organisationer som jobbar med stöd, skydd och boende för våldsutsatta kvinnor och barn varierar kraftigt, vilket inte kan anses tillfredsställande ur jämställdhetssynpunkt. Andelen våldsutsatta kvinnor och barn minskar dess värre inte. Därför behövs ett bättre stöd till landets kvinnohus, kvinno- och tjejjourer och liknande verksamheter.

Enligt en kartläggning som Sveriges Kommuner och Landsting, SKL, har gjort erbjuder 80 procent av kommunerna skyddat boende på en kvinnojour som bedrivs ideellt. Akut skyddat boende finns vanligtvis i kommunerna medan mer långsiktigt boende sällan kan erbjudas. Problemet med att kommunerna många gånger inte kan erbjuda våldsutsatta kvinnor ett lämpligt boende handlar till stor del om den generella bristen på bostäder. Kommunerna måste bli bättre på att samarbeta över gränserna när det gäller boendefrågorna, till exempel genom att bilda resurspooler med boenden för de personer som utsatts för våld i nära relationer.

Vi anser att kommunerna ska säkerställa att det finns möjlighet till skyddat boende för kvinnor som utsatts för våld.

Vi anser vidare att de specifika behov som kvinnor och ungdomar som riskerar att utsättas för hedersrelaterat våld har måste beaktas när det gäller skyddade boenden. Regeringen bör mot bakgrund av detta återkomma med förslag om skyddat boende för personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck.

Det nuvarande systemet för socialförsäkringar innebär svårigheter med att rekrytera familjer som i sina hem kan ta emot barn och unga med behov av stöd. De familjer som åtar sig detta avstår arbetstid i sitt vanliga arbete och riskerar att hamna utanför socialförsäkrings- och pensionssystem. De placerade barnens och ungdomarnas behov av en trygg vuxenkontakt är många gånger omöjlig att förena med yrkesarbete på heltid. Många kommuner har ett stort behov av familje- och jourhem. Det finns därför ett behov av att förbättra villkoren för familjehemsföräldrar.

Vi avstår från att reservera oss, men kommer att följa den parlamentariska kommitténs arbete med hållbara försäkringar vid sjukdom och arbetslöshet. Familjer som tar emot barn och unga med behov av stöd gör en fantastiskt stor samhällsinsats och mänsklig insats. Det behövs ett bättre stöd. Det ökar tryggheten för dessa familjer, och det skulle öka tryggheten för utsatta barn och unga.

Herr talman! Sverige behöver en bättre generell välfärdspolitik med minskade sociala och ekonomiska klyftor. Med detta som avslutning vill jag säga att vi socialdemokrater självklart står bakom samtliga reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall till reservationerna 2, 3 och 20.

Anf. 154 AGNETA LUTTROPP (MP):

Herr talman! Artikel nr 3 i barnkonventionen lyder så här: Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsorganisationer, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska barnets bästa komma i främsta rummet.

I en annan portalparagraf, nämligen nr 12, står det att barnet särskilt ska beredas plats att höras, antingen direkt eller genom företrädare och att barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

Trots det vräktes, enligt kronofogden, 173 barn under januari–mars i år. Det är en ökning med 20 barn jämfört med förra året. Det går åt fel håll. Jag tittade på mitt eget län, Västmanland. Det gjorde mig inte glad. Där är ökningen från 15 barn 2008 till 41 barn 2010. Här bryr man sig alltså inte alls om barnkonventionen. Jag undrar om det finns ett enda barn som skulle säga att det är okej att bli vräkt. Inget barn blir lyssnat på även om de har rätt att både bli lyssnade på och tillmätas betydelse. Man kan inte mena att vräkning görs med barnets bästa i första rummet.

Barn ska aldrig behöva mista sitt hem på grund av att föräldrar inte har betalat hyran eller av någon annan orsak. Inga barn ska vräkas – det var regeringens uttalade mål 2007. Bristerna finns i praktiken. Det är inte till barnets bästa.

På grund av att det ser ut så här rent praktiskt vill Miljöpartiet att lagen ändras så att det inte går att vräka familjer med barn. Vi vill att lagen ska förstärkas med hänsyn till och med respekt för barnets bästa, det vill säga den rätt som barn i dag har enligt barnkonventionen.

Både när det gäller vräkning av barn och barn som får illa är det viktigt med ett förebyggande arbete. I möjligaste mån ska omplacering av barn undvikas. Om det ändå görs måste barnets bästa vara grund för beslutet.

Jag var, precis som föregående talare, med på hearingen med ungdomar och tyckte att det var fantastiskt att lyssna på och skrämmande att lyssna på.

Det som många ungdomar då uttryckte var att de ville ha egen kontakt med en socialsekreterare. Därför är det viktigt att det finns en socialsekreterare som har särskilt ansvar för barn och ungdomar som är omhändertagna. Detta förslag kom från Barnskyddsutredningen 2009, och Miljöpartiet välkomnar det och vill att det ska bli verklighet inte bara i somliga kommuner som det är i dag utan i många och varför inte i alla kommuner.

Herr talman! Till sist vill vi i Miljöpartiet ge Socialstyrelsen ett nytt uppdrag att göra en översyn rörande familjerådslagsmodellen och återkomma till regeringen om hur modellen på ett bättre sätt kan användas i socialtjänstens arbete. Modellen har använts i Sverige sedan 1996 och innebär kortfattat att man ska hitta lösningar för barn och ungdomar som är aktuella för barnavårdsutredningar inom socialtjänsten. Man vill helt enkelt ge barnen eller ungdomarna ett utvidgat nätverk.

En kärna i modellen är att alla som ingår i det utvidgade nätverket ska bli lyssnade på, alltså även barnen eller ungdomarna. Det ska också skrivas en handlingsplan som alla inblandade är överens om. Barnets behov står i centrum. Detta är alltså en modell som går väl hand i hand med barnkonventionen. Tyvärr saknas evidens och effekter av modellen. Enligt socialtjänsten pågår granskning, och den har nog pågått länge eftersom modellen har funnits i Sverige i 15 år. Det är alltså dags att man använder denna modell och att det också blir verkstad av den granskning som pågår.

Jag stöder naturligtvis Miljöpartiets alla reservationer men för tidsvinnande yrkar jag bifall bara till reservationerna 6 och 9.

Anf. 155 EVA OLOFSSON (V):

Herr talman! Jag stöder självklart alla reservationer från Vänsterpartiet men för att vinna tid yrkar jag bifall till reservation 6 om vräkning av barnfamiljer, reservation 15 om våldsutsatta papperslösa gömda kvinnor och reservation 19 om skyddat boende för våldsutsatta kvinnor.

Att ha en egen bostad, ett hem, där man kan känna sig trygg är en förutsättning för att livet ska fungera. Det är därför allvarligt att antalet vräkningar ökade 2009 för första gången under 2000-talet, detta trots att regeringen har jobbat med en strategi för att minska dem. Detta kan man läsa i Socialstyrelsens senaste lägesrapport.

Allra allvarligast tycker jag att det är att barnfamiljer, trots målet om en nollvision, fortfarande vräks och att barn får vara med om den traumatiska upplevelse det blir att mista sitt hem och sin trygghet. De barn som vräks har blivit några fler. År 2010 vräktes 632 barn jämfört med 618 år 2009.

Som vi hörde tidigare talare säga fortsätter vräkningarna. Jag var inne och tittade på kronofogdens hemsida. Överst där ligger ett pressmed-

delande från Barnombudsmannen och kronofogden. Jag ska citera början av detta pressmeddelande. Det lyder:

”Trots regeringens nollvision vräks fortfarande barn med sina familjer. Årets första kvartal tvingades 173 barn lämna sina hem. Ännu fler tvingades flytta till en annan bostad för att undvika en vräkning, vilket ur barnets synpunkt är lika illa som att bli vräkt. Men varken lagstiftningen eller socialtjänsten erbjuder något skydd för de barn som riskerar att vräkas.

Det här är ett allvarligt problem som vi måste göra något åt. Barn behöver en trygg boendemiljö och möjligheter till ett socialt liv med kamrater och fritidsaktiviteter. De behöver få gå i skolan utan ständiga uppbrott för att få förutsättningar till fullgoda betyg och en bra start i livet, säger barnombudsman Fredrik Malmberg.

Barn som tvingas flytta till följd av vräkning eller avhysning rycks ofta upp från hela sin tillvaro. Situationen skapar stress och barnen mår dåligt när föräldrarna hamnar i kris.”

Det är bara att instämma i detta pressmeddelande.

Vi i Vänsterpartiet anser precis som Socialdemokraterna och Miljöpartiet att det borde finnas en lagstiftning som gör att det inte är tillåtet att vräka barnfamiljer.

Allt fler människor accepteras inte som hyresgäster av hyresvärdarna. Det som brukar kallas den sekundära bostadsmarknaden växer. Det innebär att när man inte får tag i en bostad måste kommunerna rycka in och ställa upp med specialkontrakt, och man får bo med andrahandskontrakt med kommunen som garant. År 2009 fanns det 11 400 sådana lägenheter. År 2010 hade antalet ökat till 13 400. Enligt Boverket bor det ca 4 000 barn under sådana osäkra boendevillkor.

Det är bra på ett sätt att kommunerna har tagit ett större ansvar. Samtidigt är det illa att allt fler människor trycks ut från den vanliga bostadsmarknaden av sådana skäl som att de har blivit arbetslösa eller sjuka och fått dålig ekonomi. Skälet kan också vara att försörjningsstöd inte godkänns som tillräcklig inkomst. Det kan handla om att människor har haft psykiska problem eller problem med missbruk och många andra problem och tidigare skulder.

Hemlöshet är till största delen inte en socialpolitisk fråga utan en bostadspolitisk fråga. Det råder bostadsbrist på många ställen i Sverige i dag. Det är brist på hyresrätter med rimliga hyror. Att ha en bostad är för oss i Vänsterpartiet en mänsklig rättighet, och vi vill förstärka lagstiftningen och skriva in rätten till bostad i socialtjänstlagen. Det måste också till en social bostadspolitik som sätter fart på byggandet av hyresrätter. Rätten till en bostad är nämligen en alldeles för viktig välfärdsfråga för att lämnas över till marknaden

Som tidigare sades från Socialdemokraterna är det väldigt viktigt att det också finns bostadsförmedlingar som på ett öppet och rättvist sätt förmedlar de bostäder som finns.

Att sätta bostaden först utifrån att om man har en bostad får man möjlighet att förbättra och ta tag i sitt liv är ett sätt att arbeta på när det gäller människor som är hemlösa och har olika former av problem som vi tror på och vill utveckla.

Herr talman! Utsatta barns situation, som togs upp redan i inledningen av denna debatt, har diskuterats och lyfts fram det senaste året, inte

minst av Rädda Barnen, Bris och Barnombudsmannen. I februari lämnades betänkandet *Barnen som samhället svek – åtgärder med anledning av övergrepp och allvarliga försummelser i samhällsvården*. Den var ett svar på Barnvårdsutredningen om på vilket sätt vi kan lyfta fram, synliggöra och kompensera alla de barn som under en lång rad av år när de varit omhändertagna av samhället blivit utsatta för kränkningar, övergrepp, misshandel och försummelse.

Utredningen hade förslag på tre områden. Det handlar om att vi måste erkänna det som har hänt, att det måste vara en officiell ursäkt och en kompensation för dem som har utsatts och åtgärder för att förhindra uppreppning. Alla dessa tre åtgärder tycker jag är viktiga.

Det som skrämde mig och som borde ge oss alla en tankeställare är att många kanske har tänkt att detta hände förr och att det inte händer nu. Men utredningen bad kommunerna att skicka in uppgifter om vad de känner till nu. Man gjorde alltså en kartläggning om kännedom om misstänkta fall av övergrepp eller vanvård 2008 och 2009. Man fick in uppgifter om 246 barn som med stor sannolikhet har varit utsatta för allvarliga övergrepp. Det var misshandel med tillhygge, sexuella övergrepp och grova psykiska kränkningar. Man kan tänka sig att det finns barn som socialtjänsten faktiskt inte känner till.

De flesta av dessa barn var placerade i familjehem. Självklart fungerar de flesta familjehem bra och gör ett stort och viktigt samhällsjobb. Samtidigt pekas det på att det är nödvändigt att man, som har föreslagits i utredningen, både ökar stödet till familjehemmen och ökar kontrollen av dem.

Tidigare talare har tagit upp att det verkligen blir allvar av Barnskyddsutredningens förslag. Utredningen har arbetat sedan i juli 2009. Det är en fråga som jag tycker är oerhört viktig. Jag hoppas att vi i denna debatt kan få svar på om Barnskyddsutredningens förslag kommer att kunna genomföras och finnas med i höstbudgeten. Det är verkligen dags.

Som tidigare har sagts hade vi förmånen att tillsammans med Barnombudsmannen få träffa och lyssna på ungdomar med egna erfarenheter av kontakter med socialtjänsten. Dessa ungdomar hade varit i familjehem och på institutioner. Jag blev också berörd, som alla ni andra, och vill gärna tacka dessa ungdomar för det viktiga samtal vi fick ha med dem.

De lyfte fram att det var viktigt att kunna nå socialtjänsten, att bli lyssnad på, att få komma till tals och att få kunskaper om vad som kommer att hända med dem och varför. En annan fråga som de tog upp var att de ansåg att de hade blivit berövade sina rättigheter i många fall. På vissa hem för vård och boende hade de till och med skrivit på kontrakt där de skrev bort sina rättigheter. Det finns också kollektiva bestraffningar. Det kan finnas bestraffningar i form av att man inte får ringa hem, inte får gå ut etcetera.

Det här är allvarligt. Barnombudsmannen har tagit fram olika förslag. Det handlar om att tydliggöra placerade barns rättigheter i lagstiftningen och om att placerade barn ska ha rätt till upprättelse och skadestånd om ansvariga myndigheter har försummat sitt ansvar. Vidare handlar det om skärpt lagstiftning och regelverk när det gäller hem för vård och boende och om Barnskyddsutredningens förslag.

Jag vill ställa frågan: Kommer de här förslagen att läggas fram som skarpa förslag från regeringens sida?

Prot. 2010/11:92
27 april

Socialtjänstfrågor

Herr talman! Under det senaste året har jag besökt och talat med Läkare i världen här i Stockholm och Rosengrenska i Göteborg. De bedriver alltså hälso- och sjukvård och ger stöd och terapi till papperslösa eller gömda människor i Sverige. Ain't I a Woman drog utifrån sina erfarenheter av stöd till gömda flyktingar i gång kampanjen om våldsutsatta, papperslösa kvinnors rättigheter. Jag har fått väldigt många exempel på hur utsatta papperslösa och gömda kvinnor är här i Sverige. Det är riskfritt att misshandla och våldta dem. De inte vågar anmäla brotten till polisen eftersom de kan bli utvisade då.

Zero victim – så beskrev organisationen Picums representant den organisation som på europeisk nivå arbetar för papperslösas rättigheter. Det handlar alltså om offer som det är helt ofarligt att ge sig på.

På samma sätt som alla människor ska ha rätt till hälso- och sjukvård och alla barn ska ha rätt till skolgång ska alla våldsutsatta kvinnor ha rätt till stöd och skydd. Jag är stolt över att min hemstad Göteborg som första kommun i Sverige beslutat att stadens kriscentrum för kvinnor och den ideella kvinnojouren ska kunna ta emot våldsutsatta, papperslösa, gömda kvinnor. Göteborg har fattat detta beslut mot bakgrund av stadens ställningstagande för mänskliga rättigheter utifrån FN:s deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor.

Där förtydligas det speciella ansvar som staterna har gällande våld mot kvinnor. Det innebär att stater ska säkerställa att kvinnor som utsätts för våld får specialiserat stöd och att kvinnor inte på nytt görs till offer på grund av tillämpningspraxis. Sverige bör som land se till att alla kvinnor, också de gömda och papperslösa, får det skydd och det stöd de ska ha enligt den deklaration vi har skrivit under.

I detta anförande instämde Agneta Luttröpp (MP).

Anf. 156 KENNETH JOHANSSON (C):

Herr talman! Sverige är i många avseenden ett rikt land med en hög välfärd. Före påsk träffade jag kolleger vid en EU-utskottsordförandeträff i Budapest, och det blir så tydligt i samtalen. Vi har sjunkande arbetslöshetssiffror, en mycket god ekonomi och ett rejält reformutrymme. Så ser det verkligen inte ut överallt. Men ödmjukhet ska råda. Situationen kan förändras. Vi lever i en globalt skakig ekonomi.

Hur är det med problemen då? Jo, de finns även hos oss. Vissa har svårt att få jobb. Det finns barn som får illa. Vi har hemlöshet, missbruk, utslagning och alltför många som tvingas stå med mössan i hand och leva på bidrag. Ja, listan kan göras lång, och så ska vi inte ha det i välfärdslandet Sverige år 2011.

För mig och Centerpartiet är det viktigt att se den enskilda, unika människan, hennes möjligheter, förutsättningar och behov. Därför ska vi låta människor växa, uppmuntra entreprenörskap och viljan att bidra, minska bidragsberoenden och låta människor få bestämma mer över sina egna liv.

Lika viktigt är det att samhället erbjuder trygghet, stöd och insatser när – inte om utan när – vi har behov av det. Barnfamiljers ekonomi är ansträngd. Det måste förbättras. Barnfattigdomen har halverats sedan Göran Perssons tid, men den har som sagt ökat en aning de senaste åren. Det är inte bra. Det måste åtgärdas.

Vi ska målmedvetet arbeta för att få människor i jobb, skapa framtidstro, självbestämmande och delaktighet. Maskorna i skyddsnätet måste tätas.

Politiken på alla nivåer måste lyssna bättre på socialtjänsten. Jag vill medverka till en offensivare socialtjänst som kommer in tidigare i samhällsplaneringen och i enskilda ärenden.

Herr talman! Dagens socialtjänstbetänkande behandlar många viktiga motioner. Avslag blir det sannolikt på grund av att så mycket redan är på gång. Det finns också mycket bra att ta fasta på i det fortsatta arbetet.

Jag väljer att kommentera några områden speciellt.

Det första och grundläggande är kvalitet i socialtjänsten. Efter mångårigt arbete både som administratör och som förtroendevald inom vård-, omsorgs- och socialtjänstsektorn måste jag tillstå att det finns en okunskap om vad vi producerat för människor i behov av insatser. Nyttan, värdet och resultatet av och kvaliteten i olika insatser har lindrigt sagt svajat.

Vi behöver forskning för bra beslutsunderlag och ökad kunskap för att utveckla verksamheten och för att den ska vara effektiv och av hög kvalitet. Skattebetalarna har rätt att ställa krav. De som genomgår missbrukarbehandling eller ett föräldrastödsprogram har rätt att begära metoder som fungerar. Personalen har rätt att veta att det de gör har stöd i vetenskapen.

Att socialtjänstens kunskapsbas är utvecklad framgår också av utredningen *Evidensbaserad praktik i socialtjänsten*, SOU 2008:18. Här har regeringen inlett ett arbete med Sveriges Kommuner och Landsting för samordnade och långsiktiga insatser för en evidensbaserad praktik i socialtjänsten. Kvalitetsutveckling genom öppna jämförelser utvecklas och tillsynen har reformerats, allt i syfte att förstärka och säkra socialtjänstens kvalitet. *Behörighetsutredningen*, som bland annat föreslår ett kompetenslyft inom socialtjänsten, är också viktig i sammanhanget.

Vi står i något av en brytningstid. Vi behöver tänka nytt, tänka annorlunda och anpassa verktygen efter verkligheten. För att klara det behöver vi mer kunskap om hur saker och ting fungerar. Vi behöver veta vilka metoder som är bra och effektiva och vilka som är dåliga och dyra.

Jag tycker att alliansregeringen har gjort mycket mer än någon tidigare regering för att ta tag i dessa för socialtjänsten så grundläggande frågor. Det görs också viktiga insatser i regionala forskningsmiljöer. Själv har jag mycket positiva erfarenheter från Dalarnas forskningsråd.

I en reservation tar oppositionen upp att det behöver göras mer. Jag redovisar vad vi gör. Jag redovisar planerna. Ni säger att det behöver göras mer. Jag förväntar att ni i replikskiften också konkretiserar något av det ni vill göra.

Det andra området handlar om hemlöshet och barnvräkningar. Alla har rätt till ett ordnat boende. Det är till och med grundlagsskyddat i vårt land. Ansvaret är kommunernas, men vi måste alla hjälpas åt för att få en bättre tingens ordning.

Problemen med hemlöshet kvarstår, men ett omfattande arbete bedrivs för att begränsa hemlösheten. För första gången införde alliansregeringen i februari 2007 en strategi för att komma åt problemen med hemlösheten. Det handlar om en nationell styrgrupp. Arbetet görs framför allt av Socialstyrelsen och Kronofogdemyndigheten. Öppna jämförelser

om hemlöshet ska tas fram. Socialstyrelsen har jobbat fram vräkningsförebyggande åtgärder. Det pågår intressanta projekt, bland annat Bostad först med mera, runt om i landet. Det finns också avsatt medel i budgeten för att bekämpa hemlösheten.

Vi från Centerpartiet vill också att bostadsbidrag i högre grad ska kunna gå direkt till hyresvärderna. Det kan ske i dag om synnerliga skäl finns. Det finns all anledning att liberalisera den delen och ge kommunerna kunskap om att de faktiskt kan göra det redan i dag. Kronofogdens statistik visar att antalet barn som vräkts har minskat sedan mätningarna började, men som har nämnts ökade antalet under 2010 med 2 procent, och det är inte acceptabelt. Det ska finnas en nollvision. Det är vår bestämda vilja och det vi jobbar för.

Herr talman! Ingenting gör så ont och ingenting är så fel som när man får rapporter om hur det brister i omhändertagandet av barn och ungdomar som har det svårt. Socialutskottets seminarium tillsammans med Barnombudsmannen har redan omnämnts, och det finns fler rapporter. Det finns mycket att göra i bemötande- och kvalitetsfrågor. Behoven att sätta in åtgärder tidigt är tydliga.

För mig och Centerpartiet är genomförandet av Barnskyddsutredningens förslag högprioriterat, och jag vet att det också är det för mina alliansvänner. Jag utgår från att höstens budget beaktar detta så att varje barn som omhändertas får en egen socialsekreterare som ska besöka barnet minst fyra gånger per år. Socionomexamen ska krävas inom den sociala barn- och ungdomsvården och på längre sikt ska det även ställas krav på specialistkompetens. Socialnämndens ansvar att förebygga, upptäcka och åtgärda risker och missförhållanden ska lagfästas.

Nyligen presenterades den så kallade vanvårdsutredningen, *Barnen som samhället svek*, SOU 2011:9. Här har utredaren lyssnat på många som varit utsatta för vanvård och har också förslag i tre delar. För det första ett erkännande och en ursäkt, för det andra en ekonomisk ersättning och för det tredje ett långsiktigt program för att det inte ska inträffa igen. Jag anser att det vore ett nytt svek att inte genomföra Upprättelseutredningens förslag.

Slutligen, herr talman, vill jag säga att våld, oavsett om det är psykiskt eller fysiskt, aldrig kan accepteras utan ska målmedvetet bekämpas. Vad ger en människa rätt att skada en annan människa och kränka hennes integritet? Inget, absolut inget!

Jag var ordförande i det sammansatta justitie- och socialutskottet som för cirka tre år sedan behandlade handlingsplanen för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer. Den omfattar 56 konkreta åtgärder, vilket är en bra satsning – en uppfattning som delas av bland annat Brottförebyggande rådet. Men det behövs nya satsningar, och från Centerpartiet har vi föreslagit en ny handlingsplan på det området.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet i dess helhet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 157 CHRISTER ENGELHARDT (S) replik:

Herr talman! Socialutskottets ordförande Kenneth Johansson säger att mycket är på gång. Ja, mycket är på gång. Det kan jag instämma i.

Många saker som är på gång är också bra. Allt omfattas inte av kritik, utan det finns även en hel del ros i det hela.

Jag vill stanna upp vid hemlöshetsproblematiken. Kenneth Johansson nämnde att regeringen har en strategi som pågått åren 2007–2009. Det här är ingen ny fråga. Vi har tidigare under den socialdemokratiska regeringen haft utredningar som tittat på detta. Jag tror att Widar Andersson gjorde en stor utredning i början av 2000-talet. Jag skulle vilja säga att hemlöshetsproblematiken är ganska väl känd. Det man nu behöver är krafttag. Det är nästa steg. Det behövs insatser som ska förebygga hemlösheten. Strategier i all ära, men hemlösheten måste också motverkas så att den minskar.

Vad svarar socialutskottets borgerliga majoritet? Jo, man säger att Socialstyrelsen i 2011 års regleringsbrev fick i uppdrag att bland annat utveckla öppna jämförelser på hemlöshetsområdet och genomföra en ny nationell kartläggning av antalet hemlösa. Är det det svaret Kenneth Johansson som socialutskottets ordförande ger till landets hemlösa, att det ska göras en ny kartläggning för att ta reda på hur många de är? Vi vet att det finns en stor grupp hemlösa. Såväl kvinnor och män som barnfamiljer drabbas av det.

Det är åtgärder som krävs. Vad tänker alliansregeringen och Kenneth Johansson göra för att minska hemlösheten i Sverige?

Anf. 158 KENNETH JOHANSSON (C) replik:

Herr talman! Nu tror jag inte att Christer Engelhardt riktigt lyssnade på mitt anförande. Jag redovisade en strategi. Jag redogjorde för Socialstyrelsens och Kronofogdemyndighetens vägledning och för Socialstyrelsens vräkningsförebyggande åtgärder. Jag redovisade att det har getts stöd för ett antal intressanta projekt över landet. Jag redovisade att det finns en mycket hög ambition för att man ska leva upp till det som gällt länge, nämligen en tak-över-huvudet-garanti som socialtjänstlagen ger kommunerna ansvaret för att sköta. Det är grundlagsskyddat, men vi behöver hjälpas åt med att ge stöd.

Det pågår nu ett arbete med höstens budgetproposition. Jag vet att hemlöshetsproblematiken är en fråga som diskuteras och ligger högt på dagordningen. Skillnaden mellan oppositionen och majoriteten vad gäller hemlöshetsfrågan är att vi vill ta reda på fakta. Vi vill inte att man raljerar över att det görs en ny uppföljning. Det är nödvändigt att veta hur det utvecklas. Det var inte så länge sedan som vi stod och famlade. Nu försöker vi ta fram ett underlag så att vi systematiskt och noga kan följa utvecklingen.

Vi ser att det har blivit förbättringar, men de är inte tillräckliga. Därför vill vi konkret, målmedvetet och systematiskt leva upp till vad socialtjänstlagen och grundlagen säger. Vi ska ha rätt till boende.

Anf. 159 CHRISTER ENGELHARDT (S) replik:

Herr talman! Jag är inte på något sätt raljerande i mitt replikskifte med Kenneth Johansson. Det här är ett allvarligt område, och det är allvarliga frågor. Jag pekar på det som socialutskottets ordförande skriver i utskottets ställningstagandetext i betänkandet, att man har för avsikt att göra en ny nationell kartläggning. Är det den kraftfullaste åtgärden från socialutskottets ordförande för att motverka hemlöshet i Sverige?

Prot. 2010/11:92
27 april

Socialtjänstfrågor

Det stämmer som Kenneth Johansson säger att det sker en samverkan med Kronofogdemyndigheten. Det finns en publicerad rapport som Socialstyrelsen tog fram 2008. Där talar man om att man ger vägledning och stöd till socialtjänsten. På samma sätt har Socialstyrelsen 2010 tagit fram en vägledning om boendelösningar. Vägledningar i all ära, men det är kraftfulla insatser som krävs för att motverka hemlösheten. Det är inte bara män och kvinnor utan också barnfamiljer som drabbas av den.

Därför menar jag att om det som Kenneth Johansson säger är så tydligt, att man vidtar kraftfulla åtgärder på det här området, då är det väldigt tunt beskrivet i utskottets betänkande som vi här har att debattera. Det finns under utskottets ställningstagandetext på s. 20, och i så fall är det mycket tunt.

Jag anser att det behövs kraftfulla åtgärder, inte nya nationella kartläggningar. Hemlösheten är ett känt problem. Vad ytterligare vill Kenneth Johansson ta fram för att se till att det börjar byggas bostäder och skapas ekonomiska förutsättningar så att människor inte hamnar i utanförskap eller bostadslöshet?

Anf. 160 KENNETH JOHANSSON (C) replik:

Herr talman! Det behövs en kartläggning – den görs den här veckan – för att veta var åtgärderna behöver sättas in. Det är det jag menar att man inte ska förringa eller förakta. I stället ska det ses som en nödvändighet för att veta vad man ska göra. Det ger en effektivisering av socialtjänstens arbete och förbättrar evidensen. Det har skett ganska mycket för att vi ska veta att de insatser som görs ger resultat. Där slarvade den tidigare regeringen.

Jag har räknat upp ett antal åtgärder. I det arbete som sker på departementet har det – och det är officiellt – lagts ut ett jobb på en medarbetare vid Stockholms universitet. Det levererades förra veckan. Det är flera konkreta förslag, men det är fortfarande arbetsmaterial. Syftet är, som jag tolkar det, att det ska vara underlag för både lagstiftning och resursmässiga satsningar som kommer att aviseras i budgetpropositionen i höst.

Christer Engelhardt ska vara tacksam för att det nu äntligen tas tag i att ta fram ett ordentligt underlag, sätta upp en tydlig strategi och gå in med de åtgärder som nu är vidtagna. Sedan måste det fungera på den kommunala nivån, för det är där huvudansvaret ligger. Det finns kommuner som är jätteduktiga när det gäller både att bekämpa hemlöshet och att bekämpa vräkning av barn. Men det finns också kommuner som behöver lyftas fram som mindre goda exempel, så att de förändrar sin verksamhet.

Anf. 161 EVA OLOFSSON (V) replik:

Herr talman! Jag vill gärna fortsätta den här debatten. Jag tyckte att vi var ganska konkreta. Barnombudsmannen sade att det inte finns skydd i lagstiftningen, inte heller i socialtjänstlagen, mot att barn vräks. Alla vi tre partier var konkreta och sade att vi vill ha lagstiftning som gör att barnfamiljer inte kan vräkas, att barn inte ska behöva uppleva detta. Är Centerpartiet, Kenneth Johansson och regeringen beredda att skärpa lagstiftningen när det gäller vräkning av barn, eftersom vi nu ser en ökning i stället för en nollvision? Det är en konkret fråga.

Vi pratade också om nödvändigheten av en bostadspolitik som gör att det blir fler hyresrätter med rimliga hyror och en bostadsförmedling. Var jag än pratar hemlöshet med människor som jobbar med hemlösa säger man att det förvisso är ett socialpolitiskt problem, men i väldigt hög grad också ett bostadspolitiskt problem; man kan inte trollda fram bostäder när de inte finns. Det måste byggas bostäder.

När man har gjort satsningar på och fått i gång ett stort bostadsbyggande med rimliga hyror har det gjorts statliga insatser för att få detta att funka. Från Vänsterpartiets sida tycker vi att vi ska göra det möjligt att ge investeringsstöd för byggande av bostäder kopplat till att man inte kan sätta hyran hur högt som helst. Det behövs en annan bostadspolitik, och det fattas väldigt mycket bostäder.

Det är också allvarligt att närmare 700 barn kommer att vråkas i år, som Boverket påpekar. 4 000 barn bor på den så kallade sekundära bostadsmarknaden, den bostadsmarknad som kommunerna får skapa därför att inga hyresvärdar vill hyra ut till dessa familjer. Vad vill Kenneth Johansson göra åt detta?

Anf. 162 KENNETH JOHANSSON (C) replik:

Herr talman! När det gäller vräkning av barn ska nollvisionen gälla. Vi har haft en positiv utveckling, dock inte tillräckligt snabb. Det senaste året har det gått i fel riktning med 2 procent. Även här är det först nu, sedan vi kom till makten, som vi över huvud taget har statistik som vi kan följa och aktivt ha som underlag för åtgärder. Detta fanns inte på den tid då Vänsterpartiet tillhörde majoriteten i parlamentet.

Ja, jag är beredd att medverka till en skärpning av lagstiftningen. Det jag framför allt tänker på är, som jag också nämnde i mitt anförande, möjligheter till att bostadsbidrag i större utsträckning ska kunna gå till hyresvärdarna. Det är en bra idé som jag vill vara med och utveckla. Den möjligheten finns redan i dag, men det är svårt för kommunerna, och flera kommuner vet inte ens om att de har den möjligheten.

Ja, det behöver byggas mer, men inte på det sätt som tidigare regeringar gjorde. Vi bygger upp en verksamhet som står sig långsiktigt och är ekonomiskt hållbar. Under det senaste året har det ökat ganska rejält. Men jag är medveten om att vissa områden i landet har större problem än andra. Detta är också ett kommunalt ansvar. Men vi kan vara med och bidra. Det tycker jag är rimligt.

När det gäller samhällsplanering och bostadsbyggande ska den kompetens som socialtjänsten står för vara med i arbetet mycket mer offensivt. Där ser jag en brist i dag.

Anf. 163 EVA OLOFSSON (V) replik:

Herr talman! Det sistnämnda kan jag helt hålla med Kenneth Johansson om. Socialtjänsten måste ha en offensivare roll och ge sin kunskap i samhällsplaneringen.

Jag har absolut inget emot att man tar fram statistik. Det är användbart att veta hur verkligheten ser ut. Men att vi inte har en bostadspolitik som gör att det byggs tillräckligt många lägenheter som människor med låga inkomster har råd att bo i tycker jag är den allra största bristen, vid sidan av att det inte heller sker en fördelning genom bostadsförmedling på ett öppet och rättvist sätt där man kan se vilka som får bostäder, om

människor inte diskrimineras osynligt. Det behöver byggas mer, och då behövs det statliga satsningar på det.

Jag skulle också vilja ställa en fråga om våld mot kvinnor. Det behövs en ny handlingsplan, sade Kenneth Johansson. I den gamla handlingsplanen fanns inte papperslösa och gömda kvinnor med. Kommer de att finnas med i en ny handlingsplan?

Jag kan inte tänka mig en mycket värre situation för en kvinna än att leva med en man eller någon annan i ett förhållande där det uppstår våld samtidigt som hon gömmer sig i det svenska samhället. När hon lämnar den familjekonstellation som det är våld i försöker hon hitta någonstans att bo och försörja sig. Då träffar hon på människor som utnyttjar situationen, kräver sexuella tjänster, underbetalar henne och kan misshandla och våldta henne. Och hon kan inget göra åt detta, för då riskerar hon att bli utvisad.

Vi måste ställa upp och se till att dessa kvinnor får det skydd och stöd de ska ha. Jag vill gärna ställa en konkret fråga: Är Centerpartiet berett att ta tag i den här situationen, så att alla kvinnor som finns i Sverige kan få skydd när de blir utsatta för våld och övergrepp?

Anf. 164 KENNETH JOHANSSON (C) replik:

Herr talman! Det är ett oerhört angeläget område att hitta lösningar på. Man ska inte behöva känna otrygghet i Valfärdssverige. Det görs insatser för papperslösa och gömda när det gäller att förbättra förutsättningarna för tillgång till vård samt till utbildning för ungdomar och barn. Det finns för dem, liksom för andra, inte minst kvinnor, ett behov av att man jobbar vidare och ger kommuner stöd i metodutvecklingen för skyddat boende och liknande.

Om jag får råda – och du frågade vilken min uppfattning är – ska vi hjälpas åt med detta och metodutveckla så att framför allt kommunerna, som har ansvar även här, kan ges möjligheter att skapa trygghet för de kvinnor och andra som har behov av det.

Anf. 165 HENRIK RIPA (M):

Herr talman! Ett land bedöms utifrån hur man tar hand om de mest utsatta. Socialtjänsten är bland det viktigaste vi har i samhället.

Jag har under mina år som socialnämndsordförande omhändertagit drygt 20 personer, som har placerats. Det går inte många dagar utan att jag funderar på vad som har hänt med dem sedan dess.

Jag vågar påstå att Sverige ligger i framkant när det gäller att ta hand om människorna med störst behov. Jag är inte så orolig för att vi omhändertar för många utan snarare tvärtom, att behovet är betydligt större än så. Det är framför allt barn som jag upplever i större utsträckning skulle behöva omhändertas.

Men vi måste självklart kunna känna oss trygga i att de barn som omhändertas inte far illa. Jag kan fortfarande, trots att det nu är snart 20 år sedan, komma ihåg det samtal jag fick från socialjouren på julafton, där man sade att man hade en kvinna som precis hade fött barn men att man inte vågade låta barnet vara hos modern eftersom det fanns en så stor risk. Det innebär att vi var tvungna att omhänderta barnet. Skulle man i det läget utöver den svårighet som det innebär att besluta att omhänderta

ett barn också fundera på om placeringen är ett ställe som är tryggt blir beslutet ännu svårare.

En framgångsfaktor är att kommunerna har det yttersta ansvaret. Vi vet att invånarna är väldigt nöjda med det som är kommunal service – barnomsorg, skola och äldreomsorg – medan det finns mer frågetecken när det gäller försäkringskassa, arbetsförmedlingar och rättsväsen. Därför bör vi vara oerhört försiktiga när man, som i vissa motioner, föreslår nya regler, nya lagar och statlig styrning. Jag tror tvärtom att samarbetet inom Sveriges Kommuner och Landsting och den verksamhet som finns där är framgångsfaktorn för Sverige. Där ser man tillsammans på de goda exemplen och jobbar sig vidare. Andra lösningar skulle innebära en likriktning och göra att vi får färre nya goda idéer.

Redan i dag görs mycket på socialtjänstområdet. Samarbetet med Sveriges Kommuner och Landsting om evidensbaserad praktik i socialtjänsten är ett steg som jag tycker är mycket positivt. Vi har kvalitetsutvecklingen genom nationella strategier, där öppna jämförelser inom socialtjänsten nu gör att man faktiskt börjar kunna se hur resultaten ser ut. Det tror jag är oerhört viktigt för framtiden.

Vi har tillsynsreformen som trädde i kraft den 1 januari 2010. Den innebär att tillsynen förhoppningsvis kommer att bli bättre. Där har Socialstyrelsen ett tillsynsansvar. Vi har strategin om nationell e-hälsa, som gör att den information vi har också kommer att kännas tryggare och bättre och att dokumentationen blir bättre.

Men det namn vi sätter på problemen leder också in tanken på lösningar på olika spår. Pratar vi om att barn vräks missar vi själva kärnan i problemet. Det handlar om att vuxna människor brister i sitt ansvarstagande när det gäller hyror, vilket gör att de blir vräkt. Vissa av dem har barn. Det innebär att det är barnfamiljer som vräks. Men genom att prata om att det är barnen som vräks lägger vi fokus på ett annat ställe än där lösningen ligger.

Vi måste skapa förutsättningar för dem att försörja sig och sin familj. Det är arbetslinjen som gäller även här. Vi kan se de risker som lagstiftning medför. Redan i dag vet vi – jag vet det som socialnämndsordförande – hur ofta elräkningen och vattenräkningen inte blir betalad. Det är inte för att de inte är viktiga utan för att man vet att el och vatten inte stängs av. Samma risk kan vi nu få när det gäller hyrorna. Man får ett prejudikat på att man inte behöver betala hyran. I stället måste vi hjälpa dem fram i detta.

En av anledningarna till att vi har en fantastiskt god socialtjänst i Sverige är att den är kommunal. Med detta sagt vill jag inte påstå att det inte finns sådant som kan bli bättre, men vi kan vara stolta över den socialtjänst vi har och alla de medarbetare som gör ett fantastiskt arbete för att hjälpa de mest utsatta i samhället.

Med detta yrkar jag bifall till socialutskottets förslag.

Anf. 166 AGNETA LUTTROPP (MP) replik:

Herr talman! Henrik Ripa säger att det inte behövs nya regler och lagar. Jo, det behövs. Det behövs när det är barn som drabbas och när landet inte lever upp till barnkonventionen. När vi i landet inte gör det som du började så bra med att säga, nämligen tar hand om de minsta och svagaste, kan man behöva stifta lagar om det.

När det gäller vräkning av barn sade du att det blir fokus på barnen. Ja, tacka katten för det! Det är så det ska vara, ur ett barnperspektiv. Det är vuxna människor som inte betalar hyran, men det är barnen som drabbas. Du säger att arbetslinjen gäller. Säg det till barnet!

Vad finns det då för trygghet för barnen? Det är ju dem det handlar om.

Anf. 167 HENRIK RIPA (M) replik:

Herr talman! Jag tror inte att det finns någon i den här församlingen eller därute som tycker att det är rimligt att barnfamiljer vräks, men risken med att säga att barn inte får vräkas är att man utnyttjar detta på precis samma sätt som man gör med el- och vattenräkningarna. Man vet att el och vatten inte kommer att stängas av, och om man också vet att man inte kommer att bli vräkt kommer man inte heller att prioritera de räkningarna.

Det blir ingen långsiktigt bra lösning. Ska vi hjälpa dessa familjer framåt måste vi hjälpa dem att ta ansvar. Det finns en anledning till att socialtjänsten drar sig för att skicka pengar direkt till hyran. Det beror bland annat på att man vill stärka individerna i att ta ett eget ansvar och inte passivisera dem.

Jag tror att vi är helt eniga om att vi inte vill se några barnfamiljer vräkta, men lösningen är inte att säga att de inte får vräkas. Lösningen är att göra det möjligt för dem att betala sina hyror och på det sättet bo kvar.

Anf. 168 AGNETA LUTTROPP (MP) replik:

Herr talman! Nu är det inte så lyckligt så att alla människor har ett jobb. Alla människor kan inte ens ha ett jobb. Och fortfarande är det barnen som vi måste se till. Det är dem det handlar om. Det handlar också om de vuxna, men när de vuxna av en eller annan anledning inte kan ta ansvar ska det inte drabba barnen. Här tycker jag att samhället medverkar till att det drabbar barnen eftersom vi inte gör något åt det.

Vi vet om att barn vräks, och vi tycker att det är illa. Alla tycker att det är illa, men ändå händer ingenting. I stället säger man att man ska undersöka, titta eller vad det nu kan vara.

Risken är att man använder Henrik Ripas sätt att resonera som ett alibi. Man säger att man inte kan stifta en lag som gör att barn inte kan vräkas, för då har vi som alibi att föräldrarna struntar i att betala hyran. Jag tror inte att någon, vare sig man är förälder eller ej, aktivt struntar i att betala hyran, speciellt inte när man har barn. Snarare är det en möjlighet som de här familjerna inte har. Därför ska aldrig barn drabbas.

Barn drabbas när familjen vräks, och det vill ju ingen i det här rummet, och då måste man göra verkstad av det. Man ska inte bara titta på det utan se till att det verkligen händer något, och då kan det behövas en lag.

I detta anförande instämde Eva Olofsson (V).

Anf. 169 HENRIK RIPA (M) replik:

Herr talman! Vad det handlar om är att det faktiskt finns pengar till hyran. Det handlar om att prioritera. Vi vet att försörjningsstödet och rätten till en bostad är sådana att man har rätt att få hjälp. Det handlar

alltså inte om att det de facto saknas pengar, utan det handlar om hur man faktiskt använder de pengar som man har rätt till i form av bostadsbidrag och försörjningsstöd.

Vi måste också bli bättre på att säkerställa att fordringarna inte växer sig så stora, men det handlar om att få fastighetsägarna att bli mer alerta och snabbare på att komma i kontakt med socialtjänsten för att säkerställa att dessa personer inte behöver vråkas.

Anf. 170 MARIA LUNDQVIST-BRÖMSTER (FP):

Herr talman! ”Jag mår dåligt, försöker be om hjälp men ingen hör. Så fort jag gör fel blir jag bestraffad i stället för att få hjälp ... Personalen brukar säga: Ta Alvedon eller drick vatten. Vatten kan inte hjälpa. Jag tror inte att vatten kan lösa mitt problem ... Jag skulle ha fått kolla min syn för tre veckor sedan.” Detta är några citat från Barnombudsmannens rapport *Bakom fasaden* där barn och unga har berättat om hur det är att vara placerad i samhällsvård.

Herr talman! Över 17 000 barn och ungdomar i Sverige är omhändertagna av socialtjänsten. Omkring 5 000 barn är placerade i HVB-hem, hem för vård eller boende. Barn och ungdomar som omhändertagits tillhör de allra mest utsatta. Här har samhället tagit på sig ett väldigt stort ansvar att ge de omhändertagna barnen och de unga en bättre start i livet.

Herr talman! Socialtjänsten följer inte tillräckligt upp hur barn har det. Många placerade barn och unga upplever att de inte kommer till tals och tas på allvar. Vi vet att det brister hur man följer upp hur det går för barnet i skolan trots att det har visat sig i forskning att många av dessa barn misslyckas i skolan.

Dessa barn har också i många fall sämre hälsoundersökningar. De har inte varit på BVC:s hälsokontroller. Med sämre skolgång och bristen på hälsokontroller riskerar många av de omhändertagna barnen att få en väldigt dålig start som unga vuxna.

Många placerade barn upplever att ingen hör och ingen ser. De berättar för Barnombudsmannen om känslan av att inte bli tagen på allvar av socialsekreteraren, att socialtjänsten sviker sina löften och att det är svårt att nå socialsekreteraren. Länsstyrelsernas nationella granskning 2008 visade också att socialtjänsten inte alltid besöker barnet i familjehemmet eller HVB-hemmet regelbundet och att det ofta saknas kontinuitet i kontakterna med socialtjänsten.

Vart tredje HVB-hem i länsstyrelsernas nationella tillsyn hade brister av allvarigare karaktär. Mer än varannan pojke och var tredje flicka som växt upp i familjehem går ut grundskolan med de lägsta betygen eller inga betyg alls. Att misslyckas i skolan är den största riskfaktorn för framtida problem.

En undersökning från Barnombudsmannen visar att många socialnämnder inte tagit sitt politiska ansvar att ge tydliga politiska direktiv om den sociala barnvården i kommunen. Till exempel har mindre än en fjärdedel av socialnämnderna direktiv om hur socialtjänsten ska agera när det råder missförhållanden i ett familjehem eller HVB-hem. Bara var tredje socialnämnd ställer krav på obligatorisk grundutbildning för blivande familjehem.

Hur kan det bli på detta sätt? Vi har en socialtjänstlag som tydligt fokuserar på barnen och tydligt talar om vilka åtaganden socialtjänsten har

vid en placering. Vi politiker har inte prioriterat den sociala barn- och ungdomsvården trots att vi under de senaste åren fått se fall och tagit del av skakande berättelser om hur barn och unga fallit mellan stolarna.

Herr talman! Det måste finnas ett väl utbyggt och attraktivt föräldrastöd och andra öppna, förebyggande verksamheter dit föräldrar, barn och unga kan vända sig för stöd och hjälp. Det måste också finnas en samverkan värd namnet mellan skolan, socialtjänsten, BVC, barn- och ungdomspsykiatri, ungdomshälsan och polisen. Vi vet att det finns stora brister i samverkan. Vi talar om samverkan, men vad blir det av det?

Mycket har gjorts av regeringen för att stärka barnets ställning inom samhällsvården. Just nu bereds Barnskyddsutredningen, som många har nämnt. Det är en utredning som ytterligare ger förslag som ställer krav på samhällets insatser för barnets bästa. Folkpartiet ser fram emot att få detta betänkande på riksdagens bord.

Herr talman! Socialtjänsten har under de senaste åren fått allt fler uppgifter att hantera. Kompetensen kring barn och unga sviktar i många fall på grund av att många socionomer kommer direkt från utbildningen. En del kanske bara har jobbat två till tre år och har den erfarenheten av att arbeta som socionom. De hamnar direkt i svåra barn- och ungdomsärenden. Socialsekreterarna själva beskriver att de behöver mer utbildning för att klara sina arbetsuppgifter.

Kompetensen på våra HVB-hem brister. Här har alliansregeringen gett Socialstyrelsen flera uppdrag som handlar om att vägleda socialtjänsten i sitt arbete med barn och unga och att ta fram bedömningsinstrument med mera. Kommunerna får inte svika de mest utsatta barnen. Barnskyddsutredningens förslag, till exempel om stöd till familjehem, bättre kontroll och att placerade barn ska få en egen socialsekreterare måste nu bli verklighet.

Herr talman! Ett annat problemområde inom socialtjänsten handlar om våld i nära relationer. Det är 1 300 kvinnor och 1 000 barn som varje år flyr till kvinnojourerna. Där sover de 79 000 nätter på flykt undan den som de kanske haft närmast sig.

Redan i början av förra mandatperioden visade alliansregeringen stor handlingskraft när det handlar om våldet i nära relationer. Då satsades över 1 miljard kronor på en handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor. Det arbetet fortsätter. Det håller på hela tiden.

Folkpartiet och Alliansen har beslutat om 56 åtgärder mot mäns våld mot kvinnor. 55 av dem håller på att genomföras, och den sista förbereds just nu. Vi förstärker stödet till kvinnojourerna. Vi har utvecklat metoder för omhändertagande av sexualbrottsoffer. Vi genomför åtgärder mot hedersrelaterat våld och förtryck.

Vi har förstärkt socialtjänstlagen och ökat stödet till metodutveckling i socialtjänsten. Det är 10 000 poliser, domarkåren och flera hundra socialtjänstemän som har utbildats om mäns våld mot kvinnor. Vi har inrättat forskningsprogram för att få djupare kunskaper om våldet mot kvinnor. Arbetet pågår och fortsätter.

Vi vet att nästan varje gång en kvinna mördas av en närstående har det föregåtts av hot, våld och trakasserier under en väldigt lång tid. Det har funnits varningssignaler, men vi har inte sett dem. Varje sådant mord är ett misslyckande, och varje misstag måste utredas.

Herr talman! Det blir nästa steg att genomföra den 56:e åtgärden i handlingsprogrammet, nämligen att inrätta en haverikommission för att utreda dödsfall på grund av brott från närstående.

Herr talman! Socialtjänsten berör väldigt många områden. Men för mig har det känts mycket angeläget att få ta upp områdena barn i samhällsvård och våld i nära relationer. Det är två områden som alliansregeringen har prioriterat och kommer att fortsätta prioritera.

Till sist vill jag yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på reservationerna.

Anf. 171 EVA OLOFSSON (V) replik:

Herr talman! För några månader sedan var jag ihop med mina partikamrater här i riksdagen och träffade företrädare för Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, ROKS.

Ett problem som de lyfte upp väldigt mycket var att de inte hade fått förstärkt stöd utan att det saknas ett långsiktigt stöd till kvinnojourerna och att de är oerhört projekttrötta. De får söka pengar som de ska göra nya saker med medan de inte vet att de har sin grundverksamhet finansierad. De ska söka pengar hos länsstyrelsen, och sedan ska de hitta på något nytt.

En fråga jag har om det ökade stödet när det gäller mäns våld mot kvinnor är: Finns det planer på ett stabilare och långsiktigare stöd till kvinnojourer?

Förra gången vi diskuterade tog jag upp frågan om papperslösa gömda våldutsatta kvinnor. Då hade Maria Lundqvist-Brömster inte träffat på den frågan och tänkt till så mycket. Nu har du haft lite tid att tänka. Jag tänker därför ställa frågan igen om hur Folkpartiet ställer sig till att vi tar det ansvar vi ska enligt den deklaration vi har skrivit under. Det handlar om att vi ser till att kvinnor får rätt till stöd och skydd och vågar söka det och under trygghet utan att känna att de kan bli utvisade och anmälda till polisen.

Det tar väldigt lång tid om varje kommun ska fatta de besluten. Alla är inte så framåt i den här frågan som Göteborgs stad att de ser det som självklart att fatta ett sådant beslut. Vi har skrivit under deklarationen som stat och skrivit under att vi ska se till att inga kvinnor utsätts för våld utan att få det specialiserade stöd och skydd som de behöver. Var står Folkpartiet i den frågan?

Anf. 172 MARIA LUNDQVIST-BRÖMSTER (FP) replik:

Herr talman! När det gäller långsiktigt stöd till kvinnojourerna är ambitionen att kvinnojourerna ska stärkas. Nu vet jag inte vad som kommer i höstbudgeten, men så har vår jämställdhetsminister Nyamko Sabuni diskuterat. Det är 109 miljoner som varje år går till kommunerna för att utöka samverkan med kvinnojourerna.

Jag hoppas att det kan vara ett tillräckligt svar till Eva Olofsson nu. Det uttrycks även i betänkandet att det är en oerhört viktig insats som kvinnojourerna gör som vi absolut inte kan vara förutan.

Jag känner däremot igen diskussionen från den tid då jag var landstingspolitiker. Då kom den ofta upp eftersom även landsting och kommuner kan ge bidrag till kvinnojourerna lokalt. Det kunde variera från ett

år till ett annat, och det kändes inte speciellt bra. Jag kan förstå hur kvinnojourerna känner det.

Samtidigt har jag förstått när Brå har tittat på detta och när kvinnojourerna själva har uttryckt hur de ser på regeringens insatser att de känner att stödet är starkt från regeringens sida.

När det gäller papperslösa och våldsutsatta kvinnor nämnde Kenneth Johansson papperslösa, sjukvården och skolan. Detta är på gång, och Folkpartiet stöder det. När det handlar om kvinnors utsatthet och det som du beskriver, Eva, läser jag i handlingsplanen också in att etnicitet, kultur och annat inte ska ha någon som helst avgörande betydelse. Om man är en gömd kvinna som är utsatt för våld ska man naturligtvis utifrån mänskliga rättigheter och de konventioner som vi har fått stöd som man har rätt till. Det är min uppfattning, och den står jag för.

Anf. 173 EVA OLOFSSON (V) replik:

Herr talman! Om man slår ut de 109 miljonerna på alla kvinnojourer i Sverige blir det inte så våldans mycket på varje, om man säger så.

Låt oss återgå till papperslösa gömda kvinnor. Ofta är det så illa att det är kvinnor som kommer från länder där det har varit krig och som har varit utsatta för övergrepp och annat redan innan de kommer hit. Sedan hamnar de i en situation där de blir utsatta även här.

Det finns inte något självklart stöd. Först och främst är det så att många ideella kvinnojourer lever på att socialtjänsten betalar platserna hos dem. Om inte kommunen har ett aktivt beslut om att gå in och betala finns det inte någon möjlighet för dessa kvinnor att söka hjälp på kvinnojouren. Det handlar också om det tydliga beslut som Göteborg har fattat. Där säger man att den kommunala kvinnojouren ska ta emot inte bara kvinnor som är göteborgskor och skrivna i staden utan också alla papperslösa kvinnor.

Jag vet att man också måste ha stöd, kompetens och kunskap eftersom många av dessa kvinnor har mycket med sig. De har varit med om stora trauman och mår dåligt. De har inte någon tillvaro efteråt med socialtjänsten som de kan gå ut till från kvinnojouren. De behöver helt enkelt ett akut skydd och kanske en andningspaus så att de kan ta tag i sitt liv.

De här kvinnorna har inget skydd som det fungerar i dag. De kan inte med trygghet gå till en kvinnojour som tar emot dem. Om de ska kunna göra det måste man fatta lika aktiva beslut som jag hoppas att man kommer att fatta när det gäller skola och hälso- och sjukvård. På samma sätt behöver man fatta beslut i denna fråga.

Jag ställer frågan till Folkpartiet: Är Folkpartiet berett att fatta ett sådant aktivt beslut?

Anf. 174 MARIA LUNDQVIST-BRÖMSTER (FP) replik:

Herr talman! Eva Olofsson är insatt och engagerad i frågan. Det är bra. Jag förstår mycket väl det beroendeförhållande som kvinnojourerna har till kommunerna när det gäller bidrag och så vidare. Det är självklart att våldsutsatta kvinnor är alla kvinnor. Det tycker jag. Det är min ambition att också försöka driva frågan så.

Herr talman! Jag yrkar bifall till socialutskottets förslag i betänkande SoU10 om socialtjänstfrågor och avslag på samtliga reservationer.

Jag vill börja mitt debattinlägg på ett lite annorlunda vis – genom att sjunga några verser ur *Elsas visa*. Först ska jag bara säga några ord om Elsa.

Elsa Lund föddes i Ucklum söder om Uddevalla. Hon hämtades av barnavårdsnämnden när hon var 14 år. Det var 1930-tal i Sverige. De sade att hon var sinnesslös – ett uttryck som man hade på den tiden. Men hon var varken sinnesslös eller sjuk. Hon var bara fattig. I 25 års tid fanns hon på olika mentalsjukhus runt om i Sverige. Hon blev tvångssteriliserad. Efter 25 år blev hon fri från sitt helvete.

När jag träffade Elsa var hon runt 80 år. Hon hade slitna drag och fårade kinder. Men det fanns något vackert i blicken, och rösten var tydlig och klar. Elsa såg mig i ögonen och tog mina händer i sina. Och så sade hon: Jag har någonting att berätta, och jag vill att du lyssnar en stund.

När jag var en ung liten flicka
jag bodde på en fattig gård.
Det var trettioåret i Sverige
och tiden var strävsam och hård.

En dag så kom Barnavårdsnämnden
och sa: Du får inte bo kvar,
du tillhör de "sinnesslöa"
vi skickar bort dig ett tag.

I tjugofem år satt jag instängd
jag var som en fågel i bur.
Graven låg öppnad framför mig
och där stod döden på lur.

Då öppnade någon dörren
och ljus trängde in i mitt rum.
Jag såg hela världen förvandlas
jag fick vingar på nytt som en örn.

Det finns ett enda skäl till att jag framför dessa ord om Elsa Lund. Det handlar om de utsatta barnen – de glömda barnen som vi inte får glömma. I februari i år kom Upprättelseutredningen som har granskat allvarliga övergrepp och vanvård vid institutioner och familjehem i Sverige från 1920 till 1980. Elsa Lund var inte ensam. Ett av utredarens förslag till åtgärder är att regeringen i samarbete med kommunerna initierar ett långsiktigt program för ökad säkerhet inom samhällsvården av barn och unga för att förhindra att övergrepp och vanvård upprepas.

Herr talman! Det råder ingen tvekan om att regeringen och Socialdepartementet har gjort stora insatser för förbättringar inom socialtjänsten. Vi har hört flera exempel på detta här. Det är något som också har varit nödvändigt. Bland det viktigaste är den nationella strategin för kvalitetsutveckling genom öppna jämförelser inom socialtjänstens olika verksamhetsområden i samarbete med Sveriges Kommuner och Landsting.

Även när det gäller hemlöshet har Socialdepartementet under Göran Hägglunds och Maria Larssons ledning gjort betydande insatser. Vi

minns räkningen av de hemlösa 2005. Drygt 17 000 personer var hemlösa enligt Socialstyrelsens definition. Alliansregeringen påbörjade en strategi 2007 för att motverka hemlöshet med en nationell styrgrupp och stimulansmedel till lokalt utvecklingsarbete.

Vi har under våren fått en rapport från Lunds universitet och Ersta Sköndal högskola med en utvärdering av de 46 miljoner som har fördelats på 23 lokala utvecklingsprojekt i 16 kommuner. Här följer ett utdrag: De 23 satsningarna skiljer sig åt när det gäller hur de söker angripa hemlösheten. En del vill öka förutsättningarna för att arbeta med hemlösa, andra vill förhindra att människor hamnar i hemlöshet genom att förebygga vräkningar och åter andra önskar integrera hemlösa på bostadsmarknaden. Det visar sig vara lättare att arbeta för att människor bor kvar i sina lägenheter om man kan ingripa tidigt än att försöka skaffa en egen bostad åt dem som varit hemlösa under en längre tid.

Herr talman! Det som griper oss allra mest är de barnfamiljer som vräks. Vi har hört flera vittnesmål om detta här i dag. Även om det skedde en minskning 2009 med 14 procent jämfört med 2008 ökade antalet barn som berördes av vräkning med 2 procent till 632 barn. Jag har hört minister Maria Larsson uttrycka det som många av oss känner: Man blir ledsen och bedrövad över att detta händer i Sverige i dag. I maj 2010 inrättades en arbetsgrupp knuten till Socialdepartementet med uppgift att se på orsakerna till att barn fortfarande berörs av vräkning. Resultatet kom för några veckor sedan, och Socialdepartementet drar nu slutsatser för att finna lösningar.

Barn som har bevittnat våld i hemmet ses sedan 2006 enligt lagens mening som offer, och socialtjänsten ska agera därefter. Varje utsatt barn och varje utsatt kvinna är i en unik och mycket sårbar situation som är svår att förstå om man inte har egen erfarenhet. Det viktigaste arbetet, förutom ren lagstiftning, för att förhindra detta våld är att alla – föräldrar, lärare, sjukvårdspersonal och alla vi vanliga medborgare – reagerar och agerar när vi ser och hör att barn, kvinnor eller för den delen män utsätts för våld.

I socialtjänstlagens 5 kap. 1 § står det att socialnämnden i kommunen ska "sörja för att barn och ungdom som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det stöd som de behöver". Vi ser också hur barns och ungas ställning stärks genom förändringar under 2008. Bland annat kan ett HVB-hem stängas vid allvarliga missförhållanden. Barnskyddsutredningen, som kom 2009, stärker barnens rättigheter ytterligare.

En ny lag är föreslagen med syfte att föra samman socialtjänstlagen och LVU, lagen om vård av unga, till LBU, lagen om stöd och skydd för barn och unga. Här får familjehemmen bättre stöd genom utbildning, och varje barn ska få en egen socialsekreterare som ska besöka barnet minst fyra gånger per år. Det är bara några exempel av ca 40 nya förslag.

Det är lätt att glömma föräldrarnas roll och ansvar. Många föräldrar klarar av olika skäl inte av att ta hand om sina barn. Därför är också regeringens strategi från 2009 för ett utvecklat föräldrastöd viktig. Enligt Statens folkhälsoinstitut finns det studier som visar att deltagandet i föräldragrupper kan förebygga psykisk ohälsa hos barn och hjälpa föräldrar att förstå betydelsen av en klar kommunikation. Uppemot 50 procent av föräldrarna är intresserade av att delta i en föräldragrupp.

Vi ska inte heller glömma att det görs storverk varje dag runt om i vårt land av många människor som är involverade i barns fostran, stöd och utveckling. Det gäller framför allt föräldrar men också många, många andra.

Herr talman! Som medmänniska och kristdemokrat kommer jag här i Sveriges riksdag att kämpa för människor i utsatta situationer. Hela mitt politiska engagemang startade bland de hemlösa, missbrukarna och personer med psykiatrisk problematik i Göteborg. Här fanns även många utsatta barn. Jag såg att det gick att förändra människors situation, och därför tror jag att det går att förändra vårt samhälle till det bättre.

Låt mig avsluta med följande rader ur visan om Elsa Lund.

Medborgare som går här nere
och klagar och inte har tid,
var rädd om den frihet du äger
låt ingen få stjåla ditt liv.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 28 april.)

15 § Folkhälsofrågor

Prot. 2010/11:92
27 april

Socialtjänstfrågor

Föredrogs
socialutskottets betänkande 2010/11:SoU16
Folkhälsofrågor.

Folkhälsofrågor

Anf. 176 ROLAND UTBULT (KD):

Herr talman! Tiden är nu inne för socialutskottet att debattera betänkande SoU16, som behandlar regeringens proposition *Folkhälsofrågor*. I betänkandet finns 56 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2010. Områden som behandlas är bland annat mål för folkhälsa, insatser mot hiv/aids, självmordsprevention, spelberoende, ungas hälsa samt astma och allergi.

Under behandlingen av betänkandet har socialutskottet besökt Folkhälsoinstitutet i Östersund i februari i år och där fått värdefull information om det pågående arbetet när det gäller folkhälsan i vårt land. I betänkandet finns 14 reservationer och 2 särskilda yttranden.

Herr talman! Efter denna inledning är det dags för debatt.

Anf. 177 GUNNAR SANDBERG (S):

Herr talman, utskottets ledamöter och åhörare! Tack, Roland, för inledningen! Jag behöver inte gå in på hur många reservationer och motioner som utgör underlag till dagens debatt.

Jag ska dock yrka bifall till våra gemensamma reservationer med Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Det är punkterna 2, 4, 9, 11 och 12.

Dyr ohälsa motiverar investeringar i folkhälsan. Kostnaden för den påverkbara ohälsan uppgår, lågt räknat, till 120 miljarder kronor per år. Detta redovisade Statens folkhälsoinstitut till regeringen i mitten av no-

vember 2010 i *Framtidens folkhälsa – allas ansvar*. Kostnaderna kan minskas betydligt genom bland annat förutsättningar för sundare matvanor, ökad fysisk aktivitet och minskad konsumtion av alkohol och tobak. Totalt presenterades ett sextiotal förslag i den folkhälsopolitiska rapporten för framtidens folkhälsa.

De flesta av er i kammaren känner till mitt stora intresse för idrott och fysiska aktiviteter. Jag tänkte därför i dag även tydliggöra en annan sida av mina folkhälsofunderingar.

Herr talman! Regeringen har ett starkt fokus på att åstadkomma starka individer såväl ekonomiskt som socialt, men till skillnad från min syn på detta försöker regeringen slå sönder den väl genomtänkta strategin där även solidariteten flödar.

Jämlikhet och solidaritet är politiskt laddade begrepp. Den ojämlika inkomstfördelningen anser till exempel vissa vara naturlig och nödvändig, medan andra anser den vara helt oacceptabel. När det gäller den offentligt finansierade vården finns såväl internationella deklarationer som svensk lagstiftning som anger tydliga krav på jämlikhet i hälsa och vård.

Låt oss därför klargöra att den friska individ som uppstår då den enskilde stimulerats i sina egna friskvårdsinsatser att bli en sund människa inte har något att göra med den sociala strukturen i samhället. Varje människa oavsett bakgrund, etnicitet, sexuell läggning eller ålder och kön mår som biologisk varelse bra av att utöva någon form av fysisk aktivitet.

Folkhälsopolitiken når dock inte alla lika väl, på grund av att det råder sociala och ekonomiska restriktioner i hur man kan tillgodogöra sig möjligheterna till fysisk aktivitet. Folkhälsopolitiken – eller som EU säger: hälsa i alla politikområden – innebär därför att reducera social exkludering i alla dess former och uttryck. Bara i ett solidariskt samhälle där jämlikhet råder kommer folkhälsan att förbättras för alla och inte bara för dem som har den ekonomiska möjligheten.

Herr talman! FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna slår fast att bästa möjliga hälsa är en grundläggande mänsklig rättighet. Detta rättighetsperspektiv återspeglas också i den svenska hälso- och sjukvårdslagens portalparagraf och dess krav att hela befolkningen ska erbjudas en god vård på lika villkor oberoende av social position och köpkraft.

De värderingar och etiska principer som inspirerat socialminister Göran Hägglund är inte redovisade så att vi alla kan förstå dem. Det är dock helt klart att kommersiella intressen oftast har vägt tyngre än människovärdesprincipen.

Intressant är också att se att det nypolitiska språket blir allt fräckare i sina försök att sälja in hälsa i folkmun så att alla känner sig vara med och inte befinna sig i det populära nyliberala utanförskapet. De nya Moderaternas sjukvårdspolitiska slutrapport till partistyrelsen i februari 2009 har till exempel som titel *Jämlik vård*, trots att den inte med ett ord beskriver sociala skillnader i vården eller några insatser som kan minska dessa skillnader.

Låt oss börja med att fastställa att en individs hälsa beror på en mängd olika faktorer. Det finns en mängd varianter på den bild som togs fram av Världshälsoorganisationen, WHO, eller mer korrekt av Göran Dahlgren och Margaret Whitehead över hälsans bestämningsfaktorer.

Ni har nog någon gång sett denna ”regnbågsbild” där man vill betona samspelet mellan levnadsvanor och sociala normer, nätverk, levnads- och arbetsvillkor, vilket i sin tur står i förhållande till ett bredare socioekonomiskt och kulturellt samhällsklimat. För att vara riktigt säker på att ingen missar vilken bild jag pratar om har jag den här, och den kan om ledamöterna är intresserade fås senare av mig.

Herr talman! Folkhälsoarbetet kan delas in i primär, sekundär och tertiär prevention.

Primär prevention brukar kallas för hälsofrämjande arbete och sker innan man blir sjuk. Hälsofrämjande insatser beskrivs som den process vilken ger människor möjligheter att öka kontrollen över sin hälsa och att förbättra den. Ett sätt att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa är att skapa hälsofrämjande miljöer. Hälsofrämjande miljöer syftar till att stärka människors makt i vardagen och självförtroende samt till att minska riskfaktorer både i den psykosociala och i den fysiska miljön. Det kan handla om att bryta individers isolering samt att ge alla tillgång till hjälpande strukturer vid krissituationer.

Sekundär prevention, också kallad sjukdomsförebyggande arbete, handlar om att i ett tidigt stadium upptäcka sjukdomar samt motverka så kallade riskfaktorer.

Tertiär prevention är detsamma som behandling och rehabilitering.

Alla vi som är intresserade av folkhälsa vill att det som ska göras ska ske så tidigt som möjligt i kedjan, det vill säga att vi ska satsa på primär prevention. Om vi gör det kan samma insats vara både sjukdomsförebyggande och behandlande. Exempelvis kan behandling av alkoholberoende även vara förebyggande av hjärt- och kärlsjukdom och olika former av cancer. På samma sätt kan exempelvis fysisk aktivitet och goda matvanor vara hälsofrämjande för alla genom att det stärker vitalitet, muskelstyrka, immunförsvar och höjer energinivån; sjukdomsförebyggande genom att fysiska aktiviteter och frukt- och grönsakskonsumtionen gör att risken för diabetes och hjärt- och kärlsjukdomar minskar; behandlande av exempelvis fetma och högt blodtryck och rehabiliterande efter till exempel en operation.

I den rapport som Marmot gjort och som finns sammanfattad på ett bra sätt av Folkhälsoinstitutet understryks betydelsen av att stärka det sjukdomsförebyggande arbetets roll och påverkan. Enbart fokus på grupper med mest ohälsa och sjuklighet är dock inte tillräckligt för att minska hälsoskillnader, utan allmänna insatser behövs med fokuserad kraft på grupper med större behov, allt enligt Marmot 2010.

Samhälleliga förutsättningar för en jämlik hälsa är, menar WHO 2008, att underlätta för människor att klara av sin vardag. Vidare gäller att noga undersöka om samhällets system på osakliga grunder gynnar eller missgynnar vissa grupper genom hur pengar och resurser fördelas men också genom vilka som ges inflytande över samhällets organisationer och deras verksamhet.

Teorier om förklaringar av hälsans ojämlika fördelning brukar delas upp i bland annat livsloppsanalys, skillnader i beteende och skillnader i materiella tillgångar och övriga resurser.

Livsloppsanalyser pekar på att skillnader i hälsa vid barnåren och under uppvuxen tenderar att öka under livets gång.

Skillnader i beteende handlar om att personer med kort utbildning i högre grad uppvisar riskbeteenden, samtidigt som stödjande faktorer i form av exempelvis socialt stöd hemma och på arbetet är mindre vanligt förekommande än bland personer med lång utbildning. Det gör att exempelvis samma nivå av riskabel alkoholkonsumtion generellt ger större påverkan bland personer med kort utbildning än bland personer med lång utbildning.

Skillnader i materiella tillgångar och övriga resurser visar sig på olika sätt. Det är bland annat vanligare att personer med kort utbildning upplever psykosocial stress relaterat till ekonomiska bekymmer än att personer med lång utbildning gör det.

Personer med kort utbildning har oftare arbeten med lågt inflytande och stora krav på arbetsplatser med fler fysiska hälsorisker än personer på exempelvis kontor. Slutligen har personer med kort utbildning i högre grad sjukdomar och riskerar dessutom i högre grad att bli av med sitt arbete vid sjukdom än personer med lång utbildning.

Herr talman! Folkhälsopolitiken handlar om att spegla nivåer av hälsa i befolkningen men också skillnader mellan grupper. Kvinnor och män har varit en traditionell uppdelning av befolkningen men också ålder och socioekonomisk position, definierat utifrån utbildningens längd, typ av arbete eller ekonomi.

Jag skulle vilja att vi vände vårt fokus till förmån för ett mer hälsofrämjande synsätt inom folkhälsopolitiken, detta i stället för att satsa mer och mer på att reparera de problem som är relaterade till förutsättningarna att leva ett gott liv. Jag vill vara tydlig och säga att det jag för fram *inte* är ett förslag att reducera den vård som behövs, det vill säga att lindra, bota och behandla.

Låt oss därför fundera över hälsa kontra ohälsa. Det främjande sättet att se på hälsa innebär att man fokuserar på hälsan i stället för på ohälsan. Jag ser här skolan som en naturlig arena för fysisk, mental och social utveckling för eleven och dess välbefinnande. Med hjälp av skolans mångfasetterade ämnesutbud och pedagogiska expertis finns det möjligheter för eleverna att finna sina talanger. Det främjande arbetssättet har på det sättet sin naturliga plats i skolan. Man kan se det som en trebent pall där alla benen behövs för att skapa balans i livet som bygger på fysisk, mental och social kompetens.

Herr talman! Jag har ett förslag till socialminister Göran Hägglund, folkhälsoansvarig för insatser som ger människor möjligheter att öka kontrollen över sin hälsa och att förbättra den. Jag vill börja med att läsa direkt från regeringens hemsida där den nya folkhälsopolitiken beskrivs enligt följande: "Regeringens förnyade folkhälsopolitik riktar in arbetet med folkhälsan på ett nytt sätt. Nytt är att regeringen uppmärksammar människors utanförskap som ett hot mot folkhälsan. Regeringen vill också uppmuntra individens goda hälsoutveckling genom att ge stöd för kloka egna hälsoval, utveckla hälsofrämjande metoder utifrån en vetenskaplig grund och stödja ett gemensamt ansvarstagande för folkhälsoarbetet mellan flera olika typer av samhällsaktörer."

Jag citerar åter den mening som jag finner mest intressant kopplat till mitt förslag: "uppmuntra individens goda hälsoutveckling genom att ge stöd för kloka egna hälsoval."

Mitt förslag är därför att regeringen skyndsamt med hjälp av utskottet presenterar ett förslag där ytterligare en trebokstavskombination görs tillgänglig för det svenska folket, nämligen RAT. RAT står för riktat aktivitetshöjande träning-avdrag, i paritet med ROT och RUT, och bygger på att de medborgare som i dag befinner sig i de grupper som är mest i behov av stöd, de marginaliserade och socialt exkluderade i samhället, återinträder på både arbetsmarknaden och det hälsosamma livets väg. RAT bör därför byggas på en möjlighet för dessa medborgare att göra ett skattefinansierat – genom skatteavdrag på 50 procent via deklarationen – avdrag för kostnader i form av inhyrning av personlig träningscoach, inköp av träningsutrustning som skor, kläder med mera för att på detta sätt skapa bästa möjliga förutsättningar för dem.

RAT-avdrag ska dock inte finnas tillgängligt för medborgare med årsinkomster över 300 000. Denna riktade insats skapar då en potential för alla idrottsklubbar att certifiera sina coacher, eller rättare sagt tränare, till att kunna inta en förnyad position på arbetsmarknaden motsvarande tiotusentals nya arbetstillfällen, samtidigt som regeringen garanterar näringslivet en tillgång till goda sunda samhällsmedborgare som inte längre belastar ersättningssystemen utan bidrar med skatteintäkter till att ytterligare (sned)fördela resurserna i hela befolkningen.

Anf. 178 GUNVOR G ERICSON (MP):

Herr talman! Folkhälsa handlar inte främst om sjukvård utan startar långt tidigare. Nästan alla politikområden berörs, från demokrati- och miljöfrågor till sjukvård och sexuella rättigheter. Det handlar helt enkelt om det goda livet. Och en politik för folkhälsa är också en politik för livskvalitet.

Regeringspartierna har i det här betänkandet och även i det tidigare nämnda betänkandet som handlar om den nya folkhälsopolitiken valt bort att se vikten av samhälleliga förhållanden för folkhälsa och vikten av att ojämlikhet i hälsa måste motverkas, vilket är allvarligt. I stället riktas fokus mot individen och att det är individens eget fel om hälsan utvecklas negativt.

Resonemangen utgår från människans behov av integritet och valfrihet och bygger på sambandet mellan hälsans villkor och individens förutsättningar. Regeringspartierna skriver till och med: "Folkhälsoarbetet bör ha människans behov av integritet och valfrihet som grund." Det resonemanget bygger inte på folkhälsovetenskaplig forskning, och genom att se det så riskerar folkhälspolitikens fokus att ruckas. Det är ingen motättning att ta politiskt ansvar och att ge människor goda valmöjligheter.

Om samhället bygger säkra cykelbanor är det fler som kommer att cykla mellan skolan och hemmet än om det inte finns några säkra cykelbanor. Människor kan inte själva bygga cykelbanorna, så det behövs både ett politiskt ansvar och möjligheter för människor att göra goda val.

Folkhälsopolitiken får inte degraderas till enbart den enskildes ansvar. Folkhälsofrågorna handlar egentligen om den sociala dimensionen i en långsiktigt hållbar utveckling.

Folkhälsoinstitutet kom, som även tidigare nämnts här, med en folkhälsorapport 2010. Den heter mycket lägligt *Framtidens folkhälsa – allas ansvar*, och det är en angelägenhet för alla, från riksdag och regering till den enskilda medborgaren. I rapporten framkommer också att hälsofräm-

jande livsmiljöer och levnadsvanor i flera avseenden inte har lett till några förbättringar under perioden 2004–2009.

I Västra Götaland har man gjort en intressant rapport om vad ojämlikhet i hälsa kostar på ett år. Man har alltså räknat ut kostnaden för ojämlikhet i hälsa i Västra Götaland genom att titta på år 2007. Där kunde man konstatera att det fanns 1 600 förtida dödsfall, drygt 27 000 förlorade levnadsår och ett produktionsbortfall motsvarande 2,2 miljarder samt en förlust i hälsa motsvarande 13,9 miljarder. Den beräkning de gjort liknar många andra internationella studier. Det är alltså betydande belopp.

Det här är ofta åtgärdbara faktorer. Men för att komma åt vad som strategiskt behöver göras måste man arbeta systematiskt. Därför behövs en folkhälsokommission, något som vi har föreslagit i motioner och som det finns en gemensam reservation om från S, V och MP. Det var också något som WHO uppmanade till när de antog resolutionen Closing the gap in a generation utifrån den rapport som Marmotkommissionen lämnat om sociala bestämningsfaktorer för hälsa.

Det arbete som regeringspartierna hänvisar till i betänkandet bidde en tummetott. Regeringen fattade beslut – det är riktigt – om att man skulle göra en översyn i Marmotkommissionens anda även i Sverige. Men först i november kom jobbet i gång, flera månader efter att regeringen hade fattat beslut, därför att Socialdepartementet och myndigheten inte var överens om hur det skulle göras. Då hade man fyra månader på sig att göra det klart. Inget helhetsperspektiv fick tas enligt regeringens direktiv. Bara den nationella nivån skulle belysas. Men allt det här hänger ju samman. Om man inte tittar på helheten blir det knappast ett strategiskt arbetsfokus.

Det är viktigt att tydliggöra de olika aktörernas ansvar. Det behövs en lagstiftning också när det gäller kommunerna. I budgettider är det väldigt lätt, när det är ont om pengar, att ta bort sådant som inte är en absolut nödvändighet enligt lagstiftning, och tyvärr är det många kommuner som inte ser det som någon skyldighet att jobba aktivt med folkhälsofrågor, även om det är väldigt lönsamt på lång sikt för kommunerna.

En annan fråga som Miljöpartiet har lyft fram ett antal gånger när det gäller folkhälsofrågorna är att det finns en stor miss i målområdenas struktur. Läkemedelsberoende är ett beroende som också hör hemma under målområde 11. Det finns inte med där. Där finns andra beroendeformer men inte läkemedelsberoende, och det är minst lika viktigt som de andra formerna av beroende, för det är samma mekanismer som aktiveras vid läkemedelsberoende som vid alkoholmissbruk, dopning eller andra missbruk.

En god och jämlik hälsa är ett övergripande mål för Miljöpartiet de gröna som en del av visionen om det långsiktigt hållbara samhället. Men för att åstadkomma en god och jämlik hälsa krävs investeringar i både människor och miljö. Och vi måste skapa förutsättningar i samhället för att människor ska kunna göra goda val, inte lägga allt ansvar i individens knä och låtsas att politiken inte påverkar.

En hälsosam miljö, en meningsfull tillvaro med aktivt deltagande i samhället samt ekonomisk trygghet är grundläggande delar för en god och jämlik hälsa hos hela befolkningen. En god och jämlik hälsa är också

en frihetsreform som ger förutsättningar för livskvalitet. Folkhälsa har en tydlig koppling till både miljöfrågor och fördelningspolitik.

Begreppet hälsa utgår från den enskilda individen och handlar om ett samspel mellan människan själv och det omgivande samhället. Begreppet folkhälsa är ett uttryck för befolkningens samlade hälsa och beskriver hur hälsan fördelas mellan olika grupper och den totala nivån på befolkningens hälsoläge. Glöm inte det!

Arbetet för en bättre miljö och folkhälsoarbetet måste gå hand i hand. En rad miljöfaktorer påverkar människors hälsa i hög grad. Tidigare i dag beslutade kammaren om miljö- och jordbruksutskottets kemikaliebetänkande. Däri finns många frågor som har absolut beröring på människors hälsa, till exempel luftföroreningar i form av små partiklar som är en kraftigt underskattad hälsorisk. Dit kan knytas 6 000–8 000 dödsfall årligen, framför allt i hjärt- och lungsjukdomar. Och trafiken orsakar i dag fler dödsfall genom sina miljöeffekter än på grund av olyckor. Buller är ett annat underskattat hälsoproblem. Det finns belägg för att en höjd bullernivå medverkar till en ökad frekvens av hjärtinfarkter. Kemikalier påverkar hormonomsättningen, men de leder också till en rad sjukdomar, exempelvis allergier.

I ett globalt perspektiv är miljöfaktorer ett ännu större hälsohot, bland annat genom att riskabla verksamheter dumpas i fattiga länder där hälsovård och förebyggande verksamheter saknas. Klimatförändringarna bidrar redan i dag till ett ökat antal dödsfall genom infektionssjukdomar som sprids till nya områden och genom diarrésjukdomar orsakade av brist på rent vatten. En god folkhälsa och en bra miljö är alltså båda viktiga kriterier för en hållbar utveckling.

Förebyggande arbete måste prioriteras och ges större tyngd både i politiken och i den offentliga ekonomin. Dagens kortsiktiga ekonomiska tänkande ger inte tillräckliga förutsättningar för en långsiktigt hållbar samhällsutveckling. Det finns flera olika beräkningsmodeller för samhällets kostnader för ohälsa, förutom det jobb som jag nämnde att Västra Götaland har gjort tillsammans med Folkhälsoinstitutet.

Enligt socioekonomiska beräkningar av nationalekonomerna Ingvar Nilsson och Anders Wadeskog kostar en långtidssjuk person närmare 350 000 kronor årligen och en person med psykiatrisk diagnos ca 400 000 kronor. Alkoholism och drogmissbruk kostar samhället det tredubbla. Men man kan också se att människor i rika länder inte längre ges verkliga hälsofördelar och ökad livslängd av ekonomisk tillväxt. Samtidigt sätter den globala uppvärmningens problem och miljön gränser för ökad konsumtion. Därför måste vi fundera över hur vi kan använda våra gemensamma resurser i ekonomin så klokt att de bidrar till hållbar utveckling och jämlik hälsa.

Om en ständig tillväxt prioriteras utan att ta hänsyn till miljö och sociala aspekter skadas livsförutsättningarna och därigenom vår hälsa. Vi måste också se hur politiken påverkar. Se bara vad som har hänt i sjukförsäkringen när ekonomisk och social trygghet inte längre prioriteras av regeringen. Trots att den fortfarande är ett mål inom folkhälsopolitiken tycks den vara helt bortglömd.

Självklart står jag bakom Miljöpartiets samtliga reservationer, men för tids vinnande yrkar jag bifall till reservation 3. Genom att tydliggöra vilka faktorer som främjar hälsa och hållbar utveckling blir det synligt att

Prot. 2010/11:92
27 april

Folkhälsofrågor

de kan åtgärdas med hjälp av politik. Folkhälsoarbetet löper genom alla politikområden. Essensen av folkhälsa är att se de samhälleliga strukturerna och sammanhangen som skapar förutsättningar för hälsa respektive ohälsa. Det är att se konsekvenser av politiska förslag i ett brett folkhälspolitiksperspektiv.

Anf. 179 MIA SYDOW MÖLLEBY (V):

Herr talman! Totalt sett är hälsan i Sverige god. Vi har en lång medellivslängd, och många hälsoproblem har minskat över tid. Men det finns också stora brister i den svenska folkhälspolitik.

Folkhälspolitikens övergripande mål är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen. Här finns mycket att göra.

Gunvor G Ericson tog upp frågan om en kommission, och jag kommer att lyfta upp den frågan också.

Statens folkhälsoinstitut konstaterar återigen i *Folkhälspolitik rapport 2010* att hälsan är ojämlik och att förutsättningarna för en jämlik hälsa har försämrats under de senaste åren. I Folkhälsoinstitutets rapport står att läsa:

”Personer med låg utbildning eller låg inkomst har kortare medellivslängd och uppger sämre hälsa än den övriga befolkningen.

Kvinnors självrapporterade hälsa är generellt sämre än mäns, medan män har kortare medellivslängd än kvinnor.

Personer med funktionsnedsättning, utländsk bakgrund eller hbt-identitet rapporterar också en sämre hälsa än den övriga befolkningen.

Hos dem som har sämst hälsa bidrar många olika faktorer till ohälsan.

En sammanställning av olika svenska studier visar att risken för dödlighet bland barn och unga är 30 % högre i socioekonomiskt svaga grupper än i socioekonomiskt starka grupper. Dessutom är risken för skador 40 % högre och risken för depression och ångest 100 % högre.

Detta visar att det övergripande målet för folkhälsan inte är uppnått och att det behövs ett fortsatt aktivt arbete för att skapa samhälleliga förutsättningar för god hälsa på lika villkor för hela befolkningen.”

Det var alltså ett citat direkt ur *Folkhälspolitik rapport 2010*.

Det strategiska området Goda livsvillkor är grundläggande för hälsa, och rapporten visar tyvärr också att de allra viktigaste folkhälsofrågorna inte diskuteras i dag. De mest avgörande frågorna handlar om människors livsvillkor, det vill säga väldigt mycket handlar om arbetsmarknad, utbildning och socialförsäkringar. De frågorna hanterar inte det här utskottet.

Inom det här området går avgörande frågor åt helt fel håll. Allt fler barn växer upp med ekonomiskt knappa resurser. Särskilt hårt drabbade är barn till ensamstående. Bland unga vuxna har arbetslösheten ökat snabbt under de senaste åren. Personer med funktionsnedsättningar har fått ännu svårare att få arbete. Redan sjuka har fått ännu sämre ekonomiska förutsättningar de senaste åren.

Ändå fokuserar den borgerliga folkhälspolitik i dag inte på dessa frågor. Huvudfokus ligger i stället på livsstilsfrågor eller de enskilda individernas möjligheter att ta ansvar för sin egen hälsa, som det numera ofta uttrycks. Det är ett sätt att lägga huvudansvaret för hälsans utveck-

ing på den enskilda individen, trots att vi vet att det framför allt är politiska beslut som styr människors livsvillkor och livsmiljöer.

Världshälsoorganisationen ställde sig i maj 2009 bakom rapporten *Closing the Gap in a Generation* – att utjämna hälsoskillnaderna på en generation. Rapporten visar tydligt att hälsan till väldigt stor del beror på sociala, ekonomiska och politiska förhållanden. Man pekar särskilt på behovet av jämnare inkomstfördelning, generella välfärdssystem och satsningar på barns villkor.

Flera länder har tillsatt egna folkhälsokommissioner efter det, för att få en genomgripande diskussion med konkreta förslag om hur just de ska arbeta vidare med att minska den växande klyftan vad gäller hälsa. Så dock inte Sverige.

Jag började mitt anförande med att hela samhället måste engageras för att få en jämlik hälsa. Det räcker inte att lämna över frågan till Socialstyrelsen eller Folkhälsoinstitutet. För att kunna ta ett helhetsgrepp på hälsans utveckling och vilka åtgärder som behövs måste Sverige, precis som till exempel England och Danmark, tillsätta en folkhälsokommission. Det ska vara en kommission som samlar politiker, forskare och experter inom alla de områden som påverkar hälsans utveckling. Förslag på åtgärder inom alla politikområden behövs. Arbetsmarknad, utbildning, socialförsäkringssystem, hälso- och sjukvårdens utformning, samhällsbyggnadsfrågor och givetvis också arbetet med att förbättra människors levnadsvanor är alla viktiga delar i att nå målet om en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen.

Ja, herr talman, det var det om detta. Nu går jag över till en annan fråga som jag också vill lyfta upp. Det gäller insatser för att stoppa spridningen av hiv/aids. Det är ett område där vi också måste förändra och utveckla arbetet.

Smittspridningen i Sverige ökar, och det är knappast möjligt att slå fast en enskild orsak till det. Det vi kan konstatera är att det arbete som bedrivs i dag inte räcker. När hiv dök upp på 80-talet satsades massivt på information, och spridningen av smittan minskade också. De mest utsatta grupperna var män som har sex med män och intravenösa missbrukare. Det är fortfarande de grupper som löper störst risk att smittas i Sverige, medan personer som smittas vid heterosexuella kontakter oftast smittas utomlands.

Möjliga orsaker till den ökade smittspridningen är att informationen om riskerna vid oskyddat sex har minskat och att unga i dag därför har ett större riskbeteende. Vi reser mer över världen och har oskyddat sex även utomlands, och vi har ett regelsystem som bidrar till att människor väljer att inte testa sig.

I internationella sammanhang har Sverige varit pådrivande i att insatser mot hiv/aids ska ske på frivillig väg. I internationella överenskommelser anges att vi ska erbjuda frivillig testning, vård och behandling.

Sverige har varit drivande i internationella sammanhang, men vi har också fått kritik för hur vår egen lagstiftning ser ut. Vår lagstiftning avviker från andra länders. Vår smittskyddslag är repressiv, och i stället för att satsa mer på information, frivilliga insatser och att göra det enklare att testa sig fokuserar Sverige på plikt och skyldigheter.

Den som misstänker att han eller hon kan ha smittats är skyldig att testa sig, och om personen visar sig ha fått smittan infaller en informat-

Prot. 2010/11:92
27 april

Folkhälsofrågor

ionsplikt. Speciella föreskrifter för läkare för smittad person ingår också. Allt detta bidrar till att stigmatisera smittade personer. Ansvaret att minska spridningen ligger på detta sätt ensidigt på dem som fått infektionen, trots att de som mest riskerar att smitta någon annan är de som är nysmittade och alltså inte vet om att de är smittade.

Mer effektivt för att stoppa smittspridningen vore därför att satsa ytterligare på information om säker sex och att göra båda parter ansvariga för den gemensamma sexakten, att satsa på ökad kunskap om hiv och aids bland smittade och samhället i stort, att utöka stödet till frivilligorganisationer som arbetar med hiv och aids samt att utveckla metoder för att nå riskgrupper. Personer som medvetet sprider smitta måste självfallet falla under strafflagstiftning som andra personer som avsiktligt skadar någon annan. Dessa personer ska inte heller få hindra att vi kan ha en effektiv politik för att bekämpa smittspridningen.

Herr talman! Därmed vill jag yrka bifall till reservation nr 3 och reservation nr 5.

Anf. 180 KENNETH JOHANSSON (C):

Herr talman! Hållbar utveckling och folkhälsa hänger ihop. Ekologiska, ekonomiska och sociala faktorer är beroende av varandra. Ekonomisk tillväxt och utveckling ger ökade resurser och sysselsättning, vilket gynnar social utveckling. Omvänt främjar den sociala välfärden den ekonomiska utvecklingen. Vår folkhälsopolitik är således en viktig grundsten för det fortsatta arbetet för hållbar utveckling i Sverige, men också i ett EU-perspektiv och egentligen större än så. Centerpartiet vill att vi ska gå på offensiven för ett uthålligt samhälle.

Folkhälsoinstitutets folkhälsopolitiska rapport 2010 visar att hälsan i Sverige mätt i livslängd fortsätter att förbättras och att många hälsoproblem har minskat över tid. Det är bra.

Det finns dock fortsatt tydliga skillnader i hälsa mellan olika grupper. Personer med låg utbildning eller låg inkomst har kortare medellivslängd och sämre hälsa. Det finns också skillnader beroende på kön, utländsk bakgrund, funktionsnedsättning, hbt-identitet och så vidare.

Förutsättningarna för en god hälsa påverkas av livsvillkoren, omgivande livsmiljöer och individens egna val och levnadsvanor. Jobb och utbildning, att kunna försörja sig och att ha makten över sitt liv är särskilt viktigt.

Med den helhetssyn på människan som jag och mitt parti propagerar för krävs det insatser på alla områden och alla nivåer. Det gäller inte minst att skapa förutsättningar för att man ska kunna ta ett egenansvar för sin hälsa.

Centerpartiet och övriga alliansparter vill se åtgärder för en jämlik vård. Vi vill stärka det hälsofrämjande arbetet och särskilt ge människor ökad kunskap och möjligheter att själva förebygga sjukdomar och leva ett gott liv. Inom vården är patientens egen delaktighet viktig. IT-baserade verktyg i form av en elektronisk hälsodagbok kan till exempel bli ett instrument. Primärvården behöver utvecklas och ersättningssystem inriktas för att främja en evidensbaserad hälsovård. Ett särskilt orostecken är den psykiska ohälsan hos våra ungdomar. Här krävs ytterligare insatser. Elevhälsan behöver förstärkas.

För allt detta pågår eller planeras insatser. Det gäller att följa detta noga. Det kommer sannolikt att behövas mer.

Hälsofrämjande insatser står således högt på vår dagordning. Det finns många hot mot folkhälsan att ta tag i, som alkohol och andra droger, hur vi rör oss och vad vi stoppar i oss. Hur vi kan bestämma över vår tillvaro och om vi har makt över våra liv spelar stor roll för hur vi mår. Folkhälsoperspektivet måste, som jag sade, genomsyra hela samhället för att ge resultat. Hur cykelbanorna dras, hur skolan arbetar för att motverka mobbning och hur maten till våra äldre smakar och serveras – allt har betydelse för folkhälsan.

Den svenska folkhälsopolitiken utgår från elva målområden som fokuserar på de faktorer i samhället som påverkar folkhälsan, det vill säga livsvillkor, miljöer, produkter och levnadsvanor. Centerpartiet har länge arbetat för ett tolfte målområde, nämligen att främja psykisk hälsa, men där har vi ännu inte nått särskilt stor framgång.

Alliansregeringen har förnyat folkhälsopolitiken genom att utgå från en helhetssyn på människan. Det finns många konkreta exempel på åtgärder, såsom satsningar på föräldrastöd och minskat tobaksbruk, alkohol- och narkotikapolitiska beslut och den ANDT-strategi som har antagits här och som just nu konkretiseras av Socialdepartementet. Åtgärder för främjande av bra kostvanor och för att minska antalet självmord är några exempel. Det finns fler bra folkhälsopolitiska förslag från Folkhälsoinstitutet vars rapport nu bereds av regeringen. Folkhälsoinstitutet föreslår bland annat en nationell samordningsgrupp för folkhälsa. Centerpartiet anser att det är ett mycket bra förslag. I vår värld kan det bli en form av nationell folkhälsokommission. Namnet är mindre intressant. Det viktiga är att vi får ett driv i frågorna och att vi får alla berörda – departement, kommuner, landsting och intresseorganisationer – att känna delaktighet. Forskningen måste också finnas med. Frågorna bereds. Därför yrkar jag avslag på motionerna i denna del.

Herr talman! Ytterligare insatser mot hiv/aids och synpunkter på den så kallade informationsplikten i smittskyddslagen tas upp. Det är viktiga frågor. Även här görs en hel del för att förebygga hiv/aids. Det är viktigt. Majoriteten är inte beredd att förorda en ändring av informationsplikten. Däremot har vi påpekat att det nu har gått ett antal år sedan smittskyddslagen trädde i kraft. Utskottsmajoriteten utgår ifrån att regeringen noga följer utvecklingen och lagens tillämpning.

Jag noterar att Socialdemokraterna inte förordar en ändring av informationsplikten. I debatterna i valrörelsen kunde det låta så.

Flera viktiga områden tas upp i betänkandet. Självmordspreventionen är mycket angelägen. Det har gjorts en hel del. En självmordspreventionsutredning behandlas. Karolinska Institutet och NASP studerar det australiska självmordsprogrammet MHFA. Det behövs mer kunskap. Bemötandefrågorna är viktiga.

Spelberoende är också ett område där det pågår arbete. Antibiotika är ett annat område. Spridningen av antibiotikaresistenta bakterier är ett synnerligen allvarligt hälsohot i Sverige och globalt. Myndigheterna jobbar offensivt. Regeringen aviserar en ny strategi för ett samordnat arbete mot antibiotikaresistens och vårdrelaterade sjukdomar.

Ytterligare ett område är ungas hälsa. Barn och ungdomar är med rätta prioriterade inom psykiatri och folkhälsan. Här redovisas ett arbete

med till exempel Utvecklingscentrum för barns psykiska hälsa, UPP-centrum, och regeringens satsning på en ungdomsmottagning på Internet.

Det krävs mycket mer. Föräldrastödet behöver utvecklas. Familjecentraler växer upp i många kommuner. Det är mycket bra. Elevhälsan behöver förstärkas. Prevention, ett förebyggande och ett tidigt ingripande är åtgärder som är nödvändiga.

Herr talman! Jag yrkar bifall till förslaget i utskottsbetänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 181 GUNVOR G ERICSON (MP) replik:

Herr talman! Jag noterar att Centerpartiet har plockat upp det röd-gröna förslaget om hälsokonton, även om Kenneth Johansson kallar det dagbok för hälsa. Det var precis det som vi drev i valrörelsen, att man ska ha möjlighet att på Internet ha ett konto där man noterar sina hälso-uppgifter och där man kan samla alla uppgifter. Det är därför glädjande att höra att ni har tagit till er detta förslag.

Jag har frågor kring det faktum att regeringen har slagit samman folkhälsoministerposten med sjukvårdsministerposten. Tycker Centerpartiet att denna sammanslagning är bra?

Jag har inte heller noterat att Kenneth Johansson i sitt anförande nämnde någonting om det övergripande målet för folkhälsopolitiken. Hur ser Centerpartiet på det övergripande målet för folkhälsan? Vad har Centerpartiet för syn på det? Jag undrar också om Centerpartiet är nöjt med resultatet av det nationella uppdraget med anledning av Marmotkommissionen. Regeringen har ännu inte lagt fram något förslag utifrån de få men ändå några rekommendationer som kom fram.

Det fanns tidigare ett samordnande råd. Men det lade regeringen ned i början av förra mandatperioden. Är tanken att man ska införa samma sak igen när Folkhälsoinstitutet föreslår det? Jag tror att det är bra. Men man föreslår också en utredning för att genomföra och utvärdera ett antal pilotprojekt. Tycker Centerpartiet att det förslaget också är bra?

Anf. 182 KENNETH JOHANSSON (C) replik:

Herr talman! När det gäller att använda IT-baserade verktyg som jag kallar för elektronisk hälsodagbok vill jag nog inte säga att Miljöpartiet på något vis var föregångare där. Det var något som vi sedan lång tid hade med i våra diskussioner. Men jag tycker att det är rätt ointressant. Det viktigaste är att vi ser att det finns en möjlighet för människor att ta ett eget ansvar för sin egen hälsa och att vi från samhället ger förutsättningar för att de ska kunna göra det. Det tycker jag är centralt. Vi har tagit med det i utredningsdirektiven för patientlagstiftningen. Det är nu på gång att tas fram förslag i den delen.

När det gäller hur regeringen organiserar sig vill jag börja med att säga att det är nödvändigt för folkhälsopolitiken att det är hela regeringens fråga. Det är nödvändigt. Jag tror att vi alla här har sagt att det krävs en helhetssyn som måste genomsyra all verksamhet. Det är utgångspunkten. Här finns det behov av att från hela regeringen ännu mer fokusera på folkhälsoarbetet. Det berör alla.

När det sedan handlar om hur man fördelar ansvaret mellan ministrar var detta ett tydligt försök för att det hälsofrämjande arbetet inom sjukvården skulle få en tydligare skjuts och ett tydligare incitament för att bli

mer förebyggande. Om vi tittar på hur traditionell hälso- och sjukvård jobbar i dag är det väldigt lite förebyggande arbete. Detta är ett försök att ta ett steg och fokusera på den del i sjukvården som kan påverka hälsan, vilket är ca 20 procent.

Prot. 2010/11:92
27 april

Folkhälsofrågor

Anf. 183 GUNVOR G ERICSON (MP) replik:

Herr talman! Det är bra att Centerpartiet ändå markerar att det är ett ansvar för alla politikområden. Men det är väldigt sällan man ser det som ett uttryck i till exempel budgetpropositionen och i andra övergripande dokument och att det också beskrivs utifrån detta perspektiv inom de andra politikområdena och inte bara inom socialpolitiken.

Från Miljöpartiets sida tycker vi att det är olyckligt att man enbart fokuserar på målområde sex som är ett målområde av elva. Det är naturligtvis viktigt att man jobbar med hälsofrämjande hälso- och sjukvård. Men vi har haft ordet hälso i lagen ända sedan 1982 när man ändrade sjukvårdslagen till en *hälso-* och sjukvårdslag. Naturligtvis behöver man jobba mycket mer för att hälso- och sjukvården verkligen ska bli hälsofrämjande. Det vet inte minst jag som har jobbat inom vården tidigare som sjuksköterska. Men för den skull kan man inte heller glömma ansvaret i plan- och bygglagstiftningen, ansvaret i trafikmiljön, ansvaret för kemikaliepolitiken etcetera.

Jag ställde också en fråga om Centerpartiet är nöjt med resultatet av det nationella uppdraget till Folkhälsoinstitutet med anledning av Marmotkommissionens rapport. Jag uppfattade inte att jag fick något svar på det. Jag fick inte heller något svar på vilket övergripande mål som Centerpartiet har för folkhälspolitik.

Anf. 184 KENNETH JOHANSSON (C) replik:

Herr talman! Jag vill börja med att säga att det är allas ansvar. Det är förutsättningen för att vi ska nå framgång. Det gäller inte bara nationellt, utan det gäller i hög grad internationellt.

Jag har precis kommit hem från ett möte som vi hade i Budapest med hälsoutskottsföranden. Det är mycket trista redovisningar som görs från många länder. Där framstår Sverige och ett antal andra länder som föregångare. Men det är i högsta grad ett globalt arbete som också behöver göras.

Jag tror också att det handlar om kommuner och landsting. Ska det bli verkstad måste det också handla om de olika nivåerna där man gör den konkreta insatsen. Jag tror för min del mycket på den ideella sektorn, på olika organisationer och rörelser som måste få möjlighet att göra sin insats.

Det är riktigt att det har hänt väldigt lite sedan 1982. Så är det. Därför är det bra att det nu börjar bli lite snurr. Det har gått en lång tid sedan 1982. Det är en klar brist. Vi kan delvis vara lika goda kålsupare Gunvor G Ericson och jag och även andra eftersom vi inte har lyckats lyfta fram dessa frågor tillräckligt. Men det händer mycket nu. En sådan sak handlar om det nationella uppdrag som Centerpartiet i hög grad var med och drev fram att det blev av, och detta arbete bereds nu. Jag tycker att Folkhälsoinstitutet har gjort ett jobb som tillsammans med Marmotkommissionen 2 kommer att ge ytterligare underlag så att vi tar ytterligare steg i den riktning som jag tror att vi är överens om att vi ska vandra.

Anf. 185 GUNNAR SANDBERG (S) replik:

Herr talman! Det är intressant att lyssna på dig, Kenneth Johansson. Det finns i alla fall en ambition att jobba med folkhälsoarbetet och skapa en sund och bra värld att leva i.

Frågan om informationsplikten är inte alldeles enkel. Vi vill följa den ytterligare ett tag innan vi bestämmer om vi ska slopa informationsplikten eller behålla den. Men än så länge tycker vi att den ska vara kvar.

Den 12 november 2008 arrangerade Centerpartiet ett seminarium i riksdagen om osund ojämlikhet i hälsan. Det finns även en motion av Annika Qarlsso och Helena Lindahl om en nationell hälsokommitté med inriktning på hälsans sociala bestämningsfaktorer. Du var i ditt anförande lite grann inne på att det är viktigt med en nationell hälsokommitté. Det skrevs även en fråga till Maria Larsson om att inrätta en nationell kommission för rättvisa i liv och hälsa.

Man kan lyssna till en del här och få för sig att mycket är bra i samhället, och det är faktiskt så. Men allt är inte bra, och man konstaterar också i denna motion att vårt land har en bit kvar till detta mål.

Det intressantaste är när man kan få se en nationell hälsokommitté från regeringen.

Jag vill nämna lite grann om fysisk aktivitet eftersom det är viktigt. Jag mötte Nisse Simonson från Jämtland på flyget när jag var på väg hit i går. Jag frågade honom vad som är det viktigaste i framtidens folkhälsa. Han svarade utan att blinka att det är motion, kost och sömn.

Anf. 186 KENNETH JOHANSSON (C) replik:

Herr talman! I den senare delen kan jag bara hålla med. Det är grundkunskaper, men vi är för dåliga på att ta till oss dem. Inte minst tror jag att det gäller att börja tidigt och få våra barn och ungdomar att ha ett mönster i sitt leverne som svarar upp mot det. Det tror jag är det viktigaste steget.

Det är dessutom alldeles rätt, och jag är glad att Gunnar Sandberg har observerat det, att vi i Centerpartiet bjöd hit sir Michael Marmot. Vi hade en konferens som bland annat ledde till att vi fick stöd från övriga allianspartier för att låta Folkhälsoinstitutet göra ett jobb. Det arbetet pågår fortfarande. Barbro Westerholm finns med i ytterligare ett jobb som Marmot leder i ett Europaperspektiv. Sammantaget svarar detta upp mot de gemensamma ambitioner som vi har. Syftet är att det ska leda till resultat. Låt oss hjälpas åt att driva på i den riktningen.

Jag är också tacksam för att få ett klarläggande när det gäller informationsplikten. Det är lite störande i debatter, speciellt i valrörelser, när man framställer sig som om man har en annan uppfattning än vad man har. Men nu vet vi att vi i alla fall tills vidare är överens om att informationsplikten ska vara kvar.

Tack för att du sade att vi har bra ambitioner, Gunnar Sandberg! Det tar vi till oss. Vi ska också se till att det blir verkstad av dem.

Anf. 187 GUNNAR SANDBERG (S) replik:

Herr talman! Jag frågade naturligtvis Nisse Simonson hur vi ska göra för att få fler att motionera, hur vi ska göra för att få fler att äta bättre och hur vi ska få fler att sova längre. Det var ju de tre sakerna som han såg som ett hot mot framtidens folkhälsa. Han hade inget svar på det. Han

sade att om man går 45 minuter varje dag minskar risken att drabbas av alzheimer med hela 60 procent.

Det finns många sådana siffror och många utredningar om hur fysisk aktivitet påverkar kroppen så att vi mår bra. En av orsakerna till att många inte känner till allt bra som händer vid fysisk motion är kanske att det saknas förslag. Jag tycker att det saknas förslag. Det är inte alls enkelt att lägga ansvaret på individen och säga: Du ska gå si och så många kilometer, du ska röra dig si och så mycket och du ska sova bra.

Jag har en kompis som bor i Åre. Åre besöks ju av många som kanske har de rätta förutsättningarna. De har en fin bil, ett fint hus, en fin fru och fina barn. Många av de här har ett gemensamt, och det är att de är överviktiga helt enkelt. De sliter väldigt ont av det. De gillar det inte alls. De vill göra någonting åt det. De går säkert på gym, och de kan betala för personliga coacher. De kan gå matlagningskurser och betala för det. Men det är inte så lätt.

En sak kunde naturligtvis vara att införa fler idrottstimmar och börja från grunden. Detta är någonting som man kan påverka. Jag tycker verkligen att man ska jobba aktivt med det. Hur ser du på att införa fler idrottstimmar, Kenneth Johansson?

Anf. 188 KENNETH JOHANSSON (C) replik:

Herr talman! Det är helt rätt, och flera av oss har sagt det, att man måste börja tidigt. Man måste börja från grunden med elevhälsan. Jag tycker att man ska använda skolan där alla barn och ungdomar finns. Jag ska inte gå in på antalet timmar i ämnet idrott, för det har jag inte kompetens till. Men det är helt klart att det går att göra mycket mer där.

Jag tror också att föräldrar måste ha ökad insikt och att organisationer kan vara med och lägga en grund. Det handlar om allt från Ur och Skur när det gäller barnomsorg till andra pedagogiker så att man lär sig att leva i samklang med naturen, att vara ute i naturen, leka i naturen och röra sig på det sättet. Jag tror också att idrottsrörelsen, rätt utformad, är en väldigt viktig del i sammanhanget.

Det är också viktigt att vi har en utbyggd primärvård som kan ge oss ett stöd. De som ofta är ute och springer, sportar och idrottar behöver kanske inte stödet i första hand, utan det är de som har en mage – vilket jag är ett exempel på – som är i lite mer behov av att motiveras. Där kan primärvården, med en signal om att man har behov av detta, ge ett bra resultat som är riktat mer till dem som har ett behov av detta. Det skulle jag gärna vilja se ingå i ett helhetsgrepp.

Anf. 189 HENRIK RIPA (M):

Herr talman! Det övergripande nationella målet för folkhälsoarbetet är att skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen. Nya beräkningar visar att samhällets kostnader för den påverkbara ohälsan lågt räknat uppgår till 120 miljarder kronor per år. Det länder ju till eftertanke.

Det samarbete som vi har med Sveriges Kommuner och Landsting är en viktig grund för att nå resultat i de här frågorna. Att jobba evidensbaserat även på det här området är också en viktig faktor för framtiden då det tyvärr alltför ofta har präglats av tro och förväntningar snarare än på att faktiskt ge resultat. Våra öppna jämförelser tillsammans med SKL är

också ett bra verktyg i det här arbetet. Jag ser framför mig att det kommer att leda till betydligt bättre resultat i framtiden.

Landstingen, regionerna och kommunerna måste jobba mer med folkhälsofrågorna. Det tror jag att alla är överens om. Jag tror också att det är där som resultaten kan göra bäst nytta.

Jag kommer tillbaka till mitt tidigare arbete som ordförande i folkhälsorådet i Lerum. Där initierade vi något som vi kallade Livsrum. Det är några veckor varje år då man informerar invånarna om folkhälsofrågor och på ett positivt sätt berättar om saker man kan göra för att få ett bättre liv. Det är inte så mycket pekpinnar utan mer positivt och lättjefullt om vad det är som gör att man kan må bättre. De här dagarna har nu 22 000 besökare. Det är ett samarbete mellan föreningar, företag och andra organisationer. Det gör att alla känner sig delaktiga i det hela.

Synen på om man är sjuk eller frisk har tagits upp i debatten. Jag tror att vi måste vända fokus till att titta på det friska. I våra redovisningar hemifrån kommunerna pratar man om friskdagar, det vill säga hur många friskdagar de anställda har och hur många av personalen som inte haft någon sjukfrånvaro över huvud taget på ett år. Det handlar om att sätta fokus på det positiva i stället för på det negativa.

I Sverige kan vi vara glada över att medellivslängden förbättrats under många år och att ett stort antal hälsoproblem har minskat över tid. Men det finns fortfarande stora skillnader, som har påpekats här. Det gäller framför allt de socioekonomiskt utsatta, till exempel personer med utländsk bakgrund, funktionsnedsättningar, hbt-tillhörighet och annat. Dessa personer är mer utsatta.

Ohälsans kostnader kan inte bara räknas i pengar utan framför allt i lidande och minskad livslängd. Ska vi få ett positivt resultat av detta måste alla olika nivåer samverka. Folkhälsoinstitutet kommer med många intressanta idéer, förslag och tankar i sin rapport. Vi ser fram emot att få se vad regeringen kommer att ta till sig och vilka delar vi kan göra någonting åt.

Under den senaste femårsperioden har vi nått framgångar på folkhälsoområdet i form av att färre röker dagligen och att totalkonsumtionen av alkohol har minskat. De nationella handlingsplanerna, de extra resurserna och personal till just de områdena har gett resultat, och det är glädjande. Satsningen på samordning när det gäller det alkohol- och drogförebyggande arbetet är också sådant som kan ligga till grund för det här positiva resultatet.

På andra områden ser vi att vi fortfarande har en hel del som kan bli bättre. Vi vet att för att våra ungdomar ska kunna få en bra start handlar det mycket om att ha fullständiga betyg när de går ut skolan. Vi hoppas att den nya skolreformen ska kunna ge det resultatet.

Kommunerna har tillsammans med regionerna ett nyckelansvar för folkhälsoarbetet. Det är där vi måste se till att stimulera. Vi måste självklart underlätta för att kunna göra de rätta valen och samtidigt försvåra för de negativa valen. Att unga företrädesvis lågutbildade kvinnor fastnar i tobaksberoende, som vi vet kommer att ge dem år av ohälsa och en för tidig död, kan inte stoppas enbart genom upplysning utan det kommer också att krävas nya, skärpta lagar. Det ser jag fram emot.

Som jag inledningsvis sade måste vi i folkhälsoarbetet jobba betydligt mer med vad som är evidensbaserat. Då gäller det att genom Metodban-

ken och andra verktyg se vad kommuner gör på ett bra sätt och vilka kommuner det handlar om.

Samtidigt som jag gärna bjuder in er till Lerum för att se vårt folkhälsoarbete och besöka Livsrumsdagarna i september vill jag också ta tillfället i akt och göra lite reklam för den folkhälsodag som hålls den 11 maj. Inbjudna är jag och Gunnar Sandberg. Svensk förening för folkhälsoarbete bjuder då in till en träff om de här frågorna. Friskis & Svette, Fryshuset, IOGT-NTO, SKL och Timbro kommer att delta och tala om dessa frågor ur lite olika aspekter. Jag hoppas att många i riksdagen väljer att komma dit.

Med detta vill jag yrka bifall till socialutskottets förslag.

Anf. 190 GUNVOR G ERICSON (MP) replik:

Herr talman! Det var intressant att höra att Moderaterna lyfter fram evidensbaserad folkhälsopolitik. Är det då på vetenskaplig grund man vill göra den evidensbaseringen eller är det utifrån egna erfarenheter och utifrån kommunernas metodbank? Där finns en viss skillnad.

Visst, man kan tycka att det är positivt att det anordnas enstaka dagar med fokus på livsstil, men om vi tittar på den vetenskapliga forskningen om folkhälsa har det mycket liten relevans för att påverka folkhälsan totalt sett. Det kan ha betydelse för enskilda individers hälsa ja, men inte för folkhälsan i stort.

Jag undrar vilka politikområden Moderaterna menar att man ska ta tag i för att åstadkomma samhälleliga förutsättningar för god hälsa på lika villkor. Är resultatet av utförsäkringarna i sjukförsäkringen ett sätt att åstadkomma god hälsa på lika villkor? Och vad ska man göra på den nationella nivån? Det är jättebra att kommuner och landsting jobbar aktivt för folkhälsoinsatser, men de behöver ha tydliga direktiv.

Henrik Ripa var inne på att försvåra för det som är dåligt för hälsan och göra det lättare att göra goda val. Jag delar den uppfattningen, men då måste man också se på sådana politikförslag som att vi till exempel ska ha många fler försäljningsställen för alkohol, vilket enligt den vetenskapliga forskningen är rent kontraproduktivt för folkhälsan. Hur stämmer det överens?

Det har skett framgångar, sade Henrik Ripa. I den folkhälsopolitiska rapporten sägs att för exempelvis narkotika och dopning saknas säker statistik men att det finns tecken på att bruket ökar. Det är ett misslyckande.

Anf. 191 HENRIK RIPA (M) replik:

Herr talman! Självklart vill vi att det verkligen ska vara evidensbaserat, och när vi talar om evidensbaserat är det forskningsbaserat som är det som ska gälla. Metodbanken skapar möjligheter att forska på just de goda exemplen. Sedan ska man inte bara köpa de goda exemplen och hoppas att det fungerar, utan självfallet också följa upp det. Det är viktigt att säga att vi naturligtvis vill ha evidens på det hela.

När det gäller politikområdena är det i princip på de flesta områden det kommer att krävas åtgärder för att vi ska kunna få en förbättring av folkhälsan. Den berörs på många olika sätt, oavsett om det är i form av åtgärder eller i form av stimulans.

Beträffande sjukförsäkringar vill jag säga att jag haft samtal med personer som tidigare varit inlåsta i sjukförsäkringssystemet. Jag kan inte säga att det har varit en bra lösning. Den mentala nedbrytning som blir av att man inte får möjlighet att försöka – det var så det var tidigare – har inte varit en lyckad väg. Den tidigare socialdemokratiska politiken innebär att man dagligen utförsäkrade ett stort antal ungdomar i 25-årsåldern, och det kändes förstås inte som rätt väg att gå.

Min övertygelse är att det här kommer att stimulera fler människor till att kunna komma ut i arbete. Det är en viktig del i möjligheten att få ett bra liv. För att man ska få ett bra liv krävs att man kommer ut i arbete.

Vad gäller försäljningsställen, ifall Gunvor G Ericson kopplar det till gårdsförsäljningen, tror jag inte att det kommer att påverka folkhälsoperspektivet över huvud taget. Jag tror inte att det är där problem kommer att uppstå. Det ser jag alltså inte som något problem.

Anf. 192 GUNVOR G ERICSON (MP) replik:

Herr talman! För att kunna ha en vetenskaplig grund behövs det medel till interventionsforskning. Det saknas i dag. Vi har rätt god kunskap om problembilden, men vi har ganska dålig kunskap om vilka metoder som fungerar bäst. Vi vet att stor ojämlikhet, socioekonomiskt, påverkar hälsan mycket negativt och att det inte bara gäller en generation utan flera generationer, vilket bland annat Michael Marmot har pekat på. Det är viktigt att ha med sig den vetenskapliga grunden både i skattepolitiken och i utformningen av jobbskatteavdrag, i utformningen av den ekonomiska politiken. Det tycker jag är att se helheten. Tyvärr saknar jag det från Moderaterna när de diskuterar skattepolitik och ekonomisk politik, och särskilt vad gäller sjukförsäkringen.

Jag är ledamot även i socialförsäkringsutskottet, och när vi diskuterar talar vi aldrig om folkhälsoperspektivet. Mycket sällan lyfter vi upp det. Tyvärr har antalet unga med aktivitetsstöd fördubblats under er tid vid makten, Henrik Ripa. Det är fler som i dag har aktivitetsersättning än det var 2006. Antalet unga som inte kan få jobb erbjuds i stället aktivitetsersättning för att de har en funktionsnedsättning. Det tycker jag är bedrövligt.

Självklart måste vi försöka hitta lösningar som fokuserar på det salutogena, alltså på det friska hos varje individ. Jag tror att vi över blockgränserna delar åsikten att vi måste försöka se varje människa. Det gör man dock inte genom att rycka undan mattan. Ekonomisk och social trygghet är också en del av folkhälsopolitiken. Frågan är därför om ni är beredda att skjuta till mer pengar till interventionsforskning och om ni kan se vikten av ekonomisk och social trygghet.

Anf. 193 HENRIK RIPA (M) replik:

Herr talman! Självklart kan man på de flesta områden forska betydligt mer, och det här är väl ett sådant område där behovet av forskning är stort.

Jag tror att det finns en poäng med att landstinget är starkt involverat i detta. Forskningen på Förvaltningshögskolan vid Göteborgs universitet har ett antal rapportserier där man publicerar forskning om sjukvårdens resultat och kopplingar. Jag tror att vi måste knyta det närmare verksamheten och inte bara få ovanifrånundersökningar, som det ibland känns.

Om man får med sig landstingen och regionerna i det arbetet kommer vi också att få bättre resultat på det hela.

Det är klart att man kan diskutera utförsäkringarna och huruvida det har varit bra eller dåligt för enskilda individer, men i det stora hela är jag övertygad om att många människor blivit hjälpta av det. De har inte blivit hjälpta av att ha varit utestängda från arbetsmarknaden. De har i princip inte fått möjlighet att vara med. Jag har talat med människor som sagt att de tidigare inte ens fick jobba på Röda Korset för då skulle de bli av med sin sjukersättning. De kunde inte ha ett politiskt uppdrag för då ansågs de kapabla att jobba och blev av med ersättningen.

Vi har gjort det möjligt att faktisk kunna göra dessa uppgifter som vi ser som insteg på arbetsmarknaden för att komma i gång och få ett kontaktnät. Tidigare var det korta gränser som gjorde att du var tvungen att snabbt säga att du satsade på ett visst område. Därmed valde man att skriva ut sig ur systemet. Som det är nu kan man få pröva under en betydligt längre period. Det har gjort att ett antal människor kommit tillbaka till arbetsmarknaden i stället för att gömmas i det gamla systemet.

Anf. 194 GUNNAR SANDBERG (S) replik:

Herr talman! Vi vet sedan tidigare att Henrik Ripa är rätt radikal av sig med förslaget om förbud mot tobak. Moderaterna gillar inte punktskatter, vet jag, men det kan vara så att du ställer upp på att vi kunde ta och höja priset på det som är osunt. Jag tänker på Coca-Cola. Man kan köpa tre en och en halv liters Coca-Cola för 25 kronor. Vi kanske inte skulle må helt dåligt av om en flaska Coca-Cola på en och en halv liter skulle kosta 43 kronor. Skräpmat, snabbmat och annat sådant som gör oss överviktiga kan få kosta lite mer, så kanske människor undviker det. I stället kan man sänka priset på det som är nyttigare.

Jag har hållit mig till friskvården och vill fortsätta på temat fysisk aktivitet. Alla vet väl att det är bra att röra på sig, men få vet att träning är bra inte bara för hjärta och lungor. Det finns även en stark koppling till hjärnans funktion, och du var inne på att många inte klarar betygen i skolan. Detta är ganska ny kunskap. De senaste åren har det kommit solida data som visar att regelbunden fysisk aktivitet – inte gymträning utan konditionsträning – även är viktig för de kognitiva funktionerna.

Michael Nilsson, professor och hjärnforskare, har studerat sambandet mellan fysiska och kognitiva prestationer genom att få tillgång till data från drygt en miljon män i mönstringsregistret. Frågeställningen var om de som var fysiskt välpresterande också var mentalt och IQ-mässigt välpresterande. Nilssons forskargrupp följde upp männens utbildning, livsinkomst och liknande och fann ett klockrent samband mellan hur duktiga de var att trampa träningscykel och IQ-testen. Studien visade starka samband mellan betyg, utbildningsnivå, livsinkomst och fysisk kompetens.

Ungar ska skutta, dansa och röra på sig så mycket de kan. Det är bra för hjärnan. Barn som konditionstränar får högre betyg i skolan, går längre utbildningar och får bättre jobb. Det gäller även ämnen som läsning, stavning och matematik. Man kanske borde öka antalet idrottstimmar i skolan?

Prot. 2010/11:92

27 april

Folkhälsofrågor

Anf. 195 HENRIK RIPA (M) replik:

Herr talman! Gunnar Sandberg tar upp två viktiga delar. Det ena är om man ska ha ökade punktskatter på cola, skräpmat och sådana saker kopplat till jämförelser med tobak med mera. Det finns en skillnad som jag tycker är oerhört viktig. Det finns ett bruk av cola, skräpmat och för all del vin som inte behöver vara skadligt. I vissa mängder behöver inte kroppen ta skada av det. Däremot är redan den första cigaretten skadlig för kropp och fysik. Denna skillnad gör att jag känner att man inte kan hantera det på samma sätt. När människor kan välja att bruka colan på ett sunt sätt finns det ingen anledning att ha en speciell avgift, men när det gäller tobaken finns inte det bruket, så att säga.

När det gäller träning är det helt klart som du säger. Träning ger bättre resultat intellektuellt och påverkar betyg och sådana saker. Det vet jag själv, som tränar på Friskis & Svettis. När man tycker att man inte hinner med och hoppar över det orkar man ännu mindre, och så orkar man träna ännu mindre. Man kommer in i en negativ spiral. Vi har skolor i min egen kommun som har satsat på idrott och hälsa som ett sätt att få upp resultaten i skolan. Men lagkrav uppifrån tycker jag inte att det ska vara. Självklart ska vi, med goda exempel och evidensbaserat, stimulera skolorna och kommunerna till att satsa på dessa saker, men inte med någon lagreglering uppifrån. Vi ska visa de goda exemplen i stället.

Anf. 196 GUNNAR SANDBERG (S) replik:

Herr talman! Det är många som har svårt att ta sig för fysisk aktivitet själva, så det kan vara bra om man har obligatorisk fysnärvaro på skolorna och även i företag.

För att sammanfatta det vi har pratat om nu tycker jag att folkhälsoarbete i hög grad är en moralisk fråga. Människor vill inte leva i ett land där klyftorna mellan fattiga och rika drar i väg. Man vill inte ha ett samhälle som präglas av mycket stora klyftor. Det blir en social stress, och det blir ett otryggt och ineffektivt samhälle med lägre tillväxtpotentialer. Det blir ett orättvist samhälle. Om de 10 procent som är rikast drar i väg, så att man får ett hyggligt genomsnitt, men man samtidigt trycker ned människor under fattigdomsgränsen, blir det ett tråkigt och eländigt samhälle att leva i. Det är en moralisk fråga.

Vad kommissionen säger, och som Maria Larsson för sitt liv inte vill ta till sig, är att ett sådant samhälle också är negativt för hälsoläget i landet totalt sett. Det är den entydiga slutsatsen. Hade hon velat ta denna fråga på allvar hade hon startat en kommission som följde upp resultaten av detta med ordentlig forskningsexpertis och även med politiker. En sådan kommission hade kunnat gå igenom och titta på hur det ser ut i Sverige och hur vi skulle kunna göra för att minska hälsoklyftorna i vårt land. Men jag tror inte att hon vågar. Hon vet nämligen vilken slutsatsen kommer att bli. Slutsatsen av ett sådant arbete hade blivit att man måste vara beredd att minska de ekonomiska klyftorna. Det varken vågar eller vill hon göra. Det går nämligen tvärt emot regeringens politik. Detta skulle jag gärna vilja ha en slutkommentar om från Henrik Ripa.

Anf. 197 HENRIK RIPA (M) replik:

Herr talman! Jag delar inte Gunnar Sandbergs uppfattning att skillnaderna är problemet. Jag tror nämligen att om vi gör så att det blir bättre

för dem som har det sämst, oavsett om det gäller folkhälsa eller ekonomi, är det viktigare än att förhindra att skillnaderna ökar mellan dem som har det bra och dem som har det ännu bättre. Vad vi ska försöka göra är att hjälpa upp dem som har det sämst. Ingen blir lyckligare av att skillnaderna minskar om det innebär att det blir sämre för både dem som har det bra och dem som har det lite sämre. En utveckling där alla får det bättre är viktigare än att skillnaderna minskar mellan dem som har det bra och dem som har det ännu bättre.

Där har vi en skillnad i det hela. Att klyftorna som sådana är problemet tror inte jag. Det viktigaste är att vi hjälper upp de svagaste grupperna i samhället och dem som har störst behov. Här finns många bra idéer och tankar i de motioner som läggs fram. Jag är övertygad om att vi kommer att ta med oss de tankarna i det fortsatta arbetet. Folkhälsoområdet är ett område där det kommer ny forskning och nya rön hela tiden. Jag tycker att vi har anledning att vara väldigt aktiva, ta till oss detta och se vad som behöver förändras i framtiden. Det är bara att gå tillbaka ett antal decennier och se vad man då trodde var ofarligt men som man i dag vet är väldigt skadligt. Det är klart att alla vi partier kommer att behöva ompröva våra ställningstaganden i framtiden.

Anf. 198 BARBRO WESTERHOLM (FP):

Herr talman! Det har sagts många gånger i denna kammare att vi står inför stora utmaningar när demografin förändras från en pyramid till ett hus med ganska platt tak. Många blir mycket gamla, och medellivslängden har ändrats. Hur klarar vi då hälso- och sjukvården framöver? Här kommer folkhälsoarbetet och förebyggandet av ohälsa in som en väldigt viktig del. Det är viktigt för enskilda människor att inte råka ut för onödigt ohälsa. Men det är också viktigt för samhället, som ska använda de gemensamma resurserna på ett klokt och effektivt sätt för dem som drabbas av ohälsa som inte har kunnat förebyggas.

Som en grund för arbetet vi har framför oss ligger Folkhälsoinstitutets utredning *Framtidens folkhälsa – allas ansvar*, med poängtering på *allas* ansvar. Det gäller på nationell, regional och lokal nivå, och naturligtvis har också den enskilde ett ansvar. Men då får man inte råka ut för moralism och pekpinnar, utan vi måste hitta ett sätt att nå människor så att de känner att det är inne att följa Folkhälsoinstitutets, Smittskyddsinstitutets, Socialstyrelsens, Ungdomsstyrelsens och andra myndigheters råd, som är baserade på ett bra kunskapsmaterial.

Jag lärde mig på min tid mycket av ”brödsnivorna” som jag ärvde när jag kom till Socialstyrelsen som chef 1979. Det var ett uppifrånperspektiv. Vi skulle äta sex till åtta brödsnivor om dagen. Det kom dessutom på stora annonspelare. Åkte man bil kände man sig väldigt liten i skuggan av de stora pelarna som sade vad Socialstyrelsen ville. Brödinstitutet och Konsumentinstitutet ville det också, men det var Socialstyrelsen som märktes.

Sedan kom det också annan information, om sex och samlevnad och sådant, och människor kände att de inte ville ha in den stora myndigheten i sina sängkammare och kök. Den lärdomen måste vi ta vara på när vi nu går vidare med Folkhälsoinstitutets utmärkta förslag, alltså: Vem är rätt sändare?

I min politiska vardag ser jag hur framgångsrika pensionärsorganisationerna är när det gäller skadeförebyggande insatser, kost och motion. Man har matlagningskurser och sådant och när väldigt många äldre människor.

Men vi måste också nå andra grupper i samhället: invandrare, barn och ungdomar. Vi måste verkligen nå fram till flickor och unga kvinnor så att de inte börjar röka. Vi ser alltför många unga kvinnor ute på gator och torg som röker. Att hitta vem som ska vara sändare är viktigt.

Man har tagit upp Marmotkommissionen. Jag har utmaningen att sitta i Marmot 2. Vad jobbar vi då med? Vi ska alltså försöka komma i mål i februari 2012 med att hitta vägarna in till olika grupper i samhället. Det handlar om barn, ungdomar, kvinnor, invandrare, äldre och så vidare och också olika invandrargrupper som ofta inte nås av den kunskap vi har om hur man kan förebygga ohälsa.

Vi får se vad man kommer fram till här. Jag förutsätter att regeringen bygger vidare på Marmotkommissionens arbete och det som kommer fram i steg 2 som något viktigt.

Apropå detta med kommission vill jag återigen ta en titt i backspeglarna. Det var Ingvar Carlsson och Kjell-Olof Feldt som efter råd och rekommendationer av WHO skapade en kommission i Sverige. Det fanns också en på WHO-nivå, men den upplöstes efter ett tag. Det var ministrar och statssekreterare från de olika departementen som ingick eftersom det är fråga om tvärsektoriella insatser. Man lyckades dock inte hålla intresset vid liv på toppnivån, och den erfarenheten måste vi ta vara på när vi går vidare. Om vi nu skapar en kommission, hur håller vi liv i den, och hur får vi motsvarigheter på olika nivåer i samhället, vilka sändare ska de använda och vilket kunskapsunderlag? Det finns en del historiskt jobb att göra för att komma vidare.

Man har också tagit upp detta med mål. Kenneth Johansson tog upp att Centern har drivit ett tolfte mål om psykisk ohälsa. Mitt parti, Folkpartiet, drev ett folkhälsomål Äldre. Vi drev också, liksom Miljöpartiet, att läkemedelsmissbruk borde in. Detta har inte vunnit gehör när vi i socialutskottets betänkande har jämkat samman våra åsikter, men det är något som jag tycker att man borde gå vidare när man arbetar med det som de olika myndigheterna, och då främst Folkhälsoinstitutet, har presenterat.

Det finns en rad reservationer som har fogats till betänkandet. En av dem handlar om detta med kultur på recept, som är ett intressant försök i Skåne och Umeå. Här kommer slutrapporter. Jag tycker att man ska avvakta de rapporterna och se hur man ska gå vidare. Det kan vara bra att grunna på de erfarenheter som har vunnits.

Man tar också upp detta med representativitet och informationssidan när det gäller hiv/aids. Smittskyddsinstitutet har nu fått nya uppgifter när det gäller hiv. Lagen har nu, precis som vi skriver i betänkandet, några år på nacken. Jag förutsätter att Smittskyddsinstitutet analyserar den här punkten.

Det finns annat att kommentera. Det finns en reservation om spelberoende. Jag tycker att det ändå görs väldigt mycket, både från dem som tillhandahåller spel och från samhällets sida, jämfört med hur det var för omkring 15 år sedan. Om man då talade om spelberoende blev man nästan häcklad: Jaså, får man inte spela Hej knekt och Casino? I dag tar man

spelberoende på djupt allvar också ute i kommunerna. Men visst ska vi följa detta och se om man kan vidta mer av åtgärder.

När det gäller antibiotika görs väldigt mycket på EU-nivå och i Sverige. Ungas hälsa finns det också en reservation om. När jag på s. 28–31 i betänkandet ser sammanställningen av vad som görs tycker jag faktiskt att ett är imponerande, men det är viktigt att vi följer upp effekterna, liksom när det gäller SRHR-strategin.

Jag ska ta upp en punkt som jag glömde att nämna tidigare. Något av det allra viktigaste för att människan ska må bra är att känna att man behövs. Här har man tagit upp sjukförsäkring, arbetslöshetsförsäkring och så vidare. Kom ihåg vad Anna Hedborg skrev i sin utredning – den gick fram till 2006 eller lite senare – och vad Arbetslivsinstitutet presenterade i sin RAR-rapport. Människor som kände att de behövdes blev slentrianmässigt sjukskrivna. Man dolde arbetslöshet genom sjukskrivningar. Det är detta som Alliansen har byggt vidare på för att vi ska få bort de hinder som har legat i vägen för människor som vill tillbaka till arbetslivet.

I Folkpartiet är vi helt medvetna om att en så stor reform som vi nu har gjort kanske medför problem, som vi successivt åtgärdar här. Men glöm inte bort alla de människor som kände att de inte behövdes i samhället, som i stället gick sjukskrivna år ut och år in. En del av dem var inte ens sjuka utan arbetslösa och sjukskrevs för att på det sättet få en inkomst.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag och avslag på reservationerna.

Anf. 199 GUNVOR G ERICSON (MP) replik:

Herr talman! Jag tycker att Barbro Westerholm lyfter fram mycket av de viktiga delarna. Det handlar både om politiskt ansvar och om att göra det möjligt för människor att göra goda val. Men tyvärr har det inte blivit så i sjukförsäkringen.

De reformer som regeringen har genomfört hade man säkert goda ambitioner med, och det var inte bra som det var förut heller. Men resultatet är att av de nu drygt 42 000 som har gått över i arbetslivsintroduktion, utförsäkrats från sjukförsäkringen och flyttats över till Arbetsförmedlingen, har 65 procent kommit tillbaka till sjukförsäkringen för att de inte hade tillräcklig arbetsförmåga. Flera av dem har under tiden tappat sin sjukpenninggrundande inkomst.

De få åtgärder som regeringen nu har föreslagit är egentligen plåster på väldigt stora sår i detta havererade system. Från Miljöpartiets sida tror vi att man måste göra ett omtag. Man måste se försäkringen i ett mycket bredare perspektiv, slå samman sjuk- och arbetslöshetsförsäkringen och skapa en allmän försäkring även i arbetslöshetsförsäkringen, precis som man gjorde med sjukförsäkringen 1955.

Min fråga till Barbro Westerholm är: Är det verkligen värt att lappa och laga i detta trasiga system? Är det inte bättre att skapa en allmän försäkring för alla som gäller oavsett om man är sjuk eller arbetslös?

Anf. 200 BARBRO WESTERHOLM (FP) replik:

Herr talman! Jag håller inte med om att det är ett havererat system. Det man ser när man inför en sådan här reform är de individer som har

fått problem. Det ska vi försöka att lösa. Det vi inte ser är alla dem där hälsan tiger still för att de har lyckats komma tillbaka.

Vi har en partikollega som arbetar på Försäkringskassan. Hon har gått igenom hundra fall förra sommaren där människor hade gått sjukskrivna länge men hade kommit tillbaka. Det var inte lätt för alla att gå tillbaka i arbete. Det var lite motsträvigt och så. Men efter ett tag kom det: Jag behövs, man tror ju på mig. De gick vidare. Men det skriver man inte om i medierna, och de talar man inte om.

Innan man dömer ut ett system ska man skaffa sig en helhetsbild av hur det har gått. Det har gått relativt kort tid så här långt. Nu håller vi på och glider in i en socialförsäkrings- och arbetsmarknadsdebatt. Det kanske också lite är mitt fel eftersom jag gick in i debatten utifrån ett folkhälsoperspektiv. Men herr talmannen har inte avbrutit oss.

Anf. 201 GUNVOR G ERICSON (MP) replik:

Herr talman! När man utformar politik inom många olika områden påverkar det folkhälsan i stort. Socialförsäkringen är en väldigt stor del av statens budget. Vi har tidigare varit inne på skattepolitik och annat som också ger förutsättningar för målområdet ekonomisk och social trygghet. Där har vi haft ett bekymmer.

Att man nu inför ett begrepp som kallas oskäligt gör att det blir en osäkerhet: Kommer jag att omfattas? Kommer min diagnos att vara med? Man har tagit olika steg för att reparera under resans gång. Men tyvärr har det bara lett till att man har fokuserat på diagnosen. Men för en enskild individ kan det vara väldigt olika. Även om du och jag har MS kan sjukdomen te sig på många olika sätt.

Vi behöver en flexiblere arbetsmarknad där vi skulle kunna ta emot människor på ett annat sätt. Där kan man titta på Norge där man har ett avtal mellan arbetsmarknadens parter. Också staten har bidragit till att se hur man kan lösa det med en flexiblere arbetsmarknad. Det handlar om att släppa in människor så att de kan känna delaktighet och vara i ett sammanhang.

Vi har tidigare varit inne på evidensbaserad forskning. Vi vet att Kasam är centralt i folkhälsopolitiken, det vill säga känsla av sammanhang. Det handlar om att kunna vara delaktig. Vi måste ha ett folkhälsooperativt perspektiv med oss när vi utformar socialförsäkringen i framtiden. Det som vi har nu är inte bra. Så är det.

Anf. 202 BARBRO WESTERHOLM (FP) replik:

Herr talman! Här finns naturligtvis kommunikationsproblem med vad människor har att förvänta sig och hur det hela är upplagt. Jag vet också väldigt väl att man kan uppfatta information man får på olika sätt. Det kan leda till besvikelse.

Talar vi nu om folkhälsofrågorna i ett brett perspektiv vill jag också lyfta fram företagshälsovården som en väldigt viktig del både när det gäller att förebygga ohälsa men också för att bidra till att människor kan komma tillbaka till sin gamla arbetsplats. Här kommer rehabilitering in som en viktig faktor att sättas in tidigt.

Det har varit ett stort problem i den gamla sjukförsäkringen att människor gick där år ut och år in och inte fick sina rehabiliteringsinsatser. I dag är tänket ett helt annat. Men vi har ont om människor som är utbild-

dade för rehabilitering av olika slag. Det finns hur mycket som helst att göra.

Jag tror inte att vi har så olika uppfattningar här om vad som behöver göras. Det är vägen dit, finansiering och organisatoriskt som vi har olika uppfattningar om. Men målsättningarna tror jag vi har gemensamt här i kammaren.

Anf. 203 ANDERS ANDERSSON (KD):

Herr talman! Vi debatterar just nu ett område som är ett av samhällets viktigaste. Folkhälsofrågorna har fokus på att öka välbefinnandet hos vanliga människor, unga som äldre. Som kristdemokrat ser jag allt förebyggande arbete som en investering för ett bättre liv. Vi måste våga förebygga för att skapa välfärd för människor och för att undvika stora samhällskostnader.

I det perspektivet vill jag instämma med dem som har citerat klokskap från Nils Simonson. Motion, kost och sömn är tre hörnpelare för god hälsa. Ibland kan det uppfattas som oerhört enkelt och banalt. Men det är ändå fundamentalt för att vi ska få en god hälsa.

Utifrån det betänkande vi nu behandlar vill jag sätta fokus på fem områden i mitt anförande. Det är för det första alkohol och andra droger. Det är för det andra folkhälsoarbetets metoder. Det handlar för det tredje om självmordsprevention. För det fjärde vill jag lyfta fram barns och ungas hälsa. Det femte området jag vill sätta fokus på handlar om astma och allergi.

Alkohol och andra droger utgör ett av samhällets absolut största sociala och medicinska problem. Det är ca 15 procent av den samlade sjukvårdsbördan i vårt land som beror på skadeverkningar är en följd av och har en koppling till alkohol, narkotika, dopning och tobak. Det är därför som jag i samband med detta anförande vill föra in det vi fattade beslut om här i riksdagen för ett antal veckor sedan, nämligen ANDT-strategin.

Det är den strategi som syftar till att vi ska uppnå en förbättrad folkhälsa och som också metodiskt ser till att ge möjligheter för olika aktörer att bidra till att minska de skadeverkningar som alkohol, narkotika, dopning och tobak ger.

Folkhälsoarbetet är ett långsiktigt arbete. Inte minst i föreningslivet liksom på kommunal- och landstingsnivå och även nationellt handlar det om att våga se de långsiktiga utvecklingsmöjligheterna men också att göra de långsiktiga satsningarna.

Folkhälsoinstitutet och CAN är två aktörer som har en viktig funktion för att ta fram underlag, ge fakta och skapa en motivation för ett långsiktigt förebyggande arbete.

Herr talman! När det gäller metoder för folkhälsoarbetet skulle jag vilja peka på två sådana områden. Det är först Folkhälsoinstitutets samverkan med Västra Götalandsregionen där man har tagit fram en metodbok som ger kunskap om effektiva metoder för det lokala och regionala arbetet. Men det handlar också om ökad kunskap när det gäller tillämpning av just evidensbaserade metoder. Det uppdraget redovisades nyligen, för en månad sedan, i en slutrapporten *Metodboken, insats för folkhälsa*.

Ett annat utvecklingsarbete är riskbruksprojektet. Det har fått många lovord och redan gett en god effekt. Jag är övertygad om att genom ett

målmedvetet arbete också inom drogområdet kan vi förebygga lidande och smärta och ge människor ett lyckligare liv. Därvidlag är just riskbruksprojektet och de metoder som har använts inte minst inom landsting men också i samverkan med kommunerna en viktig del för att nå en utveckling som ger människor bättre hälsa och ett lyckligare liv.

Herr talman! Ett annat område som behandlas i betänkandet är självmordsprevention. Det är ett område där vi vet att framgångsrikt arbete inom denna sektor grundar sig på en insikt om att självmord och självmordsförsök går att förebygga. Ingen människa ska behöva hamna i en situation där den enda utvägen upplevs vara att ta sitt liv.

Jag har haft samtal med anhöriga. Jag har haft samtal med medarbetare inom vården. De upplever att vi måste våga göra mer. Jag välkomnar därför regeringens beslut att ge Karolinska Institutet ansvar för nationell prevention av suicid och psykisk ohälsa. Man har på institutet fått möjlighet att genomföra en pilotstudie av det australiensiska självmordsförebyggande arbetsprogrammet liksom att studera det finska Österbottenprojektet. Förhoppningen är att arbetet på Karolinska Institutet ska ge oss kunskap och förutsättningar för ett förbättrat preventionsarbete.

Självmordsutredningens slutbetänkande innehåller också förslag som jag tror kan medverka till att vi kan ta ytterligare steg i det förebyggande arbetet. Enligt min mening kan ingen möda sparas för att förbättra samhällets förmåga att förebygga självmord. Detta är ett område som vi ofta talar tyst om men som vi måste lägga mycket energi på.

Herr talman! Inom folkhälsopolitiken är barn och ungdomar en prioriterad målgrupp. Det har framhållits av tidigare regeringar och understrukits av vår nuvarande regering och av de ansvariga statsråden. Det pågår, vilket också framgår i betänkandet, ett omfattande arbete inom olika delar av samhället för att ge barn och ungdomar en trygg uppväxt och en utvecklande uppväxtmiljö. Ett framgångsrikt arbete har också varit de ungdomsmottagningar som har etablerats på Internet – umo.se. Ungdomsmottagningarna och skolhälsovården är viktiga delar för att undvika hälsoproblem bland barn och ungdomar. Det är därför det fokus som har funnits på barn och ungdomar i folkhälsopolitiken måste manifesteras och fortsätta.

Ett arbete som jag vill lyfta fram är det utvecklingsarbete för barns och ungdomars psykiska hälsa som har genomförts av Sveriges Kommuner och Landsting efter en överenskommelse med staten. Arbetet har pågått i 14 områden i landet från 2009 fram till i år. Syftet är att barns och ungdomars psykiska hälsa ska mötas med en helhet där man får en samverkan mellan skolan, socialtjänsten och sjukvården och där man ger en insats på rätt nivå. En av grundstenarna i utvecklingsarbetet är att familjen, de anhöriga och den unga själv har förmåga att påverka situationen. Jag tror att det är nödvändigt för att man ska få ett framgångsrikt utvecklingsarbete.

Herr talman! Just nu, denna vecka och de närmaste vår- och försommarveckorna, kommer vi att märka av ett växande bekymmer till följd av olika allergier. För en del finns det en förklaring till besvären, och för andra saknar vi besked om var orsakerna finns.

Astma är en vanlig sjukdom i Sverige. I dag har hela 8 procent av befolkningen astma. Siffran är gemensam för barn och vuxna. Orsakerna till att förekomsten av astma har ökat under det senaste halvsekle är

fortfarande lite oklara. Man löper risk att få astma i alla åldrar. Men över hälften av dem som har drabbats är barn under tio år, vilket jag finner extra alarmerande. Hos vuxna är det vanligare att kvinnor drabbas än män. Astma kan vara både allergisk och icke-allergisk. Allergisk orsak till astma är den dominerande orsaken när det gäller barns och ungdomars bekymmer med astma.

Om vi vidgar frågan till överkänslighet är det tyvärr ett faktum att var fjärde svensk har en eller annan form av detta. Antalet har stigit under hela efterkrigstiden även om det just nu verkar plana ut. Orsakerna till att så många drabbas finns sannolikt i vår livsstil även om den exakta orsaken är svår att fånga.

Det råder ingen tvekan om att astma och allergi är ett hälsoproblem av stor folkhälsopolitisk karaktär. Även om det finns mediciner och goda resultat av ett liv i rörelse är det viktigt att finna åtgärder för att minska förekomsten av det som utlöser astma och allergi. Allergiframkallande substanser i vår omgivning och i vår föda måste därför ges ett tydligt fokus när det gäller forsknings- och utvecklingsarbete.

Livet för dem som har drabbats av astma och allergi inskränks på olika sätt. Därför välkomnar jag att Socialstyrelsen i en skrivelse lämnar förslag på en statlig utredning som bör få i uppdrag att ta fram en nationell strategi för astma- och allergisjukdomar. Jag anser att det behövs ett samlat grepp och en plan för att minska astma och allergi, och jag hoppas att allergisjukdomar kan ges en liknande prioritet som den nationella cancerstrategin har. Jag ser framför mig att vi kan få ett utvecklingsarbete där denna folksjukdom på ett bättre sätt kan hanteras till glädje för en stor del av våra barn som drabbas under våren men också under hela året. Det handlar också om att vi på detta område ska nå en klar förändring.

Herr talman! På område efter område i betänkandet har socialutskottet gjort en redovisning av vad som händer på regeringssidan och i det arbete som pågår. Vi har också gjort överväganden i anledning av de motioner som har inkommit.

Utifrån detta yrkar jag bifall till socialutskottets förslag i betänkandet samtidigt som jag yrkar avslag på de redovisade reservationerna.

Anf. 204 MARGARETA CEDERFELT (M):

Herr talman! Jag ska ta upp en liten, specifik fråga ur det betänkande som nu debatteras. Men frågan är inte liten i reell betydelse. Den är stor och omfattande. Det handlar om hiv och om hivprevention.

Jag skulle vilja påstå att hiv fortfarande är omgärdat av stor okunskap. Vi vet att okunskap sprider rädsla och fördomar. Det är precis vad som gäller för hiv.

Hiv uppstod under 1980-talet. Då rådde det stort kaos och rädsla. Okunskapen var i det närmaste total. Så småningom utkristalliserade sig forskning och kunskaper. På så sätt blev det också möjligt att förstå skillnaden mellan hiv och aids och att utveckla behandlingsformer.

Men vi får inte stanna vid detta. Arbetet med att förebygga hiv måste fortgå. Vad jag menar här är kunskap – kunskap hos stora delar av befolkningen i samhället. Den som har brist på kunskap kan varken skydda sig själv eller andra. Den kan inte ta ansvar. Den kan också utveckla rädslor – rädslor för hur en sjukdom smittar. I sin tur kan det innebära

övermod och riskabelt beteende. Det kan vi se i dag. Men det kan också innebära isolering. Personer som är smittade vågar inte ta del av samhället. De vågar inte heller informera andra om sin sjukdom. Det är just utifrån detta perspektiv som det är så viktigt att kunskapen om hiv och hivprevention finns i samhället.

År 2009 fanns totalt 8 935 fall av hiv som var anmälda i Sverige. Av dessa beräknas ungefär 5 000 vara i livet. Av dessa fick i sin tur 2 310 personer diagnosen aids år 2009. 2 045 personer har inrapporterats som avlidna till följd av aids. Dessa siffror visar med stor tydlighet hur viktigt det är att samhället är engagerat och att det finns en aktiv hivprevention med utbildning.

Många säger att hiv är en fråga som framför allt är begränsad till homosexuella och till missbrukare. Det är fel, skulle jag vilja säga. Hiv känner inte av vare sig landsgränser eller sexuell läggning. Hiv finns där det finns personer som är smittbärare. Därför är det så viktigt att informera stora grupper.

Vi kan se samma sak i Sverige som i övriga länder: Det är framför allt i storstäderna som det finns hivpositiva personer. Det gör att det är extra viktigt med utbildning i storstäder, precis som i så kallade riskgrupper. Men återigen: Hiv känner inte av gränserna, och därför är det viktigt att gå vidare.

Regeringen har glädjande nog tagit stora steg, tycker jag, för att utveckla det preventiva arbetet både med budgetsatsningar och regleringsbrev till Smittskyddsinstitutet. Men det finns oanade resurser att använda i form av frivilligorganisationer, patientföreningar, forskning, utbildning med mera.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag till beslut.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 28 april.)

*Tryck- och
yttrandefrihet*

16 § Tryck- och yttrandefrihet

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande 2010/11:KU22
Tryck- och yttrandefrihet.

Anf. 205 PETER ERIKSSON (MP):

Herr talman! Det demokratiska och öppna samhälle vi har i dag tar vi ofta för självklart. I själva verket är det ett resultat av en mångårig kamp och enskilda människors klarsyn och drivkraft.

Det är också så att det fortfarande är en stor del av jordens länder och människor som inte har rätt att yttra sig fritt eller skriva ned och publicera sina åsikter – vi kan bara se på vad som händer i Nordafrika just nu, eller vad som händer i Kina. Utvecklingen där går delvis åt rätt håll, men det finns mycket att göra. Eller varför inte peka på det som är aktuellt i Sverige just nu, nämligen besök av premiärminister Putin från Ryssland och alla de problem som finns där med yttrandefrihet och tryckfrihet.

Vi i Sverige tycker ibland att vi är särskilt bra på just tryck- och yttrandefrihet, och vi har viss rätt att vara stolta även om man inte ska tro att vi på något sätt är färdiga eller gör allting rätt. Jag skulle vilja säga att det är två frågor inom detta område som vi kan brösta oss med. Det handlar om offentlighetsprincipen och meddelarfriheten. Det är två grundläggande principer som har etablerats i svensk lagstiftning sedan länge och som i viss mån också har gått på export.

I själva verket är det en rad olika lagar som återfinns inom grundlagarna tryckfrihet och yttrandefrihet. Meddelarfriheten eller meddelarskyddet består till exempel av anonymitetsskydd, efterforskningsförbud, repressalieförbud, rätten för var och en att anskaffa olika uppgifter med mera. Dessa båda principer har sannolikt bidragit till att den offentliga verksamheten i Sverige har blivit öppnare och mindre korrumperad och att vårt land har blivit lite bättre att leva i. Den offentliga sektorn har säkerligen också blivit mer effektiv.

Meddelarfriheten och offentlighetsprincipen gäller dock inte i samma utsträckning inom privat verksamhet. Där är anställda mer bundna av lojalitet till ägarna och ledningen. När offentliga verksamheter har överförts till kommunala bolag eller privatägda företag påverkar det därför även yttrande- och tryckfriheten i Sverige. För några år sedan skärptes därför reglerna så att även kommunala bolag i dag omfattas av detta regelverk.

För bara någon månad sedan fick vi dock till min stora glädje ett enigt konstitutionsutskott som tillstyrkte en motion om att stärka skyddet för så kallade whistleblowers. Vi riktade en tydlig uppmaning till regeringen att återkomma med lagförslag som gör att Sverige bättre hänger med i utvecklingen inom det privata området för att minska korruption och öka öppenheten. Vi ska noga följa regeringens arbete på detta område.

När vården och skolan alltmer övergår till friskolor eller vårdcentraler och hälsoinstitut som drivs av andra ägare än det offentliga hänger ännu i dag inte dessa grundläggande svenska öppenhetslagar om offentlighet och meddelarfrihet med. Det har också lett till att allt fler oroas över utvecklingen. Inte minst kan man se detta genom att vi i år har fått en mindre flod av motioner från olika riksdagsledamöter med krav på en förändring där till exempel meddelarskyddet följer med eller utvidgas till att gälla även privata företag som finansieras med offentliga medel.

En sådan förändring är inte lätt att genomföra. Det är en svår balansgång rent lagstiftningsmässigt, men inte desto mindre vore det önskvärt. Det är till exempel alldeles uppenbart att det vore bra att få en större öppenhet inom friskolesektorn. Det skulle kunna bidra till att elever och föräldrar kunde göra mer riktiga och medvetna val.

Jag vill därför yrka bifall till reservation 2 om meddelarskydd i offentligfinansierad privat verksamhet. Jag står naturligtvis också bakom reservation 3 om att utvidga lagstiftningen om hets mot folkgrupp till att även gälla så kallade transpersoner.

Anf. 206 PHIA ANDERSSON (S):

Herr talman! I detta betänkande behandlas 21 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2010. De rör tryck- och yttrandefrihet. Fler-

talet av dessa motioner berör meddelarskyddet, framför allt för anställda i skattefinansierad verksamhet som övergår från offentlig till privat regi.

Det är tredje gången jag som riksdagsledamot står i denna kammare och debatterar samma sak. Allt fler motioner skrivs i detta ärende i takt med att allt fler skattefinansierade verksamheter övergår från offentlig till privat regi. Att vi återigen står här och debatterar frågan beror på att ingenting har hänt sedan vi tog upp den sist. Då hänvisade regeringspartierna till att frågan skulle tas i Yttrandefrihetskommittén. Nu är kommitténs arbete snart över, och man kommer troligtvis inte att kunna ta upp frågan på grund av tidsbrist.

Herr talman! Alla anställda i kommuner och landsting har meddelarskydd. Det innebär att de har ett grundlagsskydd för yttrande- och informationsfrihet. De har alltså rätt att ta kontakt med massmedier och berätta om brister och missförhållanden i verksamheten utan att riskera repressalier från arbetsgivaren. Det finns också ett förbud för myndigheter och andra offentliga organ att efterforska källan till ett sådant meddelande.

Detta är en del av vår demokrati och mycket viktigt för granskning av offentlig verksamhet, inte minst inom äldreomsorg, förskolor, barnomsorg och så vidare. Det gäller dock inte om offentlig verksamhet övergår i privat regi. Då finns inget meddelarskydd, trots att det fortfarande är offentligt finansierad verksamhet. Privatanställda har lojalitetsplikt gentemot sina arbetsgivare, och brott mot denna utgör saklig grund för uppsägning.

Anställda har alltså helt olika rättigheter i identiska verksamheter, ibland till och med i samma kommun, beroende på om verksamheten är i offentlig eller privat regi. Om du dessutom arbetar i en offentligt driven verksamhet som övergår till privat regi tappar du meddelarskyddet i samma stund som du skriver på anställningskontraktet hos den privata vårdgivaren. Man kan ju undra vad det är för företagshemligheter som ska skyddas i den privata verksamheten som inte var skyddsvärda i den offentliga.

Herr talman! Det förekommer att kommuner och landsting beslutar om ett visst skydd för personalens meddelarfrihet hos privata entreprenörer, som ett villkor i bland annat upphandlingar. Det är dessutom så att under Vårdval Sverige, som genomförts i alla landsting, har meddelarfriheten skrivits in i samtliga avtal runt om i landet.

Juristerna menar dock att det inte spelar någon roll vad man ställer för krav i dessa avtal eftersom det grundläggande kravet på att privatanställda ska vara lojala mot sina arbetsgivare kvarstår. De menar att det inte skulle hålla vid en prövning. Då skulle i stället lagen om affärshemligheten väga tyngre. I en tvist skulle sannolikt det företag vinna som straffar anställda som har uttalat sig om man hävdar att det skadat företagets konkurrenskraft.

Jag har vid tidigare debatter tagit upp att även Riksrevisionen har påtalat problemet med granskningen, bland annat i en granskningsrapport om styrningen av privat äldreomsorg där man granskar statens ansvar för att säkra kvaliteten i privat äldreomsorg. Man säger bland annat att granskningen visat att det kan vara svårt för personalen i privat äldreomsorg att veta vad man får säga om sin arbetsplats. Personalen får å ena sidan inte röja företagshemligheter, men å andra sidan är man skyldig att

anmäla allvarliga missförhållanden enligt lex Sarah. Till detta tillkommer att skyddet för yttrandefrihet gentemot arbetsgivare är oklart för anställda i privat verksamhet. Detta står i Riksrevisionens rapport.

I vår reservation, herr talman, påtalar vi vikten av att en lag som skydd för meddelarfriheten i offentligfinansierad verksamhet i privat regi ska bygga på principen att den så långt som möjligt ska vara densamma som för offentliganställda.

Jag har aktualiserat frågan i Yttrandefrihetskommittén eftersom jag är ledamot i den, men på grund av tidsförhållandena är det inte längre troligt att kommittén kommer att hinna utreda frågan. Jag lyfte upp den när kommittén startade för flera år sedan, och vi kommer troligtvis i kommittén att få begära ytterligare tidsfrist för att bara klara grundlagsmodellen för tryck- och yttrandefriheten. Det är alltså näst intill omöjligt att vi skulle hinna med en så komplicerad fråga som denna i Yttrandefrihetskommittén.

Vi socialdemokrater anser därför att riksdagen ska ge regeringen till känna att regeringen i lämpligt sammanhang bör utöka skyddet till att omfatta även anställda i offentligfinansierad privat verksamhet.

Med detta sagt, herr talman, yrkar jag bifall till reservation 2.

Anf. 207 MIA SYDOW MÖLLEBY (V):

Herr talman! I dag debatterar vi mycket viktiga frågor här i kammaren. Tryck- och yttrandefrihet är en del av själva grundvalarna för ett demokratiskt samhälle. Vi har en stark tradition i Sverige av att värna om rätten att uttala sig, och den som sprider yttranden har ett ansvar för vad man sprider, vilket bland annat kommer till uttryck i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen i paragrafen om hets mot folkgrupp.

I diskrimineringslagen som gäller sedan den 1 januari 2009 finns könsöverskridande identitet eller uttryck med som diskrimineringsgrund. Det är dags att transpersoner inkluderas av hetslagstiftningen. Förändringar i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen behövs på det området.

Jag vill precis som Phia ta upp frågan om meddelarfrihet för offentligt anställda. Den meddelarfriheten utgör en mycket viktig del av den svenska yttrandefriheten. Anställda inom offentlig verksamhet har tystnadsplikt i fråga om enskildas ekonomiska och personliga förhållanden. Det är viktigt för allas tilltro till den offentliga verksamheten, och alla arbetstagare informeras mycket noggrant om den sekretesslagstiftning som gäller. Samtidigt omfattas alla offentligt anställda av meddelarfriheten. Man har lyckats göra en avvägning.

De anställda har grundlagsskyddad rätt att meddela uppgifter med syfte att sprida dessa i tryck, skrift eller i radio och tv. Myndigheter och andra offentliga organ får inte efterforska källan till sådana meddelanden. Vid missförhållanden på arbetsplatsen kan alltså varje offentligt anställd person offentliggöra uppgifter om detta.

Precis som var uppe i föregående anförande har andelen anställda i offentligfinansierad verksamhet som numera bedrivs av privata företag ökat, och ökat drastiskt, under den borgerliga regeringsperioden. Tusentals anställda i skattefinansierad verksamhet inom exempelvis vård,

skola, omsorg och arbetsförmedlingsverksamhet har bytt arbetsgivare från kommuner, landsting och stat till privata företag.

En konsekvens av detta och den snabba omvandlingen är att anställda som går över från offentlig till privat anställning mister sin meddelarfrihet och skyddet mot efterforskning och repressalier. I stället gäller tystnads- och lojalitetsplikt gentemot arbetsgivaren. Bristande lojalitet kan utgöra saklig grund för uppsägning.

Ur de anställdas synvinkel är det ett stort och växande problem. I dag är till exempel mer än en fjärdedel av Kommunals medlemmar privatanställda och saknar därmed det skydd meddelarfriheten ger, trots att de har precis samma arbetsuppgifter som de tidigare hade som offentligtanställda.

Inskränkningen av meddelarfriheten för det ökande antalet privatanställda i offentligfinansierad verksamhet innebär ett demokratiskt underskott. Mediernas och allmänhetens möjligheter att få insyn i hur skattepengar används minskas. Medborgarna har rätt att ställa krav på genomskinlighet i gemensamt finansierad verksamhet. De anställdas möjligheter att slå larm när verksamheter inte fungerar är en viktig del i kvalitets- och patientsäkerhetsarbetet.

Det förekommer att kommuner och landsting beslutar om ett visst skydd för personalens meddelarfrihet när man går ut i upphandlingar, men avtalen ser olika ut i olika delar av landet. Det är inte rimligt att personalens möjligheter att utan risk för repressalier berätta om missförhållanden i verksamheterna ser helt olika ut i olika delar av landet. Bristen på en nationell lagstiftning om meddelarskydd har lett till att det inom en och samma kommun kan råda flera parallella regelverk. Det är orimligt att det ska vara så, och det är dessutom oklart vilken juridisk status de lokalt tecknade avtalen om meddelarfrihet och efterforskningsförbud har.

För Vänsterpartiet är det självklart att det ska finnas en enhetlig lagstiftning som säkerställer samma regler för personalens meddelarfrihet i alla verksamheter som finansieras med skattemedel, oavsett om driften är offentlig eller privat.

Det är svåra avvägningar. Man har klarat av att göra det vad gäller skydd för personer och vad gäller sekretesslagstiftning, och det måste gå att göra även vad gäller företagshemligheter.

Trots att vi i dag har en meddelarfrihet som gäller fullt ut i offentliga verksamheter förekommer det tyvärr försök att tysta arbetstagare genom hänvisning till såväl sekretesslagen som lojalitetskrav. Tyvärr finns det exempel på offentliga arbetsgivare som förbjudit arbetstagare att tala med medierna och som har som rutin att tala om att arbetstagarna ska rapportera mediekontakter till sin chef. Det har också uppdagats att det finns offentliga arbetsgivare som över huvud taget inte är medvetna om att det är förbjudet att efterforska källor. Den grundlagsskyddade meddelarfriheten är inte mycket värd om arbetstagare inte känner till den, och efterforskningsförbudet kan inte heller följas om arbetsgivarna inte känner till den delen av lagen.

En skyldighet för offentliga arbetsgivare att informera samtliga anställda om meddelarfriheten måste därför införas. Skyldigheten bör även utvidgas till att gälla för privata utförare av skattefinansierad verksamhet

så snart en sådan lagstiftning om meddelarfrihet i dessa verksamheter införts.

Jag vill därmed yrka bifall till reservationerna 1 och 2.

Anf. 208 KAJSA LUNDERQUIST (M):

Herr talman! Få saker är mer grundläggande för ett demokratiskt samhälle än principen att göra styrningen öppen och tillgänglig. Makt-havarna måste kunna granskas och kritiseras av medier och allmänhet. Det eller de som inte tål dagens ljus hör därför inte hemma i ett öppet, demokratiskt samhälle. Yttrandefriheten är central i vår demokrati, och detta understryks även i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihets-grundlagen där det bland annat skyddas av meddelarskyddet.

Meddelarskyddet innebär rätten att anonymt anskaffa och lämna upp-lysningar om uppgifter som normalt sett är sekretessbelagda med avsik-ten att offentliggöra dessa i medier. Myndigheter och andra allmänna organ får inte efterforska meddelarens identitet, förhindra själva över-lämnandet eller vidta repressalier mot denne. Meddelarskyddet är dock förknippat med vissa begränsningar för upplysningar som gäller till ex-empel förräderi, spioneri och brott mot rikets säkerhet. Dessa undantag regleras i TF, YGL och i brottsbalken.

Oppositionen har lagt ett antal motioner vars gemensamma syfte är att meddelarskyddet även ska omfatta anställda inom offentligfinansierad privat verksamhet, till exempel inom vård, skola och omsorg. Den hu-vudsakliga anledning som anförs är att utan detta utökade meddelarskydd skulle dessa anställda sakna möjlighet att påtala och korrigera brister, problem eller fel i verksamheten.

Självklart måste alla anställda inom vård, skola och omsorg ha möj-ligheten till att kommentera, kritisera och påkalla brister i verksamheten. Detta ska inte vara unikt bara för dem inom offentlig verksamhet. Tvär-tom måste det självfallet även omfatta anställda inom motsvarande verk-samhet i privat regi.

Alla anställda, oavsett verksamhet, driftsform, finansieringsform, storlek, geografisk placering eller ägandeförhållande, måste ha rätt och möjlighet till att kommentera, kritisera och påkalla brister i verksamheten till ledning, styrelse eller ägare eller till journalist och författare.

Frågan är dock om lagstiftning är rätt väg att gå. Det finns mycket som skiljer privata och offentliga verksamheter åt. Till exempel finns det i privat verksamhet ett skydd för företagshemligheter som inte bör omfat-tas av meddelarskyddet.

Frågor som rör frihet och demokrati är mycket viktiga för oss mode-rater. Yttrandefriheten måste alltid följa sin samtid, och därför kan inga beslut vara huggna i sten för all framtid. Jag vill påpeka att denna debatt handlar om utskottets arbete i relation till redan lagda motioner och be-handlingen av dessa.

Framtida samhällsutveckling kan innebära behov av förnyad debatt. Sådan förnyelse och behovsanpassning är också central för Moderaterna som parti. Under det senaste decenniet har vi som parti genomgått en historisk förnyelse, men förnyelsen fortsätter ändå med oförminskad styrka, för den som tror att förnyelse bara är en fas eller en enkelriktad företeelse tror fel. Förnyelse handlar om att följa med och påverka sam-tiden, inte om att nostalgiskt drömma sig tillbaka till fornstora dagar.

Prot. 2010/11:92

27 april

*Tryck- och
yttrandefrihet*

Jag nämner detta eftersom vårt parti i höst kommer att fatta beslut om ett nytt politiskt handlingsprogram. Innehållet är naturligtvis inte fastställt än, men det är inte uteslutet att beslut kommer att fattas som på något sätt berör dagens debatt. När och om detta sker finns det all anledning att återkomma i berörda frågor. Därför vill jag inte föregripa höstens beslut genom spekulationer eller antaganden. Dagens debatt handlar om utskottets arbete i relation till redan framlagda motioner och behandlingen av dessa, ingenting annat.

Herr talman! Det finns tre huvudsakliga problem med motionerna. Skillnaden mellan offentliga och privata verksamheter är nämligen inte försumbar. Justitieminister Beatrice Ask berörde detta i ett svar på en skriftlig fråga den 14 december 2010.

För det första: I vissa företag med stark anknytning till det allmänna gäller samma meddelarskydd som för offentligt anställda. För anställda i dessa företag gäller dessutom från 1 januari i år ett förstärkt meddelarskydd, eftersom det nu föreligger straffansvar för arbetsgivare som överträder förbuden mot efterforskning och repressalier.

För det andra: Frågan har utretts tidigare, men de framlagda förslagen har kritiserats av remissinstanserna. Dels skulle ett förstärkt lagstiftat skydd strida mot principen om att avtal, i det här fallet om tystnadsplikt, ska hållas, dels skulle ett förstärkt skydd kunna skada samarbete och lojalitet inom företagen samt deras konkurrenskraft.

För det tredje framhålls att kommuner som sluter avtal med privata aktörer även åläggs det yttersta ansvaret för verksamheten. Sådana avtal ska beakta intresset av allmän insyn i hur verksamheten utförs. Det bör därför övervägas om sådana avtal bör innehålla motsvarande meddelarskydd som det som framgår av TF och YGL. Offentlig verksamhet som bedrivs i privaträttslig form underkastas även kontroll av den statliga tillsynen. Bland annat har Statens skolinspektion tillsyn över att fristående skolor följer gällande regelverk.

Sammanfattningsvis, herr talman, föreligger åtminstone tre skäl till att avslå motionärernas yrkanden: Meddelarfriheten i den privata regin har redan förstärkts. Tunga remissinstanser ogillar ett lagstiftningsalternativ. Och det står kommunerna fritt att i avtal mellan kommun och utförare skriva in meddelarskyddet. Utöver detta finns dessutom statlig tillsyn av verksamhet, oberoende av driftsform och finansiering.

Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 209 PHIA ANDERSSON (S) replik:

Herr talman! 46 000 anställda har de senaste fem åren övergått från offentlig till privat regi. Det är inte så att det är för de privatanställda som vi har förstärkt meddelarskyddet. Det var för kommunala bolag.

Vi socialdemokrater ville i vår reservation ge regeringen till känna att man bör se över den här frågan. Då hade det väl ändå varit som att slå in en öppen dörr, eftersom ni moderater själva har haft en utredning och kommunstyrelsens ordförande i Helsingborg är den som har lett en arbetsgrupp och har tittat på just det som du nämner. Det kommunala handlingsprogrammet ska ju ni moderater diskutera nu under Sverigedagarna i maj och klubba på partistämman i höst. Hade det ändå inte varit som att slå in en öppen dörr att gå med på att regeringen vid lämpligt tillfälle,

Anf. 210 KAJSA LUNDERQUIST (M) replik:

Herr talman! Som jag redan har sagt gäller meddelarskyddet även för anställda i kommunala bolag och i stiftelser och föreningar som omfattas av reglerna om handlingsoffentlighet och sekretess.

Vad gäller det arbete som nu pågår inom Moderaterna är det, precis som jag nämnde, ingenting som jag vill föregripa i dagens debatt. Det stämmer att debatt förekommer inom Moderaterna. Förslaget ska nu gå ut på remiss, och vi ska fatta beslut till hösten. Men det är ju inte Moderaternas interna politik som vi diskuterar här i dag, utan det handlar om de motioner som ligger framför oss.

Den offentliga insynen försvinner inte på grund av att en kommun lägger ut verksamhet på entreprenad. Tvärtom bibehåller kommunen det yttersta ansvaret som huvudman. I de avtal som man då sluter med entreprenörer och företag är det rimligt att man då skriver in ett meddelarskydd så att även dessa privata aktörer omfattas.

Anf. 211 PHIA ANDERSSON (S) replik:

Herr talman! Det är så att jurister har sagt att de där avtalen är underordnade lojalitetsplikten, att man inte får röja affärshemligheter. Kan ett företag påvisa att det har skadat dess konkurrenskraft blir den anställde troligtvis uppsagd. Om man tystar i privat verksamhet är det kanske inte så konstigt.

Vi från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet har reserverat oss och sagt att riksdagen ska ge regeringen till känna att regeringen i lämpligt sammanhang bör utöka skyddet till att omfatta även anställda i offentligt finansierad privat verksamhet. Jag förstår inte hur det kan vara att gå händelserna i förväg när man redan på partistämman ska fatta ett beslut i den här riktningen. Varför skulle ni inte kunna tillgodose att det här tillkännages för regeringen, när ni ändå är inne på samma tankegång?

Anf. 212 KAJSA LUNDERQUIST (M) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är intressant när man lyfter argumentet att jurister har uttalat sig om att de här avtalen inte kommer att gå före företagshemligheter och liknande. Det är naturligtvis ingenting som vi kan stå och spekulera kring här i Sveriges riksdag. Något avgörande om hur det verkligen fungerar kommer ju inte förrän det finns ett avgörande i domstol.

Jag tycker även att det är intressant att Socialdemokraterna verkar lite splittrade i synen på yttrandefrihet. Man vill gärna utöka meddelarskyddet inom den privata vården samtidigt som man gärna vill förbjuda och begränsa twittrande och liknande för riksdagsledamöter. Vän av ordning kan undra hur det går ihop.

Anf. 213 KARIN GRANBOM ELLISON (FP):

Herr talman! I Sverige har vi en lång tradition av tryck- och yttrandefrihet. I själva verket var vi först i världen med en lagstiftning om tryckfrihet när riksdagen år 1766 antog den svenska tryckfrihetsförordningen.

Tryck- och yttrandefrihet allena ger inte demokrati men är oundgängligt för att granska och begränsa makt. Tryck- och yttrandefrihet handlar dock inte bara om att hålla makten på mattan. Det handlar också om att ge ett skydd för att kunna diskutera, kritisera och främja i princip vad det må vara, allt från religiösa och politiska uppfattningar till vetenskap, konst och livsstilar. Högt i tak främjar idéutvecklingen i vårt samhälle.

Debatten om tryck- och yttrandefrihet är på inget sätt en 1700-talsdebatt. Debatten rör en lagstiftning som förändras och frihet som ifrågasätts och måste försvaras. Exempel på att lagstiftningen förändras är de ändringar som gjordes i TF och YGL vid årsskiftet. Och Alliansen har drivit fram ökad yttrandefrihet genom att vi i höstas kunde rösta för ett avskaffande av filmcensuren för vuxna.

Apropå ifrågasättande av yttrandefrihet och försvar av densamma har Sverige vid en internationell utblick en unik lagstiftning om yttrandefrihet. Variationerna i världen är enorma, men också skillnaderna mellan EU-länderna är stora när det gäller det fria ordet. Det bör vi ha i minne när yttrandefrihet kommer upp i EU-diskussioner.

Här hemma publicerades nyligen en undersökning gjord på uppdrag av Tidningsutgivarna som visar på tendenser bland riksdagsledamöter till en striktare syn på yttrandefrihet. Spontanitet kan lätt ge upphov till att välja något annat vällovligt syfte på bekostnad av yttrandefriheten. Förhoppningsvis är det det som avspeglas i undersökningen. Att göra ändringar i grundlagen kräver emellertid mycket noggranna överväganden. Frihet är likt luft, det vill säga något som lätt kan tas för givet, men saknas det är det klart besvärande.

Överväganden om tryck- och yttrandefrihet görs just nu i den parlamentariska Yttrandefrihetskommittén. I betänkandet vi behandlar i dag finns två reservationer, en om meddelarskydd i offentligfinansierad privat verksamhet och en om hets mot folkgrupp. Utskottet föreslår att båda ska avslås med motiveringen att frågorna kan komma att tas upp av Yttrandefrihetskommittén. Vi i majoriteten vill invänta kommitténs arbete och resultat.

När det gäller frågan om förstärkningar i meddelarskyddet för verksamheter som bedrivs i privat regi med offentliga medel, exempelvis friskolor och vårdverksamhet, är vi i Folkpartiet öppna för lagskärpningar. Frågan är dock komplicerad och behöver utredas. Eftersom ärendet ligger inom ramen för Yttrandefrihetskommitténs arbete menar vi i Folkpartiet att det vore välkommet om kommittén har möjlighet att titta på frågan och presentera ett genomtänkt underlag. Därtill uppmanar vi kommuner och landsting att i samband med upphandlingar och entreprenader ställa krav på att personalen får meddelarfrihet i den upphandlade verksamheten och att efterforskningsförbud skrivs in i avtalen.

Jag läste här i veckan i Dagens Nyheter att Moderaterna kommer att behandla ett förslag till partiets kommunala handlingsprogram som uppmärksammar behovet av mer likvärdiga villkor för meddelarskyddet i offentlig verksamhet och i privat verksamhet som finansieras av skattemedel. Kajsa Lunderquist har också öppnat för förändringar på området i

talarstolen i dag. Det är förstås glädjande om det betyder att Moderaterna tar ett steg åt Folkpartiets håll där vi ser behov av förstärkningar av meddelarskyddet.

När det gäller frågan om att utvidga bestämmelsen om hets mot folkgrupp så att den också ska omfatta konsidentitet anser vi i Folkpartiet att det kan vara en god ordning att låta Yttrandefrihetskommittén tänka igenom även denna fråga. Jag och Folkpartiet ser fram emot att följa kommitténs arbete, och vi hoppas få tankematerial som riksdagen kan återkomma till.

Med det sagt yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 214 PHIA ANDERSSON (S) replik:

Herr talman! Här nämns Yttrandefrihetskommittén. Jag var den person som lade fram förslaget att titta på frågan om meddelarskyddet inom ramen för Yttrandefrihetskommittén. Nu har vi hållit på i flera år, och vi tittar fortfarande på grundlagsmodeller vad gäller tryck- och yttrandefrihet. Vi har försökt att ta fram tre nya modeller. Yttrandefrihetskommitténs tidsfrist går ut i december i år. Då ska vi samtidigt titta på hela gamla TF och YGL. Vi vet att vi har ingen tid för det.

Jag tittade på en intervju med Jan Björklund. Han påtalade att reglerna för meddelarskyddet behöver ses över i fråga om offentlig verksamhet som övergår i privat regi, till exempel friskolor. I intervjun påtalades det att man här i kammaren har sagt nej till sådana förslag i tidigare debatter. Då sade partiledaren för Folkpartiet: Man kan tänka om ibland – eller hur?

Hur hade det varit om ni hade gjort det i dag och gett regeringen frågan till känna? Då skulle det kunna bli ett tilläggsdirektiv och en längre tidsfrist i Yttrandefrihetskommittén – om ni vill att frågan ska lösas där. Det har jag velat i flera år. Men det är inte möjligt. Kan ni tänka er att gå med på att ge regeringen frågan till känna?

Anf. 215 KARIN GRANBOM ELLISON (FP) replik:

Herr talman! Det är ingen hemlighet att folkpartister och liberaler sätter högt värde på det fria ordet. Vi menar att ett starkt meddelarskydd är viktigt, och vi är beredda att titta närmare på denna fråga.

Jag och Folkpartiet hoppas att ni inom Yttrandefrihetskommittén har möjlighet att titta på frågan och lägga fram ett underlag. Vi är beredda att invänta det arbetet och se vad det ger för resultat. Vi menar att frågan är komplex, och det måste börja tänkas kring frågan. Vi tycker att det är en klok ordning att se vilket arbete Yttrandefrihetskommittén kan påbörja.

Anf. 216 PHIA ANDERSSON (S) replik:

Herr talman! Jag behöver inte säga det en gång till: Den tiden finns inte. Det krävs en insats.

Yttrandefrihet är viktigt, men ibland behöver man ta ansvar för sina yttranden. Man kan inte som partiledare säga att det är en viktig fråga, och sedan när det finns en chans att göra någonting inte göra något.

Har ni för avsikt att lägga fram ett tilläggsdirektiv till Yttrandefrihetskommittén och utöka tidsfristen så att även den frågan kan belysas? Är det er avsikt?

Anf. 217 KARIN GRANBOM ELLISON (FP) replik:

Herr talman! Jag kan inte svara på frågan om tilläggsdirektiv. Det är inte jag som avgör det. Vi har i alla fall i detta betänkande sagt att vi skulle välkomna om Yttrandefrihetskommittén tittar på frågan. Det tycker jag är ett steg i rätt riktning för att få frågan utredd.

Anf. 218 PER-INGVAR JOHNSON (C):

Herr talman! Tryck- och yttrandefrihet har och ska ha en stark ställning i svensk lagstiftning. Teknik- och organisationsförändringar har skapat ett behov av översyn av lagstiftningen. I oktober 2010 avlämnade Yttrandefrihetskommittén sitt delbetänkande *Ny yttrandefrihetsgrundlag?* En viktig del i detta är att skapa ett mer teknikberoende grundlagskydd för tryck- och yttrandefriheten. Förslaget innehåller tre alternativa modeller till den nuvarande lagstiftningen.

Kommittén vill stimulera till en bred diskussion om det framtida skyddet för tryck- och yttrandefriheten. Kommittén kommer att fortsätta sitt arbete. Vi i Centerpartiet kommer att aktivt delta i arbetet för att slå vakt om tryck- och yttrandefriheten.

Det betänkande vi nu behandlar gäller motioner från den allmänna motionstiden i höstas inom området tryck- och yttrandefrihet. Meddelarfriheten och förbud mot repressalier mot dem som i offentlig verksamhet lämnar ut uppgifter har i svensk rätt en stark ställning. Detta gäller också för dem som i privatdriven verksamhet arbetar med myndighetsutövning. När det gäller motionsyrkanden om meddelarfrihet för anställda inom offentligfinansierad privatdriven verksamhet hänvisar vi i konstitutionsutskottet till det fortsatta arbete som pågår i Yttrandefrihetskommittén. Vi öppnar på detta sätt för att skapa en lagstiftning om meddelarfrihet också i offentligfinansierade privatdrivna verksamheter.

Liksom några motionärer har jag vid ett antal tillfällen reagerat mot att uppgifter från sekretessbelagda förundersökningar i brottmål har läckt ut och publicerats i medier. I vissa fall har det varit på ett sådant sätt att det kan bedömas påverka rättsprocessen. Människor kan i en del fall ha känt sig dömda i förväg på grund av dessa läckor. Konstitutionsutskottet konstaterar att meddelarfriheten i de fallen inte är begränsad – annat än i vissa speciella fall. Det finns ett så kallat rakt skaderekvisit som innebär att meddelarfrihet gäller om det inte visats att syftet med läckan varit att vålla någon form av skada. Konstitutionsutskottet har nöjt sig med det konstaterandet i betänkandet.

Jag vill också kommentera motionen om förstärkt valfrihet när det gäller tv-utbud via kabel. Här har vi redan en lagstiftning på gång genom en proposition om ett tillägg i lagen om elektronisk kommunikation. Den föreslås träda i kraft den 1 juli i år. Det skulle innebära att en operatör kan förpliktas att mot ersättning ge en annan operatör gemensamt utnyttjande av ledningar i ett kommunikationsnät. Syftet är att skapa den förbättrade valfrihet mellan olika kabelföretag och operatörer som efterlyses i motionen. Konstitutionsutskottet har avstyrkt motionen eftersom vi ser att syftet är på väg att uppfyllas.

Slutligen vill jag yrka bifall till förslaget i konstitutionsutskottets betänkande om tryck- och yttrandefrihet.

Herr talman! Jag börjar med att yrka bifall till förslaget i utskottets betänkande.

Tidigare representanter för allianspartierna har motiverat majoritetens ställningstagande ur olika aspekter när det gäller motioner som betänkandet tar upp, exempelvis meddelarskyddet. Det är så långt vi har kommit i dag. Vi får se hur långt vi kommer i framtiden. Vi vill att frågan ska belysas och bearbetas ytterligare.

Jag vill fokusera på en fråga som vi inte har talat så mycket om i den här debatten. Det är Vänsterpartiets motion om en lagändring som innebär att könsidentitet, det vi i dagligt tal kallar för transpersoner, skulle inkluderas i 7 kap. 4 § i tryckfrihetsförordningen om hets mot folkgrupp.

Vi i utskottsmajoriteten avslår motionen. De personer som ingår i beteckningen transpersoner är givetvis lika skyddsvärda som alla andra människor. Även om det förekommer hetspropaganda mot transpersoner som grupp är det nu inte visat att sådan hets skulle ha skett på ett sådant sätt och i sådan omfattning att det motiverar ytterligare begränsningar i yttrandefriheten. Förslaget handlar ju om att begränsa yttrandefriheten. Att begränsa yttrandefriheten är en grannlaga uppgift. Skälen måste vara överväldigande för att man ska vilja göra det. Vi har ännu inte kommit så långt att vi ser att det är absolut nödvändigt.

En ny diskrimineringslag som trädde i kraft den 1 januari 2009 skyddar mot diskriminering på grund av kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder. Där inkluderas transpersoner.

En viktig skillnad är att diskrimineringslagen handlar om diskriminering av enskilda personer, medan hetslagstiftningen handlar om hets mot grupper, alltså kollektivt bestämda folkgrupper. Yttrandefrihetskommitténs arbete pågår. Vi tror och hoppas att det är möjligt att frågan om hets mot transpersoner kan få belysning genom kommitténs arbete. Det är med den motiveringen som det inte är aktuellt att nu tillmötesgå motionens krav.

Herr talman! Jag hörde Tuve Skånberg anförda att det är möjligt att det pågår hets mot transpersoner, men att det inte har varit i så många fall och så stor omfattning att det föranleder förändringar i hetslagstiftningen. Då undrar jag hur många gånger Tuve anser att en grupp ska behöva utsättas för hets innan det kan bli föremål för översyn i lagen.

Herr talman! Lika många gånger som till exempel hets mot ålder – att man är yngre eller äldre – hets mot handikapp, ett avvikande utseende, funktionsnedsättning eller något annat som gör att en grupp människor utmärker sig. Det är svårt att säga exakt. Det är aldrig acceptabelt att någon diskrimineras eller hetsas mot på grund av ett annorlunda beteende, en funktionsnedsättning eller en vald livsstil. Det är inte något som vi vill se. Det är något som lagen fördömer.

När det gäller att det ska föras in så att det begränsar yttrandefriheten har vi hittills gjort avvägningen att problemet inte är så uttalat.

Anf. 222 MIA SYDOW MÖLLEBY (V) replik:

Herr talman! Det är ett ökande problem. Det är inte antalet gånger som är avgörande. Det handlar om hur vi ser på olika människor och olika grupper.

Hets mot folkgrupp omfattar ganska många olika saker, men inte lika många som diskriminering. Det är ändå inskrivet i diskrimineringslagen och det är vanligt förekommande. Det har varit ganska många våldssamma uttryck när det gäller transpersoner som har blivit utsatta just för att de är transpersoner. Att inte ta med hets mot folkgrupp i tryck- och yttrandefrihetssammanhang legitimerar beteendet – det här är ingen skyddsvärd grupp.

Jag vet inte om Tuve Skånberg har hört den tidigare diskussionen. Phia Andersson sitter med i kommittén och har tydligt uttalat att det inte finns tid att i den kommittén lyfta in ytterligare frågor. Jag undrar om det ändå inte skulle vara relevant med ett tillkännagivande i den här frågan.

Anf. 223 TUVE SKÅNBERG (KD) replik:

Herr talman! Att detta inte finns med i hetslagstiftningen skulle motivera hets, sade Mia Sydow Mölleby. Det kan jag inte förstå. Att Mia Sydow Mölleby inte nämner funktionshinder och det faktum att det inte finns med i hetslagstiftningen gör inte att jag kastar tillbaka att det skulle inbjuda till hets mot funktionshindrade. Det är ett skydd som är strängt och radikalt när man begränsar yttrandefriheten. Där är vi inte när det gäller transpersoner, åtminstone inte ännu, och vi hoppas att vi aldrig ska behöva komma dithän att ett ökat antal skulle motivera att hetsen blir så svår att den borde lyftas in.

Anf. 224 HELENE PETERSSON i Stockaryd (S):

Herr talman! Jag vill ta upp två av frågorna i betänkandet om yttrande- och tryckfrihet. Båda frågorna har varit uppe till debatt tidigare, både här i kammaren och i konstitutionsutskottet. Frågorna rör hets mot folkgrupp och rätten att välja tv-utbud.

Frågan om att utvidga hetslagstiftningen till att även omfatta transpersoner eller personer med könsöverskridande identitet har diskuterats ända sedan lagen trädde i kraft 2003. Den fanns med även i propositionen som föregick beslutet. Lagen om hets mot folkgrupp är, precis som Tuve Skånberg säger, en inskränkning i yttrande- och tryckfriheten. Alla inskränkningar som riksdagen överväger i grundlagar ska vara mycket väl motiverade. Ändringarna ska vara påkallade till skydd för den personliga integriteten eller mänskliga rättigheter. Balansgången är mycket viktig. Yttrandefriheten ska alltid väga mycket tungt.

Varför tycker vi, som i alla andra sammanhang värnar om och slåss för yttrandefriheten, att det är motiverat att införa könsöverskridande identitet i lagen? En av orsakerna är att i den nya diskrimineringslagen, som trädde i kraft den 1 januari 2009, finns könsöverskridande identitet som en diskrimineringsgrund.

De som är tveksamma till en utvidgning har hävdat också i detta utskott att diskrimineringslagen är riktad mot enskilda individer och hetslagstiftningen mot grupper av människor.

Utskottets majoritet säger sig inte ifrågasätta att personer med könsöverskridande identitet drabbas av hot, våld eller andra kränkningar på

grund av just denna identitet. Men oftast är det mot en enskild individ och inte mot en grupp.

Prot. 2010/11:92
27 april

Herr talman! Klimatet i Sverige har hårdnat under de snart tio år som har gått sedan det fattades beslut om lagen. Även transpersoner som grupp råkar ut för hatpropaganda och hatrelaterade brott, och det känns mycket konstigt att inte denna grupp skulle inkluderas i lagen om hets mot folkgrupp.

Förra året lyftes frågan in i Yttrandefrihetskommittén på initiativ av Ingvar Svensson, som tidigare representerade Kristdemokraterna i utskottet, och mig. Vi tog upp frågan med utredningens ordförande och övriga ledamöter tillsammans med ytterligare frågor – det har här bland annat talats om meddelarskyddet – som vi kände skulle kunna inrymmas inom den utredning som vi höll på med om en ny yttrandefrihetsgrundlag.

Ett år har gått. Vi i utredningen har fram till december i år på oss att bli färdiga. Eventuellt skulle vi kunna tänka oss att få några månaders förlängning. Men de tydliga signaler som vi har fått i detta läge är att det inte finns utrymme för några sidofrågor.

Det är riktigt att frågan inte är avfärdad. Men ska vi komma framåt i detta läge och få till stånd en förändring som kan träda i kraft vid nästa val bör riksdagen göra ett tillkännagivande och ge regeringen i uppdrag att antingen se över frågan enskilt eller ge tilläggsdirektiv till Yttrandefrihetskommittén.

Jag tycker att utskottets majoritet glider undan frågan. Ni säger att ni är positiva, men ni vill inte ta de steg som krävs för att få till stånd en förändring.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 3.

Den andra frågan som jag vill ta upp är rätten att välja tv-utbud. Detta är inte heller någon ny fråga. Fortfarande är du som konsument väldigt låst i ditt tv-utbud om du bor i ett hus med kabel-tv. Hyresvärden tecknar ofta långa avtal som bakas in i hyran, och du som konsument kan inte påverka innehållet i utbudet ett enda dugg. Det är också svårt för små nischkanaler att över huvud taget komma in i kabelnäten eftersom nätägarna många gånger köper färdiga paket från ett begränsat antal mediehus som i sig kan betyda fler kanaler men som ändå begränsar ditt inflytande som konsument.

Jag tycker att ni i utskottets majoritet kommer med motstridiga uppgifter när ni i ert ställningstagande skriver att det inte finns någon möjlighet att införa lagstiftning på området utöver de regler som redan finns i lagen om elektronisk kommunikation. Samtidigt noterar ni att regeringen i sin proposition *Bättre elektroniska kommunikationer* föreslår att det ska bli möjligt att besluta om att en operatör ska kunna förpliktas att mot marknadsmässig ersättning tillhandahålla en annan operatör i gemensamt utnyttjande av ledningarna i ett allmänt kommunikationsnät. Är inte detta lagstiftning? Jo, helt klart kommer det att bli en lag när det passerar kammaren. Den kanske är ett steg på vägen. Men lagen fordrar många uppfyllda kriterier för att bli tvingande. Det är en lagstiftning som nog har marknadens bästa för ögonen och inte konsumentens.

Vi anser fortfarande att detta bör utredas vidare. Finns det utrymme för denna kommande lagstiftning bör det också finnas utrymme för att införa en samtrafiksskyldighet. Detta skulle stärka konsumenternas möjlighet att välja sitt eget tv-utbud samtidigt som det skulle stärka den fria åsiktsbildningen och gynna det demokratiska samhället.

I samband med att riksdagen antog den nya radio- och tv-lagen anförde regeringen att man avsåg att ge Myndigheten för radio och tv i uppdrag att följa den fortsatta utvecklingen i kabelnätet. Detta välkomnades förra året av utskottsmajoriteten.

Det har nu gått ett år sedan riksdagen antog den nya lagen, och ännu har inte ett sådant uppdrag lämnats. Frågan är varför, och frågan är vilket intresse regeringen egentligen har för att öka inflytandet för konsumenterna i kabelnätet.

Herr talman! Jag yrkar bifall även till reservation 4.

Anf. 225 TUVE SKÅNBERG (KD) replik:

Herr talman! När det gäller att utvidga hetslagstiftningen vill jag fråga Helene Petersson om hon också tycker att det skulle vara motiverat att titta på sådant som funktionshinder och ålder, och om hon inte tycker det undrar jag varför.

Anf. 226 HELENE PETERSSON i Stockaryd (S) replik:

Herr talman! Man kan fundera på om ålder kan vara en grupp. Då skulle vi titta på alla tvååringar, alla fyraåringar och alla sexåringar. Jag ser att det är svårt.

När det gäller funktionshindrade kanske man skulle fundera på det eftersom grupper av funktionshindrade kan råka ut för detta.

Men vad vi har sett är att just gruppen transpersoner är mycket utsatt i dag jämfört med hur det var för tio år sedan. Homosexuella omfattas redan av lagen. Den socialdemokratiska regeringen var också mycket tveksam att införa detta.

Men Tuve Skånberg måste väl ändå hålla med om att vi har fått ett klimat som är mycket hårdare mot dessa grupper, speciellt grupper som har en annan sexuell läggning och en annan könsidentitet än vad gemene man har?

Anf. 227 TUVE SKÅNBERG (KD) replik:

Herr talman! Det är naturligtvis så att varken jag eller vi i majoriteten förnekar att detta har ökat och att det finns hets mot dessa grupper. Men det är en avvägningsfråga. När ska man säga att det nu tyvärr är dags att inskränka yttrandefriheten ytterligare? I dagsläget kan jag inte se att personer med funktionshinder, personer som blir retade för någonting som har att göra med hur de ser ut eller hur de uppför sig eller vad de inte kan göra skulle vara mer utsatta än just gruppen transpersoner. Om det ändras skulle det naturligtvis vara en faktor. Men jag kan inte se att man kan utestänga en grupp som till exempel funktionshindrade eller personer i en viss ålder. Om man börjar ta grupp efter grupp späder man ut hetslagstiftningen så att den till slut blir tandlös när fler och fler grupper omfattas.

Anf. 228 HELENE PETERSSON i Stockaryd (S) replik:

Herr talman! Min inställning är att man absolut inte ska acceptera någon form av hets mot någon form av grupp. Men frågan är ändå: Har inte just gruppen transpersoner kommit i fokus på ett helt annat sätt?

Jag är lite förvånad över att Tuve Skånberg inte fullföljer Ingvar Svenssons ställningstagande i denna fråga eftersom det faktiskt var han som lyfte in den i Yttrandefrihetskommittén. Men sedan har vi konstaterat att det här inte finns utrymme för några sidofrågor.

Ska vi få en översyn av denna fråga och även av meddelarskyddet måste regeringen själv ta ett initiativ till att detta är något som man vill titta på eller också måste regeringen få ett tillkännagivande härifrån.

Jag beklagar att majoriteten i utskottet inte ställer upp på detta för jag tror att det hade varit klokt att se över detta. Det kanske även hade varit klokt att se över funktionshindre som grupp.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 28 april.)

17 § Bordläggning

Anmälades och bordlades
Skrivelse
2010/11:90 Nordiskt samarbete 2010

18 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställdes

den 26 april

2010/11:332 Försäkringskassans lokala närvaro

av *Gunvor G Ericson* (MP)
till statsrådet Ulf Kristersson (M)

2010/11:333 Agerande i EU för att riva upp datalagringsdirektivet

av *Maria Ferm* (MP)
till justitieminister Beatrice Ask (M)

den 27 april

2010/11:334 Samarbete i Barentsregionen och det arktiska området

av *Sven-Erik Bucht* (S)
till utrikesminister Carl Bildt (M)

2010/11:335 Utvärdering av pensionssystemet

av *Wiwi-Anne Johansson* (V)
till statsrådet Ulf Kristersson (M)

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 3 maj.

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 26 april

2010/11:461 Fristad för förföljda författare

av *Christer Nylander* (FP)

till statsrådet Tobias Billström (M)

den 27 april

2010/11:462 Valet i Turkiet

av *Peter Hultqvist* (S)

till utrikesminister Carl Bildt (M)

2010/11:463 Vattenfalls utförsäljning av Vattenfall Power Consultant AB

av *Karin Åström* (S)

till statsrådet Peter Norman (M)

2010/11:464 Infrastrukturinvesteringar i Bergslagen

av *Peter Hultqvist* (S)

till statsrådet Catharina Elmsäter-Svärd (M)

2010/11:465 Persontrafik på Västerdalsbanan

av *Peter Hultqvist* (S)

till statsrådet Catharina Elmsäter-Svärd (M)

2010/11:466 Stöd till barn som fått narkolepsi

av *Lena Hallengren* (S)

till statsrådet Maria Larsson (KD)

2010/11:467 Mora tingsrätt

av *Carin Runeson* (S)

till justitieminister Beatrice Ask (M)

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 3 maj.

20 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 27 april

2010/11:444 Import av sandblästrade jeans och förhållandena vid tillverkningen

av *Amineh Kakabaveh* (V)

till statsrådet Ewa Björling (M)

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 3 maj.

21 § Kammaren åtskildes kl. 21.28.

Förhandlingarna leddes
av andre vice talmannen från sammanträdet början till och med 6 §
anf. 40 (delvis),
av talmannen därefter till och med 8 § anf. 76 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med 9 § anf. 113 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med 12 § anf. 150 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med 15 § anf. 178 (delvis),
av talmannen därefter till och med 16 § anf. 213 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

KARI HASSELBERG

/Eva-Lena Ekman

1 § Anmälan om ordförande i civilutskottet	1
2 § Anmälan om fördröjda svar på interpellationer	1
3 § Hänvisning av ärende till utskott	2
4 § Förnyad bordläggning	2
5 § Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet 2010	2
Utbildningsutskottets betänkande 2010/11:UbU14	2
(Beslut fattades under 11 §.)	2
6 § Vissa mineralpolitiska frågor	2
Näringsutskottets betänkande 2010/11:NU14	2
Anf. 1 KARIN ÅSTRÖM (S)	2
Anf. 2 LISE NORDIN (MP)	4
Anf. 3 KENT PERSSON (V)	6
Anf. 4 HELENA LINDAHL (C)	8
Anf. 5 LISE NORDIN (MP) replik	11
Anf. 6 HELENA LINDAHL (C) replik	11
Anf. 7 LISE NORDIN (MP) replik	11
Anf. 8 HELENA LINDAHL (C) replik	12
Anf. 9 KENT PERSSON (V) replik	12
Anf. 10 HELENA LINDAHL (C) replik	13
Anf. 11 KENT PERSSON (V) replik	13
Anf. 12 HELENA LINDAHL (C) replik	14
Anf. 13 KARIN ÅSTRÖM (S) replik	14
Anf. 14 HELENA LINDAHL (C) replik	15
Anf. 15 KARIN ÅSTRÖM (S) replik	16
Anf. 16 HELENA LINDAHL (C) replik	16
Anf. 17 MATS ODELL (KD)	16
Anf. 18 KENT PERSSON (V) replik	18
Anf. 19 MATS ODELL (KD) replik	19
Anf. 20 KENT PERSSON (V) replik	19
Anf. 21 MATS ODELL (KD) replik	20
Anf. 22 KARIN ÅSTRÖM (S) replik	20
Anf. 23 MATS ODELL (KD) replik	21
Anf. 24 KARIN ÅSTRÖM (S) replik	21
Anf. 25 MATS ODELL (KD) replik	22
Anf. 26 JOHAN JOHANSSON (M)	22
Anf. 27 LISE NORDIN (MP) replik	24
Anf. 28 JOHAN JOHANSSON (M) replik	25
Anf. 29 LISE NORDIN (MP) replik	25
Anf. 30 JOHAN JOHANSSON (M) replik	26
Anf. 31 KARIN ÅSTRÖM (S) replik	26
Anf. 32 JOHAN JOHANSSON (M) replik	26
Anf. 33 KARIN ÅSTRÖM (S) replik	27
Anf. 34 JOHAN JOHANSSON (M) replik	27
Anf. 35 EVA FLYBORG (FP)	27
Anf. 36 KENT PERSSON (V) replik	29

Anf. 37	EVA FLYBORG (FP) replik	30
Anf. 38	KENT PERSSON (V) replik.....	30
Anf. 39	EVA FLYBORG (FP) replik	30
Anf. 40	LISE NORDIN (MP) replik	31
Anf. 41	EVA FLYBORG (FP) replik	31
Anf. 42	LISE NORDIN (MP) replik	32
Anf. 43	EVA FLYBORG (FP) replik	32
Anf. 44	LARS ISOVAARA (SD)	33
Anf. 45	ANDERS FLANKING (C).....	34
Anf. 46	LISE NORDIN (MP) replik	35
Anf. 47	ANDERS FLANKING (C) replik.....	35
Anf. 48	LISE NORDIN (MP) replik	36
Anf. 49	ANDERS FLANKING (C) replik.....	36
	(Beslut fattades under 11 §.)	36
7 §	Prioritering av samhällsviktiga elanvändare	37
	Näringsutskottets betänkande 2010/11:NU15	37
	(Beslut fattades under 11 §).	37
8 §	Djurskydd.....	37
	Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2010/11:MJU20	37
Anf. 50	SARA KARLSSON (S).....	37
Anf. 51	ÅSA COENRAADS (M)	39
Anf. 52	SARA KARLSSON (S) replik.....	42
Anf. 53	ÅSA COENRAADS (M) replik.....	43
Anf. 54	SARA KARLSSON (S) replik.....	43
Anf. 55	ÅSA COENRAADS (M) replik.....	43
Anf. 56	KEW NORDQVIST (MP)	44
Anf. 57	ANITA BRODÉN (FP).....	45
Anf. 58	SARA KARLSSON (S) replik.....	48
Anf. 59	ANITA BRODÉN (FP) replik	49
Anf. 60	SARA KARLSSON (S) replik.....	49
Anf. 61	ANITA BRODÉN (FP) replik	49
Anf. 62	PER ÅSLING (C)	50
Anf. 63	SARA KARLSSON (S) replik.....	51
Anf. 64	PER ÅSLING (C) replik	52
Anf. 65	SARA KARLSSON (S) replik.....	52
Anf. 66	PER ÅSLING (C) replik	52
Anf. 67	KEW NORDQVIST (MP) replik.....	53
Anf. 68	PER ÅSLING (C) replik	53
Anf. 69	KEW NORDQVIST (MP) replik.....	54
Anf. 70	PER ÅSLING (C) replik	54
Anf. 71	JOSEF FRANSSON (SD).....	54
Anf. 72	ANITA BRODÉN (FP) replik	56
Anf. 73	JOSEF FRANSSON (SD) replik	57
Anf. 74	ANITA BRODÉN (FP) replik	57
Anf. 75	JOSEF FRANSSON (SD) replik	58
Anf. 76	JENS HOLM (V)	58
Anf. 77	IRENE OSKARSSON (KD).....	61
Anf. 78	JENS HOLM (V) replik	63

Anf. 79	IRENE OSKARSSON (KD) replik	63	Prot. 2010/11:92
Anf. 80	JENS HOLM (V) replik	64	27 april
Anf. 81	IRENE OSKARSSON (KD) replik	65	
Anf. 82	HELENA LEANDER (MP)	65	
Anf. 83	ELIN LUNDGREN (S)	67	
	(Beslut fattades under 11 §.)	68	
9 §	Försvarsmakten	68	
	Försvarsutskottets betänkande 2010/11:FöU4	68	
Anf. 84	ANNA-LENA SÖRENSON (S)	68	
Anf. 85	HANS WALLMARK (M)	70	
Anf. 86	ANNA-LENA SÖRENSON (S) replik	72	
Anf. 87	HANS WALLMARK (M) replik	73	
Anf. 88	ANNA-LENA SÖRENSON (S) replik	73	
Anf. 89	HANS WALLMARK (M) replik	74	
Anf. 90	PETER RÅDBERG (MP)	74	
Anf. 91	HANS WALLMARK (M) replik	76	
Anf. 92	PETER RÅDBERG (MP) replik	76	
Anf. 93	HANS WALLMARK (M) replik	77	
Anf. 94	PETER RÅDBERG (MP) replik	77	
Anf. 95	ALLAN WIDMAN (FP)	77	
Anf. 96	PETER RÅDBERG (MP) replik	79	
Anf. 97	ALLAN WIDMAN (FP) replik	80	
Anf. 98	PETER RÅDBERG (MP) replik	80	
Anf. 99	ALLAN WIDMAN (FP) replik	81	
Anf. 100	ANNA-LENA SÖRENSON (S) replik	81	
Anf. 101	ALLAN WIDMAN (FP) replik	82	
Anf. 102	ANNA-LENA SÖRENSON (S) replik	82	
Anf. 103	ALLAN WIDMAN (FP) replik	82	
Anf. 104	STAFFAN DANIELSSON (C)	83	
Anf. 105	ANNA-LENA SÖRENSON (S) replik	85	
Anf. 106	STAFFAN DANIELSSON (C) replik	86	
Anf. 107	ANNA-LENA SÖRENSON (S) replik	86	
Anf. 108	STAFFAN DANIELSSON (C) replik	86	
Anf. 109	PETER RÅDBERG (MP) replik	87	
Anf. 110	STAFFAN DANIELSSON (C) replik	88	
Anf. 111	PETER RÅDBERG (MP) replik	88	
Anf. 112	STAFFAN DANIELSSON (C) replik	89	
Anf. 113	MIKAEL JANSSON (SD)	89	
Anf. 114	HANS WALLMARK (M) replik	92	
Anf. 115	MIKAEL JANSSON (SD) replik	92	
Anf. 116	HANS WALLMARK (M) replik	92	
Anf. 117	MIKAEL JANSSON (SD) replik	93	
Anf. 118	ALLAN WIDMAN (FP) replik	93	
Anf. 119	MIKAEL JANSSON (SD) replik	94	
Anf. 120	ALLAN WIDMAN (FP) replik	94	
Anf. 121	MIKAEL JANSSON (SD) replik	94	
Anf. 122	STAFFAN DANIELSSON (C) replik	94	
Anf. 123	MIKAEL JANSSON (SD) replik	95	
Anf. 124	STAFFAN DANIELSSON (C) replik	95	

Anf. 125 MIKAEL JANSSON (SD) replik.....	95
Anf. 126 TORBJÖRN BJÖRLUND (V).....	96
Anf. 127 STAFFAN DANIELSSON (C) replik	98
Anf. 128 TORBJÖRN BJÖRLUND (V) replik	98
Anf. 129 STAFFAN DANIELSSON (C) replik	98
Anf. 130 TORBJÖRN BJÖRLUND (V) replik	98
Anf. 131 PETER HULTQVIST (S).....	99
Anf. 132 HANS WALLMARK (M) replik.....	101
Anf. 133 PETER HULTQVIST (S) replik.....	101
Anf. 134 HANS WALLMARK (M) replik.....	102
Anf. 135 PETER HULTQVIST (S) replik.....	102
Anf. 136 STAFFAN DANIELSSON (C) replik	103
Anf. 137 PETER HULTQVIST (S) replik.....	103
Anf. 138 STAFFAN DANIELSSON (C) replik	104
Anf. 139 PETER HULTQVIST (S) replik.....	104
(forts. 12 §).....	105
Ajournering.....	105
Återupptagna förhandlingar	105
10 § Beslut om ärenden som slutdebatterats den 14 april.....	105
UbU9 Vuxenutbildning.....	105
CU18 Familjerättsliga frågor	106
FöU5 Elkänslighet.....	108
FöU6 Explosiva ämnen.....	108
MJU15 Kemikaliekontroll.....	108
MJU16 Jordbrukspolitik m.m.	110
11 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde.....	111
UbU14 Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfonds verksamhet 2010.....	111
NU14 Vissa mineralpolitiska frågor.....	111
NU15 Prioritering av samhällsviktiga elanvändare.....	112
MJU20 Djurskydd.....	112
12 § (forts. från 9 §) Försvarsmakten (forts. FöU4).....	114
Anf. 140 JOHAN FORSSELL (M).....	114
Anf. 141 ÅSA LINDESTAM (S).....	116
Anf. 142 CLAS-GÖRAN CARLSSON (S)	117
Anf. 143 ALLAN WIDMAN (FP) replik.....	118
Anf. 144 CLAS-GÖRAN CARLSSON (S) replik	119
Anf. 145 ALLAN WIDMAN (FP) replik.....	119
Anf. 146 CLAS-GÖRAN CARLSSON (S) replik	119
Anf. 147 ROZA GÜCLÜ HEDIN (S).....	119
Anf. 148 JOHAN FORSSELL (M) replik.....	121
Anf. 149 ROZA GÜCLÜ HEDIN (S) replik.....	121
Anf. 150 JOHAN FORSSELL (M) replik.....	122
Anf. 151 ROZA GÜCLÜ HEDIN (S) replik.....	122
(Beslut skulle fattas den 28 april.).....	122
13 § Socialavgifter	123
Socialförsäkringsutskottets betänkande 2010/11:SfU7	123

(Beslut skulle fattas den 28 april.)	123
14 § Socialtjänstfrågor	123
Socialutskottets betänkande 2010/11:SoU10	123
Anf. 152 ANDERS ANDERSSON (KD)	123
Anf. 153 CHRISTER ENGELHARDT (S)	124
Anf. 154 AGNETA LUTTROPP (MP)	126
Anf. 155 EVA OLOFSSON (V)	127
Anf. 156 KENNETH JOHANSSON (C)	130
Anf. 157 CHRISTER ENGELHARDT (S) replik	132
Anf. 158 KENNETH JOHANSSON (C) replik	133
Anf. 159 CHRISTER ENGELHARDT (S) replik	133
Anf. 160 KENNETH JOHANSSON (C) replik	134
Anf. 161 EVA OLOFSSON (V) replik	134
Anf. 162 KENNETH JOHANSSON (C) replik	135
Anf. 163 EVA OLOFSSON (V) replik	135
Anf. 164 KENNETH JOHANSSON (C) replik	136
Anf. 165 HENRIK RIPA (M)	136
Anf. 166 AGNETA LUTTROPP (MP) replik	137
Anf. 167 HENRIK RIPA (M) replik	138
Anf. 168 AGNETA LUTTROPP (MP) replik	138
Anf. 169 HENRIK RIPA (M) replik	138
Anf. 170 MARIA LUNDQVIST-BRÖMSTER (FP)	139
Anf. 171 EVA OLOFSSON (V) replik	141
Anf. 172 MARIA LUNDQVIST-BRÖMSTER (FP) replik	141
Anf. 173 EVA OLOFSSON (V) replik	142
Anf. 174 MARIA LUNDQVIST-BRÖMSTER (FP) replik	142
Anf. 175 ROLAND UTBULT (KD)	143
(Beslut skulle fattas den 28 april.)	145
15 § Folkhälsofrågor	145
Socialutskottets betänkande 2010/11:SoU16	145
Anf. 176 ROLAND UTBULT (KD)	145
Anf. 177 GUNNAR SANDBERG (S)	146
Anf. 178 GUNVOR G ERICSON (MP)	149
Anf. 179 MIA SYDOW MÖLLEBY (V)	152
Anf. 180 KENNETH JOHANSSON (C)	154
Anf. 181 GUNVOR G ERICSON (MP) replik	156
Anf. 182 KENNETH JOHANSSON (C) replik	156
Anf. 183 GUNVOR G ERICSON (MP) replik	157
Anf. 184 KENNETH JOHANSSON (C) replik	157
Anf. 185 GUNNAR SANDBERG (S) replik	158
Anf. 186 KENNETH JOHANSSON (C) replik	158
Anf. 187 GUNNAR SANDBERG (S) replik	159
Anf. 188 KENNETH JOHANSSON (C) replik	159
Anf. 189 HENRIK RIPA (M)	159
Anf. 190 GUNVOR G ERICSON (MP) replik	161
Anf. 191 HENRIK RIPA (M) replik	161

Anf. 192	GUNVOR G ERICSON (MP) replik	162
Anf. 193	HENRIK RIPA (M) replik	163
Anf. 194	GUNNAR SANDBERG (S) replik	163
Anf. 195	HENRIK RIPA (M) replik	164
Anf. 196	GUNNAR SANDBERG (S) replik	164
Anf. 197	HENRIK RIPA (M) replik	165
Anf. 198	BARBRO WESTERHOLM (FP).....	165
Anf. 199	GUNVOR G ERICSON (MP) replik	167
Anf. 200	BARBRO WESTERHOLM (FP) replik	168
Anf. 201	GUNVOR G ERICSON (MP) replik	168
Anf. 202	BARBRO WESTERHOLM (FP) replik	168
Anf. 203	ANDERS ANDERSSON (KD)	169
Anf. 204	MARGARETA CEDERFELT (M).....	171
	(Beslut skulle fattas den 28 april.).....	172
16 §	Tryck- och yttrandefrihet	173
	Konstitutionsutskottets betänkande 2010/11:KU22	173
Anf. 205	PETER ERIKSSON (MP).....	173
Anf. 206	PHIA ANDERSSON (S).....	174
Anf. 207	MIA SYDOW MÖLLEBY (V).....	175
Anf. 208	KAJSA LUNDERQUIST (M)	177
Anf. 209	PHIA ANDERSSON (S) replik	179
Anf. 210	KAJSA LUNDERQUIST (M) replik	179
Anf. 211	PHIA ANDERSSON (S) replik	179
Anf. 212	KAJSA LUNDERQUIST (M) replik	179
Anf. 213	KARIN GRANBOM ELLISON (FP)	180
Anf. 214	PHIA ANDERSSON (S) replik	181
Anf. 215	KARIN GRANBOM ELLISON (FP) replik	181
Anf. 216	PHIA ANDERSSON (S) replik	182
Anf. 217	KARIN GRANBOM ELLISON (FP) replik	182
Anf. 218	PER-INGVAR JOHNSSON (C).....	182
Anf. 219	TUVE SKÅNBERG (KD)	183
Anf. 220	MIA SYDOW MÖLLEBY (V) replik	183
Anf. 221	TUVE SKÅNBERG (KD) replik	184
Anf. 222	MIA SYDOW MÖLLEBY (V) replik	184
Anf. 223	TUVE SKÅNBERG (KD) replik	184
Anf. 224	HELENE PETERSSON i Stockaryd (S).....	184
Anf. 225	TUVE SKÅNBERG (KD) replik	186
Anf. 226	HELENE PETERSSON i Stockaryd (S) replik	186
Anf. 227	TUVE SKÅNBERG (KD) replik	186
Anf. 228	HELENE PETERSSON i Stockaryd (S) replik	187
	(Beslut skulle fattas den 28 april.).....	187
17 §	Bordläggning.....	187
18 §	Anmälan om interpellationer	187
19 §	Anmälan om frågor för skriftliga svar	188
20 §	Anmälan om skriftliga svar på frågor	189
21 §	Kammaren åtskildes kl. 21.28.	189

Tryck: Elanders, Vällingby 2011